

ISLANDS KULTUR

VED

AARHUNDREDSKIFTET 1900

AF

VALTÝR GUÐMUNDSSON

MED EN INDLEDNING OM ISLANDS NATUR

AF

TH. THORODDSEN

MED 108 BILLEDER

VED UDVALGET FOR FOLKEOPLYSNINGS FREMME

KØBENHAVN
I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD
1902

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE.

FORORD

DEN Skildring af Islands Kulturforhold ved Aarhundredskiftet med et Tilbageblik paa Udviklingen i det 19de Aarhundrede, som her forelægges det danske Publikum, er oprindelig skrevet i Aaret 1899 som Bidrag til »Danmarks Kultur ved Aar 1900«. Den oprindelige Plan for dette Værk gik nemlig ud paa, at det skulde omfatte ikke alene selve Danmark, men ogsaa dets Bilande, og Redaktionen opfordrede da Professor Th. Thoroddsen og mig til at skrive henholdsvis om de islandske Natur- og Kulturforhold, hvilken Opfordring vi efterkom og indleverede vore Bidrag. Imidlertid opnaaede Redaktionen af »Danmarks Kultur« ikke en forventet Statsunderstøttelse til Udgivelsen af dette Værk, hvorom Regeringen havde stillet Forslag, men som ikke blev tiltraadt af Folketinget, og den maatte derfor ændre sin oprindelige Plan og blandt andet udelade alle de paatænkte Skildringer fra Danmarks Bilande. Da jeg nu mente, at det kunde have sin Betydning, at den af Professor Thoroddsen og mig tilvejebragte Skildring blev udgivet, idet den, hvor kortfattet og ufuldkommen den end var, dog indeholdt adskillige Oplysninger, som danske Læsere ingen andre Steder have Adgang til, indsendte jeg — tilskyndet dertil af Redaktionen af »Danmarks Kultur« — et Andragende til Direktionen for Carlsbergfondet om en Understøttelse til dens Udgivelse som en særskilt Bog, som et Slags Tillæg til »Danmarks Kultur«, hvilket Andragende blev bevilget, for hvilket jeg herved tillader mig at udtalte min varmeste Tak til den højtærede Direktion.

Den foreliggende Afhandling fremtræder dog her ingenlunde i ganske samme Skikkelse som det oprindelige Bidrag til »Danmarks Kultur«. Foruden de Ændringer, som den siden dens Affattelse forløbne Tid selvfølgelig maatte nødvendiggøre, ere talrige nye Oplysninger hist og her blevne tilføjede. Navnlig ere Afsnittene om Litteraturen og Næringsvejene blevne helt omarbejdede og betydelig udvidede. Desuden er der tilføjet et Tillæg indeholdende nogle Litteraturprøver, og Billedernes Antal er blevet forøget til det firedobbelte, hvad der for en stor Del skyldes den Velvilje, som Hr. Kaptejn DANIEL BRUUN har vist mit Arbejde, idet han har givet mig Adgang til at benytte det af ham tilvejebragte, enestaaende righoldige Billedmateriale fra Island. Bogen har saaledes efterhaandet vokset sig til det dobbelte Antal Ark af hvad der oprindelig var paatænkt. Denne betydelige Udvidelse er foretagen efter Tilskyndelse af »Udvalget for Folkeoplysnings Fremme«, som lige fra først af har vist stor Interesse for at fremme Kendskabet til Island — ikke blot i Middelalderen, men ogsaa i Nutiden.

Denne Interesse har Udvalget allerede lagt for Dagen ved Udgivelsen af afdøde Dr. C. Rosenbergs Skrifter »Træk af Livet paa Island i Fristatstiden« (1. Udg. 1871, 2. Udg. 1894) og »Fra Island i Nutiden« (Afhandlinger fra 1875—77), som var en særdeles god Skildring for sin Tid, skønt den paa Grund af den betydelige Udvikling, der er foregaaet i de sidste 25 Aar, nu er forældet, og senere ved Udgivelsen af Professor Th. Thoroddsens Skrift »Vulkaner og Jordskælv paa Island« (1897). Det skyldes da ogsaa nævnte Udvalgs Støtte, at den foretagne Udvidelse af min Afhandling er bleven mulig, for hvilket jeg herved bringer det min erkendtlige Tak.

Men skønt Afhandlingen saaledes er bleven betydelig udvidet, har den dog i alt væsentligt bevaret sin oprindelige Form — som Bidrag til »Danmarks Kultur«, der var begrænset til et opgivet Antal Sider. Dette haaber jeg, man vil tage Hensyn til ved dens Bedømmelse. Dersom jeg fra først af havde tænkt mig den udgivet som en særskilt Bog, vilde Fremstillingen paa flere Punkter have faaet en anden Form og være bleven ganske anderledes fyldig. Med Hensyn til de i Tillæget optagne Litteraturprøver maa jeg desuden udtrykkelig bemærke, at jeg i Valget af Digtene har været bunden til foreliggende danske Oversættelser, og det vilde derfor være uberettiget at fælde nogen afgørende Dom om vedkommende Digtere efter disse Prøver alene. Det samme gælder Novellerne, idet jeg af disse kun har valgt saadanne Stykker, der kunde give Indblik i det islandske Folkeliv.

De af mig meddelte statistiske Oplysninger ere for den allerstørste Del hentede fra de statistiske Tabeller (»*Landshagsskýrslur*«), som hvert Aar udgives som Tillæg til »Regeringstidende for Island« (*Stjórnartíðindi fyrir Ísland*). Enkelte Oplysninger ere dog hentede andet Steds fra. Saaledes hviler min Befolkningsstatistik paa »Folketællingen paa Island den 1ste November 1890« (udgivet af »Statistisk Bureau« i »Statistiske Meddelelser« 3dje Række XII). Desværre har jeg været hindret i at benytte det ved Folketællingen den 1. Novbr. 1901 tilvejebragte Materiale, da det endnu ikke er blevet offentliggjort eller bearbejdet. Kun Oplysningerne om Købstædernes og Landets samlede Indbyggerantal ere byggede paa denne sidste Folketælling og hentede fra Meddelelser i islandske Blade.

Jeg har gjort mig Umage for at anføre alle islandske Person- og Stedsnavne i en korrekt Form. Den eneste væsentlige Afvigelse herfra er, at jeg overalt har erstattet det islandske Bogstav *þ* med *th*, fordi þ ikke findes i det danske Alfabet og ikke kendes af almindelige danske Læsere.

Til Slutning undlader jeg ikke at udtale min Tak til Hr. Professor Dr. Th. Thoroddsen, fordi han har tilladt mig at benytte sin fortræffelige Skildring af de islandske Naturforhold som Indledning til mit Skrift. Ansvaret for Valget af Billeder til dette Afsnit maa dog, ligesom i den øvrige Del af Bogen, falde paa mig, men ikke paa ham.

København i April Maaned 1902.

Valtýr Guðmundsson.

INDHOLD

FORTEGNELSE OVER BILLEDERNE

Billedet S. 124 er en Gengivelse af en af den kgl. Porcellænsfabrik fremstillet Platte i Anledning af Indvielsen af Spedalskhedshospitalet ved Reykjavík. Paa Tegningen, der er udført af Professor Arn. Krogh, ser man den islandske Falk sidde paa en vældig, dræbt Drage, hvis Hale slynger sig om Hekla i Baggrunden — en sindbilledlig Fremstilling af, at den hærgende Landeplage Spedalskheden har maattet bukke under for Nutidens Kulturudvikling. De tre Ringe, som hænge paa Sværdets Parérstang, er Oddfellowordenens Sindbillede, idet denne har skænket Island Hospitalsbygningen (se S. 119 f. n.).

1. Solfatarer ved Krísuvík (paa Reykjanes).
(Efter D. Bruun: Det høje Nord).

I. NATUREN.

Naar man paa Rejsen til Island ser de første Fjældtoppe dukke op af Bølgerne, faar man en Idé om en ejendommelig og storslaaet Natur. Indtrykket er noget forskelligt, efter som man kommer til Sydlandet eller til andre Dele af Øen. De fleste faa paa Rejsen til Øens Hovedstad, Reykjavík, først Sydlandet at se; de brede, snehvide, glitrende Jøkelkupler dukke op af Bølgerne. Man kommer nærmere, og Vestmannøerne træde lidt efter lidt frem, fantastisk formede, stejle og sønderrevne Toppe af brune og sorte Bjærgarter, omsværmede af Flokke af skrigende Søfugle. Derpaa passeres Halvøen Reykjanes, der næsten helt er dækket af Lavastrømme og Kratere; sjælden sés en grøn Plet, de mørke Farver ere allevegne fremtrædende, kun hist og her hæve nogle hvide Dampsøjler sig fra varme Kilder og Solfatarer, medens Atlanterhavets svære Dønning brydes mod de kulsorte Lavaklipper ved Kysten. Inde paa denne brede Halvø sés en uoverskuelig Række af kegleformede og savtakkede Fjælde. Udenfor Næsset har der flere Gange været Udbrud i Havet, Øer ere blevne dannede og ere igen forsvundne, og paa nogle tilbageblevne Klipper havde den nu uddøde Geirfugl *(Alca impennis)* sit sidste Tilhold. Efter

2. Snæfellsjökull.

at man er sejlet uden om Halvøens yderste Spids, kommer man ind i den brede Faksebugt, hvortil Indsejlingen i godt Vejr er udmærket smuk og ejendommelig. Især er den gamle Vulkan Snæfellsjökull paa Bugtens Nordside yderst paa Halvøen Snæfellsnes imponerende; den enkeltstaaende, snehvide Kegle er helt dækket af Isbræer, og om Aftenen ved Solnedgang gløder den i ubeskrivelig Farvepragt.

Men anløber man paa Rejsen til Island først Nord-, Øst- eller Nordvest-Kysten, er Landets Udseende et helt andet. Her stige næsten lodrette, sorte og truende Klippemure allevegne frem af Havet, Fjældsiderne ere opbyggede af en Mængde vandrette Klippelag af Basalt, der er frembragt ved vulkanske Udbrud i den tertiære Tid. De enkelte Basaltlag hæve sig ud fra hverandre med smalle Afsatser, ligesom stejle Trappetrin, til Bjærgets Rand; især blive disse Afsatser synlige, naar det har sneet lidt i Fjældene. Basaltmasserne gennemskæres af

3. Basaltfjæld ved Isafjord (ved Foraarstid).

en Mængde Dale og Fjorde, der adskilles af stejle, ofte 1500—1800 Fod høje Pynter.

Islands Klippekyster have i Frastand ofte et vildt og dystert Præg, men naar man kommer nærmere, f. Eks. ind i Mundingen af de store Fjorde, bliver der mere Liv i Landskabet; Brændingen brydes mod de yderste Klippepynter, hvor ofte Tusinder af Alker, Lunder og andre Søfugle sidde i Række paa Klippeafsatserne, medens Skyer af hvide Maager lig hvirvlende Sneflokke tumle sig ved Fjældranden. Selve Fjorden begrænses af stejle Fjælde; en Mængde smaa Bække have skaaret sig Render i Fjældsiderne og hoppe og boltre sig i smaa Kaskader fra den ene Afsats til den anden. Fjældfoden og det smalle Kystland er grønt og græsbevokset, medens selve Fjældet som oftest kun bestaar af mørke Klipper og Grus med hvide Snepletter i de højere Regioner. Ved Fjordbunden, hvor forskellige Dale forgrene sig op mod det indre, ses som oftest flere eller færre Bjærggrupper, Kamme, Kupler og Spidser, ofte med æventyrlige Former, medens Bjærgrandene langs Fjordene ligne Mure med Bastioner og Skydeskaar. Ved mange af Fjordene findes Handelssteder med hvid- eller rødmalede Træhuse, og spredt under Fjældsiderne titte Gaardenes hvide Gavle frem midt i de saftiggrønne Hjemmemarker.

4. Bondegaard under en Fjældside.
(Efter D. Bruun: Det høje Nord).

Island er en meget stor Ø (1903 □ Mil), der ligger i Atlanterhavet mellem $63^1/_2$ og $66^1/_2{}^0$ n. Br.; dens nordligste Tanger berøres saaledes af Polarkredsen, og om Sommeren gør derfor Midnatsolen paa Nordkysten Natten til Dag. Befolkningen er meget faatallig, kun 79,000 Mennesker, men den er ikke spredt over hele det store Areal; kun Kysterne, Dalene og nogle mindre Lavlande ere beboede, det øvrige Land bestaar ikke af andet end ubeboelige, højtliggende Ørkener, Jøkler og Lavastrømme. Islands Kyster ere mod Vest, Nord og Øst indskaarne af en Mængde Fjorde, og mod NV. strækker en forgrenet Halvø sig ud fra Hovedlandet. Paa Sydkysten findes ingen Fjorde eller Havne; her træde det indre Højlands store Jøkelmasser ned mod Kysten, og de fra Bræerne nedførte Grusmasser have udfyldt de oprindelige Fjorde. Her er den smalle Kystbræmme mellem Jøklerne og Havet fuldstændig flad, og Grusstrækningerne gennemstrømmes af utal-

lige forgrenede Jøkelelve; mod SV. udvider Kystlandet sig og danner ved Geysir og Hekla en Slette af 70 □ Mils Størrelse; denne er græsbevokset og forholdsvis tæt bebygget. Et andet mindre Lavland findes mod Vest ved Bunden af Faksebugten (20 □ Mil stort); men ellers findes ingen Lavlande af større Udstrækning. De mange beboede Dale paa Nord- og Østlandet have sjælden nogen større Bredde, men forgrene sig med mange smalle Arme ind i Højlandet. Paa Lavlandene og i Dalene leve Beboerne næsten udelukkende af Faareavl, medens Kystbefolkningen for største Delen ernærer sig ved Fiskeri.

Højlandet, som optager den største Del af Landet, bestaar af Højflader, der ligge 1800—3500 Fod over Havet, og op over disse hæve sig atter isdækkede Fjældplateauer med en Højde af 4000—6000 Fod. Højlandet, der er ubeboet og ubeboeligt, bestaar af Sandørkener, Lavastrømme og Jøkler, og man kan her ofte ride flere Dagsrejser uden at finde noget Foder til Hestene; alt er bart og øde, og en fuldstændig Stilhed hviler over Naturen. Klimaet er i det indre barsk og foranderligt, og det hænder ikke sjælden, at man her bliver overfalden af Snestorme midt om Sommeren; ogsaa Sandstorme ere hyppige, da store Arealer ere dækkede af Flyvesand. De ujævne Lavastrømme med deres mange Spalter, Ørkener dækkede med Flyvesand eller et Hav af kantede Klippeblokke, dybe og rivende Jøkelelve og sønderspaltede Isbræer lægge ofte alvorlige Hindringer i Vejen for de rejsende, der trænge ind i disse ugæstmilde Egne, som efter Befolkningens Tro i gamle Dage vare befolkede af Jætter og trolddomskyndige Fredløse.

De islandske Jøkler dække et meget stort Areal (244 □ Mil), og det islandske Klima er ogsaa særlig skikket til Udviklingen af større Isbræer; Luften er raakold og fugtig, Regnmængden betydelig og Sommervarmen ringe. Nedbøren er størst mod SØ., og her ligge ogsaa de højeste Bjærge nærmest Kysten; her dækkes ogsaa de indre Højflader af Sne- og Ismarken Vatnajökull, den allerstørste Jøkel i Europa (150 □ Mil). De største islandske Jøkler hæve sig alle fra Højlandet som svagt hvælvede Kupler eller bølgeformede Ismarker af stor Udstrækning og have en stor Lighed med Polarlandenes Jøkler. Snelinjen ligger i de forskellige Dele af Landet i meget forskellig Højde (1200—4000 F.), og de Skridjøkler, som gaa ned fra Snemarkerne, strække sig nogle Steder næsten helt ned til Havet; saaledes har den laveste Ende af Breiðamerkurjökull (paa Sydkysten) kun en Højde af 29 Fod over Havets Overflade. Ejendommelige for Island ere de saakaldte Jøkelløb *(jökulhlaup)*. Naar Jøkler ved Udbrud af de under Isen skjulte Vulkaner sønderbrydes og smelte, overskylles de store Sandstrækninger nedenfor Jøklerne af et brusende Hav af grumset Vand med svømmende Isbjærge. Saadanne isdækkede Vul-

5. Øræfajökull.
(Efter D. Bruun: Det høje Nord).

kaner ere temmelig almindelige i det sydlige Island; de mest kendte ere Katla, Skeiðarárjökull og Øræfajökull. Paa Grussletten nedenfor Katla, der har en Længde af 5 Mil og 4 Mils Bredde, kan intet Liv trives; de mange Bøndergaarde og udstrakte Enge, som fandtes her i Oldtiden, ere blevne fejede bort, og de nuværende Indbyggere i disse Egne ere for det meste flyttede 3—500 F. op i Fjældsiderne, for at undgaa de store Oversvømmelser, der hærge Lavlandet. Øræfajökull, der som en kæmpemæssig Pynt strækker sig ud fra Vatnajökulls Snemarker, er Islands højeste Bjærg (6241 F.). Det største kendte Udbrud af denne Vulkan fandt Sted i Aaret 1362; Isbræerne smeltede, og Vandflommene bortskyllede 40 Bøndergaarde og 2 Præstegaarde med Mennesker, Kreaturer og alt paa en eneste Dag. Disse store Jøkelløb nedføre store Masser af Sten og Grus til Kysten, saa at Kystlinien i historisk Tid derved er bleven meget forandret,

6. Hvítá (Flod i Borgarfjorden).

og hele Fjorde ere blevne udfyldte, ligesom hele Bygdelag ere blevne ødelagte. Fra Jøklerne udspringe de fleste af Islands mange vandrige Floder, der da føre mælkehvidt eller gulbrunt Vand. Hvor Elvene, som paa Sydkysten, strømme i korte Løb ned fra Skridjøklerne til Stranden, ere de meget foranderlige og forgrene sig stærkt over Fastlandet; enkelte ere om Sommeren saa brede, at det tager hele Timer at ride over dem. De længere Floder, der alle udspringe paa Højlandet, flyde paa Sydlandet mod SV., paa Nordlandet mod N. Paa Grund af Vandmængde, stærkt Fald og en rivende Strøm ere de islandske Floder ofte farlige at passere og have altid lagt store Hindringer i Vejen for Samfærdselen; men nu har man bygget Broer over omtrent alle de større Floder i de tættere befolkede Egne. Med én Undtagelse (Hvítá i Borgarfjorden) ere de islandske Floder ikke farbare for Skibe.

7. Mývatn.
(Efter D. Bruun: Det høje Nord).

Thjórsá er Islands længste Flod (28 Mil), og flere have en Længde af ca. 20 Mil; nogle af de vandrigeste Floder ere dog meget korte, naar de udspringe fra Skridjøkler, der gaa langt ned mod Kysten.

De mest kendte Søer paa Island ere Thingvallavatn ($1\frac{1}{3}$ □ Mil) paa Sydlandet og Mývatn paa Nordlandet, begge berømte for deres naturskønne Omgivelser. Ved Thingvallavatn, hvor der findes store Lavastrømme med mange prægtige Kløfter (f. Eks. Almannagjá) holdtes i Oldtiden den lovgivende Forsamling (Altinget). Mývatns Omgivelser ere ogsaa meget vulkanske; der findes her en Mængde Svovlkilder og mægtige Kratere; op fra Søen, der er meget rig paa Foreller, rage flere Kratere som Øer, og paa disse er der et meget rigt Fugleliv.

Island er et af de mest vulkanske Lande i Verden; Lavastrøm-

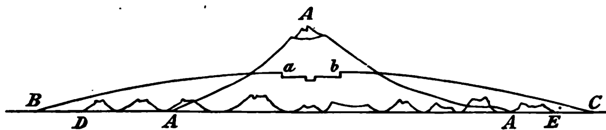
mene indtage et Areal af over 200 □ Mil, og der kendes 107 Vulkaner, hvoraf 25 have haft Udbrud i historisk Tid. Lavamarkerne ere karakteristiske for det islandske Landskab og have ofte et meget ejendommeligt Udseende. Nogle Steder er Overfladen meget ujævn og bestaar ikke af andet end utallige porøse og skøre Lava- og Slaggestykker, og Lavablokkene ere dyngede sammen paa den mest

8. Pladelava.

ubegribelige Maade; en Lavastrøm af denne Form er meget vanskelig at komme over. De store Lavamarker ere især dannede af Lavaplader, der vel undertiden ere jævne som Stuegulve, men dog som oftest ere brudte og kløvede paa mange Maader. Paa de glatte Overflader ser man utallige sammenfiltrede og snoede Lavareb, bøjede i lange Kurver efter den seje Masses Bølgebevægelse. De fleste Steder er den oprindelige jævne Overflade ved Afkølingen sunken og brudt og spaltet i store Stykker; herved er der bleven dannet en utallig Mængde smaa Høje, Rygge, Dæmninger og kedelformede Fordybninger; det er, ligesom Isdækket paa en Fjord ved en voldsom Søgang var brækket i Stykker og det hele saa pludselig var stivnet. I disse Lavastrømme findes der en Mængde Revner og Huler, idet den flydende Lava under Overfladens afkølede Lavaplader er strømmet bort. Den berømteste af disse Huler er Surtshellir, der har en Længde af c. 5000 Fod.

Der findes tre Former af Vulkaner paa Island: kegleformede, temmelig stejle Vulkaner, opbyggede af vekslende Lag af Aske, Slagger og Lava, Lavakupler, store Vulkaner med ringe Hældning, opbyggede af lutter Lavastrømme med

9. Skematisk Fremstilling af Vulkanformer.
AAA kegleformet Vulkan med en mindre Kraterkegle paa Toppen i et ældre Krater. *BC* Lavakuppel med et indsænket Kratersvælg *(ab)*; i Midten af Indsænkningen et andet mindre Krater. *DE* Kraterrække med forskelligformede Smaakratere.

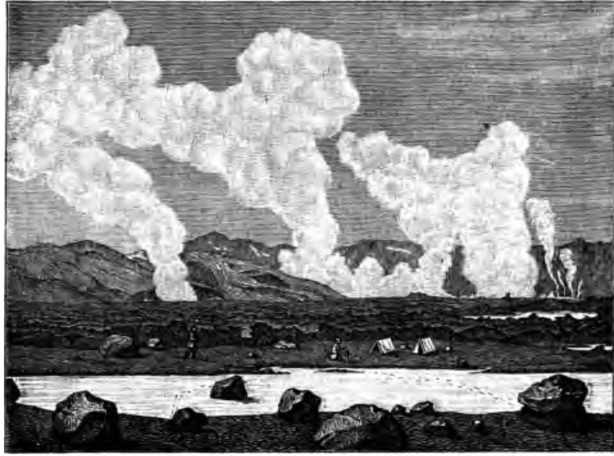
et stort Kratersvælg i Toppen, samt endelig lange Kraterrækker med mange smaa Kratere i lige Linie efter Spalter i Jorden. Hekla er den navnkundigste af Islands Vulkaner, den har en Højde af 4961 Fod og har i historisk Tid haft 18 Udbrud, hvoraf nogle meget voldsomme. 1693 blev Asken ført til Norge, 1597 hævede 18 Ildsøjler sig fra Fjældet, 1766 havde Askesøjlen en Højde af 15,000 F. over Fjældets Top osv. Hekla har ofte foraarsaget store Ødelæggelser, og den var allerede i Middelalderen kendt over hele Europa, og mange Sagn og overtroiske Forestillinger knyttedes til den. Katla, den førnævnte isdækkede Vulkan, har haft 13 Udbrud, som alle have været meget fordærvelige for de nærmeste Egne. Islands største Vulkan er Askja; den ligger midt i den 62 □ Mil store Lavaørken Ódáðahraun, Nord for Vatnajökull,

10. Hekla.
(Efter D. Bruun).

og har en Kraterdal med 1 □ Mil Areal; Askja havde 1875 et meget voldsomt Udbrud. Lavaørkenen Ódáðahraun er frembragt ved Udbrud af 20 Vulkaner; den Lavamasse, der her er bleven presset ud af Jorden, vilde, jævnt fordelt over Danmark, dække hele Landet med et 16 Fod tykt Lavalag. Det største vulkanske Udbrud paa Island i historisk Tid var Udbruddet af Lakis Kraterrække ved Skaftá i Sommeren 1783. Udbruddets Følger vare skrækkelige, omtr. $^{2}/_{3}$ af hele Landets Kvægbesætning omkom, og i de to næste Aar døde 9300 Mennesker af Sult og Sygdomme eller omtrent Femtedelen af hele den daværende Befolkning. I Havet uden for Reykjanes var der, som ofte før og senere, samme Aar et Udbrud og en Ø dannedes, der dog snart atter forsvandt.

I et saa vulkansk Land som Island ere Jordskælv naturligvis

11. Vulkanen Askja's Kraterdal.

meget almindelige, især i Midtpartiet, hvor de fleste Vulkaner findes. Paa den nordvestlige Halvø og paa Østlandet ere Jordrystelser derimod meget sjældne. De islandske Jordskælv ere især knyttede til 3 af Naturen begrænsede Omraader; de forekomme hyppigst i Nordlandet ved de to store Bugter Skjálfandi og Axarfjörður, ved Faksebugten i Vestlandet og paa det sydlige Lavland, hvor de ofte have været meget voldsomme og foraarsaget Tab af Menneskeliv og Ejendom. I Aaret 1784, efter de store Udbrud af Lakis Kraterrække, bleve den 14.—16. August 92 Gaarde fuldstændig ødelagte og 372 Gaarde og 11 Kirker meget beskadigede af Jordskælv; 1896 vare Jordrystelserne i de samme Egne endnu stærkere: 161 Gaarde bleve fuldstændig ødelagte og 155 meget beskadigede. Jorden slog vældige Revner, hvoraf nogle havde en Længde af 1—2 Mil, varme Kilder forandredes, og en Mængde Fjældskred og Klippeblokke styrtede ned fra Bjærgene.

Varme Kilder findes i Hundredevis spredte over hele Island, nogle Steder enkeltvis, andre Steder i større Grupper. Nogle af disse Kilder ere lunkne, saa at de kunne benyttes til Bad *(laugar)*, andre ere kogende *(hverar)*, og nogle af dem sprude. Den berømteste af alle islandske Springkilder er Geysir, der opsender sine Vandstraaler til en Højde af 100—120 Fod; det er et prægtigt Syn, som aarlig lokker en Mængde Turister til Island. Svovlkilder findes ogsaa i Mængde, især i de vulkanske Egne; flere af dem afsætte Svovl i smaa Tuer, og de svovlsure Dampe have en stor Indflydelse paa Jordbunden, der sønderdeles og omformes, saa at Svovlkilderne omgives af brogede Pletter af farvede Lerarter, og rundt omkring dannes kogende og boblende Dyndpytter, kogende Grødkedler med forskellig farvet Indhold. Kulsyrekilder *(ölkeldur)* ere især almindelige paa Snæfellsnes.

12. Et Stykke af Lakis Kraterrække (ved Skaftá).
(Set fra oven).

13. Geysir og andre Springkilder i dens Nærhed.
(Efter D. Bruun: Det høje Nord).

Efter sin Beliggenhed har Island et forholdsvis meget mildt Øklima; ved Kysterne er Vinteren mild, men Sommeren har ringe Varme. Temperaturen er i høj Grad afhængig af de Havstrømninger, der beskylle Kysten. Vest- og Sydkysten og tildels Nordkysten beskylles af Golfstrømmen, men Øst- og Nordkysten af en Polarstrøm, der meget ofte fører Drivis ned til Landets Kyster. Drivisen spærrer ofte Nordkysten, og den Temperaturnedgang, der følger den, føles over hele Landet; Vejrliget i de forskellige Aaringer er derfor meget afhængigt af Isen. Middeltemperaturen for Nord- og Østkysten er gennemsnitlig om Vinteren ÷ 2—4 ° C., for Sommeren 6—7 °, for hele Aaret 1—2 °; Syd- og Vestkysten har for Vinteren en Middeltemperatur af 0—÷ 2 °, for Sommeren 9—10 °, for Aaret 3—4 °. Inde i Landet

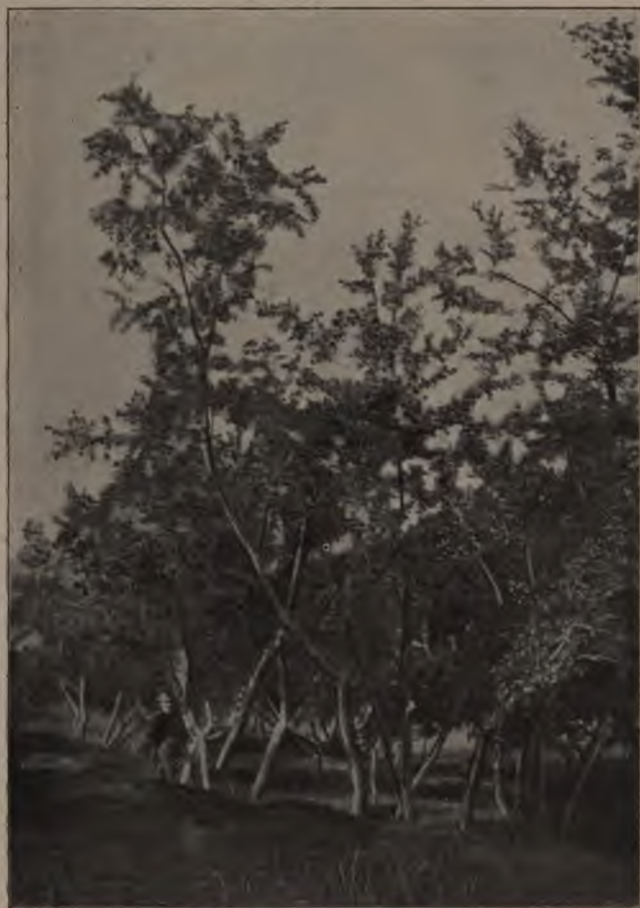

14. Goðafoss (Vandfald paa Nordlandet).

er Klimaet mere fastlandsagtigt, og i de inderste Dale og oppe paa Højlandet kan Vinteren være meget strængere. Det islandske Vejrlig er meget stormfuldt og foranderligt, især paa Sydlandet, hvor man ofte hele Maaneder om Vinteren næsten ikke ser Sne paa Lavlandet; paa Nordlandet er der samtidig ofte stille Vejr med Frost og megen Sne. Frosten varer længe om Forsommeren og begynder tidlig om Efteraaret. Sommeren er derfor kort, og da den samtidig er kølig, kan Plantevæksten ikke faa nogen synderlig Udvikling. Luften er i Regelen fugtig, og Taage er især paa Østkysten meget hyppig.

Planteverdenen paa Island har et arktisk Præg og har den samme Karakter i Bygden og paa de lavere liggende Dele af Højlandet. Islands største Rigdom er de udstrakte, saftige Græsmarker, der afgive et udmærket Foder for Kreaturer. Faareavlen er en af Hovednæringsvejene, og Faarene trives udmærket; om Sommeren drives de op paa

Almindingerne, de lyngbevoksede Heder i de højst liggende Dale og paa Højlandets Rande, og vende tilbage om Efteraaret fede og trivelige; om Vinteren maa de ofte staa paa Stald, men maa søge deres Føde ude, naar Vejret er nogenlunde godt og Snelaget ikke altfor tykt. Egentlige Skove findes ikke paa Island; derimod er Birkekrat temmelig udbredt, især i lune Dale, der strække sig langt ind i Landet. Birken har i Oldtiden været mere udbredt, men Faareavlen og Menneskenes Uforstand har i høj Grad skadet Skovene. I nogle islandske Birkeskove have Træerne en Højde af 10—20 Fod, og det højeste Birketræ paa Island (ved Hallormstaðir paa Østlandet) har en Højde af 28 Fod; enkelte Rønnetræer blive dog lidt højere; de findes spredte i Birkeskovene og enkeltvis sammen med nogle temmelig høje Pilebuske. Lavt Pilekrat er meget udbredt over hele Landet og har en stor Betydning for Faareavlen. I Oldtiden dyrkede man lidt Byg paa Island, men nu findes der ingen Agerdyrkning; Kornavlen betaler sig ikke nær saa godt som Høavlen og er derfor helt opgiven; Byg modnes nemlig ikke i alle Aar paa Grund af den lave Sommervarme. Havedyrkning gør i den senere Tid betydelige Fremskridt, Kartofler og forskellige Kaalsorter dyrkes næsten over hele Landet, og Rabarber, Ribs og Solbær trives paa de forskellige Handelspladser ved Kysten.

15. Hallormstad Skov.

Dyreverdenen er for Landdyrenes Vedkommende fattig paa Arter, men meget rig paa Individer; Havets Dyreliv er meget rigere. — Isbjørne aflægge af og til Besøg i Nord-Island, naar den grønlandske Drivis ligger ved Kysten. I det indre findes hist og her Flokke af Rensdyr; de tilhøre dog ikke oprindelig den islandske Fauna, men bleve indførte i Aaret 1770. Der findes en Mængde Ræve, som fra deres Skjulesteder i Lavastrømmene ofte anfalde Faarene. Mus og brune Rotter ere indførte og findes nu allevegne. Husdyr som Køer,

16. Gullfoss (Vandfald paa Sydlandet).
(Efter D. Bruun: Det høje Nord).

Heste, Faar, Geder, Hunde og Katte indførtes af de første Kolonister fra Norge; Svin vare ogsaa i Oldtiden temmelig almindelige, men holdes nu ikke mere. Ved Kysten findes forskellige Arter Sæler, skønt nu ikke saa talrige som før; Hvalrossen kommer nu sjælden, men maa før have været meget almindelig, da dens Knogler hyppig findes ved Kysten. Havet omkring Island er meget rigt paa Hvaler (Finhvaler, Grønlandshval, Grindehval, Spækhugger, Marsvin, Narhval, Hvidfisk o. fl.), og der drives nu en indbringende Hvalfangst ved Islands Kyster.

Paa Island findes omtrent 100 Arter Fugle, hvoraf Halvdelen

Svømmefugle; i Fuglebjærgene ved Kysten og paa Skær og Øer findes der en umaadelig Mængde Søfugle, Alker, Maager, Terner, Stormfugle, Søpapegøjer o. fl.; paa Søerne i det indre en Mængde Sangsvaner og mange Arter af Ænder. Ederfuglen er meget almindelig ved Vest- og Nordlandet, hvor den er en vigtig Indtægtskilde for Indbyggerne; den er fredet paa Island og kan næsten betragtes som et Husdyr; Fuglene ere ofte saa tamme, at de bygge deres Rede ved Husene eller endogsaa oppe paa disse, naar de ere af Græstørv; man søger ogsaa at lokke Ederfuglene til paa alle mulige Maader, man bygger Reder for dem, udrydder deres Fjender eller skræmmer dem bort, og man trækker Fuglene til ved ophængte Bjælder, brogede Klude o. s. v., da de synes at have udviklet Sans for Farver og Toner. Af al Slags Fuglevildt er der nok paa Island. Ryper ere meget almindelige, desuden vilde Gæs og mange andre Vandfugle. Af Rovfugle findes Havørne, Sneugler, Dværgfalke og den islandske Falk, der i gamle Dage fangedes og udførtes; Falkefangsten var et kongeligt Privilegium, og Fuglene foræredes af Kongen til fremmede Fyrster. En hvid Falk i blaa Grund bruges nu som oftest som Islands Vaaben.

17. Kystparti fra Stapi (paa Snæfellsnes).

Af Krybdyr og Padder findes der ingen paa Island, men Fiskefauna'en ved Kysten er meget rig, og Torskefiskerierne ved Island høre til de største i Verden. Ikke blot lever den største Del af den islandske Kystbefolkning af Fiskeri, men fremmede Nationer sende ogsaa store Flaader af Fiskerskibe op til de islandske Fiskebanker, en Mængde Skibe fra Frankrig, England, Norge og Amerika hjemføre aarlig en rigelig Fangst fra disse Farvande. Foruden Torsken have ogsaa andre Fiskearter en stor Betydning for Indbyggerne og de fremmede, især Sild, Kuller, Helleflyndre, Rødspætter og Havkalle, af hvis Lever der udvindes Tran. De ferske Vande i Island ere ogsaa meget fiskerige: Ørreder og Foreller findes i Mængde i Søerne, og de fleste større Elve ere rige paa Laks.

Mineralriget har liden praktisk Betydning; der findes dog lidt Brunkul, som benyttes af de nærmest boende, samt en betydelig Mængde

Svovl. Svovlbrydningen kan dog nu næppe betale sig, men gav gode Indtægter i gamle Dage. Den islandske Dobbeltspath, der bruges til optiske Instrumenter, er berømt; den brydes dog kun paa ét Sted i det østlige Island (ved Reydarfjord).

Islands Natur er, som vi have sét, i mange Maader saa ejendommelig, at Landet derved kan regnes mellem de mærkeligste Lande i Europa. I geologisk Henseende er Island uden Sidestykke paa hele Jordkloden; en saadan Forbindelse af underjordisk Ild og højarktisk Is findes ingen andre Steder i en saa stor Maalestok. Sporene af Naturens vældige Kampe træde allevegne frem og give Landskabet ofte et fantastisk Præg, som ikke træffes i andre nærliggende Lande. Dog maa man ingenlunde tænke sig Island saa koldt og uhyggeligt, som mange gør; det vilde og storslaaede blandes paa en behagelig Maade med mere milde Træk: store Vulkaner, brede Iskupler, sælsomt formede Fjældtoppe, opskruede Lavastrømme og græsløse Ørkener af-

18. Nattrolden i sin Baad (ved Mývatn).

veksle med grønne Enge, rislende Bække, mægtige Vandfald, kratbevoksede Fjældsider og blinkende Søer, og i smukt Vejr faa Fjældene og Jøklerne et ubeskrivelig blødt og henrivende Skær; Luften er saa klar og ren, at de fjærneste Snetinder staa skarpt udmejslede mod den dybe blaa Himmel, og Solnedgangene paa Island staa ingenlunde tilbage for dem ved Middelhavet; især er det ofte et dejligt Syn at se Solen gaa ned eller staa op bag de snehvide Jøkelkupler.

II. BEFOLKNINGEN OG TRÆK AF DENS DAGLIGE LIV.

BEFOLKNINGSSTATISTIK. Island er ganske vist en stor Ø, men Indbyggernes Antal er dog kun ringe. For Tiden er det 79,000, medens det 1850 var 59,000 og 1801 kun 47,000. Dette viser en stadig,

om end forholdsvis ringe Fremgang. Herfra danner dog en 10aarig Periode, 1880—1890, en Undtagelse, da der paa Grund af en meget stærk Udvandring til Amerika (hvor der nu findes over 20,000 Islændere) samt en i Aaret 1882 indtraadt Epidemi var en betydelig Tilbagegang. Da Udvandringen imidlertid i de sidste Aar har været i stærk Aftagen og nu næsten er standset, medens paa den anden Side Fødselsoverskudet altid har været forholdsvis stort (1895: 2560 Fødsler mod 1187 Dødsfald, Fødselsoverskudet altsaa 1373), vil man, saafremt ingen voldsomme Naturbegivenheder gribe forstyrrende ind i den naturlige Udviklings Gang, i den nærmeste Fremtid kunne vente

19. Reykjavík.

en betydelig Tilvækst. Og dette saa meget mere, som de sanitære Forhold i den sidste Tid ere blevne betydelig forbedrede, hvorved det er lykkedes at indskrænke den hidtil saa almindelige store Dødelighed blandt Smaabørn. Man har ogsaa Grund til at vente, at en Forandring i Fiskeridriften samt Indførelsen af forskellige hidtil ukendte Sikkerhedsforanstaltninger vil bevirke, at der i Fremtiden ikke vil omkomme saa mange Mennesker ved Drukning som hidtil (jævnlig 3 pCt. af alle Dødfald).

I Begyndelsen af det 19. Aarh. havde man paa Island ingen Byer. Landets Hovedstad havde den Gang kun 307 Indbyggere. Men i Løbet af Aarhundredet, særlig den sidste Fjerdedel af dette, er der efterhaan-

den opstaaet flere Købstæder og Handelssteder. Af Købstæder, der udgøre en særskilt Jurisdiktion og Kommune, er der dog kun 4, én i hver Landsfjerding. Den største af disse er *Reykjavík*, Sydlandets og hele Landets Hovedstad, der nu har 7000 Indb. (1860: 1444 og 1801 kun 307 Indb.). Dernæst kommer Nordlandets Hovedstad *Akureyri* med 1400 Indb. (1880: 545), Vestlandets Hovedstad *Ísafjörður* med 1200 Indb. (1880: 518) og Østlandets Hovedstad *Seyðisfjörður* med 900 Indb. Af Handelssteder findes der 42, af hvilke enkelte have ligesaa mange Indbyggere som de mindre Købstæder. Men iøvrigt indtage de ingensomhelst Særstilling og høre i kommunal Henseende til den Landkommune, hvori de ligge. Regner man samtlige Handelssteders og Købstædernes Indbyggere som Bybefolkning, bliver denne omtrent $^1/_5$ af Landets samlede Befolkning, medens $^4/_5$ er Landbefolkning (Landmænd og Fiskere).

I Følge den sidste officielle Befolkningsstatistik fra 1890 var Forholdet mellem Mandkøn og Kvindekøn paa Island den Gang som 1000 : 1105. Af Mandkønnet var $67{,}_1$ pCt. ugifte, $27{,}_9$ pCt. gifte, $4{,}_5$ pCt. Enkemænd og $0{,}_5$ fraskilte. Af Kvindekønnet var $65{,}_2$ pCt. ugifte, $25{,}_1$ pCt. gifte, $9{,}_2$ pCt. Enker og $0{,}_5$ pCt. fraskilte. De $^2/_3$ af Befolkningen var saaledes ugifte, medens kun $^1/_4$ tilhørte den gifte Stand og henholdsvis $4^1/_2$ og 9 pCt. var Enkemænd og Enker. Antallet af Familier var den Gang 10,144, saa at der gennemsnitlig kom 7 Individer paa hver Husstand. Af abnorme Individer fandtes 273 blinde, 67 døvstumme, 91 Idioter og 126 Afsindige.

Efter Erhverv fordeltes Befolkningen i 1890 saaledes: Immateriel Virksomhed (Embedsmænd, Lærere osv.) 2,171, Jordbrug 45,730, Fiskeri 12,401, Haandværk og Industri 1,868, Handel 1,737, Daglejere 2,355, ubestemt Næring 1,411, Pensionister og Kapitalister 823, Almissenydende 2,323, Arrestanter 8. Af hele Befolkningen ernærede saaledes 82 pCt. sig ved Landbrug og Fiskeri. Tidligere var dog disse Erhvervs Overvægt endnu større; 1850 levede saaledes 89 pCt. af Landbrug og Fiskeri. De 7 pCt., hvormed disse Erhverv ere gaaede ned, komme væsentlig Handel og Industri tilgode, som navnlig i den sidste Tid have vist en betydelig Fremgang. Men ogsaa Forholdet imellem Landbrug og Fiskeri er i den senere Tid blevet betydelig forrykket. I Aaret 1850 levede saaledes 82 pCt. af Landbrug og kun 7 pCt af Fiskeri, medens Forholdet 1890 var blevet henholdsvis 64 og 18 pCt. Denne Forrykning, som stadig fortsættes og nu sikkert er bleven langt større, staar i nøje Forbindelse med Byernes Opkomst.

FOLKETYPEN. Island blev som bekendt bebygget fra Norge i Tidsrummet 870—930. Islænderne høre saaledes til den skandinaviske Folkestamme. De have ogsaa en hel Del tilfælles med deres norske Stammefrænder, skønt de i flere Henseender have faaet et Særpræg.

Dette skyldes sikkert først og fremst den Omstændighed, at den oprindelige Befolkning bestod af højst forskellige Elementer. Hovedmassen bestod af norske Aristokrater, der ikke vilde bøje sig før Harald Haarfagers Overherredømme og derfor udvandrede, dels direkte til Island, dels først til de britiske Øer og derfra igen til Island. I begge Tilfælde medførte de en Mængde Trælle, Tyende og Klienter, af hvilke sikkert mange kun have været halvfrie og af Trælleslægt. Af de fra de britiske Øer medførte Trælle vare de fleste af keltisk Race. Ogsaa de norske Trælle synes at have været af en anden Race end den norske Overklasse. Herpaa tyde saavel alle Skildringer i Oldskrifterne som nyere Undersøgelser af de norske Befolkningselementer. Der er saaledes stor Sandsynlighed for, at den islandske Be-

20. Akureyri (ved Øfjord).

folkning er en Blanding af tre forskellige Racer: en germansk, en keltisk og en urskandinavisk Race. Denne Blanding har naturligvis haft sin Betydning; men desuden have Landets afsondrede Beliggenhed og dets ejendommelige Naturforhold sikkert bidraget til at give Islænderne et Særpræg, ligesom de højst uheldige politiske og økonomiske Forhold, hvorunder de igennem flere Aarhundreder have levet, selvfølgelig have sat deres Mærker i den islandske Folkekarakter.

Paa Grund af disse Forhold er den islandske Folketype bleven i høj Grad sammensat, og det har derfor sine store Vanskeligheder at skildre dens Særegenheder. De individuelle Ejendommeligheder ere saa store og saa forskellige, at man vanskelig kan forene dem til en typisk Enhed. Befolkningen gør nærmest Indtryk af en Blanding af

højst forskellige Elementer, af hvilke det ægte nordisk-germanske dog er det mest fremherskende.

Af Udseende ere Islænderne gennemgaaende ikke stort over Middelhøjde og heller ikke særlig kraftig byggede. De ere overvejende blonde, med blaa eller blaagraa Øjne og et snarest smalt og langstrakt Ansigt. Dog findes der ogsaa Mennesker med mørkt Haar, brune Øjne og brede og runde Ansigter. Men iøvrigt er saavel Legemsbygningen som Ansigtstrækkene højst forskellige.

Ikke mindre bliver Uensartetheden, naar man betragter de aandelige Egenskaber, og følgende Karakteristik kan derfor ikke gælde for andet og mere end et Forsøg.

21. Seyðisfjörður (Seydisfjord).

Som et fælles Træk for alle Islændere kan fremhæves en gennemgaaende udviklet Intelligens og en overmaade stærk Selvfølelse. En Islænder holder ikke af, at det skal kunne siges, at han er afhængig eller paavirket af andres Meninger. Han har ingen Respekt for Autoriteter, men vil altid selv være sin egen Mester og Herre, saavel i Tanke som i Handling. Han underordner sig derfor ikke let en anden Mands Mening eller Ledelse, men har en afgjort Tilbøjelighed til at opponere imod den; om ikke for andet, saa dog for at vise sin Selvstændighed. Han er af Naturen afgjort oppositionel, og i Politiken er han en fuldblods Demokrat, der hævder Individets Ret til det yderste. Han er ogsaa overvejende Ven af ethvert Fremskridt, og hans Uafhængighedstrang og Frihedssind er ubegrænset. Al Centralisation og Ledelse

fra oven er ham meget imod og føles som et Tryk. I Religionen er han gærne fuldblods Rationalist. Pietisme og Intolerance er ham fremmed. Han fordrer fuldstændig Frihed for hver enkelts personlige Overbevisning. Han er overhovedet et Forstandsmenneske, der fordrer Fornuftens absolute Herredømme over Følelser, Stemninger og Mysticisme.

Islænderne ere gennemgaaende ret livlige og opvakte med en ikke ringe Sans for Humor og Spottelyst. De ere overvejende Sangvinikere, og de Sindsbevægelser, som Indtrykkene fremkalde hos dem, ere forholdsvis svage, men derimod rask vekslende. Islænderen kommer ikke let ud af Ligevægt, bliver ikke let begejstret eller lidenskabelig. Han er i Almindelighed særdeles rolig og behersket. Kun under Paavirkning af Spiritus eller naar han møder en haardnakket Modstand, saa at han bliver opflammet af Kampiver, kan han blive hæftig og voldsom. Under almindelige Forhold lader han sig ikke lede af øjeblikkelige Impulser, men giver sig god Tid til at overveje og ræsonnere, inden han handler. Men har han først besluttet sig til at tage fat, udfolder han ofte en betydelig Kraft og Energi for at naa sit Maal, og kan da vise et stort personligt Mod og trodse alle Farer. Saalænge han staar midt i en uafbrudt Kamp, er han ogsaa standhaftig og udholdende. Men er Kampen af den Beskaffenhed, at der skal kæmpes længe og med flere Afbrydelser, saa at der indtræder Stilstand, inden Maalet er naaet, kan han let slappes og enten henfalde til en midlertidig Uvirksomhed eller i al Fald skifte baade Maal og Midler. Han er saaledes temmelig ustadig, hvilket staar i nøje Forbindelse med hans overvejende sangvinske Temperament og rask vekslende Stemninger. Han er en optimistisk Idealist, med en lidet udviklet praktisk Sans. Han kommer derfor jævnlig til at overvurdere sine Kræfter og sætte Maalet for højt, hvorved han ikke kan undgaa at lide Skuffelser. Men dette tager han som Regel med temmelig stor Ro. Han er i saa Tilfælde rigtignok ikke meget tilbøjelig til at fortsætte paa ganske samme Maade som tidligere, men han opgiver dog ikke saa let selve Maalet, i alt Fald ikke uden at have stillet sig et nyt af lignende Art som det første, som han saa søger at naa ved Anvendelse af en ny Fremgangsmaade.

Hvad Islænderen mangler i Følelsernes Styrke, erstatter han til Gengæld ved deres Dybde og Inderlighed. Han er overmaade fintfølende og ømfindtlig og bliver let stødt, naar han ikke behandles saa hensynsfuldt, som han mener at have Krav paa. Og hans Krav ere ingenlunde smaa. Han vil, at alle skal behandle ham omtrent som Ligemand. Om han saa kun er en simpel Tjener eller Arbejder, kan han ikke finde sig i, at han betragtes som et blot og bart Redskab, som man ikke behøver at tage videre Hensyn til. Han anerkender i saa Henseender ingen Standsforskel og betragter det nærmest som en

ren Tilfældighed, hvis han staar paa et lavere Trin i Samfundet end den, han har med at gøre. Med sin udpræget individualistiske og demokratiske Sans forlanger han, at man aldrig skal glemme hans Værd som Menneske, medens hans Følelser samtidig ere saa aristokratiske, at han føler sig ilde berørt ved en saadan Mangel paa Hensyn, som mangen anden i en lignende Situation slet ikke vilde blive opmærksom paa. Det maa derfor siges at være ret træffende, naar en tysk Professor (Heusler) har kaldt Islænderne for »Aristo-Demokrater«. Denne Finfølelse og Ømfindtlighed gælder ikke blot med Hensyn til hans egen Person, men ogsaa med Hensyn til hans Slægt og Venner, ja alle hans Landsmænd. Han taaler derfor ikke let at høre Dadel eller nedsættende Ord om dem af en Fremmed, betragter det nærmest som en personlig Fornærmelse. Han elsker sit Hjem og sit Fædreland, og hans Kærlighed og Omhu for sin Familie er ofte i høj Grad rørende. Maa han for en Tid opholde sig udenfor sit Hjem eller sit Land, lider han gærne af Hjemve og længes tilbage. Han bliver i Almindelighed let rørt og har en inderlig Medfølelse for alle Lidende, saavel for Dyr som Mennesker. Han er meget godgørende og gæstfri og sætter sin Stolthed i at yde det mest mulige i den Retning.

I sin ydre Optræden er Islænderen tit noget tung og ubehjælpsom. Han mangler den Lethed, Smidighed og Elegance, den Elskværdighed og Høflighed, som kendetegner f. Eks. Franskmændene. Han slutter sig ikke saa let til Fremmede og er overfor dem gærne noget tilknappet og mindre meddelsom. Han gør sig i Almindelighed ingen Umage for at behage eller at iagttage bestemte, vedtagne Former, og Smiger, Hykleri og klog Beregning ligger ham fjærnt. Han ønsker at være sand, ligefrem og naturlig i hele sin Optræden, overfor alle og under alle Forhold. For Fremmede, som ikke kender ham nøje, tager han sig derfor jævnlig ud som noget hensynsløs og uhøflig, ja næsten plump.

Ved Siden af det hidtil skildrede overvejende sangvinske Element, som er i afgjort Flertal, findes der imidlertid hos Islænderne ogsaa et andet Element, der i flere Henseender er grundforskelligt fra det første. De, der høre hertil, ere overvejende Melankolikere, med temmelig stærke og langsomt vekslende Sindsbevægelser. Naar de modtage et indre Stød, overvinde de det ikke saa let, men blive enten helt eller delvis lammede. De se gennemgaaende meget sort paa Tilværelsen og ere i høj Grad mistroiske og misundelige paa alle dem, der ere bedre stillede i Samfundet eller rage op over Mængden. Det ligger ikke for dem at forene deres Kræfter, for at arbejde for fjærne Maal. Naar nogen foreslaar dem saadant, tro de straks, at der maa stikke noget bagved, som de ikke ere i Stand til at se, og søge derfor at gøre ham mistænkelig ved at fortælle ligesindede, at hans Forehavende vistnok

kun er en Spekulation, hvorved han vil forsøge at tjene noget paa deres Bekostning. Og til en saadan Tale laane de altid villigt Øre, uden at ulejlige sig med at undersøge, om den har noget virkeligt at støtte sig til. I Modsætning til det sangvinske Element ere de i det hele taget tilbøjelige til at stille sig imod alle Fremskridt og al Forandring i de bestaaende Forhold. Alt skal helst blive ved det gamle. Kun naar den offentlige Mening bliver meget stærk, gaa de med, fordi de ikke holde af at indtage en Særstilling, men vil være som Folk er flest. De elske Ligheden fremfor alt og have en stærk Tilbøjelighed til at nivellere paa alle Omraader, ikke som Sangvinikerne ved at hæve sig selv, men snarere ved at trække alt fremragende ned til sig. I Politiken have de som oftest kun Øje for lokale Interesser, og da de betragte Statshjælp som det eneste virksomme Middel til at fremkalde en Forbedring i deres Kaar, gaa deres Bestræbelser i det væsentlige kun ud paa at opnaa saa store Fordele og Bevillinger som muligt for deres egen Egn. Landet i sin Helhed bryde de sig mindre om; det er for stort for deres Synskreds.

Den her paapegede store Forskel i Islændernes Karaktertræk hidrører sikkert for en stor Del fra den oprindelige Blanding af forskellige Racer. Men enkelte af de mindre heldige Egenskaber ere dog for almindelige til, at de udelukkende kunne tilskrives dette. De skyldes sikkert fuldt saa meget og maaske for en overvejende Del de ulykkelige Forhold, hvorunder Folket gennem lange Tider har maattet leve. Herfra stammer saaledes, for blot at nævne et Eksempel, den særdeles almindelige Mangel paa Driftighed og energisk Tagen fat, der i Grunden staar i saa stærk Modstrid med de øvrige Karaktertræk hos den største Del af Befolkningen.

22. Damesko (med mønstret Fodlap).

KLÆDEDRAGTEN. Mandfolkedragten er paa Island den almindelige evropæiske. Kun Fodtøjet er til Dels af en anden Beskaffenhed, idet man udenfor Byerne for det meste bruger ejendommelige islandske Sko, der ere lavede af et firkantet Stykke ugarvet Okse- eller Faareskind, som sys sammen over Taaen og bag Hælen, medens Vristen lades ubedækket. De fastholdes ved Hjælp af en Rem, der vikles rundt om Ankelen. De finere af disse Sko (navnlig Damesko) laves af sortfarvet Skind og Aabningen omkring Vristen forsynes da med en hvid Skindkant. Ind i Skoen lægges under Fodsaalen en ulden strikket Fodlap, der jævnlig er mønstret.

Kvinderne derimod have en fuldstændig særegen Nationaldragt. Hverdagsdragten bestaar af et vidt Skørt af Vadmel eller Klæde,

samt et kulørt Forklæde, og et tætsluttende Liv eller Trøje af samme Stof som Skørtet, men prydet med en bred Fløjlsbesætning saavel paa Ærmerne omkring Haandledet som foran paa Brystet, hvor den hægtes sammen foroven og forneden, medens den lades aaben i Midten, hvor et hvidt Kravebryst kommer til Syne. Hertil hører et bredt, forskelligfarvet Silkebaand eller Slips omkring Halsen, der fortil knyttes sammen paa Brystet til en stor Sløjfe, hvori der ofte anbringes en Brosche. Paa Hovedet bæres en Hue, der bestaar af et kredsrundt Stykke tætstrikket og sortfarvet Uldtøj, 6—8 Tommer i Tværmaal, som ved Hjælp af Knappenaale bliver fastgjort ovenpaa Issen. I Midten løber dette Stykke ud i en smal Hætte af lignende Udseende og Størrelse som en Handsketommel (undertiden dog noget længere), hvis Spids gaar ind i et smukt forsiret Sølvrør, fra hvis anden Ende der igen hænger en 11—12 Tommer lang, sort Silkekvast, der falder ned paa den ene Skulder, medens Sølvrøret kommer til at hvile paa den ene Side af Hovedet nedenfor Huen. Haaret flettes i to eller fire lange Fletninger, der i Nakken komme til at danne nedhængende Løkker, idet kun Enderne stikkes op under Huen. Udenfor Huset benyttes der som Overstykke et stort Sjal. Paa Rejser og Rideture benytte Damer istedenfor Huen jævnlig en Hat, og de bedrestillede Damer besidde som Regel en særegen Ridedragt, som har et mere evropæisk Snit.

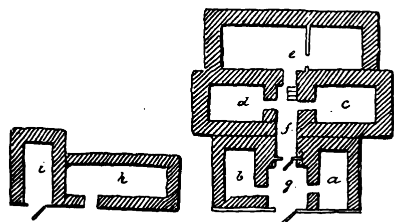

23. Kvinde i Hverdagsdragt.

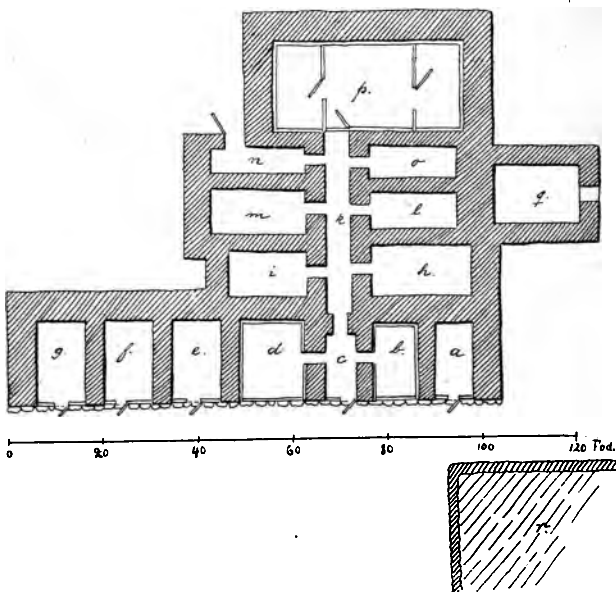
24. Kvinde i Festdragt.

Festdragten er helt forskellig fra Hverdagsdragten og udstyret med langt større Pragt. Saavel Nederdelen som Livet ere her prydede med smukke Guld- eller Sølvbroderier, og omkring Livet bæres et Sølvbælte, sammensat af lange, kunstfærdig forarbejdede Plader. Hovedtøjet bestaar af en høj, hvid Linnedhjælm af lignende Form som en frygisk Hue, der dækkes af et langt, hvidt og gennemsigtigt Slør, som kastes bagover Hovedet og fra Nakken falder ned over Ryggen. Omkring Panden fastholdes Hjælmen af et Diadem, der hyppigst bestaar af et Baand besat med forgyldte Sølvrosetter af kostbart Filigranarbejde.

25. Grundplan af en mindre Gaard.
(Efter D. Bruun: Fortidsm. og Nutidshjem osv.)

BOLIGEN. I Byerne ere de allerfleste Bygninger opførte af Træ, kun enkelte af tilhugget islandsk Sten. De ere som oftest et til to, kun undtagelsesvis tre, Stokværk høje. Deres Indretning og Udstyrelse er omtrent den samme som i en almindelig dansk Provinsby. Ogsaa udenfor Byerne (især i Nærheden af Kysten) er der i de senere Aar blevet opført et ikke ringe Antal Træhuse. Men i Almindelighed ere dog alle Bygninger paa en islandsk Bondegaard opførte af Græstørv og utilhugget Kampesten. Kun Stolper og Tagværk, samt den indvendige Beklædning af Vægge og Gulv bestaa af Træ. Ogsaa Tagdækningen er af Grønsvær og udvendig bevokset med Græs. Beboelseshuset bestaar i dette Tilfælde altid af en Række tæt sammenstillede Smaahuse eller Værelser, hvert under eget Tag, der gruppere sig om en i Midten liggende Gang (ogsaa under eget Tag), hvorfra der fører en Dør til hvert enkelt af dem.

26. Grundplan af en Præstegaard.
(Efter D. Bruun: Fortidsm. og Nutidshjem osv.).

De smaa Enkelthuse ordnes gærne saaledes, at Bygningskompleksets Forside kommer til at bestaa af en Række Gavle, som i dette Tilfælde ere af Træ, medens de andre Gavle, der ikke vende ud imod Forsiden, ere af Græstørv. Beboelseshuset staar næsten altid midt paa Hjemmemarken (jfr. nedenfor: Landbrug), medens Kreaturstaldene findes spredte omkring paa den, for det meste i dennes Udkant i Nærheden af Indhegningen. De vigtigste af Beboelseshusets Enkelthuse eller Værelser ere: en Folkestue *(baðstofa)*, en Gæstestue, et Køkken og et Madbur (Spise- og Forraadskammer). I Folkestuen opholde alle Gaardens Folk sig, saavel om Natten som om Dagen. Der findes her

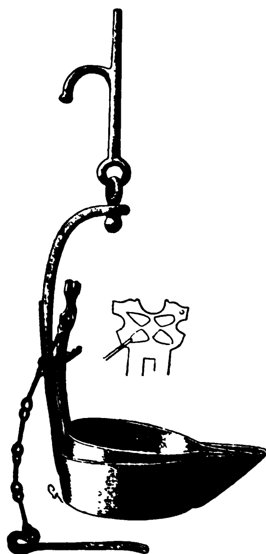

27. Forsiden af en Bondegaard.
(Efter D. Bruun: Fortidsm. og Nutidshjem osv.)

langs hver Side opslaaet en Række faste Senge, hvori man ligger om Natten, medens man om Dagen sidder paa Sengekanten. I Regelen ligge to og to sammen i hver Seng, jævnlig saaledes, at den hele Række langs den ene Side er forbeholdt Kvinderne, medens Mandfolkene ligge i Sengene paa den modsatte Side. Erfaringen taler ikke for, at denne Ordning, at Mænd og Kvinder saaledes sove i den samme Stue, har skadelige Følger for Sædeligheden. Snarere synes den herved fremkaldte langt friere Omgang mellem de to Køn lige fra Børn af at have en hæmmende Indflydelse paa Sanseligheden og saaledes at medføre en langt heldigere Virkning end det i hele det øvrige, civiliserede Evropa strængt gennemførte Afspærringssystem. I den ene

Ende af Folkestuen findes der som Regel et afpanelet Kammer for Ægtefolkene.

Udenfor Byerne fandtes der tidligere hverken Kakkelovne eller nogen som helst anden Opvarmning, undtagen hos Embedsmænd og enkelte særdeles velhavende Folk. Men i den sidste Tid er der indtraadt nogen Forandring i saa Henseende. Paa en almindelig Bondegaard maa man dog endnu som Regel nøjes med den animalske Varme, hvoraf følger, at Stuerne ikke maa være større end højst nødvendigt. Til Belysning benyttes nu overalt Petroleumslamper, saavel paa Landet som i Byerne. De tidligere (indtil 1870) afvekslende med Talglys anvendte Tranlamper kendes nu kun som Minder om et tilbagelagt Kulturstadium.

28. En Tranlampe.

FORLYSTELSER OG IDRÆT. Det har fra gammel Tid været en almindelig Skik i de islandske Hjem at sørge for nogen Underholdning i de lange Vinteraftener. Denne bestod tidligere hovedsagelig i Oplæsning af Sagaer og en højst ejendommelig, monoton Fremsyngen af de saakaldte »Rimer« *(rímur)*, samt mundtlig Fortælling af Æventyr og Folkesagn. Nu benytter man til Oplæsning mere den nyere Litteratur, Tidsskriftsartikler og endog Aviser. En meget yndet Tankesport er ogsaa Fremsættelse og Løsning af Gaader, Fortælling og Udtydning af Drømme og — navnlig blandt Ungdommen — en saakaldet Visekamp mellem to Personer, for at se, hvem der kan de fleste Viser uden ad, idet den ene altid skal svare med en Vise, der begynder med det samme Bogstav, som Modstanderens Vise har sluttet med. Forskellige Slags Kortspil ere meget almindelige (Whist, L'hombre osv.) og ligeledes Skakspil, Triktrak og mange andre Brætspil med og uden Tærninger. Særlig blandt Ungdommen ere forskellige Lege ogsaa almindelige. Navnlig bør fremhæves en højst ejendommelig national Brydekamp, der har en ikke ringe opdragende Betydning, idet den i høj Grad udvikler Smidighed og Behændighed. Det kommer nemlig ved denne Kamp, hvis Maal er at kaste Modstanderen til Jorden, langt mere an paa Øvelse og behændig Benyttelse af forskellige Kunstgreb (»Brydekneb«) end paa legemlig Styrke. Der haves ogsaa forskellige andre Idrætsøvelser, som ere ukendte i andre Lande. Skøjteløb og Skiløbning drives ogsaa en Del, den sidste dog mere af Nødvendighed end som Sport. I Byerne (navnlig i Reykjavík) har man i de sidste Aar indført Fodbold,

Cyklekørsel og forskellige andre moderne Sportsøvelser. Metodisk Gymnastik drives næppe udenfor Reykjavík. Ved festlige Lejligheder morer man sig med Dans, Sang og Musik, og undertiden endog ved Dilettantforestillinger. Kapridning har længe været en yndet Forlystelse ved festlige Sammenkomster, men først i de allersidste Aar er man begyndt at afholde rigtige Væddeløb (navnlig paa den isl. Grundlovsdag, der til Minde om Forfatningens Ikrafttræden og som en Fortsættelse af Tusindaarsfesten fejres den 2. August).

OVERTRO. At Islænderne, som næsten paa alle Omraader have bevaret saa mange Minder fra Fortiden, ogsaa have bevaret en hel Del af de fra Hedenskabets Dage nedarvede overtroiske Forestillinger, er ret naturligt. Gennem den evindelige Genfortælling af de gamle Sagn og Æventyr i de lange Vinteraftener har Almuen lige fra Barndommen af indsuget disse Forestillinger, og Gaardenes ensomme Beliggenhed midt i en højst ejendommelig og vild Natur, der kan antage de sælsomste Former, har givet dem rigelig Næring og saaledes bidraget til deres Udvikling. Forskellige overtroiske Forestillinger var da ogsaa meget almindelige i den første Halvdel af det 19. Aarhundrede. Man troede, at enhver ejendommelig formet Klippe eller Bakke var befolket med Ellefolk, Bjærghulerne med Jætter eller andre Naturvæsener, og at der inde i Landets øde og ubeboede Egne fandtes hele Kolonier af Fredløse. Mest almindelig var dog Troen paa Spøgelser, dels som almindelige Gengangere, dels som Fylgjer *(fylgja)*, der viste sig som Bebudere af Fremmedes Besøg paa Gaarden. Efter Oldtidens Forestillinger var Fylgjerne Skytsaander, der ledsagede hvert Menneske fra Fødselen til Graven, og kunde vise sig i højst forskellige Skikkelser (som Mennesker, Dyr osv.), der hyppigst tilkendegav eller var et Udtryk for vedkommende Persons Karakter. Saaledes var en fornem Mands Fylgje jævnlig en Bjørn, en urolig og voldsom Krigers en Ulv, en listig og snu Persons en Ræv osv. Nu derimod opfattes Fylgjerne i Reglen kun som Spøgelser, skønt de som før kunne optræde i mange forskellige Skikkelser. I afsidesliggende Egne var Tro paa troldkyndige Mennesker *(galdramaður)* ogsaa temmelig almindelig, som mentes at være i Stand til at gøre Underværker ved Hjælp af forskellige Hekseformularer, sære Runetegn eller andre fantastiske Trolddomstegn *(galdrastafir)*. Enkelte Digtere mentes ogsaa at være i Besiddelse af overnaturlige Evner, saa at de ved deres kraftige Digte kunde paavirke Naturen og dens Aander. Saadanne Digtere kaldtes Kraftdigtere *(kraftaskáld)*.

I den sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede (og navnlig i den sidste Fjerdedel af dette) er denne Overtro imidlertid, ved den stigende Oplysning og lettere Forbindelse mellem de enkelte Egne, for Størstedelen bleven udryddet. Der findes nu ingen Kraftdigtere eller Trold-

kyndige mere, ingen Fredløse og ingen Jætter, og kun enkelte gamle Folk tro paa Ellefolk. Mest sejglivet er Spøgelsetroen; den er endnu ret almindelig hos Almuen, skønt ogsaa den er i betydelig Aftagende og synes i Færd med at forsvinde hos den opvoksende Slægt.

III. STATSLIVET OG DETS ORGANER.

FORFATNINGEN. Da Islænderne omtrent hele Aarhundredet igennem have ligget i en næsten uafbrudt Forfatningskamp og denne Kamp endnu stadig fortsættes, saa at den nuværende Forfatningstilstand ikke kan betragtes som endelig, bliver det for Forstaaelsens Skyld nødvendigt, saavel forinden denne skildres, at give en historisk Oversigt, for at vise den hidtidige Udvikling og dens Berettigelse med Hensyn til Fortiden, som bagefter at paapege, i hvilken Retning Udviklingen synes at ville gaa i Fremtiden.

Historisk Oversigt. I Tidsrummet 930—1262 var Island en selvstændig Fristat med en aristokratisk Forfatning. Statens almindelige Anliggender ledede af Altinget, der i sig indbefattede følgende Faktorer: én lovgivende Forsamling, kaldet Lovretten, 5 Domstole (én for hver af Landets 4 Fjærdinger (nu Amter), samt en Højesteret) og en Folkeforsamling, hvortil alle skattepligtige Statsborgere havde Adgang, samt endelig en øverste Leder, den saakaldte Lovsigemand, der var saavel Lovrettens som hele Altingets Præsident. Desuden havde man lokale Ting i hvert Herred, de saakaldte Vaarting, med en Herredsdomstol. Ledelsen af disse Ting forestodes af Herredshøvdinger, de saakaldte Goder, der ogsaa var selvskrevne Medlemmer af Landets lovgivende Forsamling og udnævnte alle Dommere, saavel paa Altinget som paa Herredstingene. Ved Siden heraf havde man et særdeles vel udviklet Kommunalvæsen, kommunale Forsamlinger og andre kommunale Myndigheder. Hver Kommune udgjorde et gensidigt Forsikringsselskab mod Brandskade og Kvægtab.

I Aaret 1262 blev Island forenet med Norge ved en af Altinget vedtaget Foreningsakt, som blandt andet bestemte, at Kongen skulde udnævne en Jarl som sin Repræsentant paa Island, og sluttede med at erklære, at saafremt den indgaaede Overenskomst »efter de bedste Mænds Skøn« ikke blev overholdt, skulde Islænderne være løste fra alle Forpligtelser overfor Kongen eller hans Arvinger. Da Landets første og eneste Jarl, Islænderen Gissur Thorvaldsson, døde (1268), blev denne dog ikke efterfulgt af nogen ny Jarl, og kort derefter blev

Fristatens Love afløste af en ny Lovbog (af hvilken enkelte Afsnit endnu ere gældende), som medførte betydelige Forandringer i Ordningen af Landets Institutioner og Forfatningsforhold. Istedenfor Lovsigemanden (der hidtil var bleven valgt af Lovretten) kom nu (først én og senere) to af Kongen udnævnte Lovmænd, og den dømmende Myndighed, der tidligere havde været hos særskilte Domstole, blev nu overdraget Lovretten, hvis Medlemmer nu blev udnævnte af Kongemagtens Repræsentanter, hvorhos Lovrettens Medlemsantal efterhaanden blev i høj Grad indskrænket. Den lovgivende Myndighed blev hos Kongen og Altinget (ɔ: Lovretten) i Forening, medens dog Altinget ogsaa uden Kongens Medvirkning kunde afsige Domme eller udstede Altingsvedtægter, der havde samme Gyldighed som Love.

I Aaret 1380 blev Island sammen med Norge forenet med Danmark, uden at der herved skete nogen Forandring i dets forfatningsmæssige Stilling, indtil i Aaret 1662, da Enevoldsmagten ved Islændernes Arvehyldingsed til Frederik III og hans Efterkommere ($^{28}/_{7}$ 1662) blev indført. Der blev nu (i Slutningen af det 17. Aarh.) oprettet flere nye Embeder (Stiftbefalingsmand, Landfoged, Amtmand), medens den øverste Ledelse af de islandske Anliggender overlodes Kancelliet og Rentekammeret i København. Altinget vedblev dog stadig at virke baade som dømmende og til Dels ogsaa (i Form af Altingsvedtægter) som lovgivende Institution (i alt Fald indtil 1720), skønt dets Indflydelse stadig blev mindre og mindre, indtil det i Aaret 1800 blev fuldstændig ophævet og efter norsk Mønster erstattet af en Landsoverret i Landets Hovedstad Reykjavík. I Aaret 1814 ophævedes Islands Forbindelse med Norge, idet dette ved Norges Afstaaelse forblev under den danske Krone.

Den Gang de danske Provinsialstænder i Aaret 1831 blev oprettede, blev det bestemt, at Island skulde sende Repræsentanter til Østifternes Stænderforsamling (som midlertidig blev udnævnte af Kongen). Men der hævede sig straks saavel fra dansk som navnlig fra islandsk Side Stemmer imod denne Ordning, der gjorde opmærksom paa de historiske og praktiske Grunde, som talte for, at Island dels havde Fordring paa, dels ikke kunde have Nytte af andet end en egen Forsamling i Landet selv, hvilket Standpunkt navnlig blev forfægtet af Juristen Baldvin Einarsson i hans Skrift »Om de danske Provinsialstænder med specielt Hensyn paa Island«, der udkom baade paa Dansk og paa Islandsk. Dette førte til, at Altinget ved Forordn. af $^{8}/_{3}$ 1843 blev genoprettet som raadgivende Forsamling, der skulde behandle de Love og Anliggender, som udelukkende vedkom Island.

Da den danske Grundlov af $^{5}/_{6}$ 1849 blev givet, var det oprindelig Meningen, at denne ogsaa skulde komme til at gælde for Island,

og derfor var Island ogsaa repræsenteret i Rigsforsamlingen 1848. Men da Island altid tidligere havde udgjort et særligt Lovgivningsomraade, blev der, foranlediget ved en fra Islænderne indsendt Petition, allerede inden Grundlovens Givelse taget Forbehold med Hensyn til dens Gyldighed for Islands Vedkommende, idet Kongen ved Reskript af $^{23}/_{9}$ 1848 bestemte, »at de Grundbestemmelser, der med Hensyn til Islands særegne Forhold maatte være nødvendige for at ordne denne Landsdels forfatningsmæssige Stilling i Riget, ikke skulde endeligen vedtages, førend efterat Islænderne i en egen Forsamling i Landet derover vare hørte«. I Overensstemmelse hermed sammenkaldte Regeringen et Slags islandsk Nationalforsamling i Reykjavík i Juli Maaned 1851 og lod for denne Samling forelægge Forslag til Lov om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget og Rigsdagsvalgene paa Island, der som Hovedregel indeholdt, at Danmarks Riges Grundlov skulde træde i Kraft for Island, dog med enkelte nærmere fastsatte Indskrænkninger. Saaledes skulde med Hensyn til de Anliggender, der udelukkende vedkom Islands indre Forhold, den lovgivende Myndighed ikke udøves af Kongen og Rigsdagen, men af Kongen under Medvirkning af Altinget. Til Rigsdagen skulde Island vælge 4 Folketingsmænd og 2 Landstingsmænd, og naar Udkast til Forandringer i den for Island gældende Lovgivning paa Grund af Genstandens Forhold til almindelige Statsinteresser forelagdes Rigsdagen, vilde Kongen, saa vidt det kunde ske, forud derover indhente Altingets Betænkning. Der skulde ganske vist oprettes en særegen islandsk Landskasse, men største Delen af Landets Indtægter skulde dog tilfalde Statskassen, der til Gengæld skulde udrede Lønninger til Landets øverste Embedsmænd.

29. Baldvin Einarsson.

Denne Ordning vilde den islandske Forsamling ikke gaa ind paa, idet det i Sagen nedsatte Udvalg, under Ledelse af den store Patriot Arkivar Jón Sigurðsson, i sin Betænkning hævdede, at eftersom Island ved Foreningsakten af 1262 var blevet et frit Forbundsland af Norge og i Kraft deraf senere af Danmark, saa havde det med Hensyn til dets egne Anliggender ikke blot Krav paa en provinsiel Selvstændighed, saaledes som forudsat i det forelagte Lovudkast, men havde

Krav paa at blive sideordnet Kongeriget med den størst mulige Andel i den suveræne Magt, navnlig fuldstændig Skatte- og Bevillingsret, Krav paa egen øverste Domstol i Landet og paa at regeres gennem egne, paa Island bosatte og overfor Altinget ansvarlige Ministre. Island skulde saaledes nærmest kun staa i Personalunion med Danmark, have Konge og Arvefølge fælles med dette, medens det iøvrigt skulde bero paa Overenskomst, hvilke andre Sager der skulde være fælles for Island og Danmark eller andre Kongerigets Dele. Kongen skulde udnævne alle Embedsmænd og have en Minister som Islands Repræsentant hos sig. Denne Betænkning kom dog ikke til videre Behandling, idet den kgl. Kommissarius, da han indsaa, at den attraaede principielle Anerkendelse af Grundloven som gældende for Island ikke kunde opnaas, opløste Forsamlingen, uden at der opnaaedes nogetsomhelst Resultat. Der blev nu i de følgende 20 Aar gjort forskellige resultatløse Forsøg paa at opnaa Enighed om Islands Forfatnings- og Finansforhold, indtil Landets forfatningsmæssige Stilling i Riget endelig blev fastsat ved Lov af $^{2}/_{1}$ 1871 uden nogen Medvirkning fra Islændernes Side, hvilket gav Altinget Anledning til at protestere imod den og erklære, at det ikke kunde anerkende den som bindende for Island, medens det paa den anden Side vedtog at modtage det i samme Lov fastsatte Tilskud fra Statskassen til den islandske Landskasse som Erstatning for de for Statskassens Regning bortsolgte Klostergodser.

30. Jón Sigurðsson.

Efter at Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget saaledes var bleven fastslaaet, stod det tilbage at tilvejebringe en Forfatningslov for Landets **særlige** Anliggender, hvorom der ikke kunde opnaas Enighed imellem Regeringen og Altinget. Da Regeringen i Aaret 1873 ikke forelagde noget Forfatningsforslag, vedtog Altinget et ved privat Initiativ indbragt Forslag, der blandt andet bestemte, at den øverste Styrelse af Islands særlige Anliggender skulde af Kongen overdrages til en af ham udnævnt og i selve Landet bosat Jarl, som skulde ud-

øve sin Myndighed gennem særlige af denne valgte Ministre, der overfor Altinget var ansvarlige for Regeringens Førelse; der skulde oprettes en særlig Højesteret paa Island osv. Men samtidig androg Altinget subsidiært om, at Kongen, dersom det vedtagne Forslag ikke kunde opnaa kgl. Stadfæstelse, vilde i Løbet af Aaret 1874 (i Anledning af Tusindaarsfesten) give Landet en konstitutionel Forfatning, der saavidt muligt var i Overensstemmelse med Altingets Forslag. I Henhold hertil, hvorved Altinget paa en Maade havde overladt Sagen til Kongens Afgørelse, udstedte Kongen under den $^5/_1$ 1874 en Forfatningslov for Islands særlige Anliggender, som traadte i Kraft den 1. August s. A.

Islands nugældende Forfatning. Den nugældende Forfatning hviler paa to Hovedlove: Lov $^2/_1$ 1871 og Lov $^5/_1$ 1874, som nærmest ere at opfatte som to Afsnit af én Forfatningslov, af hvilke det første handler om Landets almindelige Anliggender og dets forfatningsmæssige Stilling overfor Helstaten, medens det andet handler om de særlige Anliggender eller Ordningen af den lovgivende, udøvende og dømmende Magt med Hensyn til disse.

I Følge Lov $^2/_1$ 1871 om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget er Island »en uadskillelig Del af den danske Stat med særlige Landsrettigheder«. Som Følge heraf deles alle islandske Anliggender i to Klasser: særlige og almindelige. De særlige Anliggender ere: 1) Den borgerlige Ret, Strafferetten og Retsplejen, dog saaledes, at Rigets Højesteret indtil videre vedbliver at være øverste Instans i islandske Retssager; 2) Politivæsen; 3) Kirke- og Undervisningsvæsen; 4) Læge- og Sundhedsvæsen; 5) Kommunal- og Fattigvæsen; 6) Vejvæsen samt det stedlige Postvæsen; 7) Landvæsen, Fiskeri, Handel, Søfart og andet Næringsbrug; 8) Det direkte og indirekte Skattevæsen; 9) Offentlige Ejendomme, Stiftelser og Fonds. Alle andre Anliggender end de her opregnede betragtes som almindelige eller fælles Anliggender. — Islands særlige Anliggender ere Rigets almindelige Lovgivningsmagt uvedkommende, medens de almindelige Anliggender udelukkende høre under denne Lovgivningsmagt. Men i Lovgivningen med Hensyn til Rigets almindelige Anliggender udøver Island ingen Andel, saalænge det ikke er repræsenteret i Rigsdagen, hvorimod der heller ikke saalænge kan blive stillet noget Krav til Island om Bidrag til Rigets almindelige Fornødenheder. Spørgsmaalet om Islands Repræsentation i Rigsdagen kan kun afgøres ved en baade af Rigets almindelige og Islands særlige Lovgivningsmyndighed vedtagen Lov.

I Følge Forfatningslov for Islands særlige Anliggender af $^5/_1$ 1874 har Island i alle særlige Anliggender »sin egen Lovgivning og Forvaltning«. Den lovgivende Magt er hos Kongen og Altinget i

Forening, den udøvende Magt hos Kongen og den dømmende Magt hos Domstolene. Den evangelisk-lutherske Kirke er den islandske Folkekirke og understøttes og beskyttes som saadan af det Offentlige. Iøvrigt er den islandske Forfatningslov i alt væsentligt affattet med den danske Grundlov af $^{28}/_{7}$ 1866 som Forbillede, og Altinget er for det meste udstyret med de samme Rettigheder som den danske Rigsdag. Dog ere Afvigelserne, bortset fra de Afvigelser, som de stedlige Forhold maatte nødvendiggøre, ret betydelige. Dette gælder navnlig Bestemmelserne om de forskellige Regeringsfaktorer og deres Forhold til Altinget samt Altingets Sammensætning.

31. Altingsbygningen (og Landsbiblioteket).

Altinget bestaar af 36 Medlemmer, 30 folkevalgte og 6 udnævnte af Kongen, alle for 6 Aar ad Gangen. Det deles i to Kamre eller Afdelinger: et Overhus (kaldet øverste Afdeling) med 12 og et Underhus (kaldet nederste Afdeling) med 24 Medlemmer. I øverste Afdeling have alle de kongevalgte Medlemmer Sæde, samt 6 folkevalgte, der af det samlede Alting, hver Gang dette efter nye Valg træder sammen, vælges blandt Tingets folkevalgte Medlemmer for hele Valgperioden. Nederste Afdeling bestaar af de øvrige 24 folkevalgte. Altinget træder sammen til ordentlige Samlinger hvert andet Aar, den første Søgnedag i Juli Maaned, og kan ikke uden Kongens Samtykke være samlet længer end 6 Uger. Altingets Møder ere offentlige og Forretningsordenen fastsat ved Lov. Til at fatte gyldige Beslutninger udfordres for hver Afdeling, at $^{2}/_{3}$ af Medlemmerne ere til-

stede og deltage i Afstemningen. Opnaas der ikke Enighed mellem de to Afdelinger, danne de ét Kammer, og Sagen afgøres da af det samlede Alting, hvor der til Vedtagelse af Love udfordres $^2/_3$ af de afgivne Stemmer, undtagen for Finans- og Tillægsbevillingslove, hvor simpelt Flertal er tilstrækkeligt. Naar et Forslag til Forfatningsændring bliver vedtaget i hver Afdeling, skal Regeringen, uanset om den vil fremme Sagen eller ej, opløse Altinget og udskrive nye Valg. Vedtager det nyvalgte Alting Forslaget uforandret, forelægges det Kongen, som da har at afgøre, om han vil stadfæste det eller ej.

Valgene til Altinget ere ordnede ved Lov af $^{14}/_9$ 1877. Hele Landet er inddelt i 19 Valgkredse, af hvilke de 8 mindre vælge hver én, de øvrige 11 to Repræsentanter. Valgret have alle uberygtede og vederhæftige 25-aarige Mænd, som mindst ét Aar have været bosatte i vedkommende Valgkreds, hvis de enten som Jordbrugere svare Skat til Stat og Kommune, eller som Købstadborgere til Kommunen erlægge mindst 8 Kr., eller som Tomthusmænd mindst 12 Kr. aarlig, samt alle Embedsmænd og de, der enten have underkastet sig en akademisk Prøve ved Universitetet eller en Afgangseksamen ved Præste- eller Lægeskolen i Reykjavík, saafremt de ikke staa i privat Tjenesteforhold. Valgbar er enhver, som har Valgret, naar han har fyldt sit 30. Aar, har i de sidste 5 Aar haft stadigt Ophold i den danske Stats evropæiske Lande og ikke staar i noget undersaatligt eller tjenstligt Forhold til fremmede Stater. Valgene foregaa ved Navneafstemning efter Lister over Vælgerne, og til Valg kræves over Halvdelen af alle de afgivne Stemmer.

Kongen udøver den højeste Myndighed over alle Islands særlige Anliggender gennem en Minister for Island, der overfor Altinget (kun) er ansvarlig for Forfatningslovens Overholdelse. De af Altinget mod Ministeren rejste Sager blive at paakende af Rigets Højesteret. Den øverste stedlige Myndighed i Island er under Ministerens Ansvar overdragen til en af Kongen udnævnt og i selve Landet bosat Landshøvding, hvis Forretningsomraade fastsættes af Kongen, og som paa Regeringens Vegne forhandler med Altinget. Finder Altinget Grund til at anke over den Maade, hvorpaa Landshøvdingen udøver den ham overdragne Myndighed, fastsætter Kongen efter derom af Tinget i hvert enkelt Tilfælde indgivet Andragende, om og hvorledes Ansvar bliver at gøre gældende imod ham.

Revisionen. Trods de store Fremskridt, som Indførelsen af Forfatningsloven af $^5/_1$ 1874 betegnede for Islænderne, fandt de den herved opnaaede Ordning af deres Forfatningsforhold ingenlunde tilfredsstillende. Man ankede navnlig over det højst mangelfulde Ansvar saavel hos Ministeren som hos Landshøvdingen, samt over at Regeringen skulde have Lov til at besætte Halvdelen af Pladserne i

øverste Afdeling, hvorved det stod i dens Magt at forhindre Gennemførelsen af en hvilkensomhelst Reform, som den ikke syntes om. Og denne Misfornøjelse blev i høj Grad forøget, da det viste sig, at der ingen særlig Minister blev udnævnt for Island, men Ledelsen af de islandske Anliggender betroet til den danske Justitsminister, ved hvis Valg der ikke toges det mindste Hensyn til, om han havde noget Kendskab til islandske Sager eller var det islandske Sprog mægtig, skønt dette var Landets Lovsprog og officielle Sprog. Da Regeringen tilmed gjorde en udstrakt Brug af sin Vetoret overfor de af Altinget vedtagne Love, blev Misfornøjelsen end yderligere forøget.

Allerede i Aaret 1881 blev Forfatningskampen derfor genoptaget, idet en af Jón Sigurðssons gamle Kampfæller, Sysselmand Benedikt Sveinsson, foreslog en gennemgribende Revision af Forfatningsloven. Denne gik blandt andet ud paa at afskaffe baade Ministeriet for Island og Landshøvdingembedet i Reykjavík. I deres Sted skulde der saa oprettes en Lokalregering paa Island, bestaaende af en af Kongen udnævnt uansvarlig Landstyrer (en Slags Vicekonge) og et af Landstyreren udnævnt Ministerium, bestaaende af indtil 3 Ministre. Landstyreren og hans Ministre skulde danne et Landsraad (jfr. Statsraad), hvor alle Love og vigtige Regeringsforanstaltninger skulde forhandles. Landstyreren skulde stadfæste alle Love (undtagen Forfatningsændringer) og i det Hele taget fuldstændig træde i Kongens Sted. Landstyrerens Ministre skulde være ansvarlige overfor Altinget og de imod dem anlagte Sager paadømmes af en Landsret (jfr. Rigsret), bestaaende af et vist Antal af øverste Afdelings Medlemmer og Medlemmerne af den øverste indenlandske Domstol (for Tiden den islandske Landsoverret). Alle Kongevalg skulde afskaffes og samtlige Altingets Medlemmer være folkevalgte. Samtidig forlangtes i et særskilt Lovforslag Oprettelsen af en særlig Højesteret paa Island.

32. Benedikt Sveinsson.

Dette Revisionsforslag blev derefter indbragt i hver eneste Altingssamling indtil 1895 og hver Gang vedtaget af nederste Afdeling, medens det i øverste Afdeling jævnlig mødte stærk Modstand. Dog lykkedes det to Gange at faa det vedtaget af hele Altinget paa den i Forfatningen foreskrevne Maade (i to paa hinanden følgende

Samlinger, imellem hvilke der var foregaaet en Opløsning af Altinget), nemlig i Samlingerne 1885 og 1886 samt 1893 og 1894. Men bægge Gange blev det fra Regeringens Side mødt med Sanktionsnægtelse under Henvisning til de i »Allerhøjeste Kundgørelse til Islænderne« af 2. Novbr. 1885 anførte Grunde, hvor det fremhævedes, at den foreslaaede Ordning »vilde være stridende mod den gældende Statsforfatning og uforenelig med Islands retlige Stilling som en uadskillelig Del af den danske Stat.« Desuden vilde det foreslaaede Regeringsapparat blive altfor kostbart for et saa fattigt Land som Island.

I Samlingen 1895 besluttede Flertallet af Altingets Medlemmer sig til at lade det gamle Revisionsforslag ligge og vedtog i dets Sted en Altingsbeslutning, hvori Regeringen opfordredes til selv at forelægge et Forslag til en Revision af Forfatningen, idet man samtidig fremhævede, hvilke Punkter Altinget lagde størst Vægt paa. Men heller ikke herpaa vilde Regeringen indlade sig.

Der var paa dette Tidspunkt opstaaet en stor Forvirring og Raadvildhed saavel blandt de islandske Altingsmænd som ude blandt Vælgerne. Nogle ønskede at fortsætte Kampen i det en Gang begyndte Spor og genoptage det gamle Revisionsforslag, medens andre mente, at dette paa Grund af Regeringens Modstand ikke vilde føre til noget og desuden fandt selve Forslaget mindre heldigt i adskillige Punkter. Alle var imidlertid enige om, at den gældende Ordning var umulig, og at der maatte gøres noget for at faa den forandret. Der fremkom da i den islandske Presse forskellige mere eller mindre vilde Forslag, f. Eks. om at forlange suspensivt Veto, en fuldstændig Adskillelse fra Danmark osv., uden dog at vinde videre Tilslutning.

For at søge at raade Bod paa denne almindelige Forvirring og for om muligt at føre den lange og for Landet højst skadelige Forfatningskamp til i alt Fald en foreløbig Afslutning, opstillede da Docent ved Københavns Universitet Dr. Valtýr Guðmundsson (der i 1894 var bleven valgt til Medlem af Altinget) et nyt Program i Forfatningssagen, som han første Gang udviklede ved et Foredrag i »Juridisk Samfund« i København den $^{6}/_{11}$ 1895, hvorved han mente at alle de føleligste Mangler ved den gældende Ordning vilde blive afhjulpne, medens paa den anden Side den politiske Forbindelse mellem Danmark og Island forblev uforandret. Dette nye Mæglingsforslag gik ud paa i alt væsentligt at bibeholde den gældende Ordning, kun med de Forandringer, at der skulde udnævnes en særlig Minister for Island, der var det islandske Sprog mægtig og selv skulde møde i Altinget og forhandle med dette. Desuden skulde han ikke alene være ansvarlig for Forfatningslovens Overholdelse, men tillige for Regeringens Førelse i det Hele taget (ɔ: Islands særlige Anliggender). Endelig skulde den islandske Forfatningslovs Bestemmelser vedrørende

Forfatningsændringer (§ 61) bringes i fuld Overensstemmelse med tilsvarende Bestemmelser i den danske Grundlov (§ 95).

Dette Forslag erklærede Regeringen at kunne gaa ind paa, og det blev i den næstfølgende Altingssamling (1897) vedtaget af Altingets øverste Afdeling, medens det i nederste Afdeling blev forkastet med 3 Stemmers Majoritet. I Samlingen 1899 blev det igen vedtaget i øverste Afdeling, medens Stemmerne i nederste Afdeling nu stod lige paa bægge Sider, saa at det heller ikke denne Gang kunde gennemføres. Da Valgperioden nu var udløbet og de nye Valg gav Forslagets Tilhængere et ubetydeligt Flertal, blev Forslaget for tredje Gang indbragt i Samlingen 1901 og denne Gang vedtaget af hele Altinget, efter at man dog havde udeladt Bestemmelsen om Forandring af Forfatningens § 61 samt tilføjet enkelte nye Bestemmelser, der blandt andet gik ud paa, at de folkevalgte Medlemmers Antal skulde forøges til 34 (af hvilke de 8 skulde have Sæde i øverste Afdeling, saa at de folkekaarne herved kom i Flertal i Afdelingen); at der til at fatte en gyldig Beslutning saavel i hver Afdeling som i det samlede Alting kun udfordres, at over Halvdelen af Medlemmerne ere til Stede og deltage i Afstemningen; at Valgretten skulde udvides saaledes, at alle 25aarige Mænd i Købstæder og Landkommuner, som ikke staa i noget personligt Tjenesteforhold, skulle have Valgret, naar de til Kommunen udrede et Bidrag efter Formue og Lejlighed af i det mindste 4 Kr. aarlig; at Altingssamlingens Varighed (uden Kongens Samtykke) udvides til 8 Uger osv.

Da der imidlertid paa dette Tidspunkt kom Efterretning om, at der nede i Danmark var sket et Systemskifte og et Venstreministerium kommet til Magten, som man mente vilde stille sig mere velvilligt overfor Islændernes Krav, udtalte øverste Afdeling (som sidst havde behandlet Forslaget) derhos i en Adresse til Kongen, at en fuldt ud tilfredsstillende Ordning først da vilde være naaet, naar den øverste Ledelse af Islands særlige Anliggender var bosat i selve Landet. Som Svar paa denne Adresse er det ved »Allerhøjeste Budskab til Islænderne« af $^{10}/_{1}$ 1902 blevet tilkendegivet disse, at det er Kongens Hensigt ikke alene at sanktionere de i det vedtagne Forslag foreslaaede Ændringer, men tillige at imødekomme det i Adressen udtalte Ønske om, at Ministeriet for Island skal have sit Sæde i Reykjavík. Dette vil igen medføre en hel Del Forandringer i den øverste Administration paa Island, idet saavel Landshøvdingembedet som bægge Amtmandsembederne vil kunne afskaffes og disses Forretninger henlægges til Ministerens Departement, som tænkes at skulle bestaa af en Departementsdirektør og to Kontorchefer foruden en Del Assistenter, Skrivere osv. Da dette Tilbud fra Regeringens Side i Virkeligheden imødekommer det af Altingets øverste Afdeling udtalte

Ønske, kan det med nogenlunde Sikkerhed forudsiges, at det vil blive modtaget, og den nævnte Ordning vil da kunne ventes at træde i Kraft en Gang i Løbet af Aaret 1903.

FORVALTNINGEN. I Spidsen for den særlige islandske Forvaltning under Kongen staar Ministeriet for Island, hvis Ledelse hidtil altid er bleven overdraget til den danske Justitsminister. Det bestaar af ét Departement og omfatter kun et Ekspeditionskontor. Som Mellemled mellem Ministeriet og de øvrige islandske Embedsmænd staar en Landshøvding, der er bosat i Reykjavík. Landshøvdingen er udrustet med Magt til selv at afgøre en Mængde Sager, og han gør Indstilling i de Sager, der udkræve Kongens Beslutning eller ere forbeholdte selve Ministeren. Landshøvdingen besætter de fleste Præstekald (forsaavidt dette ikke sker ved Valg), udnævner Administratorer for Landets Jordegods og flere andre Bestillingsmænd, og kan konstituere og suspendere all Embedsmænd. Han meddeler forskellige Bevillinger og fører Tilsyn med Landets Regnskabsvæsen og Landskassen. Han har den øverste Afgørelse af alle kommunale Anliggender (forsaavidt de ikke høre under Domstolene), og saavel Postvæsenet som Strandingssager staa direkte under ham. Landshøvdingens Kontor forestaas af en kgl. udnævnt Landsekretær *(landritari)*, der blandt andet besørger Udgivelsen af en Regeringstidende for Island samt en Del statistiske Tabeller.

33. Landshøvdingens Bolig.

Under Landshøvdingen staa to Amtmænd, den ene for Syd- og Vestamtet med Bopæl i Reykjavík, den anden for Nord- og Østamtet, bosat paa Akureyri[1]. Under Amtmændene staa igen 17 Sysselmænd og 4 Byfogder. En særlig Byfoged haves dog kun i Reykjavík, medens Byfogedembederne i de 3 andre Købstæder ere forenede med et Sysselmandsembede. Sysselmændene og Byfogderne ere baade Underdommere, Underøvrighed, Politimestre, Retsskrivere, Skifteforvaltere og Skatteoppebørselsembedsmænd. Under Sysselmændene staar et vist Antal Repstyrere, i Regelen én, undertiden to i hver Kommune,

[1] De Forandringer i den øverste Administration, som den forestaaende Forfatningsrevision vil medføre, ere ovenfor antydede.

som nærmest svare til de danske Sognefogder. De kunne paa Sysselmandens Vegne og under hans Ansvar foretage mindre Fogedforretninger, afholde Auktioner osv.

KOMMUNALVÆSENET. Kommunerne have under Landshøvdingens Tilsyn Ret til selv at styre deres Anliggender. Disse ere: 1) Fattig- og Forsørgelsesvæsenet, 2) det stedlige Vejvæsen, 3) det lavere Undervisningsvæsen, 4) Politi- og Sundhedsvæsen, 5) en Del Sager, der angaa Landbrug, Fiskeri og andre Næringsveje, og i Købstæderne forskellige for disse særlige Sager og 6) Tilvejebringelse af Midlerne til de kommunale Formaals Fremme. Hver Landkommunes eller Reps Anliggender ledes af et Repsforstanderskab (Sogneraad), der selv vælger en Formand. Over disse staar Sysselforstanderskabet, der bestaar af et Medlem for hver af Syslets Kommuner, samt vedkommende Sysselmand som Formand. Over disse staar igen et Amtsraad (ét for hvert af Landets 4 Amter), der bestaar af en Repræsentant for hver Sysselkommune eller Sysselforstanderskab, samt vedkommende Amtmand som Formand. Købstadkommunernes Anliggender ledes af et Byraad med vedkommende Byfoged som Formand, som staar umiddelbart under Landshøvdingen. Kommunal Valgret have under visse Betingelser saavel Kvinder som Mænd, medens dog kun Mændene ere valgbare.

DOMSTOLENE. Der er paa Island tre Instanser. Den første Instans er en Underret i hver Jurisdiktion, der beklædes af en enkelt Dommer, vedkommende Sysselmand eller Byfoged. Over Underretten staar Landsoverretten i Reykjavík, der bestaar af en Justitiarius og 2 Assessorer. Fra Landsoverretten kan alle Sager af en vis Størrelse appelleres til Højesteret i København, der er Landets øverste Instans. Af Specialretter haves en Markeskelsret, hvis Kendelser kunne indankes for Landsoverretten paa Grund af Formfejl og lovstridig Afgørelse af Sagens Realitet; endvidere til Paakendelse af gejstlige Personers Embedsforseelser en Provsteret, hvis Kendelser kunne indankes for en Synodalret, og fra denne kan der igen appelleres til Højesteret.

KIRKELIGE FORHOLD. Der er paa Island (siden 1801) kun én Biskop, 20 Provster og 142 Præster (Provsterne iberegnet). Biskoppen, der bor i Reykjavík, danner sammen med Amtmanden i Syd- og Vestamtet en Stiftsøvrighed for hele Landet, som har Overopsyn med Kirke- og Skolevæsenet. I hvert Kirkesogn findes der et Sogneudvalg, der med Præsten som Formand har at forestaa Menighedens Anliggender. Dette Udvalg vælges for ét Aar ad Gangen paa et Menighedsmøde, som altid skal afholdes i Maj Maaned hvert Aar. Valgret til Sogneudvalget have saavel Kvinder som Mænd, naar de svare en Ydelse til Præst og Kirke. I hvert Provsti findes der

34. Domkirken i Reykjavík.

ogsaa et Herredsudvalg, der bestaar af alle Provstiets Præster og en Menighedsrepræsentant for hvert Sogn, samt Provsten som Formand. Menighedsrepræsentanterne vælges paa Menighedsmødet i Maj Maaned efter de samme Regler, som gælde for Sogneudvalgets Medlemmer. Herredsudvalget skal holde et Herredsmøde i Juni eller September hvert Aar. Desuden holdes i Reykjavík i Begyndelsen af Juli Maaned hvert Aar under Stiftsøvrighedens Forsæde en Kirkeforsamling for hele Landet (kaldet »Synodus«), hvortil alle Præster have Adgang. Siden 1886 besættes Præstekaldene i Reglen ved Valg. Efter Samraad med Biskoppen udvælger Landshøvdingen af samtlige Ansøgere 3 Kandidater, af hvilke Menigheden kan vælge én, hvorefter Valget stadfæstes af Landshøvdingen eller Kongen (naar Kaldet er paa 1800 Kr. eller derover). For at opnaa Valg udkræves mindst Halvdelen af de afgivne Stemmer, samt at i det mindste Halvdelen af Pastoratets stemmeberettigede Menighedsmedlemmer have

35. Græstørvkirke paa Flugumýri (paa Nordlandet).
(Efter D. Bruun: Fortidsm. og Nutidshjem osv.

deltaget i Valget. I modsat Fald tages der ved Embedets Besættelse det Hensyn til de fra Menighedens Side foreliggende Meningstilkendegivelser, som anses for berettiget. Af andre kirkelige Reformer kunne fremhæves Love om Sognebaandsløsning og om Frimenigheder.

Der findes paa Island ingen religiøse Sekter. Hele Befolkningen hører til den evangelisk-lutherske Kirke. Der findes ganske vist i Reykjavík en katholsk Kirke og en katholsk Mission, men denne har omtrent ingen Tilhængere. — De allerfleste Kirker paa Island ere opførte af Træ, kun enkelte af Sten. Af de gamle Græstørvkirker ere der ogsaa endnu nogle faa tilbage, men de ere i Færd med at forsvinde.

IV. OPLYSNINGEN.

UNDERVISNING OG SKOLEVÆSEN. Oplysningen blandt den islandske Almue maa, naar alle Forhold tages i Betragtning, betegnes som ret god, skønt den ingenlunde kan siges at være saa god, som den ofte er bleven skildret i forskellige Udlændinges Rejsebeskrivelser. Disse ere med rette blevne forbavsede over blandt de islandske Bønder, der aldrig have besøgt nogen Skole, at træffe Folk, der kunne læse — og undertiden endog tale — flere fremmede Sprog. Men skønt saadanne findes, høre de unægtelig til Undtagelserne. Allerede det, at der næppe findes noget fuldvoksent Menneske, som ikke kan læse og skrive, fortjener al Anerkendelse, naar man tager i Betragtning, at al Undervisning lige indtil den allernyeste Tid udelukkende er foregaaet i Hjemmene. Først i den sidste Fjerdedel af Aarhundredet er der opstaaet en Del Almueskoler. Saadanne findes dog foruden i Købstæder og Handelssteder kun i Fiskerlejer og enkelte tættere befolkede Landdistrikter, og deres samlede Antal er kun ca. 30. Forøvrigt besørges Børneundervisningen i Hjemmene dels af selve Familien, dels af ca. 180 Omgangslærere, der vandre fra Gaard til Gaard og opholde sig der én eller et Par Maaneder, hvor da jævnlig Børn fra flere Nabogaarde samles for at nyde deres Undervisning. Det er ved Lov paalagt Præsterne at paase, at alle Børn inden deres Konfirmation lære at læse, skrive og regne, men stort videre kommer den store Mængde ikke. Dog maa det fremhæves, at Læselysten hos Almuen er ualmindelig stor [1], og da Befolkningen af Naturen er særdeles

---

[1] Som et Eksempel herpaa kan nævnes, at den Gang Forfatteren af nærværende Afhandling i Aaret 1895 begyndte Udgivelsen af sit (i København udkommende) isl. Tidsskrift »*Eimreiðin*« (Lokomotivet), der udgik i et Oplag paa 1500 Eksemplarer, blev dette i Løbet af et Par Maaneder udsolgt, og da Efterspørgslen endnu var stor, maatte et nyt Oplag foranstaltes.

36. Almueskolen i Reykjavík.

intelligent, findes der ikke faa, der ved Læsning paa egen Haand betydelig forøge deres Kundskaber, saa at de fuldtud kunne maale sig med Folk, der have nydt Undervisning i reglementerede Skoler.

Foruden de allerede nævnte Almueskoler findes der to Realskoler, den ene paa Nordlandet paa Möðruvellir, den anden paa Sydlandet i Hafnarfjörður. I disse undervises der i Islandsk, Dansk, Engelsk, Historie, Geografi, Naturhistorie, Fysik, Matematik, Sang, Gymnastik osv. I Forbindelse med Realskolen i Hafnarfjörður staar ogsaa et Slags Seminarium eller Kursus for Almueskolelærere. Af Kvindeskoler, hvor der undervises saavel i Haandgerning som i boglige Fag, findes der tre (én i Reykjavík og to paa Nordlandet), foruden en Husholdnings- og Kogeskole i Reykjavík. Sidstnævnte Sted findes der ogsaa en Latinskole, delt i 6 Klasser, samt en Præsteskole og en Lægeskole. Kandidater fra disse sidstnævnte Skoler kunne kun faa Ansættelse paa Island, og Kandidater fra Lægeskolen kunne ikke opnaa Ret til at praktisere, før de have gennemgaaet et Kursus paa Fødselsstiftelsen i København, samt i det mindste et halvt Aars Tid besøgt de større Hospitaler i denne By. Jurister, Filologer, Polyteknikere og andre Studenter, der ikke agte at blive Præster eller Læger, maa søge deres videre Uddannelse ved Universitetet og den Polytekniske Læreanstalt i København, hvor de nyde en betydelig Understøttelse (Regens- og Kommunitetsstipendiet), hvorfor ogsaa en Del medicinske Studerende og Teologer, der ønske en mere fuldkommen Uddannelse end den, der kan opnaas paa Is-

37. Kvindeskolen i Reykjavík.

land, ogsaa søge derhen. Enkelte Lærerinder ere ogsaa i de sidste Aar optagne paa den danske Stats Fortsættelseskursus i København. Af Fagskoler findes der 4 Landbrugsskoler, én i hvert Amt, og én Navigationsskole i Reykjavík. Af tekniske Skoler findes der ingen, medmindre man hertil vil regne et i Reykjavík oprettet statsunderstøttet Kursus i Tegning og Træskærerkunst *(kensla í teikning og tréskurði)*. Forøvrigt afholdes der i Reykjavík forskellige private Kursus og Aftenskoler, hvoriblandt et Handelskursus osv. Med Undtagelse af én Almueskole og Præsteskolen, der stamme fra Midten af Aarhundredet, samt Latinskolen, der er langt ældre, ere alle de nævnte Skoler først opstaaede i den sidste Fjerdedel af det 19. Aarhundrede.

38. Latinskolen og dens Bibliotek.

SAMLINGER. Landets største Bogsamling er Landsbiblioteket i Reykjavík (stiftet i Begyndelsen af det 19. Aarh. af den bekendte danske Oldforsker C. C. Rafn under Navn af »Stiftsbibliotek«) med 60,000 Bd. og 6000 Manuskripter, der har Lokale i Altingsbygningens Stueetage. Ved Landsbiblioteket er der ansat en Bibliotekar og én Assistent, og der findes i dette en Læsesal, der holdes aaben nogle Timer daglig. Ogsaa ved Latinskolen er der en betydelig Bogsamling (ca. 10,000 Bd.) i en Stenbygning (skænket af en Englænder, Charles Kelsall), samt mindre fagvidenskabelige Bogsamlinger saavel ved Præste- som ved Lægeskolen. I hvert af Landets andre tre Amter (Vest-, Nord- og Østamtet) findes der ogsaa et Amtsbibliotek (paa Stykkishólmur, Akureyri og Seyðisfjörður). Desuden findes der saavel i Byerne som rundt omkring

39. Oldtidsvæv i Oldsagssamlingen.
(Efter D. Bruun: Fær.-Isl.-Grønl.)

paa Landet adskillige mindre Folkebogsamlinger og Læseselskaber, hvortil der købes saavel islandsk som fremmed Litteratur (navnlig dansk og norsk). I Reykjavík findes der et Landsarkiv, der dog først i 1899 er bleven oprettet som en særlig Institution. Det har Lokale i Altingsbygningens øverste Etage.

Af Museer findes der kun to: en Oldsagssamling, der er ganske righoldig (4900 Numre) og indeholder ikke faa Seværdigheder, og en mindre Naturhistorisk Samling. Bægge disse Samlinger findes i Reykjavík (Oldsagssamlingen i Landsbankens anden Etage),

40. Udskaarne Træsager i Oldsagssamlingen.
(Efter D. Bruun: Det høje Nord).

og der er til bestemte Tider fri Adgang til dem for Publikum. De stamme bægge fra den sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede.

SELSKABER TIL OPLYSNINGENS FREMME. Det ældste af saadanne Selskaber er det i Aaret 1816 af den store danske Sprogforsker Rasmus Rask stiftede Islandske litterære Selskab, der har udgivet en Mængde gode, dels videnskabelige, dels folkelige Skrifter og i det Hele taget haft en stor Betydning for hele den islandske Litteraturs Udvikling. Dette Selskab, der staar under Hans Majestæt Kongens Protektion, bestaar af to Afdelinger, hvoraf den ene har Sæde i Reykjavík, den anden i København. Endvidere findes et Oldsagsselskab (stiftet 1879), hvis Opgave er at undersøge Sagasteder og indsamle

41. Gammelt Tæppe i Oldsagssamlingen.
(Efter D. Bruun: Fær.-Isl.-Grønl.)

Oldsager, et Folkevenneselskab (st. 1869), der virker for Udbredelsen af almennyttige Skrifter, en Naturhistorisk Forening (st. 1889), der virker for Indsamling af Naturgenstande og udgiver et Aarsskrift, en Lærerforening, et Bibelselskab, et Haveselskab, et Landbrugsselskab og flere andre. Endelig kan fremhæves, at Studenterforeningen i Reykjavík hvert Aar lader holde en Række populære Foredrag for Arbejdere og Almuesfolk.

42. Sengefjæl i Oldsagssaml.

PRESSEN OG BOGHANDELEN. Ved det 19. Aarhundredes Begyndelse fandtes der i hele Landet kun et eneste, monopoliseret Trykkeri, ingen Avis, kun ét Tidsskrift, og der udkom meget faa Bøger. Heri er der i Aarhundredets Løb indtraadt en stor Forandring. Bogtrykkerhaandværket er nu blevet en fri Næring, og Trykkeriernes Antal er nu steget til 11, hvoraf 4 i Reykjavík. Antallet af Blade og Tidsskrifter er i Forhold til Befolkningens Størrelse forbavsende stort. Der udkommer saaledes for Tiden ikke mindre end 18 Blade og 12 forskellige Tidsskrifter (foruden 7 islandske Blade og 2 Tidsskrifter, der udgives af de islandske Kolonier i Amerika, som ogsaa købes og læses paa Island). Til Gengæld ere Bladene smaa og udkomme sjældent, det største (»Ísafold«) to Gange om Ugen, andre én Gang om Ugen eller kun hver 14. Dag og enkelte kun én Gang om Maaneden. Dagblade kunne paa Grund af Befolkningens Spredthed og mangelfulde Postforbindelse endnu ikke trives. Desuden udgives der hvert Aar et betydeligt Antal Bøger, dels af Selskaber, dels af private Forlæggere. Bøgernes Oplag

43. Manglebræt i Oldsagssamlingen.
(Efter D. Bruun: Fær.-Isl.-Grønl.)

44. Skab (fra 1653) i Oldsagssamlingen.
(Efter D. Bruun: Fær.-Isl.-Grønl.)

ere i Almindelighed 1000—2000 Eksemplarer eller endog derover. Der findes i Reykjavík en Boghandlerforening, der har Medlemmer rundt omkring i Landet, men da Afstandene imellem disse alligevel ere meget store, maa man, for at opnaa en større Afsætning, ty til private Forhandlere og Kolportører.

STATENS OG PRIVATES OMSORG FOR OPLYSNING OG VIDENSKABELIGHED. Der gøres fra Statens Side særdeles meget for at udbrede Oplysning og give Adgang til Undervisning. Der ydes saaledes af Landskassen et aarligt Tilskud ikke alene til alle Almueskoler udenfor de 4 Købstæder, men ogsaa til alle Omgangslærere. Det samme gælder de 3 Kvindeskoler og Husholdningsskolen samt de 4 Landbrugsskoler. Alle Udgifter ved de højere Undervisningsanstalter: Latinskolen, Præsteskolen og Lægeskolen samt de to Realskoler og Navigationsskolen afholdes af Staten. I alle disse Skoler er Undervisningen fuldstændig fri, og Eleverne kunne desuden endogsaa erholde en større eller mindre Understøttelse (ved de højere Undervisningsanstalter endog indtil 200 Kr. aarlig). Desuden bevilges der aarlig paa den islandske Finanslov, foruden faste Bevillinger til Landsbiblioteket, Amtsbibliotekerne og Bogsamlingerne ved de højere Undervisningsanstalter, forskellige Beløb til Selskaber og Tidsskrifter, der virke i Oplysningens Tjeneste, samt til Private i litterære og videnskabelige Øjemed.

Fra Privates Side har Interessen for en forøget Oplysning mere vist sig i et uegennyttigt Arbejde i dennes Tjeneste end i Form af Stiftelser eller Legater til dens Fremme. Der findes dog adskillige saadanne Legater, men de fleste af disse ere (paa Grund af den almindelige Fattigdom) temmelig smaa. Som de vigtigste kunne fremhæves et Legat til Bedste for Almueundervisningen i Guldbringe Syssel (ca. 70,000 Kr.), et Legat, der skal anvendes

45. Skrin i Oldsagssamlingen.
(Efter D. Bruun: Fær.-Isl.-Grønl.)

til Rejsestipendier for haabefulde Kandidater til at besøge forskellige fremmede Universiteter og høre Forelæsninger over Filosofi, samt til efter deres Hjemkomst at lønne dem for at holde offentlige Forelæsninger over Filosofi i Reykjavík et Par Aars Tid hver (ca. 50,000 Kr.), et Legat (ca. 45,000 Kr.) til Stiftelse af en Kvindeskole paa Vestlandet (det sidstnævnte er endnu ikke traadt i Virksomhed), et Legat (ca. 12,000 Kr.), hvis Renter hvert andet Aar skulle uddeles som Prisbelønning for den bedste Bog eller Afhandling om et Æmne, der vedrører Islands Historie eller Litteratur, samt forskellige andre mindre Legater for det meste knyttede til de forskellige Skoler, af hvilke et ved Latinskolen dog er ganske betydeligt.

V. LITTERATUR OG KUNST.

LITTERATUREN. Det islandske Folks Sans for al Slags litterære Frembringelser (navnlig Digtning og Historie) har altid været overordentlig stor, — man kunde fristes til at sige altfor stor, eftersom Islændernes store Forkærlighed for Litteraturen delvis synes at have sløvet deres Sans for praktiske Opgaver. Selv i Litteraturens dybeste Forfaldsperiode manglede det ingenlunde paa litterære Interesser og en stor Produktivitet; men Smagen var bleven fordærvet, Sproget forkvaklet og i høj Grad blandet med danske Vendinger og Talemaader, og det almindelige Forfald paa alle Omraader bevirkede, at der ikke fremstod Talenter, der kunde højne Litteraturen og føre den fremad ad nye Baner. Dette skete egentlig først i det 19. Aarhundrede, som derfor med rette kan kaldes den islandske Renæssances Tid.

Den nyislandske Litteratur kan siges at begynde med Reformationen eller ved Midten af det 16. Aarhundrede. Men i de to følgende Aarhundreder og indtil Slutningen af det 18. Aarh. var den temmelig ensformig og lidet original. Paa Digtningens Omraade havde man ganske vist en ret omfangsrig Salmedigtning, men denne var paa ganske enkelte Undtagelser nær særdeles ubetydelig. Endnu mere omfattende var Rimedigtningen, der tæller over 100 Navne. Den bestod i at omsætte Sagaer, Æventyr og Ridderromaner paa Vers, saaledes at der til hvert Kapitel i Sagaen svarede en Rime *(ríma)* bestaaende af et vist Antal (f. Eks. 50—100) Strofer, medens det Hele kom til at udgøre en Rimecyklus *(rímur)* bestaaende af et vist Antal (f. Eks. 1—24) Rimer eller Sange. Rimeversene var altid rigeligt spækkede med mere eller mindre indviklede Skjaldeomskrivninger, men uden Spor af poetisk Behandling af Stoffet, hvorfor Rimedigtningen efter-

haanden blev i høj Grad ensformig og smagløs. Alligevel havde denne Digtning sin Betydning som et Bindeled imellem Oldtiden og Nutiden, idet den i høj Grad bidrog til Bevarelsen og Forstaaelsen af det gamle Digtersprog og Oldtidsminder. Af egentlig, selvstændig Lyrik havde man saare lidt. Derimod havde man en hel Del ret ejendommelige Folkeviser eller Dansekvad *(vikivakar)*, som anvendtes ved Folkefester, og som gærne indeholdt et mere eller mindre fremtrædende lyrisk Element.

Af større Digterskikkelser havde man i dette Tidsrum egentlig kun tre: I det 17. Aarh. Provsten *Stefán Ólafsson* (1620—1688), der navnlig i Forhold til sin Samtid var en ret betydelig lyrisk Digter, og Præsten *Hallgrímur Pétursson* (1614—1674), der baade skrev mange vellykkede verdslige Digte, men navnlig som Salmedigter rager himmelhøjt op over alle andre. Hans Passionssalmer (der efterhaanden er udkomne i over 40 Udgaver) er et fremragende Digterværk, der i lige Grad udmærker sig ved en poetisk Behandling og en dyb og inderlig Religiøsitet[1]. I det 18. Aarh. havde man Vice-Lovmanden *Eggert Ólafsson* (1726—1768), en meget alsidig Forfatter, der baade var en betydelig Digter og en fremragende Videnskabsmand. Hans Digte, der ere noget stive, men udmærke sig ved en dyb Tanke, en skarp Iagttagelsesevne og en glødende Patriotisme, søge at reformere den islandske Digtning ved paa én Gang at tilføre den et nyt, fremmed Element og dog samtidig at gøre den mere national ved at vække Kærlighed til Landet og Begejstring for dets Fortidsminder, samt ved en bitter Kritik af det dybe Forfald hos hans Samtid paa næsten alle Omraader. Navnlig Sprogrensningen laa ham stærkt paa Hjærte. I samme Retning gik ogsaa mange af hans talrige Prosaskrifter, af hvilke som det betydeligste kan fremhæves hans store Værk »Rejse igennem Island«, en hidtil uovertruffen statistisk-økonomisk og naturvidenskabelig Beskrivelse af Island, der altid vil beholde sit Værd. Men E. Ólafssons Paavirkning paa den islandske Litteratur blev dog ikke synderlig stor førend 70 Aar efter hans Død, da hans samlede Digte først blev udgivne i Aaret 1832, medens de hidtil for Størstedelen kun havde været kendte af enkelte udvalgte i Afskrifter.

Ogsaa den prosaiske Litteratur var i dette Tidsrum temmelig ensformig, idet den foruden en ret omfattende religiøs Opbyggelseslitteratur næsten udelukkende bestod af historisk-antikvariske Skrifter (Annalskrivning, personalhistoriske Skrifter, Fortolkning og Bearbejdelse af Oldskrifter). Der fandtes dog paa dette Omraade flere betydelige videnskabelige Forfattere, af hvilke som de mest fremragende kunne nævnes den lærde Præst *Arngrímur Jónsson* (1568—1648), der skrev en Række

---

[1] Se herom nærmere hos C. Rosenberg: »Nordboernes Aandsliv« III., 487—499.

værdifulde Skrifter paa Latin, Historiografen *Thormóður Torfason* (»Torfæus«, 1636—1719), der skrev lærde latinske Værker om Nordens Oldhistorie, og Biskop *Finnur Jónsson* (1704—1789), hvis Hovedværk, den islandske Kirkes Historie indtil 1740 (»*Historia ecclesiastica Islandiæ I—IV*«), var grundlæggende og et videnskabeligt Værk af høj Rang. Men ogsaa flere andre Forfattere udmærkede sig ved stor Lærdom og Skarpsindighed (f. Eks. *Björn Jónsson* fra Skarðsá, *Páll Vídalín* o. fl.).

Paa Overgangen fra det 18. til det 19. Aarh. levede der flere betydelige Forfattere paa Island, som hver paa sin Vis søgte at tilføre Litteraturen noget nyt Blod og derved kom til at bestemme dens Karakter for hele den første Tredjedel af det 19. Aarh.

Den betydeligste Digter paa denne Tid var Præsten *Jón Thorláksson* (1744—1819), der satte sig den Opgave at bringe sine Landsmænd i Berøring med fremmed Digtning og overføre det bedste, han kendte deraf, paa Islandsk. Han oversatte derfor en Mængde danske, tyske og engelske Digte (af Tullin, Baggesen, Wessel, Thaarup — Gellert, Hagedorn, von Bar, Klopstock — Pope, Milton), og alle hans Oversættelser maa betegnes som særdeles vellykkede. Om hans Oversættelse af Klopstocks »Messias« erklærer den tyske Litteraturhistoriker Dr. Schweitzer (i sin »Geschichte der Skandinavischen Litteratur«), at den er saa vellykket, at den endogsaa betydelig overgaar Originalen. En lignende Udtalelse foreligger fra en bekendt engelsk Forfatter, Præsten Henderson, om hans Oversættelse af Miltons »Det tabte Paradis«, idet han siger, at den ikke alene overgaar alle andre Oversættelser af dette Værk, men at den fuldt ud kan maale sig med Originalen og synes paa mange Steder endogsaa at overgaa denne, navnlig hvor Oversætteren anvender Eddaomskrivninger og mange Slags Sammenstillinger, som Digterens smukke og fuldkomne Modersmaal fremfor alle Sprog tillader. Ogsaa Rasmus Rask, der sikrede sig Forlagsretten til Oversættelsen af »Det tabte Paradis«, udtaler i et endnu bevaret Brev af 24. Novbr. 1814 sin Forbavselse over, hvor langt bedre det er lykkedes J. Thorláksson end den danske Oversætter at gengive ikke alene Originalens Aand, men ligefrem dens træffende Udtryk og Ordspil. Og dog kunde J. Thorláksson ikke benytte den engelske Tekst som Grundlag for sin Oversættelse, men maatte nøjes med en tysk og en dansk Oversættelse.

Foruden sine mange Oversættelser skrev J. Thorláksson en Mængde originale Digte, som udmærke sig ved et smukt og naturligt Sprog og hvoraf mange vidne om en betydelig Aand og dyb Følelse. Skønt han beskæftigede sig saa meget med fremmede Forfattere, kan man dog ikke i hans egne Digte spore nogen væsentlig Paavirkning fra dem. Det er altid hans personlige Stemning, der aabenbarer sig i dem, og hans Tankegang er altid naturlig og passer baade for ham

og det Folk, han digter for. Mange af hans Digte ere livlige og udmærke sig ved Vid og Lune, og hans satiriske Digte ere meget bidende.

J. Thorláksson maatte hele sit Liv kæmpe med den yderste Fattigdom. Han havde mange Gange ikke Raad til at købe de Forfattere, hvis Digte han oversatte, men maatte som oftest faa dem til Laans. Ja, han vilde tit ikke have haft det allernødvendigste til Livets Underhold, dersom han ikke var bleven understøttet af enkelte Velyndere. Hans Ægteskab var ulykkeligt, og hans Vej igennem Livet var bestandig bestrøet med Torne. Men han havde stadig nogle Venner, der beundrede ham for hans Digtning. Saaledes skrev Digteren Bjarni Thorarensen (se S. 58) en Gang et Vers til ham, der i Oversættelse lyder saaledes:

Hil dig, du store
islandske Milton!
Før blev jeg aldrig
paa Fattigdom vred,
end den plaged' dig
svag af Ælde
og hindrer mig
dig Hjælp at yde.
Guld gav jeg dig,
hvis Guld jeg ejed.

Om sin Fattigdom har J. Thorláksson selv digtet en Vise, som paa Grund af sit fine Ordspil vanskelig kan gengives, men som i prosaisk Oversættelse lyder omtrent saaledes: »Fra den Stund, jeg kom til denne Verden, har Fattigdommen (Ordet er paa Islandsk et Hunkønsord) været min Livsledsagerinde, og skønt Samlivet ikke har været af det behageligste, har vi dog holdt det ud i 68 Aar. Om det nu herefter maatte komme til en Skilsmisse imellem os, det véd han alene, der ægteviede os.« Denne Vise blev tilligemed andre Prøver paa hans Digtning optagne i en engelsk Rejsebeskrivelse, og det førte til, at et engelsk Selskab, hvis Formaal var at understøtte Digtere og Forfattere, besluttede at bevilge ham 270 Rdl. aarlig som Digtergage. Paa samme Tid bevilgede Kong Frederik den VI. ham ogsaa — vistnok ved Rasks Mellemkomst — en livsvarig Understøttelse af 40 Rdl. aarlig. Men han kom ikke til at nyde disse Penge længe, thi han døde det samme Aar, nogle Maaneder efter at han havde modtaget sin Digterløn for det første Aar. I et af de mange Mindekvad, der blev digtede ved hans Død, hedder det: »Den mindste Seraf maa tage sig i Agt, naar Folkedigteren Jón Thorláksson kommer i Sangerskaren. Naar han havde en Engletunge (Englestemme), medens han endnu var iført det jordiske Støv, hvad kan man saa ikke senere vente sig af ham?«

En anden ret betydelig Digter paa denne Tid var *Sigurður Pétursson* (1759—1827). Han gik i Roskilde Skole og opholdt sig 15 Aar i Danmark, indtil han blev udnævnt til Sysselmand paa Island. Han havde under sit lange Ophold i Danmark fuldstændig glemt sit Modersmaal og maatte ved sin Tilbagekomst til Island lære det paany.

Hans Sprog er da heller ikke rent, men blandet med danske Vendinger. De fleste af hans Digte ere satiriske, og mange af dem ere vellykkede, men for ret at forstaa dem, maa man have et nøje Kendskab til Forholdene paa Island paa den Tid, da de blev digtede. Han er saavel i sin Digtning som i sin Livsanskuelse mest beslægtet med Wessel. Han vilde nyde Livet, saa længe han levede, uden at bekymre sig om den Dag i Morgen og allermindst om, hvilken hans Skæbne maatte blive efter Døden. I et Digt, som han kalder sin »Trosbekendelse«, siger han, at han tror paa Treenigheden, men Faderen det er Bacchus, den anden Person er en Pige og den tredje Person er »Pibens Aand« (ɔ: Røgen fra hans Tobakspibe). Hans Gravskrift over sig selv ligner meget Wessels bekendte Gravskrift (»Han aad og drak, var aldrig glad«). I denne hedder det bl. a. »Han aad og drak og sov, og saa døde han; — de fleste haaber, at hans Sjæl vil komme i Himmelen«. Den Gang S. Pétursson opholdt sig i København, sluttede han sig til Nordmændene og det norske Selskab, og særlig siges Wessel at have holdt meget af ham og en Gang ved Haandspaalæggelse at have viet ham til Digter, for at han derved skulde modtage sin Digteraand, ligesom naar en Præst ved Vielsen modtager den Hellig Aand af Biskoppen. Ligesom Wessel i sin Tragedie »Kærlighed uden Strømper« satiriserer over den Tids Tragedier, paa samme Maade satiriserer S. Pétursson over den smagløse islandske Rimedigtning, idet han tager Wessels Digt »Stella« og omdigter det til en Rimecyklus i samme Manér som de daarligste islandske Rimedigtere, med yderst smagløse Omskrivninger, i den Hensigt at aabne Folks Øjne for, hvor forkastelig Rimedigternes Behandling af deres Æmne var blevet. Men han opnaaede ikke den tilsigtede Virkning, idet mange ikke forstod Satiren, og hans Stella-Rimer blev yndede som en ægte Rimedigtning. S. Pétursson optraadte ogsaa som dramatisk Forfatter og var som saadan navnlig paavirket af P. A. Heiberg (hvis Paavirkning ogsaa kan spores i flere af hans Digte). Paa Island var der ganske vist ingen »Vonner og Vanner«, ingen Adel eller Tyskere at kæmpe imod, men man havde dog der noget aldeles tilsvarende, nemlig Danskerne, navnlig den danske Købmandsstand, som den Gang indtog en saa dominerende Stilling paa Island og behandlede de indfødte Bønder som en lavere Kaste, der ikke kunde gøre Krav paa samme Agtelse og Rettigheder som de selv. Imod disse ere S. Péturssons Komedier rettede, og de ere, skønt de som Dramer betragtet ingenlunde kunne kaldes betydelige, paa Grund af deres træffende og vittige Replikker særdeles morsomme.

En tredje særdeles tiltalende Digter var *Benedikt Gröndal* (1762—1825), Assessor i den islandske Landsoverret. Han synes navnlig at have været paavirket af de klassiske engelske Digtere, især af Pope, hvis »The Temple of Fame« han oversatte i oldislandsk Versemaal, hvorved

Oversættelsen har faaet en kraftigere Karakter end Originalen og undertiden minder om Eddasangene. Han oversatte ogsaa en Del græske og latinske Digte. Hans originale Digtning er ikke meget omfattende, men den udmærker sig baade ved et skønsomt Valg af Digtenes Æmner og en poetisk Behandling af disse.

Den egentlige Bannerfører paa Litteraturens Omraade ved Aarhundredskiftet var imidlertid den utrættelige Oplysnings-Apostel *Magnús Stephensen* (1762—1833), Dr. juris, Justitiarius i den islandske Landsoverret, der ikke alene var sit Lands øverste juridiske Dommer, men ogsaa dets højeste Smagsdommer. Han var Prams Samtidige og lignede ham i meget. Han udfoldede en meget stor Forfattervirksomhed, hvis Alsidighed, ligesom Prams, er aldeles forbavsende. Han skrev omfattende historiske Afhandlinger, udgav Tidsskrifter, skrev en Række underholdende og belærende Skrifter for Almuen, videnskabelige, juridiske og naturvidenskabelige Afhandlinger, om spiselige Tangarter, om Faareavl og Landvæsen o. s. v. Han udgav en ny Salmebog og skrev selv baade Salmer og andre Digte. Han sørgede ogsaa for at faa de bedste fremmede Forfatteres Arbejder oversatte paa Islandsk. Han havde Landets eneste Bogtrykkeri i sin Magt og sørgede for, at der næsten kun blev trykt n y t t i g e og gode Bøger. Han stiftede ogsaa et »Landsoplysningsselskab«, hvis Formaal var at fremme Folkets Oplysning og udbrede nyttige Kundskaber. Han skrev ogsaa om Musik, forbedrede Kirkesangen og indførte det første Orgel paa Island. Han var overhovedet uendelig virksom paa alle Omraader. Som Digter var han højst ubetydelig, og hans Sprog var jammerligt. Han brød sig heller ikke det mindste om nationale Ejendommeligheder. Han var en fuldblods Kosmopolit, der satte sig som Opgave at lede evropæiske Kulturstrømninger ind over Landet, uden i mindste Maade at tage Hensyn til, om den nationale Kultur, ja selve det islandske Sprog derved maatte komme til at lide eller endog helt gaa til Grunde. At Folket kunde blive oplyst og have det godt, var for ham Hovedsagen. Med Hensyn til religiøs Overbevisning var han en afgjort Rationalist. Han betragtede Religionen som nødvendig for Pøbelen for at holde den i Ave, at den ikke skulde begaa altfor vilde Udskejelser. Men kunde man ingen Nytte have af den her i Livet, saa var den heller intet værd. Han vilde derfor sikkert ikke have haft noget at indvende imod det Forslag, som en Gang blev fremsat i Tyskland, at bruge Kirke-

46. Magnús Stephensen.

taarnene som Vejrmøller — dersom man overhovedet havde haft Taarne paa Island. Han vilde udrydde al Overtro og alle Yderligheder i den kristne Tro, hvortil han regnede Troen paa Djævelen. Han sørgede derfor for, at Djævelen aldrig blev nævnt i den Salmebog, som han udgav og som blev brugt paa Island i omtr. 70 Aar. Dette gav Digteren Jón Thorláksson Anledning til at digte en Vise om Salmebogen, hvori det hedder: »I *Esthers Bog* nævnes Gud aldrig, skønt den udgør en Del af Bibelen; men *du,* som er fyldt med Salmer, lærer, at der ikke gives nogen Djævel; jeg finder, at det derfor kunde være passende, at I to Søstre, den og du, blev solgte sammen i ét Bind«. M. Stephensen betragtede alle Religioner som omtrent lige gode, forsaavidt de tilfredsstillede Tidens etiske Krav. Derfor kunde han begynde en af sine Salmer saaledes: »Vor Gud, Jehova, Jupiter!«, som vakte en almindelig Forargelse.

Saa længe Magnús Stephensen levede, paatrykte han al litterær Produktion sit Præg. Men ved Aaret 1830 indtræder der et nyt Vendepunkt i den islandske Litteratur. Ikke fordi der i selve dette Aar fremkom noget Skrift af afgørende Betydning, men fordi den Bevægelse, der ved denne Tid opstod, stod i nøje Forbindelse med Julirevolutionen, da der gik ligesom et elektrisk Stød gennem Evropa, hvorved Folkenes Nationalfølelse og Frihedstrang blev i høj Grad skærpet. Paa denne Tid opholdt der sig i København (ved Universitetet) flere af Islands bedste Sønner i det 19. Aarh., og det var fra denne Studenterkoloni, at Bevægelsen udgik. Paa denne Tid var ogsaa alle de betydeligste af Oplysningens Digtere og Forfattere døde eller paa Gravens Rand, hvad der end yderligere begunstigede Indførelsen af en ny Retning. Ved denne Tid holder da ogsaa Idealismen sit Indtog i den islandske Litteratur, eller maaske rettere kommer til Gennembrud. Thi allerede inden denne Tid havde ganske vist en af Idealismens ypperste Repræsentanter (Bjarni Thorarensen) skrevet flere af sine skønneste Sange, men kun enkelte af dem forelaa endnu trykte, og de havde derfor ikke haft nogen væsentlig reformatorisk Indflydelse, om de end sikkert have været kendte og haft en Del Betydning for nogle af dem, i hvis Lod det skulde falde at blive Idealismens Bannerførere.

Den nye Litteraturperiode indledes med et Tidsskrift, »*Fjölnir*« (et af Odins Navne, »den mangesidige«), hvis første Aargang udkom 1835. Dets Udgivere var 4 unge Islændere: Teologen *Tómas Sæmundsson,* Digteren og Naturforskeren *Jónas Hallgrímsson*, Sprogforskeren *Konráð Gíslason* og Juristen *Brynjúlfur Pétursson* (senere Chef for det islandske Departement i København, d. 1851). Til disse sluttede sig snart som Medarbejder Digteren Bjarni Thorarensen. Tidsskriftets Maal var at reformere den islandske Litteratur, at rense og forædle

Sproget, at højne Folkets æstetiske Sans og bekæmpe den aandløse og smagløse Rimedigtning, samt at skærpe Folkets Nationalfølelse og Frihedstrang, navnlig ved at vække dets Beundring for Landets Oldtid, for den gamle Fristats Institutioner, Litteratur og Sprog. Alt dette findes udviklet i Tidsskriftets Indledning (skrevet af Tómas Sæmundsson), hvorefter følger Jónas Hallgrímssons skønne Digt »Island«, hvor han i en elegant og betagende Form sammenligner Fortid og Nutid og viser, hvor stor Tilbagegangen er bleven paa alle Omraader. I gamle Dage mødtes Landets ædleste Sønner paa Altinget og vedtog vise Love, men nu er der intet Alting mere og Snorre Godes (en af Fristatens mægtigste og viseste Høvdinger) Tingbod benyttes nu som Faaresti. Kun Landet selv er uforandret; det er forblevet ligesaa lokkende skønt som i gamle Dage. Denne Sang har en lignende Betydning for Island som Øhlenschlægers »Guldhornene« for Danmark, idet de bægge ere Signaler til en aandelig Kamp og indlede en ny Æra.

Den Periode i den islandske Litteratur, som indledes med »Fjölnir«s Fremkomst, og som med et rundt Tal kan siges at vare fra 1830—1880, betegnes bedst som *Genfødelsens Tidsalder*. At det netop var den ved Julirevolutionen fremkaldte Bevægelse, der gav Stødet til dens Gennembrud, ses dels af nogle Skrifter, som udkom i Aaret 1832[1] og som kan betragtes som et Slags Forløbere for »Fjölnir«, dels af selve dette Tidsskrift. Blandt de oversatte Bidrag i dettes første Hæfte findes saaledes et Stykke af Heine's »Reisebilder«, skrevet lige efter Revolutionen 1830. I dette Stykke udtaler Digteren under en bidende Satires Maske sin Forbitrelse over, at hans kære Fædreland, det elskede tyske Folk, er blevet trælbundet og maa leve som en Fange i sin Celle, hvorhos han samtidig udtaler det Haab, at Natten snart er forbi, og da vil Frihedens Sol kaste sine velgørende Straaler over Landet, thi alt nu kunde man se Morgenrøden hæve sig i Vesten (ɔ: Frankrig). Heine taler om Tyskland, men »Fjölnir«s Udgivere anvende hans Ord paa Island. De ønskede, at Julirevolutionens Ildskær ogsaa skulde naa til Island og for dette blive en Morgenrøde efter Undertrykkelsens lange og mørke Nat. I samme Retning peger Valget af to Stykker af Lamennais' »En Troendes Ord«, af hvilke det sidste slutter med disse Ord: »Og Djævelen vil flygte ned i Afgrundens Skjulesteder tilligemed Folkenes Undertrykkere«.

Men skønt den unge Genfødelses-Litteratur først ved denne Tid ret kommer til Udvikling, findes dog de Spirer, hvoraf den var vokset op, allerede i den første Tredjedel af Aarhundredet. Det Foryngelsens

---

[1] F. Eks. *Baldvin Einarsson:* »De danske Provindsialstænder med specielt Hensyn paa Island« og *Tómas Sæmundsson:* «Island fra den intellectuelle Side betragtet«.

Frø, som den Gang blev udsaaet, laa blot en Stund skjult i Jorden, indtil det under den opgaaende Frihedssols Straaler skød op og udviklede sig til en fuldmoden Blomst. Blandt de Sædemænd, der nedlagde dette Frø, kan nævnes Digteren *Bjarni Thorarensen,* hvis utrykte, kraftige og fantasirige Digte sikkert have paavirket flere af de unge, indenfor hvis Kreds de var kendte. Endvidere Digteren og Sprogforskeren *Sveinbjörn Egilsson,* der havde været alle de unge Genfødelsesmænds Lærer og som baade ved sin fortjenstfulde Fortolkning af de gamle Skjaldekvad og sine i et uovertruffet, mønstergyldigt Sprog skrevne Oversættelser af de Homeriske Digte sikkert har haft den største Betydning for deres Udvikling. Endelig maa blandt disse Sædemænd — sidst, men ikke mindst — regnes den berømte danske Sprogforsker *Rasmus Rask,* der saavel ved sit utrættelige Arbejde for at rense og forædle det i høj Grad forkvaklede islandske Sprog som ved Stiftelsen af det »Islandske litterære Selskab« mægtigt bidrog til at vække Islændernes Selvstændighedsfølelse og Sans for Litteraturens Genfødelse. Ved Rasks Død i Aaret 1832 mistede den islandske Litteratur en af sine bedste Støtter. Men netop det samme Aar udgav det af ham stiftede Selskab *Eggert Ólafssons* patriotiske Digte, hvori han med hellig Iver opfordrer til at rense Sproget og viser, hvorledes det skulde forædles og forynges, nemlig ved at gaa tilbage til det oldislandske Sprogs Guldgruber og ved disses Hjælp give det sin gamle klassiske Skønhed og Ynde. Disse Digte ses at have gjort et stærkt Indtryk paa »Fjölnir«s Udgivere. Bægge disse Begivenheder havde derfor deres store Betydning, idet de virkede som en Spore paa de unge Islændere til nu selv at tage fat og fortsætte disse Mænds Gerning: deres utrættelige Arbejde for den islandske Litteraturs Genfødelse og det islandske Sprogs Rensning. Som et Moment af Betydning kan endelig fremhæves Stiftelsen af »Det kgl. nord. Oldskriftsselskab« (opr. stiftet af 3 Islændere og 1 Dansker den 2. Januar 1824, skønt den officielle Stiftelsesdag blev den 28. Januar 1825, Kong Frederik den sjettes Fødselsdag) og den af dette tilvejebragte Udgave af »Fornmannasögur« (Oldnordiske Sagaer, et Værk i 12 Bd., indeholdende de norske og danske Kongers Sagaer, Jomsvikingernes Saga osv.). Indbydelsen til Subskription paa dette Værk sendtes selvfølgelig ogsaa til Island og fandt her en saa varm Modtagelse, at der blandt Landets 50,000 alt andet end velhavende Indbyggere samledes over 1000 Subskribenter, af hvilke mere end Halvdelen var Bønder, fattige Husmænd, Tjenestekarle og Tjenestepiger. Udgivelsen af disse Sagaer og Læsningen af dem bidrog naturligvis meget til at vække saavel Folks Sans for et rent og smukt Sprog som Interesse for den gamle Litteratur overhovedet. Den nye Retning var saaledes paa forskellig Maade bleven godt forberedt, men med »Fjölnir« begynder den dog først ret for Alvor.

Den Mand, hvem Tidsskriftet skyldte sin Tilblivelse og som var Sjælen i dette Foretagende, var *Tómas Sæmundsson* (1807—1841). Han var en Bondesøn fra Islands Sydkyst, der i Aaret 1832 havde taget teologisk Embedseksamen ved Universitetet. Samme Aar udgav han paa Dansk et Skrift om det islandske Skolevæsen (»Island fra den intellectuelle Side betragtet«), hvorefter han paa egen Bekostning foretog en toaarig Udenlandsrejse. Han besøgte paa denne Stettin, Berlin, Leipzig, Dresden, Prag, München, Wien og flere Steder. I Berlin opholdt han sig i nogen Tid og hørte forskellige Forelæsninger, filosofiske hos Steffens, teologiske hos Schleiermacher og Neander og filologiske hos Bockh. Navnlig Steffens omgikkes han en hel Del, og denne synes halvvejs at have betragtet ham som Landsmand (Steffens var jo Nordmand). Han stiftede ogsaa nærmere Bekendtskab med Professor Levetzow, Direktør for Oldsagsmuseet i Berlin. Næste Vinter opholdt T. Sæmundsson sig flere Maaneder i Rom, hvorfra han rejste til Neapel og Sicilien, dernæst til Athen, Konstantinopel, Smyrna og flere Steder. Vinteren 1833—34 tilbragte han i Paris, og derfra rejste han over London tilbage til København, hvor han ankom i Maj 1834. Efter et Par Maaneders Ophold i København rejste han igen hjem til Island, hvor han havde faaet et Præstekald i sin Fødeegn. To Aar senere blev han udnævnt til Provst i sit Provsti.

47. Tómas Sæmundsson.

Paa sine Rejser havde T. Sæmundsson endnu mere end før faaet et aabent Øje for, hvor langt det islandske Folk stod tilbage paa alle Omraader, og han var derfor ved sin Tilbagekomst opfyldt af en brændende Længsel efter at fremkalde en Forandring i den herskende Stilstand og vække sine Landsmænd til et nyt Liv, eller som han selv siger »at gennembryde Dæmningerne for at lede Folkets Livsstrøm fremad«. Han benyttede derfor sit korte Ophold i København til at stifte et Slags litterært Udgiverselskab, idet han blev enig med sine tre ovennævnte Venner om at udgive et Tidsskrift, for, som det hedder, »at sætte mere Liv i Folket, holde det vaagent og fremme dets Lykke og Dannelse«. Men da Tidsskriftet Aaret efter (1835) begyndte at udkomme, var T. Sæmundsson allerede rejst til Island. Han var dog hele Tiden den, der saavel økonomisk som ved overmaade vægtige Bidrag fremfor nogen anden holdt det oppe. Efter hans Død gik

det da hurtigt ned ad Bakke med det, indtil det efter Jónas Hallgrímssons Død gik ind. Imidlertid var T. Sæmundsson aldrig rigtig tilfreds med den Maade, hvorpaa Tidsskriftet blev ledet. Han vilde lægge Hovedvægten paa økonomiske og politiske Afhandlinger, vække Folkets Nationalfølelse og Selvstændighed, ophjælpe Næringsvejene o. desl. Men hans Medudgivere, navnlig Jónas Hallgrímsson og Konráð Gíslason, vilde lægge Hovedvægten paa at højne den almindelige Dannelse, at rense Sproget, forbedre Smagen, paa det kritiske og æstetiske overhovedet. Og da »Fjölnir« blev trykt i København, kunde de sætte deres Vilje igennem, hvilket førte til en temmelig bitter Strid imellem dem og T. Sæmundsson, som beskyldte dem for Sendrægtighed, Uvirksomhed og Pedanteri. Skønt deres Virksomhed havde langt større Betydning, end han synes at have anet, have hans Bebrejdelser dog vistnok ikke været uden Berettigelse; thi det er vel tvivlsomt, om de havde udrettet saa meget som de gjorde, hvis han ikke stadig havde ansporet dem. Han var en saare energisk Mand, en glødende Patriot, og brændte af Lyst til at reformere paa alle Omraader. Han fik da ogsaa en hel Del udrettet, men han havde paa sin Udenlandsrejse paadraget sig en Brystsygdom, som stadig forværredes, indtil den lagde ham, kun 34 Aar gammel, i Graven. I Forhold til den korte Tid (kun 7 Aar), som det blev ham forundt at virke i efter sin Hjemkomst, maa hans Forfattervirksomhed betegnes som baade meget omfattende og meget betydelig. Sine sidste Afhandlinger skrev han liggende paa sit Sygeleje. Hvor meget Island og islandsk Litteratur tabte ved hans Bortgang, er det ikke let at afgøre, men man faar af hans Skrifter og Breve nærmest det Indtryk, at han muligvis har været den største Personlighed, som Island har ejet i det 19. Aarh.

DIGTNINGEN. Skønt den nye Bevægelse kunde spores paa næsten alle Omraader, gjorde den sig dog stærkest gældende i Digtningen. Og her var det igen *Lyriken*, der undergik den største Forandring og hvori man ogsaa naaede højest. Denne blev i høj Grad idealistisk og svulmede af en overmaade stærk Nationalfølelse. Man besang fremfor alt Fædrelandet og dets Natur, i dens majestætiske Skønhed og dens ærefrygtindgydende Vildhed, samt Sagatidens glorrige Frihedsliv, idet man samtidig ikke undlod — ofte med en bidende Ironi — at klage over Nutidens dybe Forfald og med en glødende Begejstring at mane den opvoksende Slægt til at vise sig som værdige Efterkommere af deres berømmelige Forfædre og vie alle deres Kræfter til at skabe deres Fædreland en lykkeligere Fremtid. Forøvrigt var de Æmner, man behandlede i disse Sange, naturligvis af højst forskellig Art: de menneskelige Følelser, Kærlighed, Had, Sorg og Glæde, Folkets Liv og Færd til Lands og Vands, Landets Dyreverden o. s. v. Meget almindelige ere Sange i Anledning af en eller

anden Familiebegivenhed, og blandt disse kunne særlig fremhæves de ejendommelige Mindedigte over afdøde Slægtninge og Venner. Nogle af disse Digte staa saa højt, at man forgæves søger deres Mage i andre Landes Litteraturskatte. Ejendommeligt nok var det ogsaa i denne Digtart, at Oldtidens Skjaldepoesi naaede sin største Fuldkommenhed (f. Eks. Egil Skallagrímssons »Sønnetabet« og Eyvind Skjaldespilders Mindekvad over Hakon den Gode). Ogsaa den fra Oldtiden kendte Nidvisedigtning er af enkelte Digtere bleven dyrket med et saa afgjort Held, at den fortjener at fremhæves. Endelig kan nævnes en ret betydelig religiøs Digtning.

Men det var ikke alene i Valget af Stof og dettes poetiske Behandling, at den islandske Lyrik undergik en stor Forandring, men ogsaa i metrisk Henseende blev den i høj Grad udviklet. Der indførtes saaledes en Mængde nye, hidtil ukendte Versformer, som f. Eks. Heksa- og Pentametret, Sonnetten, Terzinen, Stanzen o. s. v. Dog beholdt man overalt det gamle Bogstavrim, ligesom man ogsaa ved Siden af de nye Versformer jævnlig benyttede de gamle, nationale (Eddasangenes og Skjaldepoesiens) Versemaal med deres stærkt udviklede Linierim (Helrim og Halvrim). Man opgav heller ikke fuldstændig de gamle Skjaldeomskrivninger og Mytebilleder, men man søgte at indskrænke Brugen af dem til det mindst mulige, ligesom man ogsaa søgte at gøre dem simplere og anvende dem med større Smag end tidligere. Saavel paa Grund heraf som navnlig paa Grund af de hæmmende Baand, som Bogstavrimet lægger paa Digterens Frihed, er det islandske Digtersprog endnu den Dag i Dag saavel i Ordvalg som i Sætningsbygning i høj Grad forskelligt fra det almindelige Skrift- og Talesprog, hvad der i en ikke ringe Grad vanskeliggør Fremmede Forstaaelsen af islandske Digte, om de end ere nok saa fortrolige med det islandske Prosasprog.

Blandt de lyriske Digtere var de to Banebrydere Bjarni Thorarensen og Jónas Hallgrímsson de ypperste. Af disse var *Bjarni Thorarensen* (1786—1841) den ældste. Han var Søn af en Sysselmand af en anset Slægt, kom til København 1803, tog juridisk Eksamen 1806, blev Assessor i den islandske Landsoverret 1811 og Amtmand over Islands Nord- og Østamt 1833. Allerede under sit Ophold i København begyndte han at skrive Digte, f. Eks. Sangen »Eldgamla Ísafold« (1805), der blev saa yndet, at den blev ophøjet til Nationalsang. Han kom ogsaa paa et meget heldigt Tidspunkt til København, da Slaget den 2. April havde sat de nationale Følelser i Bevægelse og Steffens' berømte Forelæsninger og Øhlenschlægers Digtning havde genvakt og genfødt det danske Aandsliv. Han sluttede sig straks til den idealistiske Retning og blev i den første Tredjedel af Aarhundredet dens eneste Repræsentant paa Island.

Man skulde nu tro, at B. Thorarensen, da han vendte tilbage til Island med en helt ny Livsanskuelse, opfyldt af de romantiske Idéer, havde gjort kraftige Forsøg paa at indføre den i Litteraturen. Men dette gjorde han ikke, muligvis fordi han har indset, at han den Gang ikke kunde udrette noget i saa Henseende overfor den almægtige Oplysnings-Forkynder Magnús Stephensen, der tilmed var hans nærmeste Overordnede. Saa længe denne levede, havde man heller ingen Udsigt til Held i den Retning. B. Thorarensens Virkelyst kom derfor mere til at ytre sig paa andre Omraader. Han var en af de ivrigste Forkæmpere for Altingets Genoprettelse og vilde ikke høre Tale om andet, end at det skulde holdes paa det gamle Altingssted, Thingvallasletten. Han stiftede ogsaa et Selskab med det Formaal at forbedre Vejene, særlig ved Vejanlæg over Bjærgene mellem Nord- og Sydlandet, for at fremme Samkvemmet mellem disse to Landsdele, hvortil han endogsaa anvendte et ikke ringe Beløb af sine egne, ikke betydelige, private Midler. At der snart opstod et spændt Forhold imellem ham og Magnús Stephensen var meget naturligt, saa forskellige som de var, men bægge virkelystne og energiske. B. Thorarensen saa i M. Stephensen en Legemliggørelse af Rationalismens Anskuelser, som han afskyede og ønskede at bekæmpe paa alle Omraader. Han var som alle Datidens Romantikere fremfor alt national og ønskede at udvikle Folkets nationale Ejendommeligheder, som M. Stephensen ikke brød sig det mindste om. M. Stephensens Behandling af det fra Oldtiden bevarede islandske Sprog vakte hos B. Thorarensen den største Harme og Indignation, thi han elskede Oldtiden og alle dens Minder højere end nogen anden. B. Thorarensen var troende og religiøs, medens M. Stephensen som flere Rationalister ikke brød sig en Smule om Religionen og var nærmest en Ateist, skønt han aldrig aabenlyst optraadte som saadan, fordi han mente, at Religionen var nødvendig for Almuen. Modsætningen imellem dem var saaledes saa stor paa alle Omraader, at et Sammenstød var uundgaaeligt, og dette fik ogsaa til Tider et meget skarpt Udtryk, hvorom der haves talende Vidnesbyrd i flere af B. Thorarensens Digte.

48. Bjarni Thorarensen.

Det mest fremtrædende Træk i B. Thorarensens Digtning er

hans Forkærlighed for alt det nationale og for Folket ejendommelige. Han var en Islænder fra Top til Taa. Derfor syntes Folket ved at læse hans Digte, at de var ligesom talte ud af dets Hjærte, som Aand af dets Aand, som Blod af dets Blod. I høj Grad særegent for hans Digte er ogsaa den Mandighed og Kraft, der aander ud af dem. Han elsker Oldtiden og dens Kæmpeskikkelser og har ligesom indsuget noget af Sagatidens Helteaand. Han tilbragte sine Barndomsaar i en minderig Egn, hvor Gunnar, Njáll og Skarpheðinn havde boet, og disse ædle Helteskikkelser have altid foresvævet ham som Idealer. Om denne Egn digter han ogsaa en af sine første Sange. B. Thorarensens Grundsætning er den samme som Sagatidens: »Hellere at falde med Ære, end at leve med Skam«. Derfor opfordrer han sit Fædreland i Sangen »Island« til at kæmpe som en Helt med sine kraftige Vaaben, Ilden og Frosten, mod alle fremmede Udyder og Blødagtighed, dersom disse søge at liste sig ind i Landet; men kan det ikke staa sig i Kampen og holde disse Onder borte fra sine Børn, saa bør det søge hen til sit gamle Leje og synke i Havet. Hans Digtning om Døden er ogsaa værd at lægge Mærke til, thi i den er det mandige ogsaa stærkt fremtrædende. Naar han digter om Naturen, stiller han sig altid paa et mytologisk Standpunkt, idet han giver Naturen Aand og Sjæl og fremstiller Naturkræfterne som Helteskikkelser. Hans erotiske Digte gennemstrømmes af en glødende Varme, og hans Opfattelse af Kærligheden er ren og ædel, uden Spor af noget sanseligt. Hans Mindedigte over afdøde Venner ere meget ejendommelige og af højt poetisk Værd. I det Hele taget maa de fleste af hans Digte fra Indholdets Side betegnes som Mesterværker, men i formel Henseende ere de langtfra fuldkomne. Han var ingen Rimkunstner og synes ikke at have haft rigtig Sans for smukke og fejlfri Rim.

Jónas Hallgrímsson (1807—1845) var en Præstesøn. Hans Fader, der var Kapellan hos Digteren Jón Thorláksson, døde, da Sønnen var 9 Aar gammel. J. Hallgrímsson blev Student 1829, men rejste først i Aaret 1832 til København, hvor det var hans Agt at studere Jura; men han kom dog især til at sysle med naturvidenskabelige Studier og ved Siden heraf med Læsning af fremmede Digterværker. I Aaret 1837 foretog han paa egen Bekostning en Rejse til Island, for at studere Landets Naturforhold, og da han kom tilbage, skrev han flere naturvidenskabelige Afhandlinger, som vakte Opsigt og førte til, at der af Statskassen blev tilstaaet ham en Understøttelse, som satte ham i Stand til i Aarene 1839—42 at gennemrejse hele Island. Det var hans Agt at skrive et større Værk om Islands geografiske og geologiske Forhold, men han blev desværre ved sin altfor tidlige Død forhindret i at fuldføre dette Arbejde, som sikkert vilde være blevet et Værk af stor Betydning. Efter sin Tilbagekomst fra Island op-

holdt han sig dels i Sorø hos sin Ven og Velynder Lektor Japetus Steenstrup, dels i København, hvor han døde paa Frederiks Hospital den $^{26}/_{5}$ 1845.

Jónas Hallgrímsson var en af »Fjölnirs« Stiftere og Udgivere, og fra hans Haand stamme mange af de bedste Bidrag i dette Tidsskrift, hvorved han søgte dels at forædle den islandske Skønlitteratur, dels at vække sit Folks Sans for aandelig og politisk Selvstændighed og for Landets ejendommelige Naturforhold, hvormed saa at sige ingen siden Eggert Ólafssons Dage havde beskæftiget sig. Foruden sine geologiske og zoologiske Afhandlinger i »Fjölnir« udgav han en islandsk Bearbejdelse af Ursins Astronomi, og han skrev ogsaa de islandske Vulkaners Historie, som han dog aldrig gjòrde helt færdig, da han ikke kunde finde nogen Forlægger til den. Han var i Følge Autoriteter som Steenstrup og Forchhammer en fremragende Naturforsker, og dette kom ham i høj Grad til Gode som Digter. Netop paa Grund af sit nøje Kendskab til den islandske Natur kunde han som ingen anden i sine naturbeskrivende Digte gøre Skildringen saa fængslende og betagende, at den maatte vække alles udelte Beundring og fremkalde Kærlighed til selve Landet. Som Eksempler herpaa kunne, foruden den tidligere omtalte Sang »Island«, særlig fremhæves baade hans Digt »Gunnarshólmi«, hvori han skildrer Hlíðarendi-Egnen og den bekendte Sagahelt Gunnars Kærlighed til den, og Sangen »Skjaldbreiður«, hvori han skildrer Thingvallaegnen og udvikler, hvorledes det gamle Altingssted ved vulkanske Omvæltninger er blevet dannet, det Sted, som han ligesom hans Venner Konráð Gíslason, Tómas Sæmundsson og Bjarni Thorarensen af al Magt kæmpede for at faa valgt til det nyoprettede Altings Samlingsplads. Digtet »Gunnarshólmi« gjorde, den Gang det første Gang fremkom i »Fjölnir«, saa stærkt Indtryk paa Bjarni Thorarensen, at han beundrende udbrød: »Nu er det vist paa Tide, at jeg holder op med at digte.«

49. Jónas Hallgrímsson.

Hvad der foruden de uovertrufne Naturskildringer især udmærker J. Hallgrímssons Digte, er deres fuldendte Form, deres letflydende Rim og deres yndefulde Sprog, som ingen Oversættelse kan give nogen Forestilling om. Det mesterlige Ordvalg, den Klang og Vellyd,

som virker saa indtagende paa en islandsk Læser, kan ikke gengives paa et fremmed Sprog, saa at hans Digte i Oversættelse nødvendigvis maa komme til at tage sig ud som tørrede Planter. Man kan se Bygningen og de enkelte Dele, men Duften og Farven er borte. Han var tillige en stor Rimkunstner, der med største Lethed kunde magte de vanskeligste oldislandske Versemaal. Men han indførte ogsaa flere nye, hidtil ukendte, Versformer som Heksa- og Pentametret, Sonnetten, Terzinen og Stanzen. Af fremmede Forfattere var Heine hans Yndlingsdigter, og han var i en ikke ringe Grad paavirket af ham. Han oversatte flere af hans Digte, og saavel disse Oversættelser som hans Oversættelser af andre fremmede Digte ere overmaade vellykkede og have faaet et saa ejendommeligt islandsk Præg, at ingen uindviet vilde kunne antage dem for Oversættelser. J. Hallgrímsson skrev ogsaa nogle mindre Fortællinger og et Brudstykke af en større Novelle, samt et Par Æventyr i samme Stil som H. C. Andersen. Ogsaa paa dette Omraade gør hans Mesterskab sig gældende, navnlig med Hensyn til Stilen og Sprogbehandlingen.

Men foruden som Digter og Naturforsker havde J. Hallgrímsson stor Betydning som Smagsdommer eller litterær Kritiker. Han afskyede den gamle aandløse Rimedigtning og harmedes over, at Folk kunde finde Behag i den. Og da der i Aarene 1831—36 udkom ikke mindre end 13 Rimecykler, rettede han i »Fjölnir« et meget skarpt Angreb paa denne Digtart. Virkningen af hans Kritik var saa overvældende, at han i Virkeligheden ved den kom til at give denne Digtning Dødsstødet. En anden Gang brugte han en helt forskellig, men saare original Fremgangsmaade. I et Tidsskrift »Sunnanpósturinn«, som blev udgivet af de højeste Embedsmænd i Reykjavík, fremkom der et Digt kaldet »Moderkærlighed«, der handlede om en Begivenhed, som for nylig var foregaaet i Norge: En Tiggerkone var frosset ihjel i en Snestorm, medens hendes to Børn, som hun havde haft med, fandtes levende, idet Konen havde svøbt dem ind i sine Klæder og saaledes frelst dem ved at ofre sit eget Liv. Denne Begivenhed egnede sig fortrinligt til poetisk Behandling for en virkelig Digter, men J. Hallgrímsson fandt, at Digtet i »Sunnanpósturinn« var i den Grad mislykket, at det maatte støde alle Folks æstetiske Sans, som overhovedet besad en Smule deraf. For nu at vise, hvorledes dette Æmne burde være blevet behandlet, digtede han Digtet om eller snarere et nyt Digt om den samme Begivenhed. Og der er rigtignok stor Forskel paa de to Digte. Paa en saadan Kritik kunde intet Svar gives, thi Beundringen for det nye Digt maatte bringe al Modsigelse til at forstumme og faa alle til at indrømme, at det andet Digt havde været jammerligt. Denne Kritik har derfor sikkert haft større Virkning end mange lange Afhandlinger.

J. Hallgrímsson regnes med rette for Islands anden største Digter i det 19. Aarh. og har opnaaet en langt større Folkeyndest end B. Thorarensen. Han sættes ogsaa af mange langt højere end denne, hvad der dog næppe er helt berettiget. En anden Sag er, at han har udøvet en langt større Indflydelse paa den islandske Litteratur, hvilket til Dels ligger i, at han har sat sig det som et bevidst Maal at forædle den. Men skønt den største Part af Æren for at have reformeret den islandske Skønlitteratur ubestridelig tilkommer J. Hallgrímsson, maa det paa den anden Side ikke glemmes, at B. Thorarensen i høj Grad ogsaa har bidraget til det samme, skønt mere middelbart end J. Hallgrímsson. Allerede den Gang J. Hallgrímsson gik i Latinskolen paa Bessestad, samlede han flere af B. Thorarensens Digte, som den Gang kun kendtes i Afskrifter, og læste dem ofte højt for de andre Disciple, idet han samtidig udtalte sin dybe Beundring for dem. B. Thorarensens Digte have saaledes sikkert i en ikke ringe Grad bidraget til at udvikle J. Hallgrímssons Digtertalent. Og saa snart J. Hallgrímsson og hans Forbundsfæller havde begyndt deres Kamp for at genføde Litteraturen, slutter B. Thorarensen sig straks til dem og sender flere Digte til Offentliggørelse i deres Tidsskrift »Fjölnir«. Han er heller ikke sen til at anerkende J. Hallgrímsson som Digter, som hans ovenfor anførte Udtalelse om »Gunnarshólmi« viser. En anden Gang siges han, da han i sit sidste Leveaar traf J. Hallgrímsson paa Gaden i Reykjavík, at have sagt til ham: »Naar jeg dør, vil du være vor eneste Folkedigter, Jónas.«

Sammenligner man de to Digtere, B. Thorarensen og J. Hallgrímsson, ser man, at de ere bægge lige idealistiske, lige nationale, lige begejstrede for Oldtiden og dens Minder. Men forøvrigt ere de ikke lidt forskellige. Medens B. Thorarensen særlig beskæftiger sig med Følelser og Idéer, med Sjælelivet, digter J. Hallgrímsson især om det ydre, som kan ses og høres, om Naturen. B. Thorarensen kommer ved sin højtflyvende Fantasi, sin overvældende Kraft og sine dybe og lidenskabelige Følelser højere end J. Hallgrímsson; men denne overgaar til Gengæld B. Thorarensen ved sin fuldendte Form, sit rene og velklingende Sprog og sine yndefulde Billeder, som ere saa tiltalende, at man straks faar ham kær og beundrer ham. B. Thorarensen digter kun for at give sine Følelser Luft, naar noget ydre paavirker dem, saa at hans digteriske Udbrud blive som Vulkanens, som kun udspyr sine Flammer, naar dens Indre er blevet saa oprørt, at dens Klippebaand ikke længer kunne holde. Derfor spiller Formen en underordnet Rolle for ham. J. Hallgrímsson derimod digter med et bevidst Maal for Øje, hvorfor hans Digte blive fint udmejslede, formfuldendte, gennemtænkte Kunstværker. Naar B. Thorarensen digter om Naturen, personliggør han alt; han kan ikke skildre den uden

at besjæle den; han maa have Idéer og Følelser at tumle med. Ganske det modsatte er Tilfældet med J. Hallgrímsson. Han digter om Naturen for dens egen Skyld, for at tyde dens underfulde Sprog, og hans Naturbeskrivelser høre netop til det fuldkomneste i hans Digtning. Naturkræfterne blive hos ham hvad de ere, ikke omformede til Helteskikkelser som hos B. Thorarensen. Bægge lægge de en glødende Fædrelandskærlighed for Dagen; men medens denne hos B. Thorarensen navnlig ytrer sig som Kærlighed til Landets Børn, til Folket, gælder J. Hallgrímssons Kærlighed langt mere selve Landet og dets Natur. De udfylde saaledes bestandig hinanden og staa, skønt hver paa sin Vis, omtrent lige højt. En tysk Litteraturhistoriker (Dr. Schweitzer) har betegnet Forskellen imellem dem ved at sige, at B. Thorarensen var Islands Goethe, medens J. Hallgrímsson var dets Schiller.

50. Grímur Thomsen.

I disse to Hoveddigteres Spor fulgte en stor Skare andre lyriske Digtere, af hvilke nogle endnu ere i Live. Af disse kunne som de betydeligste følgende fremhæves:

Jón Thoroddsen (1819—1868), Sysselmand. Han skrev især lette, yndefulde og humoristiske Digte, men fik dog maaske størst Betydning som Novelleforfatter (se S. 68).

Gísli Brynjúlfsson (1827—1888), Docent ved Københavns Universitet. Hans Specialitet var politiske Digte og vemodige Sørge- og Elskovskvad.

Grímur Thomsen (1820—1896), Dr. phil., Fuldmægtig i Udenrigsministeriet i København, tog sin Afsked 1866 og levede derefter som Bonde og Altingsmand paa sin Fædrenegaard Bessastaðir paa Island. Han var som Digter mest i Slægt med Bjarni Thorarensen og ligesom denne ingen Rimkunstner. Mest karakteristiske ere hans kraftige og mandige Balladedigte, ofte i en højst ejendommelig Stil, der nærme sig Folkevisen. Han skrev ogsaa en Række æstetiske, historiske og filosofiske Afhandlinger, de fleste paa Dansk eller andre fremmede Sprog.

Sigurður Breiðfjörð (1798—1846), en fattig Bødker, der i nogle Aar opholdt sig i København og tre Aar i Grønland, men derefter paa Island. Han var overmaade produktiv, baade som Rimedigter og som lyrisk Digter. Han var Rimedigtningens sidste og bedste Repræsentant og opnaaede større Yndest hos Almuen end nogen anden islandsk

Digter. Hans Digte udmærke sig især ved en stor Rimkunst og en let og godmodig Humor. Han var Islands Baggesen, hvem han baade lignede og efterlignede.

Kristján Jónsson (1842—1869), en fattig Bondesøn, der kun 5 Aar gammel mistede sin Fader og derefter indtil sit 12. Aar levede hos sin Moder i yderst trange Kaar. Fra 1854—1863 tjente han som Tyende hos forskellige Bønder i sin Fødeegn, og skønt han, som de fleste islandske Børn i afsidesliggende Egne, ingen anden Undervisning havde faaet, end den, der sædvanlig meddeles i hvert Hjem, begyndte han allerede paa denne Tid at skrive Digte, af hvilke han sendte nogle til Offentliggørelse i islandske Aviser. Disse Digte vakte saa stor Opmærksomhed, at nogle Embedsmænd i Reykjavík, som aldrig havde set ham personlig og kun kendte hans Sange, besluttede at skaffe ham lidt mere Dannelse. Han blev derpaa forberedt til Optagelse i Latinskolen og gennemgik dens første 3 Klasser, hvorefter han forlod Skolen for at overtage en Huslærerstilling paa Østlandet, i hvilken Stilling han døde knap 27 Aar gammel. I sin Skoletid skrev han en Mængde lyriske Digte, der blev udgivne efter hans Død og som ere meget yndede paa Island. Han var som Digter gennemgaaende pessimistisk, men skrev dog ogsaa humoristiske Digte.

51. Benedikt Gröndal.

Hjálmar Jónsson (1796—1875), efter sit Opholdssted kaldet »Bólu-Hjálmar«, var en fattig Bonde, der hele sit Liv maatte kæmpe med den yderste Armod og ingen anden Oplysning havde faaet end den, han selv havde skaffet sig. Han var en betydelig Digter, der saavel ved sin Urkraft og sine slaaende originale Billeder som ved sin uovertrufne Nidvisedigtning minder om de ejendommeligste Oldtidsskikkelser.

Af de endnu levende lyriske Digtere, der tilhøre denne Periode, ere de betydeligste:

Benedikt Gröndal (f. 1826), forhenv. Adjunkt, Søn af Sprogforskeren og Digteren Sveinbjörn Egilsson og en Dattersøn af Digteren Benedikt Gröndal den ældre (jfr. ovenf. S. 51), efter hvem han er opkaldt. Han har udfoldet en meget stor Forfattervirksomhed paa de forskelligste Omraader og er en genial-fantastisk Digter, men undertiden noget uklar og temmelig svulstig.

52. Steingrímur Thorsteinsson.

Páll Ólafsson (f. 1827), Bonde og Administrator, har ved sin sjældne Humor, sine letflydende Rim og usædvanlige Elegance opnaaet en stor Folkeyndest. Hans Digte ere først for et Par Aar siden blevne udgivne, men have for en stor Del længe været kendte over det hele Land, dels gennem Afskrifter og mundtlig Udbredelse, dels gennem Bladene.

Steingrímur Thorsteinsson (født 1830), Filolog, Overlærer ved Reykjavíks Latinskole. Han har udfoldet en meget betydelig Forfattervirksomhed, navnlig ved at overføre fremmede Digterværker paa Islandsk. Hans lyriske Digte ere fintformede og stemningsfulde, men hans Fantasi og Begejstring er ikke synderlig kraftig, undtagen naar han digter om Friheden. Han skriver ogsaa overmaade vellykkede satiriske Digte og Epigrammer.

Matthías Jochumsson (f. 1835), Præst. Han udmærker sig ved en ildfuld Genialitet og glødende Udtryk, der dog desværre undertiden ere blandede med uklare, til Dels meningsløse Fraser. Flere af hans Digte ere derfor som ru, uslebne Diamanter. Han har ogsaa skrevet flere Skuespil og udfoldet en ret omfattende journalistisk Vírksomhed. Han nyder for Tiden Digterløn.

Jón Ólafsson (f. 1850), Journalist og Politiker, der har ført et meget omskifteligt Liv og af og til opholdt sig i Amerika og andre Steder i Udlandet. Han skrev i sine yngre Aar glødende Frihedssange og har sin Styrke i politiske Digte. Han er noget paavirket af norske Digtere og kan til Dels betragtes som Forløber for Realismen.

53. Matthías Jochumsson.

De fleste af disse Digtere, men dog navnlig Stgr. Thorsteinsson og Matth. Jochumsson, have foruden ved deres originale Digtning haft stor Betydning som Oversættere af fremmede Digte og Dramer.

Omkring 1880 begyndte en ny realistisk Retning at gøre sig gældende i den islandske Litteratur. Og det er atter denne Gang fra den islandske Studenterkoloni i København, at Bevægelsen kommer. Og ligesom Kampen for Idealismen i sin Tid var bleven indledet gennem et Tidsskrift, udgav ogsaa nu (1882) fire unge Studenter, der havde hørt Dr. Georg Brandes' aandfulde Foredrag og med Begejstring sluttet sig til hans Meninger, et nyt Tidsskrift »*Verðandi*« (Navn paa den af de 3 Norner eller Skæbnegudinder i den nordiske Mytologi, der repræsenterer Nutiden), som skulde præke det nye Evangelium for deres Landsmænd. Af lyriske Digtere, som tilhøre denne Retning, kunne følgende fremhæves:

Thorsteinn Erlingsson (f. 1858), Redaktør. Han skriver i overmaade letflydende og fint udmejslede Vers dels radikale og angribende socialistiske Sange, dels yndefulde, bløde Stemningsdigte. Han nyder for Tiden Digterløn.

54. Thorsteinn Erlingsson.

Einar Hjörleifsson (f. 1859), Redaktør, er mere grublende. Hans stemningsfulde, ofte vemodige Vers vidne om en ægte Humanitetsfølelse. Han er ogsaa en fortræffelig Novellist (jfr. nedenf. S. 69).

Hannes Hafstein (f. 1861), Sysselmand. Han er nærmest i Slægt med Holger Drachmann og i en ikke ringe Grad paavirket af ham. Hans i høj Grad velklingende Vers svulme af Livslyst, og de var i Begyndelsen meget stormfulde og radikale; men siden han trak i Embedsuniformen, er der blevet mærkværdig stille over ham.

Af Salmedigtere kunne særlig fremhæves: *Helgi Hálfdanarson* (1826—1894), Lektor ved Præsteskolen i Reykjavík, og Provst *Valdemar Briem* (f. 1848), Aarhundredets betydeligste religiøse Digter, der bl. a. har skrevet et af 209 Sange bestaaende Værk over Æmner hentede fra Bibelen, samt omdigtet Davids Salmer.

Dramatisk Digtning er paa Island først opstaaet i det 19. Aarh. og har bestandig spillet en noget underordnet Rolle i Litteraturen som en naturlig Følge af, at Landet lige indtil de allersidste Aar ikke har ejet nogen fast Scene. Der er dog ogsaa i denne Retning gjort adskillige mere eller mindre vellykkede Forsøg, men noget særdeles betydeligt er der hidtil ikke blevet ydet. Som de heldigste dramatiske Forfattere kunne nævnes: *Sigurður Pétursson* (jfr. ovenf. S. 50), *Matthías Jochumsson* (jfr. ovenf. S. 66) og Revisor *Indriði Einarsson* (f. 1851).

Af den sidstnævntes Dramer er ét blevet oversat paa Dansk (»Sværd og Krumstav«) og Tysk og et andet paa Engelsk. — Af islandske Oversættelser af fremmede Dramer foreligger der en hel Række (af Shakespeare, Byron, Ibsen, Holberg, Hostrup o. fl.).

Endnu yngre end den dramatiske Digtning er Novelledigtningen i den islandske Litteratur, forsaavidt man ikke vil betragte nogle af de gamle islandske Sagaer som Noveller, hvad man dog sikkert er berettiget til. Saaledes er f. Eks. »Víglundarsaga« en ægte Novelle, og det samme gælder flere andre Sagaer. Gaar man ud fra denne Betragtning, maa man sige, at Islænderne ere tidligere begyndt at skrive Noveller end noget andet Folk. Men bortset herfra blev det første Forsøg paa Novelledigtningens Omraade gjort paa Island omkring 1840 af *Jónas Hallgrímsson* (jfr. ovenf. S. 60—63). Men hvad han ydede som Novellist, kan paa Grund af sit ringe Omfang og til Dels sin Ufuldstændighed (som et Brudstykke) ikke betegnes som noget betydeligt, skønt det i visse Retninger var overmaade vellykket. Efter ham fulgte (omkr. 1850) *Jón Thoroddsen* (jfr. ovenf. S. 64) med to Noveller »Dálítil ferðasaga« (En lille Rejseskildring) og »Piltur og stúlka« (Ungersvend og Pige), samt senere en ufuldendt større Roman »Maður og kona« (Mand og Kone). J. Thoroddsens Noveller (som nærmest synes paavirkede af Auerbach) ere særdeles vellykkede; de udmærke sig ved en livlig Fremstilling og et smukt Sprog og give en fortræffelig Skildring af det islandske Folkeliv og dets Ejendommeligheder. Særlig har »Piltur og stúlka« opnaaet stor Yndest paa Island, ligesom den er bleven oversat paa flere Sprog (Dansk, Tysk, Engelsk og Hollandsk). Paa Dansk foreligger endog to forskellige Oversættelser af den, paa Engelsk tre, og den tyske Oversættelse har oplevet 4 Udgaver. — I J. Thoroddsens Spor fulgte en Del andre Novellister, som Præsten *Páll Sigurðsson* (1839—1887) og den ret produktive Forfatterinde Fru *Torfhildur Holm* (f. 1845) og flere andre.

55. Jón Thoroddsen.

Efter 1880, da en mere realistisk Retning begynder at gøre sig gældende, kommer der nyt Liv i Novelledigtningen. Medens de tidligere Novelleforfattere ikke synes at have sat sig andet Maal end at underholde deres Læsere, bliver Opgaven nu mere at yde et virke-

ligt Bidrag til Forstaaelsen af vort Nutids-Samfunds Liv og Love, og ved at gøre opmærksom paa forskellige, hidtil upaaagtede, Brøst og Fejlsyn at fremkalde hos Læseren en klarere og rigtigere Opfattelse af de skildrede Forhold.

Den betydeligste af disse yngre Novellister er *Gestur Pálsson* (1852—1891), Journalist, død som Redaktør af et islandsk Blad i Winnipeg i Canada. Hans første Novelle »Kærleiksheimilið« (Kærlighedshjemmet) blev offentliggjort i det ovenfor nævnte realistiske Tidsskrift »Verðandi« (1882). Saavel denne som 6 andre Noveller, som han senere udgav, vidnede om et afgjort digterisk Talent, der sikkert vilde have været i Stand til at yde noget særdeles betydeligt, dersom han havde levet under andre Forhold og der var blevet ham forundt et længere Liv. G. Pálsson er nærmest i Slægt med Al. Kielland og synes især at være bleven paavirket af ham og den russiske Digter Turgenjev. Hans Noveller udmærke sig ved en let og behagelig Stil, og hans dybe Medfølelse for alle lidende og forurettede i Samfundet kan ikke undlade at gøre Indtryk paa Læseren og vække hans Sympati. Hans Karaktertegninger ere i de fleste Tilfælde særdeles vellykkede, og hans Skildring af sjælelige Kampe røber en skarp og overmaade fin Iagttagelsesevne. Alle G. Pálssons Noveller findes oversatte paa Tysk og nogle paa Dansk, Norsk, Engelsk og Bøhmisk. — Af andre Novellister tilhørende den yngre Skole bør særlig fremhæves *Einar Hjörleifsson* (jfr. ovenf. S. 67), der udmærker sig ved et skarp psykologisk Blik og en fin Fremstillingskunst, og Provst *Jónas Jónasson* (f. 1856), som er ret produktiv og har med betydeligt Held behandlet saavel nyere som svundne Tiders Samfundsforhold. Nogle af bægge disse Forfatteres Noveller findes oversat paa Dansk og Tysk. — Af fremmede Forfatteres Noveller er en hel Mængde bleven oversat paa Islandsk (f. Eks. af Bjørnson, Kielland, Lie, Drachmann, J. P. Jakobsen, Iuani Aho, Heyse, Turgenjev og mange andre).

56. Gestur Pálsson.

DEN PROSAISKE LITTERATUR. Ligesom Digtningen har den prosaiske Litteratur i Løbet af det 19. Aarh. undergaaet en betydelig Udvikling. Den er nu bleven langt rigere og mere alsidig end forhen og har flere særdeles betydelige Navne at opvise. Saavel den i Digtningen som i Politiken herskende Idealisme har dog bevirket, at man i langt højere Grad har vendt Blikket imod Landets Fortid end imod

dets Nutid og Fremtid. De historisk-antikvariske samt filologiske Interesser have derfor været i høj Grad fremherskende, skønt ogsaa andre Retninger, især i den sidste Halvdel af Aarhundredet, efterhaanden ere blevne ganske godt repræsenterede.

57. Finnur Magnússon.

Af dem, der have givet sig af med Filologi og Leksikografi samt i Forbindelse hermed Mytologi, Antikviteter, Historie og Litteraturhistorie, have flere vundet sig et stort Navn som Videnskabsmænd. Nogle af disse have dog skrevet ligesaa meget, eller endog langt mere, paa fremmede Sprog (navnlig Dansk og Engelsk) end paa Islandsk. Af Forfattere paa dette Omraade kunne følgende fremhæves:

Finnur Magnússon (1781—1847), Professor ved Københavns Universitet og Gehejmearkivar. Han skrev mange i sin Tid højt ansete runologiske, mytologiske og antikvarisk-historiske Værker og Afhandlinger.

Sveinbjörn Egilsson (1791—1852), Dr. theol., Rektor ved Latinskolen i Reykjavík. Han udarbejdede en fortrinlig Ordbog over Nordens gamle Skjaldesprog med latinske Oversættelser (»Lexicon poëticum«), oversatte en Række Sagaværker og Snorres Edda paa Latin og fortolkede en Mængde oldnordiske Skjaldekvad. Han oversatte ogsaa Homers Iliade og Odysseen paa Islandsk i et mønstergyldigt Sprog (den førstnævnte dog kun i Prosa, men den sidstnævnte baade i Prosa og i et oldnordisk Versemaal). Desuden optraadte han som en smagfuld lyrisk Digter.

58. Sveinbjörn Egilsson.

Konráð Gislason (1808—1891), Dr. phil., Professor ved Københavns Universitet. Han udarbejdede en stor Dansk-Islandsk Ordbog og skrev en Mængde udmærkede filologiske Afhandlinger og skarpsindige Fortolkninger af Skjaldekvad, samt besørgede fortrinlige Udgaver af forskellige Oldskrifter. Han var en af »Fjölnir«s Udgivere og

virkede som saadan ivrigt for det islandske Sprogs Rensning. Han skrev selv et mønstergyldigt Sprog, der paa én Gang var klassisk og dog tillige saa naturligt, at det i høj Grad nærmede sig Almuens uforfalskede Talesprog, befriet for en hvilkensomhelst Plathed. Han søgte ligesom Rask at indføre en ny og mere naturlig Retskrivning, som anvendtes i nogle Aargange af »Fjölnir«, men denne stødte paa en saa stærk Modstand fra det islandske Publikums Side, at den snart maatte opgives, fordi Tidsskriftet ellers vilde have mistet sine Abonnenter. K. Gíslason øvede en meget stor Indflydelse paa sin Ven Jónas Hallgrímsson, dels med Hensyn til Behandlingen af det islandske Sprog og dels ved at gøre ham bekendt med de bedste tyske Digtere. De to Venner censurerede i Forening alle de Artikler, der blev optagne i »Fjölnir«, og sørgede for, at de alle kunde fremtræde i et rent og smagfuldt Sprog. Denne deres Virksomhed blev ikke altid lige godt optaget af de andre Medarbejdere, hvis Sprog var blevet rettet, men i saa meget desto højere Grad er den bleven paaskønnet af Eftertiden, der bedre har kunnet se Frugterne deraf.

59. Konráð Gíslason.

Guðbrandur Vigfússon (1827—1889), Dr. phil., Professor ved Universitetet i Oxford. Han bearbejdede og fuldendte en Islandsk-Engelsk Ordbog (»Icelandic-English Dictionary«), besørgede Udgaver af en Mængde Sagaer og udgav en fuldstændig Samling af oldnordiske Digte, ledsaget af en engelsk Oversættelse (»Corpus poëticum boreale«). Han skrev ogsaa en Række antikvarisk-historiske Afhandlinger, hvoriblandt en fortrinlig Afhandling om Tidsregningen i de oldislandske Sagaværker (»Um tímatal í Íslendingasögum«).

60. Guðbrandur Vigfússon.

Jón Sigurðsson (jfr. nedenf. S. 75) var ved Siden af sin politiske Virksomhed en fremragende Oldforsker og Historiker, der udgav en Række Sagaer og andre Oldskrifter, bl. a. »Diplomatarium Islandicum«.

Jón Thorkelsson, sen. (f. 1822), Dr. phil., fhv. Rektor ved Reykjavíks Latinskole. Han har forfattet 4 »Supplementer« (Tillæg) til islandske Ordbøger, fortolket en Mængde Skjaldekvad og skrevet en Række højst værdifulde grammatiske og historiske Afhandlinger.

Björn M. Ólsen (f. 1850), Dr. phil., Rektor ved Reykjavíks Latinskole, har foruden en Bog om »Runerne i den oldislandske Litteratur« skrevet talrige filologiske og antikvarisk-historiske Afhandlinger.

Finnur Jónsson (f. 1858), Dr. phil., Professor ved Københavns Universitet. Han har forfattet en stor »Oldnorsk-Oldislandsk Litteraturhistorie«, udgivet en hel Række Oldskrifter og skrevet en stor Mængde filologiske, mytologiske og litteraturhistoriske Afhandlinger.

Jón Thorkelsson, jun. (f. 1859), Dr. phil., Arkivar ved Landsarkivet i Reykjavík. Han har fortsat Udgivelsen af »Diplomatarium Islandicum«, udgivet »Obituaria Islandica« og skrevet en Bog »Om Digtningen paa Island i det 15. og 16. Aarhundrede«, samt adskillige litteraturhistoriske Afhandlinger m. m.

Valtýr Guðmundsson (f. 1860), Dr. phil., Docent ved Københavns Universitet, har skrevet en Bog om »Privatboligen paa Island i Sagatiden samt delvis i det øvrige Norden« foruden forskellige andre kulturhistoriske Afhandlinger (bl. a. om skandinaviske Kulturforhold i Oldtiden i »Grundriss der germ. Philologie«). Siden 1895 har han udgivet et islandsk Tidsskrift (»Eimreiðin«) af litterært og almenoplysende Indhold, og i dette skrevet en Mængde større og mindre Artikler af den forskelligste Art.

Foruden disse Forfattere kunde der nævnes en hel Række andre Islændere, der have gjort sig mere eller mindre fortjente af nordisk Sprog- og Oldtidsforskning.

Af rent historiske Forfattere kunne fremhæves: Sysselmand *Jón Espólín* (1769—1836), der bl. a. skrev Islands Historie i Aarbogsform fra 1262—1832 samt forskellige andre historiske og genealogiske Skrifter; Overretsprokurator *Páll Melsteð* (f. 1812), der har skrevet en større almindelig Verdenshistorie samt flere mindre historiske Lærebøger, og Præsten *Thorkell Bjarnason* (f. 1839), som har forfattet en kortere Islandshistorie, Reformationens Historie paa Island, samt en Del interessante kulturhistoriske Afhandlinger. — Af en hel Række Autodidakter eller Ustuderede, der ere optraadte som Historie- eller Sagaskrivere, kan særlig fremhæves Professor Konráð Gíslasons Fader, Bonden *Gísli Konráðsson* (1787—1877), der var en ægte »Sagaskriver«, som med en hartad utrolig Produktivitet forenede mange af de gamle Sagamænds bedste Egenskaber og vilde sikkert være bleven verdensberømt, dersom han havde levet i det 12. eller 13. i Stedet for i det 19. Aarhundrede.

Af folkloristiske Skrifter eller Folkeminde-Samlinger er der i

61. Jón Arnason.

Løbet af Aarhundredet blevet frembragt en hel Række. Den betydeligste Forfatter paa dette Omraade var *Jón Árnason* (1819—1888), Bibliotekar ved Landsbiblioteket i Reykjavík, hvis Hovedværk »Íslenzkar þjóðsögur og æfintýri« (Islandske Folkesagn og Æventyr) har vundet den største Anerkendelse i Udlandet og er, dels helt, dels i Uddrag, blevet oversat paa Dansk (ved Digteren Carl Andersen), Tysk og Engelsk. J. Árnasons Virksomhed er bleven fortsat af hans Slægtning, Kandidat *Ólafur Davíðsson* (f. 1862), der foruden et Bind nye Folkesagn har udgivet et større Værk om islandske Folkeforlystelser, Skikke, Idrætter, gamle Dansekvad osv. — Siden 1890 udkommer der i Reykjavík et folkloristisk Tidsskrift »Huld« (Navn paa et usynligt Naturvæsen, en Troldkvinde osv.).

Den retsvidenskabelige Litteratur har ikke været meget omfattende, men har dog enkelte betydelige Forfatternavne at opvise. Den mest fremragende af disse var *Vilhjálmur Finsen* (1823—1892), Dr. juris, Højesteretsassessor i København. Han besørgede mønstergyldige, strængt videnskabelige Udgaver af Fristatens Love (»Graagaasen«) og skrev »Om den oprindelige Ordning af nogle af den islandske Fristats Institutioner«, »Den islandske Familieret efter Grágás«, »Om de islandske Love i Fristatstiden«, samt forskellige andre højst værdifulde retsvidenskabelige Afhandlinger. Af andre retsvidenskabelige Forfattere bør særlig nævnes *Magnús Stephensen* (jfr. ovenf. S. 52) og *Jón Sigurðsson* (jfr. nedenf. S. 75). — Siden 1897 udkommer der paa Akureyri et fortrinligt juridisk Tidsskrift »Lögfræðingur« (Juristen), udgivet af Amtmand *Páll Briem* (f. 1857).

62. Vilhjálmur Finsen.

Naturvidenskaberne have paa Grund af Folkets overvejende historisk-antikvariske Interesser haft nogen Vanskelighed ved at tilkæmpe sig en saadan Plads i den islandske Litteratur, som disse, efter den Retning vort Nutidsliv har taget, have

berettiget Krav paa. Det er derfor, paa enkelte Undtagelser nær, først i den sidste Tid, at man har skænket disse Videnskaber en større Opmærksomhed. Af Forfattere paa dette Omraade kunne, foruden Digterne *Jónas Hallgrímsson* (jfr. ovenf. S. 60) og *Benedikt Gröndal* (jfr. ovenf. S. 65), der har skrevet Lærebøger i Zoologi, Mineralogi og Geografi, følgende fremhæves:

Oddur Hjaltalín (1782—1840), Læge. Han skrev den første islandske Botanik, samt en Del kalendariske og lægevidenskabelige Afhandlinger.

Björn Gunnlögsson (1788—1876), Overlærer ved Reykjavíks Latinskole. Han skrev forskellige matematiske og astronomiske Afhandlinger og udarbejdede et stort og fortrinligt Kort over Island, efter at han i en Række af Aar havde berejst Landet og foretaget Opmaalinger. Han skrev ogsaa et ejendommeligt astronomisk-filosofisk Digt (»Njóla«).

63. Björn Gunnlögsson.

Thorvaldur Thoroddsen (f. 1855), Dr. phil., Professor, fhv. Adjunkt. Han har i 17 Aar foretaget Undersøgelsesrejser paa Island og udarbejdet et fortrinligt geologisk Kort over hele Landet, samt skrevet «Islands Geografi«, »Oversigt over de islandske Vulkaners Historie« og en stor Mængde andre geologiske og geografiske Bøger og Afhandlinger (dels paa Islandsk, dels paa forskellige fremmede Sprog), der have vundet den største Anerkendelse i Udlandet.

Stefán Stefánsson (f. 1863), Adjunkt, har skrevet en fortjenstfuld »Islands Flora« samt forskellige botaniske Afhandlinger.

Foruden den originale Litteratur paa dette Omraade ere forskellige naturvidenskabelige Skrifter af fremmede Forfattere blevne oversatte paa Islandsk, f. Eks. Ursin (Astronomi), J. G. Fischer, B. Stewart, Schmidt (Fysik), A. Geikie (fysisk Geografi), H. E. Roscoe (Kemi) og flere andre.

Den lægevidenskabelige Litteratur er temmelig ubetydelig og omfatter næsten udelukkende populære Skrifter. Af Forfattere paa dette Omraade kunne særlig nævnes de tre Landfysici *Jón Thorsteinsson* (1794—1855), Dr. med. *Jón Hjaltalín* (1807—1882) og Dr. med. *Jónas Jónassen* (f. 1840). Desuden bør det bemærkes, at Lysbehandligens berømte Opfinder, Professor *N. R. Finsen,* er Søn af en Islænder og selv Student fra Reykjavíks Latinskole. — Siden 1898 udkommer der

i Reykjavík et populært medicinsk-hygiejnisk Tidsskrift »Eir« (Navn paa Lægekunstens Gudinde i den nordiske Mytologi).

Angaaende Nationaløkonomi og Næringsveje er der i Løbet af Aarhundredet fremkommet en hel Mængde, til Dels værdifulde, Skrifter og Afhandlinger. I Reykjavík udgives der et landøkonomisk Tidsskrift (»Búnaðarrit«), der allerede har oplevet 14 Aargange.

Af politiske Forfattere rager *Jón Sigurðsson* (1811—1879) op over alle andre. Han var en Præstesøn fra Islands Vestkyst, blev Student 1829 og kom til København 1833, hvor han derefter blev boende lige til sin Død. Ved Universitetet begyndte han først at studere klassisk Filologi, men opgav dog snart disse Studier, da han efterhaanden følte sig mere og mere hendragen til den oldislandske Litteratur og Undersøgelser af Islands Historie. I Aaret 1835 blev han Arnamagnæansk Stipendiat, 1847 Arkivar ved det kgl. nord. Oldskriftsselskabs Arkiv, 1848 Sekretær i den Arnamagnæanske Kommission, 1851 Formand for det »Islandske litterære Selskab« og 1871 Formand for det »Islandske Folkevenneselskab«. Han var som Repræsentant for Island Medlem af Danmarks grundlovgivende Forsamling 1848—49 og Medlem af Altinget lige fra dets Genoprettelse og til sin Død og i de senere Aar bestandig dettes Formand.

J. Sigurðsson var en fremragende Videnskabsmand og udfoldede en meget omfattende Forfattervirksomhed. Han udgav en Række Sagaer og andre Oldskrifter og skrev mange overordentlig værdifulde historiske Afhandlinger, navnlig i det af ham stiftede udmærkede Samlerværk »Safn til sögu Íslands og íslenzkra bókmenta« (Bidrag til Islands Historie og Litteratur). Han udgav ogsaa et »Diplomatarium Islandicum« (omfattende Oldbreve fra Fristatstiden) og en »Lovsamling for Island« i 17 Bind. Desuden besørgede han Udgaver af nyere Digterværker (f. Eks. af J. Thorláksson, J. Thoroddsen o. fl.). Han skrev ogsaa forskellige nationaløkonomiske Skrifter, om islandske Næringsveje, Fiskeri, Handel og deslige.

Størst Betydning for sit Land fik dog J. Sigurðsson som Politiker og som politisk Forfatter (jfr. S. 30—31). Han var paa dette Omraade ikke alene den af alle anerkendte Høvding og Fører, men tillige hele Folkets Lærer. Han udgav i 30 Aar et Tidsskrift »Ný félagsrit« (Nye Selskabs-Skrifter), hvori han stadig skrev fortrinlige Afhandlinger om de forskelligste Spørgsmaal, som havde en i høj Grad vejledende og opdragende Betydning for det islandske Folk. Ikke mindre fortjenstfuldt var hans Skrift »Om Islands statsretlige Forhold«, som i lige Grad udmærker sig ved en stor Skarpsindighed og en enestaaende Lærdom og Fortrolighed med alle herhenhørende historiske Dokumenter. Alle hans Skrifter udmærke sig foruden ved den grundigste Indsigt ved et sundt og praktisk Blik, ligesom de vidne om deres Forfatters store

Karakterstyrke og aldrig svigtende Fædrelandskærlighed. J. Sigurðsson er da ogsaa af alle bleven anerkendt som det islandske Samfunds største Personlighed i det 19. Aarh., og den islandske Folkerepræsentation udtrykte sin Tak og Anerkendelse af hans store Fortjenester ved i Altingets første lovgivende Samling at bevilge ham en Hædersgave paa 3200 Kr. aarlig, samt besluttede at afkøbe ham hans værdifulde Bog- og Manuskriptsamling for 25,000 Kr., der efter hans Død blev indlemmet i Landsbiblioteket. Hans Lig blev ved hans Død ført til Island og her begravet paa offentlig Bekostning med saa store Æresbevisninger, som Folket overhovedet formaaede at vise. Hans Møbler opbevares i et særskilt Værelse i Altingsbygningen, hvor de forevises for Besøgende.

64. Pétur Pétursson.

Af andre politiske Forfattere kunne særlig fremhæves Juristen *Baldvin Einarsson* (1801—1833), der foruden forskellige værdifulde Afhandlinger paa Islandsk i sit Tidsskrift »Ármann á alþingi« (Ármann paa Altinget — Ármann, Navn paa en Skytsaand, der skulde bo i et Bjærg i Nærheden af Altingsstedet) skrev »Om de danske Provinsialstænder med specielt Hensyn paa Island« (jfr. S. 29—30), og Sysselmand *Benedikt Sveinsson* (1827—1899), der skrev en Række Afhandlinger om den islandske Forfatningssag (jfr. S. 35).

Filosofi har aldrig haft nævneværdige Dyrkere paa Island. Først ved Slutningen af det 19. Aarh. er der fremkommet enkelte Skrifter i denne Retning (»Logik« og »Etik«).

Af teologiske og religiøse Opbyggelsesskrifter er der blevet forfattet en hel Mængde. Som de fornemste Repræsentanter paa dette Omraade kunne nævnes: *Pétur Pétursson* (1808—1891), Dr. theol., Biskop over Island, der skrev en meget yndet Postille og forskellige andre Opbyggelsesskrifter, samt paa Latin den islandske Kirkes Historie fra 1740—1840 (en Fortsættelse af Biskop Finnur Jónssons berømte »Historia ecclesiastica Islandiæ«, jfr. ovenf. S. 49); Salmedigteren *Helgi Hálfdanarson* (jfr. ovenf. S. 67), der skrev en større almindelig Kirkehistorie, en kristelig Etik samt forskellige andre homiletiske og kateketiske Skrifter; *Magnús Eiríksson* (1806—1881), cand. theol., Manuduktør i København, der skrev en Række teologiske Skrifter (paa Dansk) i rationalistisk Retning, som vakte betydelig Opmærksomhed.

— Der udkommer paa Island 2 (og i den islandske Koloni i Amerika 3) kirkelige Tidsskrifter.

Som denne korte Oversigt viser, er den islandske Litteratur i Løbet af det 19. Aarh. undergaaet en stor Forandring. Ved Begyndelsen af Aarhundredet var den nærmest kun en forkrøblet Aflægger af Landets Oldlitteratur, for største Delen skrevet i et i høj Grad forkvaklet og fordærvet Sprog. Nu derimod, ved Overgangen fra det 19. til det 20. Aarhundrede, kan man virkelig tale om en selvstændig nyislandsk Litteratur. Den er nu bleven saa alsidig, som man med nogen Billighed kan forlange hos et Folk paa kun 79,000 Sjæle. Der er opstaaet nye Litteraturgrene, Sproget er blevet renset, Stilen udviklet, Retskrivningen reformeret, Smagen forbedret og de videnskabelige Forskninger udstrakte til flere Omraader. At de litterære Ydelser i de fleste Tilfælde ikke kunne staa Maal med andre større Kulturfolks litterære Frembringelser, er en Selvfølge. Det maa Forholdene nødvendigvis medføre. Og dog turde den Paastand ikke være vovet, at Island i det 19. Aarh. har haft ligesaa fremragende Oldforskere og ligesaa gode lyriske Digtere, som de andre nordiske Folk. Allerede dette er al Ære værd for et saa lille Folkesamfund som det islandske og berettiger det til at blive regnet som en lille Faktor i Kulturudviklingen.

Den islandske Litteratur er da ogsaa saa smaat begyndt at tiltrække sig større og større Opmærksomhed i Udlandet. Medens man her tidligere udelukkende beskæftigede sig med Islands Oldlitteratur, gaar der nu næppe et eneste Aar, uden at et eller flere islandske Skrifter eller Afhandlinger blive oversatte paa fremmede Sprog. Enkelte islandske Noveller ere saaledes blevne oversatte paa 6 forskellige Sprog, og man har fornylig oplevet det Særsyn, at et større videnskabeligt Værk, der paa Islandsk udgives i Hæfter, allerede foreligger fuldt færdigt i en tysk Oversættelse, skønt de sidste Hæfter af den islandske Udgave endnu ikke ere udkomne, idet den sidste Del af Bogen er bleven oversat efter Forfatterens islandske Manuskript. Paa Tysk foreligger der ikke mindre end tre selvstændige Fremstillinger af den nyislandske Litteraturs Historie. Den største af disse er J. C. Poestions »Isländische Dichter der Neuzeit« (Leipzig 1897), et Værk paa 33 Ark i stort Medianformat, der giver langt mere, end dets Titel siger, idet det er en fuldstændig nyislandsk Litteraturhistorie ligefra Reformationen og indtil den allernyeste Tid.

KUNSTEN. Med Undtagelse af Digtekunsten staar Kunsten paa meget svage Fødder paa Island. Og der er i denne Henseende i visse Retninger snarest en Tilbagegang. Dette gælder navnlig de bildende Kunster. Ganske vist har Island aldrig ejet nogen berømt Arkitekt, Kunstmaler eller Billedhugger (naar der ses bort fra, at *Albert Thorvald-*

65. Gammelt Tæppe (i Oldsagssamlingen).
(Efter D. Bruun: Fær.-Isl.-Grønl.).

sen var af islandsk Herkomst); men der haves dog talrige Minder, der vise, at Kunstsansen i tidligere Aarhundreder har været betydelig mere udviklet, end nu er Tilfældet. Navnlig blomstrede der i tidligere Tider en betydelig og højst interessant Kunstindustri, saavel Kunstvævning og -Brodering som Metalarbejder og Udskæring i Træ og Ben. Og dette gjaldt ikke alene Forfærdigelse af enkelte, kunstig forarbejdede Genstande; ogsaa mange Bygninger blev prydede med prægtige, udskaarne og malede Billeder paa Døre, Stolper og Bjælker (Menneske- og Gudebilleder, stilfulde Drageornamenter osv.), medens Væggene blev dækkede med kunstvævede eller broderede Tæpper, hvorpaa der kunde være fremstillet forskellige Begivenheder og endog hele Sagn. Talrige Minder om denne Kunstindustri haves baade i Oldsagssamlingen i Reykjavík, Nationalmuseet i København og Nordiska museet i Stockholm. Men hos selve det islandske Folk er den omtrent forsvunden. Dog laves der endnu i enkelte afsidesliggende Egne smukt udskaarne Madkar af Træ og Skeer af Horn, samt enkelte andre Genstande. I de sidste Aar har en dygtig Billedskærer ogsaa oprettet et Kursus i Træskærerkunst i Reykjavík. Ligeledes dyrkes Kunstvævning og Brodering en Del endnu. Særlig er den saakaldte Spjældvævning *(spjaldvefnaður)* højst ejendommelig, idet man ved Hjælp

66. Kunstvæv (i Oldsagssamlingen).
(Efter D. Bruun.).

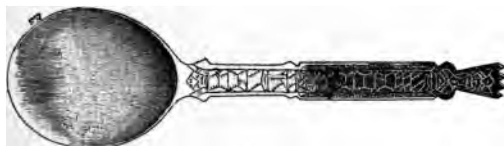

67. Genstand til kirkelig Brug (udsk. i Ben.)

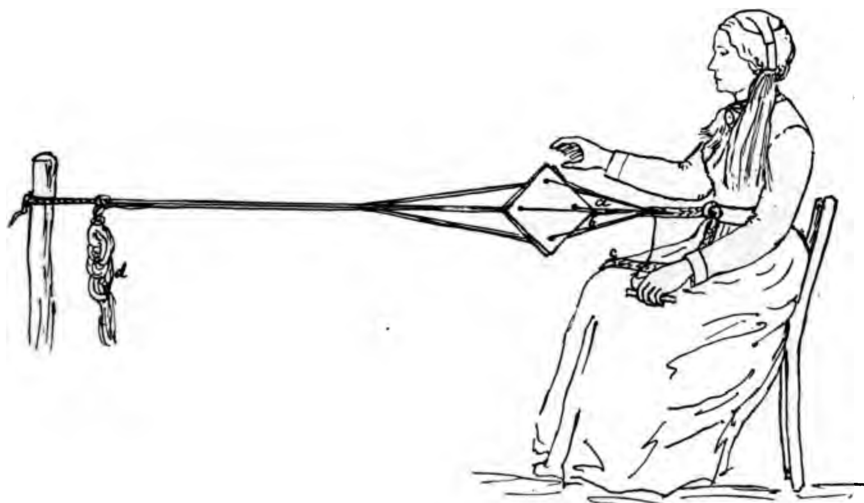
af et vist Antal firkantede Træskiver *(spjald)* med et Hul i hvert Hjørne, hvorigennem Rendegarnet trækkes, kan ved at vende og dreje disse efter bestemte Regler væve Baand i de forskelligste Mønstre. Denne Spjældvævning, der er ældgammel og omtales allerede i Eddasangene, har i de allersidste Aar vakt stor Opmærksomhed i Udlandet og har givet Anledning til meget omfattende videnskabelige Forskninger, som have godtgjort, at den endnu findes paa mange Steder i Asien og er bleven benyttet af mange Oldtidsfolk, baade i Ægypten og andre Steder, hvad der kan bevises af gamle Gravfund. Man antager endog, at Spjældvævningen er den ældste Art Vævning, som overhovedet har eksisteret hos Menneskeslægten [1]. Ogsaa i Forfærdigelsen af forskellige Guld- og Sølvsmykker (især Filigranarbejder) gør den gamle Kunstsans sig endnu gældende, navnlig

68. Madkar *(askur)*.

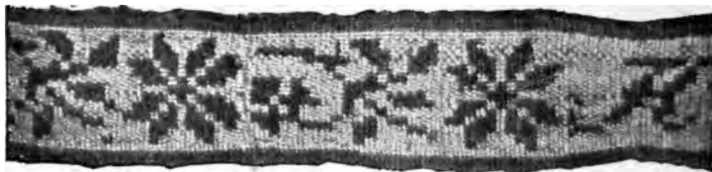
69. Hornske *(hornspónn)*.

70. En Kvinde ved sin Spjældvæv.

[1] Se herom nærmere *M. Lehmann-Filhés:* »Über Brettchenweberei« (Berlin 1901), et Pragtværk med 82 Afbildninger af spjældvævede Stykker fra Jordens forskelligste Egne og fra Gravfund fra Oldtiden.

i saadanne Smykker, som høre med til Kvindernes nationale Festdragt. Om nogen særegen Bygningsstil i kunstnerisk Forstand er der ikke Tale. De faa Bygninger (som f. Eks. Altingsbygningen og Landsbanken i Reykjavík), hvor man kan tale om nogen arkitektonisk Udsmykning, ere opførte under Medvirkning af danske Arkitekter. Aarhun-

71. Spjældvævet Strømpebaand.

dredets eneste uddannede Kunstmaler *Sigurður Guðmundsson* (1833—1874) havde sikkert et betydeligt Talent og en udpræget Kunstsans, men kom dog som Maler ikke til at præstere noget betydeligt, navnlig fordi han efterhaanden helt optoges af kulturhistoriske Studier. Hans Betydning for det islandske Samfund var dog ingenlunde ringe, idet han paa forskellige Maader søgte at vække sine Landsmænds slumrende Kunstsans og navnlig ved Stiftelsen af den nu saa righoldige Oldsagssamling har indlagt sig en stor Fortjeneste. Foruden denne Samling, hvor man kan studere Landets gamle Kunstindustri, findes der i Altingsbygningen i Reykjavík en lille Malerisamling, der væsentlig bestaar af Malerier skænkede af forskellige danske Kunstnere. Nogen Skulptursamling findes der ikke. Det eneste, der haves i denne Retning, er et Par i Altingsbygningen opstillede Marmorbuster af Aarhundredets største Politiker Jón Sigurðsson og den ene af Aarhundredets største Digtere Bjarni Thorarensen, samt to mindre, ganske lovende Skulpturarbejder af Landets første Billedhugger *Einar Jónsson* (uddannet paa Kunstakademiet i København). Paa en offentlig Plads foran Altingsbygningen staar en Statue af Thorvaldsen, skænket af Københavns Kommune i Anledning af Tusindaarsfesten 1874.

72. Sigurður Guðmundsson.

Paa Musikens Omraade er der i Aarhundredets Løb foregaaet en stor Forandring. Islænderne have længe haft Ord for at være i

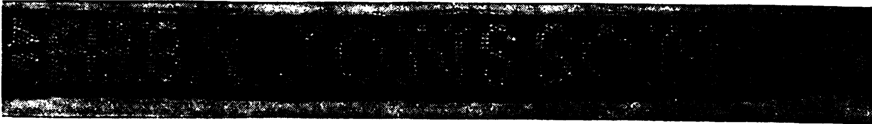
høj Grad umusikalske, men dette er ingenlunde Tilfældet. De ere, som de fleste Bjærgboere, begavede med udmærkede Stemmemidler, og kun

73. En bedende Dreng (af Einar Jónsson).

Landets afsondrede Beliggenhed har bevirket, at de indtil den allersidste Tid ikke have lært at anvende dem paa rette Maade. Thi det kan ikke nægtes, at Islændernes Sangkunst hidtil har staaet paa et meget primitivt Standpunkt. Indtil Midten af det 19. Aarhundrede

benyttede man nemlig ikke alene ved Afsyngelsen af Salmer, men ogsaa af verdslige Sange næsten udelukkende ældgamle Kirkemelodier, som synes at være blevne indførte paa Island i Begyndelsen af det 12. Aarhundrede, men som i Virkeligheden stod paa samme Standpunkt som

74. Spjældvævet Navnebaand.

den almindelige evropæiske Sang ved Aar 1000. Endogsaa den Dag i Dag benyttes nogle af disse Melodier til enkelte verdslige Sange, hvilket dog vistnok navnlig sker af Pietets-Hensyn, idet man har betragtet disse Melodier, som i lange Tider have været fuldstændig glemte og ukendte i det øvrige Evropa, som noget ejendommeligt for Island. Dette gælder navnlig den saakaldte »Tvesang« *(tvísöngur)*, som man har betragtet som særlig national og derfor søgt at holde vedlige. Men forøvrigt har denne gamle Sang maattet vige for den almindelige evropæiske Sangkunst, som navnlig i den sidste Del af Aarhundredet har haft flere ivrige Forkæmpere, af hvilke særlig kunne fremhæves de to Organister ved Domkirken i Reykjavík *Pétur Gudjohnsen* (1812—1877) og *Jónas Helgason* (f. 1839). Saavel ved disse Mænds Skrifter og Undervisning som ved forskellige andre Mænds ihærdige Arbejde er der blevet vakt en betydelig Interesse for Musiken. Medens man i Aarhundredets Begyndelse af musikalske Instrumenter kun havde nogle højst ufuldkomne Strængeinstrumenter (navnlig det saakaldte »Langspil«), findes der nu ved de allerfleste Kirker et Harmonium og en Organist, der i Reykjavík har faaet Uddannelse i Musik og Orgelspil. I Byerne findes der et Fortepiano hos mange af de mere velstaaende Familier, og mange Damer spille ogsaa paa Guitar og enkelte paa Violin. I Reykjavík og Akureyri (og muligvis flere Steder)

75. Gammeldags Smykke.

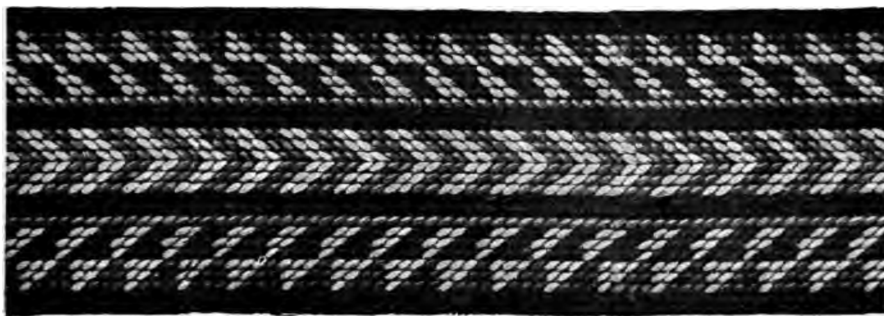

76. Hængesmykke af Sølv.

findes der et Korps af Hornmusikanter. I Reykjavík haves der ogsaa en Musikforening, og saavel i de andre Byer som enkelte Steder paa Landet findes der adskillige Sangforeninger. Baade i Reykjavík og i de andre Byer afholdes der en Gang imellem Koncerter, ved hvilke dog Vokalmusiken som Regel spiller Hovedrollen. Saavel i Latinskolen som i de fleste andre Skoler undervises der i Sang. Medens man fra tidligere Tider knap kender en eneste Komposition, har i den sidste Fjerdedel af Aarhundredet ikke mindre end en halv Snes Islændere gjort mere eller mindre vellykkede Forsøg i denne Retning. Den betydeligste af disse *Sveinbjörn Sveinbjörnsson* (f. 1847) er dog bosat udenfor Island (som Lærer i Sang og Pianospil i Edinburgh), og de allerfleste af hans Kompositioner ere derfor udkomne i Skotland og med engelsk Tekst. Af andre islandske Komponister kan særlig fremhæves *Bjarni Thorsteinsson* (f. 1861).

77. Sveinbjörn Sveinbjörnsson.

Skuespilkunsten staar endnu paa et temmelig ufuldkomment Standpunkt, skønt der ogsaa paa dette Omraade kan nævnes betydelige Fremskridt. De første Spor til Udøvelsen af denne Kunst findes i

78. Spjældvævet Baand.

Begyndelsen af det 19. Aarh., da Latinskolens Elever i deres Juleferie begyndte at opføre Dilettantkomedier, hvad de ogsaa siden den Tid jævnlig have gjort. Senere begyndte Studenter og Borgere (og undertiden Embedsmænd) nu og da at opføre saadanne Komedier[1]. Navnlig

[1] Rasmus Rask optraadte under sit Ophold paa Island flere Gange som islandsk Skuespiller.

omkring 1870 spilledes der meget jævnlig i Reykjavík, da Maleren Sigurður Guðmundsson, der selv malede Kulisser og iøvrigt sørgede for et bedre Udstyr, end man tidligere havde været vant til, søgte at vække Folks Interesse for Teaterforestillinger. Efter hans Død (1874) gik det noget tibage med disse Forsøg, men i den sidste Tid er Interessen for Skuespil igen vaagnet og i høj Grad tiltaget. Der gives nu jævnlig Dilettantforestillinger i de fleste Byer, og saavel paa Akureyri som i Reykjavík har man nu faaet et fast Teaterlokale. I Reykjavík har der ogsaa dannet sig et fast Skuespillerselskab, der opfører Stykker den største Del af Vinteren. Nogen egentlig Uddannelse have dette Selskabs Medlemmer ikke faaet, udover hvad der opnaas ved Øvelsen og den Vejledning, som enkelte Embedsmænd og andre, der have haft Lejlighed til at se god Skuespilkunst i Udlandet, have set sig i Stand til at give. Alligevel skal, i Følge de stedlige Kritikeres Dom, enkelte af disse Skuespillere (og navnlig Skuespillerinder) have lagt saa fremragende Evner for Dagen og ydet saa fortrinlige Præstationer, at man her virkelig kan tale om i alt Fald begyndende Kunst.

79. Straffedommen (af Einar Jónsson).

Fra Statens Side er der, siden Island (1874) fik sin egen Lovgivningsmagt, gjort en hel Del for at fremme litterære og kunstneriske Interesser. Der bevilges stadig paa den islandske Finanslov forskellige

Beløb i dette Øjemed, der i Forhold til Landets Budget maa betegnes som ret betydelige. Foruden faste Bevillinger til de offentlige Biblioteker, Samlinger og litterære Selskaber bevilges der saaledes for Tiden større eller mindre Understøttelser til 5 Digtere, samt nogle mindre Beløb til Fremme af historiske og naturvidenskabelige Studier. I en Række af Aar er der ogsaa blevet bevilget en Del Understøttelser til unge Menneskers Uddannelse i Maler- og Billedhuggerkunst ved Kunstakademiet i København, ligesom der i de sidste Aar er blevet bevilget Understøttelse til et Kursus i Tegning og Træskærerkunst i Reykjavík, der haardt tiltrængtes. Til en dygtig Musiker (Organist ved Domkirken i Reykjavík) bevilges der en fast aarlig Understøttelse til at yde fri Undervisning i Sang og Orgelspil. For at fremme Skuespilkunsten er der endelig i de sidste Aar blevet bevilget en mindre Understøttelse til Reykjavíks Skuespillerselskab paa Betingelse af, at Byens Kommune bevilger dette et lignende Beløb.

80. Moderne Træskæring (1895).

VI. DET PRAKTISKE LIVS VILKAAR OG TILSTAND.

ØKONOMISKE FORHOLD. At Island er et fattigt Land, er sikkert nok, men at det har adskillige Udviklingsmuligheder, er ligesaa sikkert. Fattigdommen skyldes ikke saa meget Landet selv, som dets Beboere og dets Regering. Landet har adskillige, til Dels rige Næringskilder, som hidtil enten slet ikke eller kun daarligt ere blevne udnyt-

tede. Næsten hele Landet ligger endnu udyrket hen og er i Grunden i en langt daarligere Tilstand, end den Gang det for Tusind Aar siden blev koloniseret, fordi Islændernes Næringsbrug stadig saa godt som udelukkende har været Rovdrift, uden at man har søgt at erstatte Jorden igen, hvad den er bleven berøvet. Man har skaanselløst ophugget Landets Skove uden at plante et eneste Træ igen, hvorfor disse næsten overalt ere fuldstændig forsvundne, til stor Skade for Jordbunden, Klimaet og Landets Brændselsforraad. Af den Græsmark, der er bleven benyttet til Høavl, er kun en ringe Del bleven dyrket, og det endda yderst slet dyrket. I det Hele taget er saavel Landbrug som Fiskeri lige indtil de allersidste Aar blevet drevet paa ganske samme primitive Maade som for Tusind Aar siden, hvorved Islænderne nødvendigvis ere komne til at ligge under i Konkurrencen med alle omkringboende Folk, som stadig enten have indført nye og bedre Driftsmaader eller forbedret de gamle i Overensstemmelse med Tidens Krav. Hertil kommer endvidere som en af de vigtigste Aarsager til Landets Forarmelse, at det gennem flere Aarhundreder har maattet leve under et højst skadeligt Handelsmonopol og er i det Hele taget blevet i høj Grad misregeret. Landets største Ulykke har i lange Tider været den, at Ledelsen af dets Anliggender er bleven betroet til Folk, som ikke have haft tilstrækkeligt Kendskab til dets Forhold og Udviklingsmuligheder, men som alligevel have levet i den ulyksalige Indbildning, at de magtede den dem stillede Opgave, og derfor, trods deres sikkert gode Vilje, gjort det ene fatale Misgreb efter det andet. Hvor skæbnesvangre Følger denne uheldige Ordning har haft for Landets Udvikling, kan bedst ses deraf, hvor store Fremskridt det paa næsten alle Omraader har gjort i Løbet af de sidste 27 Aar, siden det gennem sin frie Forfatning fik Andel i Ledelsen af sine Anliggender. Og dog vilde Fremgangen i dette Tidsrum utvivlsomt have været langt større, dersom den øverste Ledelse havde været betroet til mere kyndige Hænder, end Tilfældet har været.

Naar disse Forhold tages i Betragtning, undres man mindre over Islændernes Fattigdom; thi at de gennemgaaende ere fattige, kan ikke nægtes. Hvor meget Landets Nationalformue beløber sig til, kan paa Grund af manglende statistiske Opgørelser herover ikke bestemt angives. Men den kan næppe anslaas til mere end højst 40 Millioner Kr. eller ca. 500 Kr. pr. Individ. Landets samtlige Jordejendomme anslaas kun til en Værdi af ca. 10 Millioner Kr., men hvor meget Værdien af de dem tilhørende Bygninger (som kun delvis ere indbefattede i det nævnte Tal) beløber sig til. kan ikke angives. Derimod haves der nogenlunde paalidelige statistiske Oplysninger om Værdien af Byernes Husejendomme, der 1899 beløb sig til 7,213,000 Kr. (1896: 5,269,000 Kr.; 1886: 3,628,000 Kr.; 1879: 1,665,000 Kr.).

Med Undtagelse af Reykjavík ere dog Kirker og Skolebygninger ikke medregnede i disse Tal og heller ikke de til de enkelte Huse hørende Grunde, hvis samlede Værdi ikke kendes, men som alene for Reykjavíks Vedkommende antages at beløbe sig til ca. 1 Million Kroner. Landets samlede Kreaturbestand (Kvæg, Faar, Heste, Geder) beregnedes 1896 til 10,819,000 Kr.

Men er end Nationalformuen kun ringe, saa har Landet til Gengæld ingen Statsgæld. Tværtimod har det efterhaanden faaet opsparet sig en forholdsvis ganske anselig Reservefond, der er bleven dannet af det aarlige Overskud, siden Finansernes Adskillelse fra de danske Finanser ($^1/_4$ 1871), medens der tidligere bestandig havde været Underskud paa det islandske Budget. Den Gang Altinget fik Bevillingsmyndighed og derigennem overtog Ledelsen af det islandske Finansvæsen ($^1/_1$ 1876), udgjorde Reservefondens Aktiver kun 162,000 Kr. Det næste Aar derefter fik den dog en særlig Forøgelse derved, at en anden Fond (Lægefonden) paa 166,000 Kr. blev slaaet sammen med den, hvorved dens Beløb blev bragt op til 328,000 Kr. Siden den Tid er der — med Undtagelse af enkelte meget strænge Aar, der have givet Underskud — stadig blevet henlagt et større eller mindre Beløb til denne Fond, saa at dens Aktiver tilligemed Landskassens Kassebeholdning 31. December 1899 udgjorde tilsammen 1,656,568 Kr. Ved en fuldstændig Omordning af Skattevæsenet og Indførelse af nye Toldafgifter ere Landets Indtægter i de sidstforløbne 27 Aar blevne i høj Grad forøgede. For Finansperioden 1874—75 var den samlede budgetterede Indtægt 443,047 Kr. (hvoraf 200,000 Kr. var Tilskud fra den danske Statskasse), medens den budgetterede Indtægt for Finansperioden 1902—1903 er 1,535,400 Kr. (hvoraf kun 120,000 Kr. Tilskud fra Statskassen). Ser man bort fra det jævnt aftagende Tilskud fra Statskassen er Landets egen Indtægt saaledes vokset fra 243,047 Kr. til 1,415,400 Kr. eller er bleven omtrent 6 Gange fordoblet. Udviklingen for de enkelte Posters Vedkommende kan ses af følgende Oversigt over 3 Finansperioder med 10 Aars Mellemrum:

	1876—77 Kr.	1886—87 Kr.	1896—97 Kr.
Skatter og Afgifter	303,876	574,300	936,000
Indtægter af Landskassens Jordegods	54,452	64,800	52,600
Indtægter vedkommende Reservefonden	22,184	69,800	78,000
Forskellige Indbetalinger og Refusioner	3,057	8,500	9,200
Tilskud fra Statskassen	196,024	175,000	135,000
Den samlede Indtægt	579,593	892,400	1,210,800

I samme Grad som Indtægterne ere voksede, ere Udgifterne selvfølgelig ogsaa tiltagne. Deres Stigning for de enkelte Posters Vedkommende i den samme Periode kan ses af følgende Oversigt:

	1876—77 Kr.	1886—87 Kr.	1896—97 Kr.
Den øverste stedlige Styrelse	26,800	26,800	26,800
Altinget..............................	32,000	33,600	39,600
Administrationen, Finans- og Regnskabsv.	47,080	50,916	50,816
Justits- og Politivæsenet..............	41,092	169,850	168,800
Til Landbrugets Fremme	2,400	20,000	55,980
Fyrvæsenet...........................	„	8,000	13,800
Læge- og Sundhedsvæsen.............	38,010	89,700	124,964
Samfærdselsvæsenet..................	71,800	138,800	331,000
Kirke- og Undervisningsvæsen........	132,391	243,788	274,611
Pensioner og Understøttelser..........	41,000	60,000	80,400
Forskellige Udgifter..................	19,322	46,384	45,878
Den samlede Udgift	451,895	887,838	1,212,649

Hovedkassen for Islands særlige Finanser er Landskassen, der under Landshøvdingens Overtilsyn bestyres af en kgl. udnævnt Landfoged. Oppebørselen af Landets Indtægter besørges af Sysselmændene og Byfogderne samt Administratorerne for Landets Jordegods. Landshøvdingen aflægger Regnskab til Altinget, som revideres af to af dette valgte Revisorer og decideres ved Lov.

De kommunale Kasser, der bestyres af vedkommende kommunale Myndigheder, omfatte Landkommunernes, Købstædernes, Syslernes og Amternes Pengemidler. Landkommunernes og Købstædernes samlede Aarsindtægt udgør omtrent 600,000 Kr. (1895: 589,000 Kr.), og deres Aktiver har en Værdi af henved 500,000 Kr. (1895: 456,388 Kr., 1893: 278,344 Kr.).

Den første Sparekasse paa Island blev stiftet i Aaret 1872 i Reykjavík. Dens samlede Indskud ved Udgangen af det første Aar udgjorde kun 13,610 Kr., medens de i Aaret 1891 var stegne til 605,241 Kr. og 1897 til 1,110,853 Kr. Det af Reykjavík givne Eksempel blev snart fulgt af andre, saa at Sparekassernes Antal 1891 var steget til 15, hvis samlede Indskud udgjorde 854,136 Kr. Siden den Tid er Sparekassernes Antal blevet betydelig forøget (1897: 22), og deres samlede Indskud kunne nu anslaas til mindst 2 Millioner Kroner (1897: 1,742,000 Kr.).

Landets første og eneste Bank, Landsbanken, blev oprettet i Aaret 1885. Det er en Statsbank, der ledes af en af Landshøvdingen udnævnt administrerende Direktør og to af Altinget valgte kontrollerende Direktører. Bankens Grundkapital var oprindelig kun 500,000 Kr. uindløselige (men af Landskassen garanterede) Sedler; men senere blev dens Arbejdskapital betydelig forøget ved, at Reykjavíks Sparekasse indgik i den. Bankens Omsætning i Aaret 1899 løb op til 3,251,543

Kr., og dens Aktiver udgjorde ved Aarets Udgang 2,046,424 Kr. (hvoraf dog over Halvdelen eller 1,070,055 Kr. tilhørte Reykjavíks Sparekasse), og den havde da en Reservefond paa 203,577 Kr. Da Banken med disse højst begrænsede Midler naturligvis ikke kunde tilfredsstille Befolkningens Behov, blev dens Seddelmasse ved en af Altinget vedtagen Lov i Aaret 1900 forøget med 250,000 Kr., hvorhos der ved Banken blev oprettet en Hypotekafdeling med Ret til at udstede Obligationer til et Beløb af 1,200,000 Kr., der garanteres af Landskassen. Men selv denne Forøgelse af Bankens Arbejdskapital har allerede vist sig at være utilstrækkelig, og der har derfor fra forskellige Sider været arbejdet for Oprettelsen af en ny Bank, som paatænkes

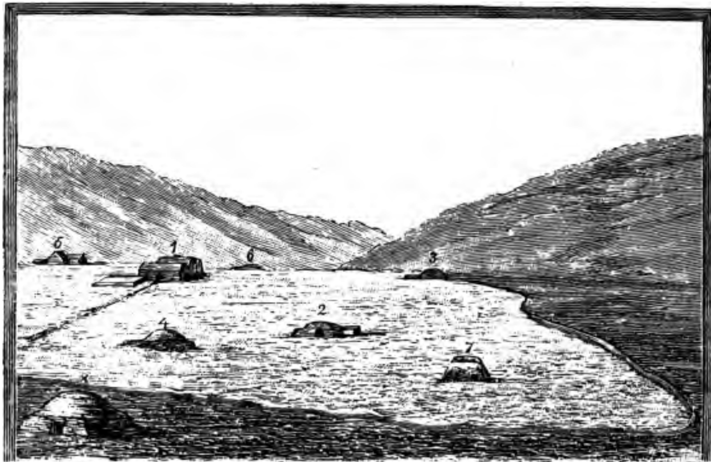
81. Landsbanken (og Oldsagssamlingen).

udstyret med saa rigelige Pengemidler, at den vilde være i Stand til at tilfredsstille ethvert berettiget Krav (jfr. nedenfor: Handel S. 111—112).

NÆRINGSVEJE. Islændernes Hovednæringsveje er Landbrug og Fiskeri. Af disse er igen Landbruget det vigtigste. Af dette levede 1890 64 $^0/_0$ af Befolkningen. Nogen Kornavl findes der ikke; alt Brødkorn maa indføres fra Udlandet. Landbruget bestaar næsten udelukkende i Faare-, Kvæg- og Hesteavl, samt i den i Forbindelse hermed nødvendige Høavl og Græsning.

Al Jord inddeles i to Slags: Hjemmejord, der betegner det til hver enkelt Gaard hørende Landomraade, og Almindinger eller Fjældgræsgange, der ere fælles for en hel Egn. Hjemmejorden inddeles gen i Græsmark, hvor der høstes Hø, og Græsgange, der benyttes til Græsning for Køer og den Del af Faar og Heste, som holdes

hjemme om Sommeren, samt om Vinteren, Foraar og Efteraar for alle Kreaturer, forsaavidt de ikke fodres paa Stald. Græsmarken er igen to Slags: Hjemmemark eller »Tun« *(tún)*, der bliver indhegnet, dyrket og gødet, og Engmark, som ikke bliver dyrket, undtagen forsaavidt dens Frugtbarhed kan forøges ved at lede Vand over den. Til Gødning af Hjemmemarken anvendes i Almindelighed kun Kogødning, medens den i Faarestaldene i Vinterens Løb opsamlede Faaregødning som Regel anvendes som Brændsel, efter at den om Foraaret er bleven skaaret i tynde, firkantede Skiver, som tørres i Luften. Derimod søger man mange Steder ved Hjælp af de saakaldte »Flyttefolde« (jfr. nedenf. S. 94) at mage det saaledes, at Malkefaarene om Sommeren selv komme til at gøde en større eller mindre Del af Hjemme-

82. Hjemmemark *(tún)*.
1 Beboelseshuse. 2—6 Faarestalde. 7—8 Hestestalde.
(Efter D. Bruun: Fortidsm. og Nutidshjem osv.)

marken, efter at denne er bleven slaaet. Paa Grund af Regnvandets Indvirkning opstaar der paa Hjemmemarken i Aarenes Løb som Regel en Mængde større eller mindre græsklædte Tuer, som baade i høj Grad vanskeliggør Høstningen og bevirker, at Afgrøden bliver langt mindre end ellers. Hjemmemarkens Dyrkning bestaar derfor ogsaa deri, at man søger at jævne den og fjærne de i Tidernes Løb opstaaede Tuer, hvad der dog først i de senere Aar er sket i nogen større Udstrækning. Den dyrkede Hjemmemark, hvis Størrelse angives i »Dagslæt« *(daglátta)* paa 900 □ Favne hver, udgjorde 1899 i hele Landet kun 54,517 Dagslæt eller 3,06 □ Mil.

Høhøsten begynder i Slutningen af Juni eller Begyndelsen af Juli og varer omtrent en 9 Ugers Tid eller indtil Begyndelsen af September. Mejningen besørges af Mænd, medens et tilsvarende Antal Kvinder

rive det slaaede Hø sammen. Indtil 1870 benyttede man en hjemmelavet Hølé af Smedejærn, der indtil 1840 var snøret til Skaftet, men senere blev fastgjort ved Hjælp af et Jærnrør *(hólkur)*. Denne Lé maatte saavel hver Aften som idelig under Arbejdet bringes til en Smedje for at skærpes ved Udhamring, hvad der foraarsagede et ikke ringe Tidsspilde og nødvendiggjorde, at man maatte have en Smedje

83. Høslet.
(Efter D. Bruun: Fortidsm. og Nutidshjem osv.)

paa hver Gaard. Men nu er denne Lé overalt bleven afløst af den saakaldte skotske Lé, der omkring 1870 blev indført af Forstanderen for Landbrugsskolen i Ólafsdalur, *Torfi Bjarnason*, som baade herved og paa mange andre Maader har gjort sig i høj Grad fortjent af det islandske Landbrug. Denne Lé bestaar af et Blad eller en Æg af Staal, der nittes paa en Ryg af Smedejærn. Da den baade er langt skarpere

84. Høet føres hjem.
(Efter D. Bruun: Fortidsm. og Nutidshjem osv.)

og har en større Længde end den gamle islandske Lé, kan man med den udføre et betydeligt større Arbejde, og da den skærpes paa en Hvæssesten, har den overflødiggjort den tidligere uundgaaelige Smedje og det i Forbindelse med den staaende betydelige Brændselsforbrug.

Naar Høet er tørret, samles det først i smaa Stakke paa Marken. Fra Stakkene føres det saa senere hjem paa Hesteryg i Bundter, der

ere sammensnørede ved Hjælp af to forbundne Reb, som i den ene Ende ere forsynede med Hornbøjler, hvorigennem de andre Ender trækkes, efter at være snoede om Høet. Af disse Høbundter *(sáta)*, der gennemsnitlig veje ca. 80 ℔ hvert, hænges ét paa hver Side af Hesten, idet de fæstes til opstaaende Træpløkke, der findes anbragte i Kløvsadlen. To saadanne Høbundter kaldes en »Hest« Hø, hvilken Betegnelse altid anvendes, naar man vil angive Høhøstens eller Høforraadets Mængde. Naar Høet er ført hjem, indbringes det enten i Lader *(hlaða)* eller stakkes i aabne Høgaarde eller Hegn *(heytóft)*, hvor det foroven dækkes med lange og smalle Græstørvstrimler.

85. En Kløvsadel.
(Efter D. Bruun: Hesten).

Det paa Hjemmemarken høstede kraftige Tunhø bruges næsten udelukkende som Vinterfoder for Køerne og enkelte Yndlings-Rideheste, medens det mindre kraftige Enghø, der for det meste bestaar af Halvgræsser, benyttes til Faar og Heste i Almindelighed, forsaavidt disse blive fodrede.

86. Høet stakkes i en Høgaard.
(Efter D. Bruun: Fortidsm. og Nutidshjem osv.)

Landets samlede Høhøst har i de sidste 10 Aar gennemsnitlig udgjort ca. $^1/_2$ Million »Heste« Tunhø og 1 Million Heste Enghø, undertiden lidt mere, undertiden lidt mindre. 1899 var den henholdsvis 632,553 og 1,311,498 Heste.

oldet er i Forhold til Indbyggerantallet ret betydeligt og stadig Tiltagen gennem hele det 19. Aarhundrede. Medens ılede Faarebestand i 1804 kun var 218,818 Stykker, var ιeget til 619,092 og 1896 til 841,966. Naar man imidlertid ιvor mange Faar der kommer paa hvert Hundrede Indbyggere, ræksten i den sidste Halvdel af Aarhundredet ikke synderlig): 1048, men 1896: 1128)

ιene bruges foruden til Slagtning og Udførsel ogsaa som ιar. De holdes om Vinteren i Stalde, men de voksne Faar g Bederne) drives dog saavidt muligt hver Dag ud paa Græs-, for at de selv skulle bjærge sig Føde, og de maa da skrabe ɔrt, for at komme til Græsset under den, hvorfor de gærne ιf en Hyrde, der fører dem hen paa de Steder, hvor Snelaget . Dog faa de som Regel ogsaa noget Hø, og naar Vinteren ræng, maa de hele ιes paa Stald. Men det ikke sjældent, ι Høforsyning slip- ι at en større eller el af hans Faare- ; dør af Foderman- Slutningen af April holdes Faarene som Regel ikke længere paa Stald, og i Midten af Maj indtræffer Læmmetiden. Lammene fødes da efterhaanden i det Frie og gaa sammen med Mødrene indtil Slutningen af Juni, da den saakaldte »Skilletid« *(fráfærur)* indtræffer. I den sidste 14 Dages Tid før Skilletiden var det dog tidligere en almindelig Skik, som endnu holder sig flere Steder, at tage Lammene fra Mødrene om Natten, for at vænne dem af med at patte. Hertil benyttes en saakaldet Lammefold *(stekkur)*, der som Regel liggeret godt Stykke borte fra selve Gaarden ude paa Græsgangene. Denne bestaar af to Afdelinger, en større Fold eller Indhegning, hvori Mødrene og Lammene drives ind, og en til denne stødende lille Hytte *(lambakró)*, hvori Lammene indespærres, medens Mødrene slippes ud igen. Disse holde sig da i Løbet af Natten omkring Lammefolden, og drives næste Morgen ind igen for at malkes, inden Lammene blive slupne ud til dem. I Løbet af denne Tid blive Lammene forsynede med Ørenmærker *(mark)*. Hver Ejer har sit eget, der gaar i Arv fra Fader til Søn og findes indregistreret i trykte Mærkefortegnelser. Efter Skilletiden holdes Moderfaarene som Regel under Bevogtning hjemme, hvor de malkes

87. Gammel Lammefold.
(Efter D. Bruun: Fortidsm. og Nutidshjem.)

hver Morgen og Aften i en Malkefold *(kvíar)*, der hyppigst er en firkantet Indhegning med Græstørvsvægge, men undertiden en saakaldet Flyttefold *(færikvíar)*, der bestaar af sammenbundne Trærammer. Under Malkningen gøres Rummet indenfor disse Trærammer passende lille, medens man efter Malkningen udvider Folden ved at sætte flere Rammer til og lader Faarene blive liggende i den Natten over. Naar Hjemmemarken er bleven slaaet, opstilles denne Flyttefold paa den, for at Gødningen fra Faarene skal komme den tilgode, og

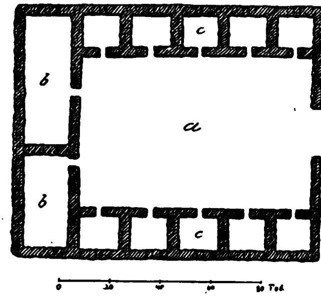

88. Flyttefold (Malkefold).
(Efter D. Bruun: Det høje Nord.)

den bliver da flyttet rundt paa Marken, for at det størst mulige Areal paa denne Maade efterhaanden skal blive gødet. Tidligere var det ret almindeligt at drive baade Malkefaar og Malkekøer til Sæters, hvor man af Mælken lavede Smør, Ost og »Skyr« (et Slags oplagt Mælk, hvoraf Vallen udsies og som derefter opsamles i store Kar eller Tønder), der efterhaanden bragtes hjem til Gaarden. Men nu er man næsten helt hørt op med at bruge Sætere og holder som Regel alt Malkekvæg hjemme.

Lammene og de golde Faar (samt de Heste, der ikke skulle bruges) drives om Sommeren til Fjælds til Fællesgræsgangene, efter at

Ulden først er bleven klippet af de voksne Faar, og dér faa de Lov at skøtte sig selv, indtil der om Efteraaret (i September) udsendes en hel Flok Mænd for at samle dem og drive dem igen ned til Bygden, hvor de skilles i dertil indrettede store »Skillefolde« *(rétt, almannarétt)*, idet hver Ejer kender sine Faar paa Ørenmærkerne. Skillefolden er hyppigst en firkantet (dog undertiden cirkelrund) Indhegning, med et større Rum i Midten, som kaldes Alminding *(almenningur)*, der ofte kan rumme flere Tusinde Faar, og en Mængde større eller mindre Enkeltfolde *(dilkur)* udenom til alle Sider, undtagen der, hvor Indgangen findes. Af den samlede Faareflok *(safn)* drives nu efterhaanden saa mange ind i Almindingen (Fig. 89 a), som den kan rumme, hvorefter de forskellige Ejere udskille deres Faar og indsætte disse i de smaa Enkeltfolde, af hvilke de mindre (Fig. 89 cc) tilhøre én eller et Par Gaarde, medens de større (Fig. 89 bb) kunne tilhøre en hel Egn, og de Faar, som indsættes i dem, maa da igen skilles hjemme paa den paagældende Egn. Foruden af de Mænd, der ere sysselsatte med Skilningen af Faarene, besøges Skillefoldene altid af en Mængde Tilskuere, unge og gamle, Kvinder og Børn, og der udvikler sig her et meget fornøjeligt Liv med Lege, Idrætsøvelser, Sang og mange Slags Forlystelser, saa at Dagen faar Præget af en sand Folkefest. Hvor stor Pris mange sætter paa at faa Lejlighed til at komme med til den, fremgaar deraf, at man har Eksempler paa, at Karle og Piger undertiden har stillet det som Vilkaar for at fæste sig hos en Bonde, at de fik Lov til at besøge Skillefolden.

89. Almindelig Skillefold.
(Efter D. Bruun; Fortidsm. og Nutidshjem osv.)

Da Kvægavlen paa Grund af manglende Marked og Ukyndighed i Mejerivæsen ikke betaler sig saa godt som Faareavlen, har man de fleste Steder indskrænket Koholdet til det Antal Køer, der ere nødvendigt til at afgive den til Hjemmets Brug fornødne Mælk. Og Studedrift er saa godt som ukendt. Udgifterne ved Kvægavlen ere ogsaa betydelig større end ved Faareavlen, thi skønt Køerne i de tre Sommermaaneder kunne sørge for sig selv ude paa Græsgangene, maa de i henved 9 Maaneder holdes paa Stald og fodres med det bedste Tunhø. Det er derfor bestandig gaaet en Del tilbage med Kvægavlen. Landets samlede Kvægbestand er nu kun en Ubetydelighed større end i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede, og endogsaa noget mindre end den var ved Midten af dette Aarhundrede. I Aaret 1804 udgjorde den 20,325 Stykker Kvæg, var 1849 stegen til 25,523, men 1896 igen dalet til 23,713. Naar man imidlertid beregner, hvor mange Stykker Kvæg,

der til hver Tid kommer paa hvert Hundrede Indbyggere, ser man en stadig Tilbagegang lige siden Aar 1700 (1703: 71, 1770: 67, 1849: 43, 1896: 32), og dersom man havde paalidelige Oplysninger fra ældre Tider, vilde man utvivlsomt se den samme Udvikling. At denne stadige Formindskelse af Landets Kvægbestand viser en utvivlsom Tilbagegang hos det islandske Landbrug, vil ingen kunne nægte. Den viser, at Landvæsenet har taget en uheldig Retning, idet Faareavlen er bleven den mest fremherskende. Følgen heraf er bleven den, at man nu i langt højere Grad end forhen lever af udyrket Jord, som aldrig kan

90. Skillefold ved Akureyri.

varsle godt for noget Land, allermindst da for et Land som Island, hvor Istaager undertiden kunne ødelægge omtrent al Græsvækst paa udyrket Jord, medens de kun formindske Afgrøden paa en dyrket Jord; Erfaringen viser nemlig, at en godt dyrket Hjemmemark altid giver noget Udbytte, selv i de allerstrængeste Aar. Naar man for Størstedelen lever af udyrket Jord, fører det desuden til, at Befolkningen kommer til at sprede sig i en uforholdsmæssig Grad, hvilket for Landvæsenet har mange højst skæbnesvangre Følger, der uundgaaelig maa træde hindrende i Vejen for dets naturlige Udvikling.

Da Vogne ere saa godt som ukendte paa Island og alle Rejser samt Gods- og Høtransport maa foretages paa Hesteryg, maa hver

Bonde i Regelen holde et temmelig stort Antal Heste. Deres samlede Antal i hele Landel var i Aaret 1804: 26,524, 1849: 37,557 og 1896: 43,235. Rent numerisk set findes der altsaa nu flere Heste paa Island end baade i Begyndelsen og ved Midten af det 19. Aarh., men beregner man, hvor mange Heste der kommer paa hvert Hundrede Indbyggere, bliver Resultatet, at Hesteholdet i den sidste Halvdel af Aarhundredet i Virkeligheden er blevet formindsket en Del (1849: 63, 1896: 56), hvilket dog næppe er til nogen Skade for Landbruget, thi et altfor stort Hestehold er i høj Grad uheldigt for Græsgangene. De islandske Heste ere smaa, men til Trods for deres gennemgaaende daarlige Be-

91. Pakheste opsadles.
(Efter D. Bruun: Hesten osv.)

handling ret kraftige og særdeles udholdende og fodsikre. Ridehestene, eller i alt Fald de bedste af disse, holdes paa Stald i de strængeste Vintermaaneder og fodres med godt Hø (de bedste endogsaa med Tunhø), medens Pakhestene som Regel maa sørge for sig selv ude paa Marken og, forsaavidt de blive fodrede, kun faa det allerdaarligste Høaffald *(moð)*.

Paa enkelte Steder holdes der nogle Stykker Geder, men hvor ringe Rolle de spiller for Landbruget, fremgaar deraf, at deres samlede Antal i hele Landet var 1899 kun 225 Stykker. Svineavl, som var almindelig i Fristatstiden, findes nu ikke mere, skønt den sikkert vilde

kunne betale sig. Af Fjærkræ holdes kun Høns — og undtagelsesvis et Par Ænder —, medens man i Fristatstiden tillige havde et stort Antal tamme Gæs, som det vistnok endnu vilde være fordelagtigt at holde.

Havebruget, der tidligere var temmelig ubetydeligt, har i den sidste Tid gjort gode Fremskridt. Man dyrker især Kartofler og Roer samt Rabarber og forskellige Kaalarter. Frugttræer kunne ikke trives, men ved Handelsstederne dyrkes Bærbuske som Ribs og Solbær. Kartoffelhøsten, der i Aaret 1885 kun gav 2,953 Tønder, var i 1899 stegen til 14,293 Tdr. I samme Tidsrum var Roehøsten stegen fra 2,620 Tdr. til 12,146 Tdr. Produktionen af Kartofler tilfredsstiller dog langtfra Forbruget, saa at der hvert Aar maa indføres mellem 3000—4000 Tdr. fra Udlandet. I Aaret 1899 indførtes der saaledes 3,431 Tdr. til en Værdi af 31,698 Kr. eller godt og vel 9 Kr. pr. Tønde. Da man nu har Erfaring for, at man mange Steder i Landet ved rationel Dyrkning kan faa en Tønde Kartofler af hver 10 □ Favne Jord eller 90 Tønder af en »Dagslæt« (900 □ Favne), hvad der, selv om man kun sætter Prisen til 8 Kr. pr. Tønde, giver 720 Kr., ser man let, at Kartoffeldyrkningen kan være meget indbringende. I Manitoba i Kanada, der for mange Islændere staar som et rent Gosen i Sammenligning med Island og hvorhen saa mange af dem i de senere Aar har udvandret, er Gennemsnitshøsten af en Acre (som dog er betydelig ($^1/_5$) større end en islandsk Dagslæt) kun 12,096 engelske Pund til en Værdi af ca. 226 Kr. Og dog finder man, at Kartoffeldyrkningen her betaler sig ret godt. Men paa Island giver den jo over det tredobbelte Udbytte, og det er da klart, at den burde udvides saa meget, at man ikke alene kunde ophøre med al Indførsel af Kartofler, men endogsaa kunde gøre dem til en Udførselsartikel.

Der er i de senere Aar vaagnet en betydelig Interesse for Landbrugets Udvikling. I Reykjavík er saaledes blevet stiftet et Havebrugsselskab, der paa forskellige Maader virker for Havebrugets Udvikling, og et Landbrugsselskab for hele Landet, der holder to lønnede Landbrugskonsulenter. I næsten hvert Sogn findes der ogsaa mindre Landboforeninger og i hvert af Landets 4 Amter en Landbrugsskole. Der er da ogsaa i de senere Aar bleven udført et betydeligt Arbejde i Retning af Opdyrkning og anden Forbedring af Jorden. I Aaret 1899 blev saaledes 374,219 □ Favne eller 416 Dagslæt Hjemmemark jævnede (d. e. de tidligere omtalte Tuer fjærnede), Havernes Areal forøget med 22,124 □ Favne, opført 24,936 Favne Tunhegn (Gærde omkring Hjemmemarken), gravede 27,308 Beskyttelsesgrøfter (i samme Øjemed) og 40,964 Favne Engvandingsgrøfter samt forskellige andre Forbedringer foretagne. I Aarene 1893—99 blev der af ca. 2100 Landboforeningsmedlemmer til Jordforbedring *(jarðabætur)* anvendt 362,000 Dagsarbejder *(dagsverk)*, som naar hvert Dagsarbejde

sættes til $2^1/_2$ Kr. bliver 912,500 Kr. Men trods disse rosværdige Anstrængelser var man dog i 1899 ikke naaet videre end dertil, at der den Gang i det 1903 □ Mil store Land kun fandtes 3,6 □ Mil opdyrket Jord, nemlig 3,060 □ Mil Hjemmemark, 0,045 □ Mil Haver og 0,500 □ Mil vandet Engmark *(flæðiengi).*

Fra Statens Side gøres der ikke lidet for at udvikle Landbruget. Foruden betydelige Tilskud til Landbrugsselskabet og Landbrugsskolerne bevilges der aarlig et anselig Beløb til Fordeling imellem Landets talrige Landboforeninger, der uddeles som Præmier blandt disses Medlemmer i Forhold til den af dem i Aarets Løb udførte Forbedring af deres Jorder, medens der tillige gives Bønderne Adgang til billige Laan af Landskassen, for at sætte dem i Stand til at foretage saadanne Forbedringer, der kræve større Pengeofre. Desuden blev der af Altinget 1899 vedtaget en Lov, der bestemmer, at af alle de Penge, der siden 1883 ere indkomne for solgte Statsejendomme, saavel som hvad der herefter maatte indkomme paa samme Maade, skal der dannes en Opdyrkningsfond *(Ræktunarsjóður),* hvis Kapital skal udlaanes til Opdyrkningsforsøg og anden Jordforbedring, medens Renterne kunne anvendes til Præmier til dem, der særlig have udmærket sig i denne Retning. En saadan Præmiering har allerede fundet Sted i den sidste Fjerdedel af det 19. Aarh. ved Hjælp af Renterne af »Kong Christian den Niendes Understøttelsesfond til Erindring om Tusindaarsfesten« (f. T. 9,614 Kr.), som væsentlig er kommet Landbruget tilgode, skønt andre Næringsveje i Følge Statuterne ogsaa kunne komme i Betragtning. I samme Altingssamling (1899) blev der bevilget et ret anseligt Beløb (som i sidste Altingssamling, 1901, er blevet forhøjet) til Oprettelse af en Mejeriskole i Forbindelse med en af Landbrugsskolerne. Denne Mejeriskole ledes af en indkaldt dansk Mejerist, og der gives her islandske Mejerielever Adgang til fri Undervisning. Samtidig blev der vedtaget en særlig Lov om Eksportpræmier til dem, der udføre et nærmere fastsat Kvantum Smør og for dette i Udlandet opnaa en i Loven fastsat Minimumspris. Disse Foranstaltninger have bevirket, at man allerede har faaet oprettet et Par Andelsmejerier, der have udført Smør til England og for dette opnaaet en ganske antagelig Pris (75—90 Øre pr. ℔). Der forberedes for Tiden Oprettelse af flere Andelsmejerier, men det ringe Kohold og Befolkningens Spredthed lægger dog her saa store Hindringer i Vejen, at disse næppe kunne blive meget almindelige, medmindre det skulde lykkes at fremkalde en væsentlig Forandring i disse Forhold og en ny Driftsmaade indføres. Der er endvidere i de sidste Altingssamlinger blevet bevilget et Beløb til Skovplantningsforsøg, der ledes af en dansk Forstkandidat, til Undersøgelse af islandske Foderplanter og endelig til Oprettelse af en Plante-

skole, som ledes af en Gartner, der har gennemgaaet en dansk Havebrugsskole.

Sammenlignet med, hvad der blev gjort for det islandske Landbrug, inden Landet fik sin egen Lovgivningsmagt og Bevillingsret, ere Fremskridtene paa dette Omraade altsaa ret betydelige. Men dette maa dog kun betragtes som en Begyndelse, som maa efterfølges af andre langt kraftigere Foranstaltninger. Blandt andet er en Revision af hele Landbolovgivningen paatrængende nødvendig. En stor Del af denne stammer fra Aaret 1280 og er i det Hele taget alt andet end tidsvarende. Landets Fremtid vil fremfor alt komme til at bero paa Landbrugets Udvikling. Dette er Landets sikreste Næringsvej og kan ogsaa give et ganske godt Udbytte, naar det drives med Dygtighed og paa en rationel Maade [1]. Men Driftsmaaden maa ændres, og man maa lægge større Vægt paa Kvægavlen. Den hidtidige almindelige Rovdrift, som kun passer for uciviliserede Folk, maa afskaffes eller i alt Fald i høj Grad indskrænkes. Den islandske Jordbunds Frugtbarhed er selvfølgelig underkastet de samme Naturlove som alle andre Ting, at den efterhaanden maa forsvinde, naar Jorden aldrig faar nogen Erstatning for, hvad den bliver berøvet.

Fiskeriet er Islændernes næstvigtigste Næringsvej. Af dette levede 1890 18 % af Befolkningen, medens Fiskeribefolkningen ved Aarhundredets Midte kun udgjorde 7 % af denne. Nu er denne Forskydning dog sikkert bleven langt større. Tidligere dreves Fiskeriet nemlig næsten kun paa Vestlandet, navnlig ved Faksebugten og Isafjorddybet; men nu drives det ogsaa i en betydelig Udstrækning saavel paa Nordlandet som navnlig paa Østlandet. Ogsaa i andre Henseender er der sket en betydelig Forandring. Tidligere var det almindeligt, at Fiskeren ved Siden af drev noget Landbrug, ligesom mange Fiskere om Sommeren tog paa Landet for i Høsttiden at tjene som Daglejere hos Bønderne. Paa den anden Side var det ogsaa almindeligt, at Bønderne, naar det nødvendigste Gaardsarbejde var sluttet, sendte nogle af deres Karle ned til Fiskerlejerne for at drive Fiskeri. Men dette er nu gaaet af Brug, idet Fiskeren efterhaanden er kommen til omtrent udelukkende at leve af sit Fiskeri, ligesom Bonden af sit Landbrug.

Islændernes Havfiskeri er fortrinsvis Torskefiskeri; dog fanges ogsaa Kuller, Langer, Flynder, Stenbidere, Rokker og forskellige andre Arter Fisk. Rødspætter, af hvilke der flere Steder findes en stor Mængde, fanges kun til Hjemmebrug, men til Udførsel kun af fremmede Fiskere. Havkallefangst drives en Del, især paa Nordlandet,

[1] Ifølge en af de kyndigste islandske Landmænds Erklæring skal en rigtig godt dyrket Hjemmemark kunne give indtil 30 % i Netto-Udbytte.

og saavel paa Nordlandet som paa Østlandet drives en storartet Sildefangst, der ofte giver et overordentlig rigt Udbytte, men til Gengæld er et højst usikkert Erhverv. Hidtil er Fiskeriet for største Delen blevet drevet med smaa, aabne Baade, med Anvendelse af dels Garn, dels Liner. Men i den sidste Tid søger man mere og mere at komme bort fra dette højst farefulde og i flere andre Henseender uheldige Baadfiskeri og i dets Sted at indføre Fiskeri med større Dæksfartøjer, hvis Antal med hvert Aar i høj Grad tiltager. Et Par driftige Mænd have endogsaa forsøgt Torskefiskeri med Dampskibe, som sandsynligvis er den heldigste Driftsmaade, skønt de hidtil gjorte Forsøg ikke ere faldne heldig ud. Fiskerbaadenes samlede Antal var 1899 for hele Landet 1933 (deraf 802 Tomandsbaade, 568 Firemandsbaade, 455 Seksmandsbaade og 108 større Baade), medens Dæksfartøjernes Antal var ca. 140.

92. Hjemkomst efter Fangsten.
(Efter D. Bruun: Det høje Nord.)

Havet omkring Island er overordentlig rigt paa Fisk, men kun den mindste Del af denne Rigdom kommer Islænderne selv tilgode. Foruden dem drive nemlig flere fremmede Nationer Fiskeri i stor Udstrækning i de islandske Farvande, navnlig Franskmænd, Englændere og Amerikanere. Hertil er der ikke noget at sige, saalænge de ikke gaa Islændernes Ret for nær; men dette have navnlig Englænderne i de sidste Aar i høj Grad gjort ved deres Fiskeri med Damptrawl paa Søterritoriet, som truer med at ødelægge de fattige islandske Fiskeres Baadfiskeri, især i Faksebugten, hvor Fiskebankerne allerede synes at være delvis ødelagte. Ganske vist har Altinget ved strænge Lovbestemmelser søgt at afskrække alle fra Fiskeri med Trawl paa Søterritoriet, men da man som Kystpoliti blot har en eneste Krydser, der kun opholder sig i de islandske Farvande lidt over Halvdelen af Aaret og ikke paa én Gang kan være allevegne langs den vidtstrakte Kyst, tage de engelske Trawlere kun lidet Hensyn hertil. For to Aar siden blev der ogsaa stiftet et Par islandske Trawlselskaber (hvis Kapital dog for den allerstørste Del var fremmed), som i alt Fald havde det Fortrin fremfor de fremmede Trawlere, at de skaffede Arbejde til en stor Mængde Fiskere saavel ombord i deres Skibe som ved Tilvirkningen af Fangsten. Men da disse Selskaber, vistnok paa Grund af ukyndig Ledelse,

arbejdede med Tab, have de allerede indstillet deres Virksomhed og ere blevne opløste.

Den allerstørste Del af den islandske Fisk bliver saltet og udført som Klipfisk, kun en ringe Del som Tørfisk. Udførslen af Fisk og Fiskeriprodukter er siden Midten af Aarhundredet i høj Grad tiltaget. Saaledes udgjorde i Aaret 1849 den samlede Udførsel af Klipfisk og Tørfisk kun $5^1/_4$ Million ℔, medens den i Aaret 1896 var steget til $22^1/_4$ Million ℔, og den Gang havde de udførte Fiskeriprodukter (af Havfiskeri) en Værdi af 3,968,000 Kr. — Der drives ogsaa en Del Ferskvandsfiskeri, navnlig Laks- og Forellefangst, der paa sine Steder giver et ganske godt Udbytte. 1896 udførtes der 84,867 ℔ Laks til en Værdi af 40,203 Kr.

93. Paa Ophalingsbeddingen. Fra Hvalfangerstationen ved Dýrafjord.
(Efter D. Bruun: Det høje Nord.)

Der gøres fra Statens Side en hel Del for at fremme Fiskeriet, om end ikke saa meget som for Landbruget. Saaledes er der, for at raade Bod paa en følelig Mangel paa teoretisk uddannede Skibsførere, oprettet en Navigationsskole i Reykavík, der bekostes helt af Staten, og hvor Undervisningen er fuldstændig fri. Ved Siden heraf har man søgt at opmuntre Folk til Anskaffelse af Dæksfartøjer, dels ved at yde let Adgang til billige Laan i dette Øjemed, dels ved at yde Tilskud til Assuranceselskaber for disse Fartøjer. Altinget har ogsaa i flere Aar stillet et vist Beløb til Regeringens Raadighed for at yde billige Laan til Bygning af Ishuse, og et betydeligt Antal saadanne ere ogsaa blevne opførte efter amerikansk Mønster, af nogle fra Amerika hjemvendte Islændere. Disse Ishuse have stor Betydning

for Fiskeriet, da man i dem bl. a. kan opbevare Sild i fersk Tilstand, der er det bedste Agn for Torsken. Endelig bevilges der aarlig en Understøttelse til en Fiskekyndig for at foretage biologiske Under-

94. Fuglefangst paa Vestmannoerne.

søgelser saavel med Hensyn til Ferskvandsfiske som Havfiske.

Jagt paa Havdyr kan paa Island være ganske indbringende. Dette gælder navnlig Hvalfangsten, der dog med Undtagelse af ét dansk-islandsk Hvalfangerselskab kun drives af Nordmænd, som

navnlig paa Vestlandet have opført flere store Etablissementer, hvor deres Hvalprodukter (Tran, Guano osv.) tilvirkes. I Aaret 1894 fangedes der ved den islandske Kyst 523 Hvaler. Fangst af Sæler drives med godt Udbytte paa enkelte Steder, hvor dette skadelige Rovdyr mærkværdig nok ved Lov er fredet overfor andre end vedkommende Fangstomraades Ejere. Jagt paa Landdyr og Fugle spiller en underordnet Rolle. Dog lever Befolkningen paa enkelte Steder paa Vestlandet, paa Grimsø og Vestmannøerne for en stor Del af Fuglefangst (forskellige Søfugle). Oppe i Landet jages især Svaner og Ryper, af hvilke der ogsaa udføres en Del (1896: 15,941 Stk. Ryper til en Værdi af 6,036 Kr.). Af Landdyr jages Ræven som Skadedyr, men da dens kostbare Pels er en fortrinlig Udførselsartikel, giver dens Jagt ogsaa en Del Udbytte (1896 udførtes 178 Ræveskind til en Værdi af 2,700 Kr.). — Paa nogle Steder er Indsamling af Edderdun en særdeles god Indtægtskilde (1896 udførtes der 6,238 ℔ Edderdun til en Værdi af 55,466 Kr.).

Af Haandværk og Industri havde 1890 kun 2,6 % af Befolkningen sit Underhold. Men dette Erhvervs forholdsvise Betydning har lige siden Midten af Aarhundredet stadig været stigende, hvilket dog navnlig gælder de sidste Aar. Blandt de enkelte Haandværksgrene udgør Snedkerne den talrigste Gruppe. Dernæst kommer Smedehaandværket, saavel Klejn- og Grovsmede som Guld- og Sølvarbejdere. Derefter følge i nedadstigende Rækkefølge Skomagere, Sadelmagere, Skibs- og Baadebyggere, Murere og Stenhuggere, Skrædere, Vævere, Tømrere, Bødkere, Urmagere, Bagere, Rokkedrejere osv. Heri er der dog i Løbet af de sidste 10 Aar sikkert sket en Del Forandring, saa at Rækkefølgen nu næppe vilde være den samme, som den efter de forskellige Klassers Talrighed var i 1890.

Med den islandske Husflid er det i Aarhundredets Løb gaaet sørgelig tilbage. Medens man i Aarhundredets Begyndelse forarbejdede den største Del af Ulden i selve Landet og næsten udelukkende anvendte islandske Stoffer til sin Klædedragt, udføres nu Hovedmassen af Ulden i uforarbejdet Stand, idet der til Gengæld indføres en stor Mængde Tøjer og Lærreder. Medens man i Aaret 1806 af forarbejdet Uld udførte 283,076 Par Vanter, 181,676 Par Strømper, 6,282 Stk. Uldtrøjer, 9,328 ℔ Uldgarn og en Del Vadmel, var Udførslen af disse Varer 1896 kun 15,089 Par Vanter, 5,864 Par Strømper og ingen Trøjer, Uldgarn eller Vadmel. Naar man betænker, at Uldproduktionen 1896 var steget til omtrent det firdobbelte af hvad den var 1806 og Indbyggernes Antal stærkt henimod det dobbelte, ser man let, at Tilbagegangen er meget stor og i Grunden langt større, end den blotte Sammenstilling af de anførte Tal udviser. Men hertil kommer, at en stor Del af den Uld, som anvendes til islandske Klædningsstoffer, ikke

bliver forarbejdet i selve Landet, men sendes til norske Uldvarefabrikker, for der at blive forarbejdet, og herfor betales der som Arbejdsløn adskillige Snese Tusinde Kroner ud af Landet. At dette er et ikke ringe økonomisk Tab for Landet, ere alle blevne klare over, og der er derfor i de sidste Aar fra flere Sider med betydelig Iver blevet arbejdet for Oprettelsen af mindre Uldvarefabrikker, hvilken Bevægelse Altinget har støttet ved hertil at yde Laan paa billige Vilkaar. Man har allerede faaet oprettet nogle Uldspinderier, der drives ved Vandkraft, hvor Bønderne for en rimelig Betaling kunne faa deres Uld kartet og spundet, hvad der i høj Grad letter dens videre

95. Fjarðarárfoss ved Seydisfjord.

Forarbejdelse i Hjemmene. I Altingssamlingen 1899 gik man et Skridt videre i denne Retning, idet Altinget i Form af et Lovforslag opfordrede Regeringen til at undersøge Betingelserne for Oprettelsen af en fuldstændig Klædefabrik samt bevilgede de dertil fornødne Midler. Efter at en af Regeringen antaget Ingeniør, der i dette Øjemed havde foretaget Rejser i Danmark, Norge og Island, havde forelagt Altinget Resultatet af sine Undersøgelser og anbefalet Oprettelsen af en saadan Fabrik paa Seydisfjord (drevet med Vandkraft) som et privat Aktieforetagende, bemyndigede Altinget 1901 Regeringen til af Landskassens Midler hertil at yde et eventuelt Aktieselskab et Laan, der svarede til Halvdelen af den nødvendige Aktiekapital, paa meget gunstige Vilkaar, hvorfor der er al Sandsynlighed for, at Fabrikken

kommer i Stand. I det Hele taget er der i de sidste Aar paa Island vaagnet en større Interesse for industrielle Foretagender, idet man er bleven klar over, at Landet i sine utallige, til Dels meget store Vandfald besidder en uhyre Arbejdskraft og Kapital, som der maa gøres noget for at at udnytte, inden de blive Bytte for engelske Kapitalister, som allerede have Agenter ude for at sikre sig dem. Der kan ikke være den mindste Tvivl om, at Island med sin umaadelige Vandkraft, der kan benyttes til at frembringe en næsten ubegrænset Mængde Elektricitet, har gode Betingelser for i Fremtiden at kunne udvikle en forholdsvis betydelig Industri. Hvad Englænderne mene herom,

96. Vandfald ved Seydisfjord.

fremgaar bl. a. deraf, at et Kapitalistselskab i London for et Par Aar siden har lejet flere islandske Vandfald for et længere Tidsrum og allerede gjort en Del Forberedelser til Oprettelsen af en Fabrik ved et af Vandfaldene paa Sydlandet for at producere Calciumcarbid, hvilket Anlæg i Følge de foretagne Beregninger menes at ville koste indtil 18 Millioner Kroner. I et fransk fagvidenskabeligt Tidsskrift (»La Lumière électrique«) have to Ingeniører, der for et Par Aar siden rejste paa Island, anslaaet Landets samlede Vandkraft til 1000 Millioner Hestekraft.

Bjærgværksdrift drives nu kun paa et enkelt Sted paa Østlandet, hvor der findes en Dobbeltspathmine, der tilhører Staten. Landets righoldige Svovlminer drives for Tiden ikke. Tidligere udførtes

dog en Del Svovl. De Kulminer, som man for et Par Aar siden opdagede paa Østlandet, og hvoraf der sandsynligvis findes flere lignende andre Steder, ere hidtil ikke blevne undersøgte.

Den islandske Handel har i Løbet af Aarhundredet gjort særdeles gode Fremskridt. Efter at Island i henved 200 Aar havde levet under et højst skadeligt Handelsmonopol, blev Handelen i Aaret 1786 frigiven for alle danske Undersaatter. Allerede dette bevirkede, at Handelsforholdene i den første Halvdel af Aarhundredet blev noget forbedrede, skønt en væsentlig Forandring til det bedre dog egenlig først indtræder, efterat Handelen i Aaret 1854 var bleven given fri for alle Nationer. Indtil 1874 ere dog Fremskridtene forholdsvis smaa; men efterat Landet fik sin egen Forfatning og egne Finanser samt (væsentlig som Følge heraf) en regelmæssig Dampskibsfart saavel mellem Island og Udlandet som langs dets Kyster, har Fremgangen baade med Hensyn til Handelen og Landets økonomiske Udvikling i det Hele taget været ganske betydelig. Handelsomsætningen er saaledes i Løbet af de sidste 50 Aar blevet omtrent 5 Gange fordoblet. I Aaret 1849 var Værdien af Landets samlede Ind- og Udførsel kun 3,341,000 Kr., medens den 1899 var stegen til 16,104,000 Kr. (Indf. 8,253,000 Kr., Udf. 7,851,000 Kr.). De vigtigste Udførselsartikler ere af *Fiskeriprodukter*: Klipfisk, Tørfisk, Sild, Laks, Tran osv.; af *Landprodukter*: Levende Faar og Heste, saltet Kød, Uld og Uldvarer, Talg, Skind osv.; af *Jagtprodukter*: Hvalguano, Tran, Hvalfiskeben, Edderdun, Fjær, Ryper, Ræveskind osv.; af *Mineralier*: Dobbeltspath. Af den samlede Udførselsværdi udgjorde 1899 Havfiskeriets Bidrag (derunder regnet Hvalfangst og Sælfangst) 68,1 $^0/_0$, Landbrugets 24,2 $^0/_0$ og Ferskvandsfiskeriet, Jagtens osv. 7,7 $^0/_0$. Indførselen bestaar af de sædvanlige Forbrugsartikler, af hvilke der 1899 indførtes Korn- og Madvarer til en Værdi af 1,990,000 Kr., Kaffe for 433,000 Kr., Sukker for 615,000 Kr., Øl og Spirituosa for 406,000 Kr., Tobak for 438,000 Kr., Salt for 322,000 Kr., Kul for 465,000 Kr., Bygningsmateriale, Manufaktur-, Isenkram-, Galanteri- og alle andre Varer for 3,584,000 Kr. Som Eksempel paa den store Tilvækst i Indførselen kan fremhæves, at medens der i Aaret 1816 kun indførtes 0,17 ℔ Sukker pr. Individ, var Indførselen heraf 1840 stegen til 1,81 ℔, 1866—72 til 7,46 ℔, 1876—85 til 12,56 ℔, 1886—95 til 20,54 ℔, 1896 til 27,92 ℔ og 1899 til 30,88 ℔. Indførselen af denne vigtige Forbrugsartikel ses saaledes i Løbet af Aarhundredet at være bleven over 180 Gange fordoblet, hvilket vidner om en betydelig økonomisk Fremgang. At Købeevnen efterhaanden er bleven saa mange Gange større end tidligere, skyldes ikke alene den store Tilvækst i den islandske Produktion, men ogsaa den Omstændighed, at Islænderne nu faa en langt større Mængde fremmede Varer for det samme Kvantum islandske Varer, end de fik

i den første Halvdel af Aarhundredet, idet Priserne paa Fisk og Uld have holdt sig bedre end Priserne paa Korn, Sukker og Kaffe. Saaledes maatte f. Eks. 1 Tønde Rug i Aaret 1849 betales med 9,7 Lpd. Klipfisk eller 35,5 ℔ Uld, medens den i de sidste Aar kun er bleven betalt med 7 Lpd. Klipfisk elter 22 ℔ Uld. Som et Udtryk for Handelens Udvikling i den sidste Fjerdedel af Aarhundredet kan endvidere fremhæves den stærke Tilvækst i Skibsfarten i dette Tidsrum. Medens der i Aarene 1863—72 fra Udlandet til Island ankom gennemsnitlig 158 Skibe med et Rumfang af 15,219 Tons, var Skibenes Antal 1896 steget til 366 med et Rumfang af 71,841 Tons (heraf 150 Dampskibe paa 50,004 T. og 216 Sejlskibe paa 21,837 T.). Af disse

97. Karavane med Uld ankommer til Handelsstedet.
(Efter D. Bruun: Hesten osv.)

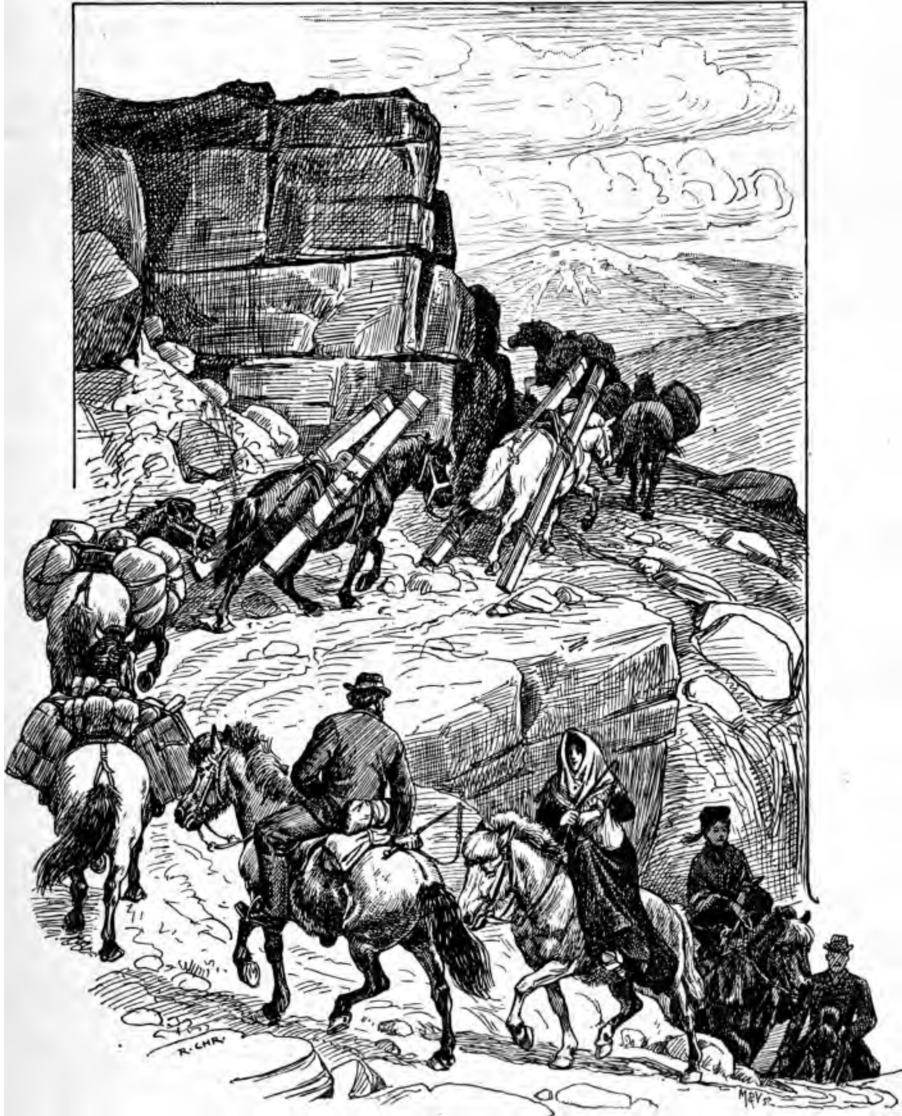
var 1863—72 60,7 %, men 1893—96 kun 26,5 % fra Danmark, medens de øvrige næsten alle var fra Storbritannien og Norge.

Den islandske Handel foregaar i 4 forskellige *Former*: som almindelig Købmandshandel, som Spekulanthandel, som Landhandel og gennem samvirkende Brugsforeninger. Den langt overvejende Del af Handelen foregaar paa den førstnævnte Maade, gennem Købmænd, der have faste Handelsetablissementer i Købstæderne og Handelsstederne ved Kysten, dels én, dels flere paa hver enkelt Handelsplads. Denne Handel, som i den første Halvdel af Aarhundredet næsten udelukkende var paa fremmede Hænder, besørges nu af 200 Købmandsforretninger, af hvilke 44 ere danske og udenlandske, medens 156 ere islandske. Spekulanthandelen drives altid ombord i et Skib uden nogen fast Handelsplads. Den drives dels af fremmede Spekulanthandlere, der komme sejlende paa deres egne Skibe fra Udlandet og stationere

disse for én eller to Maaneder paa de Steder, hvor Forholdene ere gunstige for en saadan Handel, dels af Forretningsmænd, der udsendes fra de faste Købmandsforretninger. Denne Handel, som tidligere havde en ikke ringe Betydning, er i den sidste Tid gaaet meget tilbage, idet den ved den betydelige Udvikling af Kommunikationsmidlerne for en stor Del har tabt sin Eksistensberettigelse. Landhandelen er først indført ved Lov af $^{7}/_{11}$ 1879, der giver enhver Bonde, som Sysselforstanderskabet anser for skikket dertil, Ret til at drive Handel med alle Slags Varer, undtagen Spirituosa. De maa dog dertil have en Bevilling, der udstedes af Sysselmanden og for hvilken der én Gang for alle svares et Beløb af 50 Kr. til vedkommende Syssels Kasse. Sysselforstanderskabet kan dog, dersom det mener, at der ingen Trang er til en saadan Handel eller at der er Fare for at den vil føre til Misbrug, nægte at give Bevillingen. Landhandelen drives derfor i de fleste Tilfælde i Forening med noget Landbrug af Bønder, der paa deres Gaarde have oprettet en mindre Købmandshandel. 1896 havde man 18 saadanne Forretninger, men 1899 var deres Antal gaaet ned til 15. Handel gennem Brugsforeninger er ogsaa af nyere Dato. Den begyndte først i Firserne ved, at Bønderne i et Syssel paa Nordlandet slog sig sammen og sendte for fælles Regning en Ladning Faar til England, hvor Salget foregik ved Kommissionær. Da dette Forsøg lykkedes, blev der organiseret en Forening med det Formaal at besørge Køb og Salg for Medlemmerne, der hæftede solidarisk for Forpligtelserne. Senere fulgte flere Eksemplet, saa at den ene Forening opstod efter den anden, indtil hele Landet var blevet omspændt af saadanne Brugsforeninger, der tilsidst sluttede sig sammen til en fælles Organisation, hvorhos man begyndte Udgivelsen af et Tidsskrift, for at agitere for Bevægelsen og bringe Oplysninger saavel om de islandske Brugsforeninger som om lignende kooperative Foreninger i andre Lande. Disse Brugsforeninger have virkelig gjort en hel Del Nytte, saa vel ved at bringe Priserne paa de forskellige Udførselsartikler i Vejret og Priserne paa mange Indførselsartikler ned, som navnlig ved at virke for en Forbedring af de udførte Varers Kvalitet. Da det fortrinsvis er Landbrugsprodukter, som udføres af disse Foreninger, især levende Faar og Heste til England (1894 udførtes levende Faar for 789,000 Kr. og Heste for 70,400 Kr.), var det et haardt Knæk for dem, da England for nogle Aar siden af agrarpolitiske Grunde lukkede sit Marked for Indførsel af levende Faar, som altsaa nu kun kunne udføres under Slagtetvang i Ankomsthavnen. Dette har bevirket, at Handelen gennem Brugsforeninger for Tiden ikke er saa livlig som nogle Aar tilbage, skønt den stadig fortsættes i det én Gang begyndte Spor.

Et meget karakteristisk Træk ved den islandske Handel er, at den for den allerstørste Del er Tuskhandel, en ren Naturalombytning uden Penge som Mellemled, skønt Varernes Værdi i Bogføringen beregnes i Kroner. Bonden faar hos Købmanden de Indførselsartikler, som han behøver, og betaler dem med Gaardens Produkter, naar disse ere færdige til Salg. Hvis Værdien af de solgte Varer overstiger Værdien af de købte, faar Bonden ingen Penge, men maa vente med at faa sit Tilgodehavende, indtil han trænger til nye Varer fra Købmanden. Paa samme Maade faar han, hvis han ikke kan dække Gælden, — hvad der er meget almindeligt, — Lov til at lade den staa som Restance til næste Aar. Dette Handelssystem er meget uheldigt, og dets skadelige Virkninger vise sig paa mange forskellige Maader. Den lette Adgang til Kredit hos Købmanden fremkalder en Tilbøjelighed til at købe flere Varer, end man senere kan yde Vederlag for. Gældsforholdet afføder igen et stærkt Afhængighedsforhold til Købmanden og bevirker et højst ugunstigt Prisforhold mellem Købmandens Varer og Bondens Produkter. Dette skaber atter en Misstemning overfor Købmandsstanden, der bl. a. giver sig Udslag i, at Bønderne ikke bestræbe sig for at fremme Produktionens Kvalitet, men overalt søge at slippe saa nemt som muligt fra deres Forpligtelser. Men den allerføleligste Mangel ved dette System er dog maaske den, at det ingensomhelst Opfordring eller endog Lejlighed giver til Kapitalopsparing. Thi selv naar man leverer Købmanden flere islandske Varer, end man har Brug for af fremmede Varer fra ham, kan man ikke faa sit Overskud udbetalt, undtagen ved at tage flere Varer, end man strængt taget behøver. Herved kommer Systemet ikke alene til at hæmme Lysten til en forøget Produktion og Sparsommelighed, men gør endog sit til at fremme Ødselhed, hvor den ikke fra Begyndelsen er tilstede. Denne Handelsmaade, der nu er bleven opretholdt gennem mange Aarhundreder, har ogsaa sat sine Mærker i den islandske Folkekarakter, som det vil tage Tid at faa udslettet, selv naar det en Gang lykkes at faa dette højst skadelige System afskaffet. Det var et af Brugsforeningernes Programpunkter at gennemføre Betaling i rede Penge som Grundlag for Handelen: men dette er kun lykkedes i et meget begrænset Omfang. De have paa Grund af manglende Kapital maattet tage Varer paa Kredit hos deres Kommissionærer, hvorved de ere komne i Gældsforhold til dem, og Forholdet er herved væsentlig blevet det gamle, at omtrent al deres Omsætning foregaar ved Vareombytning. Dog kunne de i Tilfælde af Overskud faa dette udbetalt i rede Penge, hvori der allerede ligger nogen Udviklingsmulighed. Men ogsaa fra forskellige andre Sider er der i de senere Aar blevet kæmpet ivrigt for at gaa over fra Vareombytning til Omsætning mod Penge, hvilken Bevægelse Lovgiv-

ningsmagten har søgt at støtte ved Oprettelsen af en Bank med Seddelemissionsret. Men da denne Banks Midler (jfr. ovenfor S. 88—89: Økono-

98. **Karavane paa Hjemvejen fra Handelsstedet.**
(Efter D. Bruun: Fortidsm. og Nutidshjem osv.)

miske Forhold) ere højst begrænsede, har den hverken mægtet at fremkalde nogen Forandring i Handelsforholdene eller at tilfredsstille Befolkningens Trang til Laan til Forbedring af deres Jorder og Bygninger. Der har derfor i de to sidste Altingssamlinger været Forslag fremme,

der gik ud paa Oprettelsen af en større Aktiebank til Dels ved Hjælp af dansk Kapital, der skulde have Hovedsæde i Reykjavík og Filialer i de tre andre Købstæder og være saa kapitalstærk, at den kunde tilfredsstille Befolkningens Behov i alle Henseender. Dette Forslag blev i sidste Altingssamling ganske vist vedtaget, men da det i sidste Øjeblik lykkedes Forslagets Modstandere at faa den Bestemmelse optaget i Forslaget, at den nuværende Landsbank med sine $^3/_4$ Million uindløselige Sedler skulde blive staaende ved Siden af Aktiebanken, er der ingen Sandsynlighed for, at denne foreløbig kommer i Stand. Men det varer dog forhaabentlig ikke ret længe, inden det lykkes at gennemføre Forslaget i en mere tilfredsstillende Form, og det deri-

99. Paa den nye Kørevej ved Reykjavík.
(Efter D. Bruun: Hesten osv.)

gennem oprettede Pengeinstitut vil da, saafremt det bliver forstandig ledet, kunne blive af en overordentlig Betydning saavel for den islandske Handel som det islandske Næringsliv i det Hele taget.

SAMFÆRDSELSMIDLER. Det islandske Kommunikationsvæsen staar endnu paa et temmelig middelalderligt Standpunkt, skønt der i den sidste Tid er blevet gjort særdeles meget for dets Udvikling saavel til Lands som til Vands. Der er i de 27 Aar, siden Landet fik sin frie Forfatning og egne Finanser, sikkert blevet gjort mere i denne Henseende end i alle de øvrige Tusind Aar fra Landets Bebyggelse.

Vejvæsenet er blevet ordnet ved Lov ($^{13}/_4$ 1894), hvorved alle Veje inddeles i 5 Klasser: Køreveje, Hovedveje, Fjældveje, Sysselveje og Sogneveje. Køreveje ere de Veje, ad hvilke Hovedvaretransporten

i de vigtigste Distrikter foregaar. Hovedveje ere de Veje, hvor Hovedpostruterne ligge. Fjældveje ere de Veje over Fjælde og Heder, som ikke henregnes til nogen anden Klasse Veje. Sysselveje ere de Veje, der uden at være Køreveje eller Hovedveje forene Sysseler eller føre gennem et Syssel, hvor Færdselen er størst, saasom til Handelssteder og almindelige Fiskepladser. Sogneveje ere de Veje, der forene Sogne eller føre gennem et Sogn, for saa vidt de ikke ere Køreveje, Hovedveje eller Sysselveje. Udgifterne ved de tre førstnævnte Vejes Anlæg og Vedligeholdelse afholdes af Staten, de andres af Kommunerne. Kommunernes Aarsbidrag til Vejvæsenet er fastsat i selve Loven (Kr. 2,50 for hver arbejdsfør Mandsperson i Alderen fra 20—60 Aar), medens Statens Bidrag fastsættes paa Finansloven. Der er, navnlig siden denne Lov blev givet, blevet anlagt lange Strækninger gode Køreveje, især paa Sydlandet (som Befolkningen dog endnu ikke har lært at benytte), ligesom der hvert Aar bygges flere Broer, dels af Træ, dels af Jærn (Hængebroer og faste Broer). Statens Vejvæsen ledes af en Vejingeniør, der igen til sin Raadighed har et vist Antal Værkførere *(verkstjóri)* for at lede de forskellige Arbejderkorps, som hvert Aar ere sysselsatte ved Vejanlæg. Men trods de store Anstrængelser, der saaledes udfoldes for at udvikle Vejvæsenet, findes der dog endnu i mange Egne ingen egentlige Veje, men kun Ridestier, og det vil sikkert vare længe, inden det lykkes at forsyne det store og tyndt befolkede Land med ordentlige Landeveje. Da man ingen Jærnbaner har og paa enkelte Undtagelser nær heller ikke kan benytte almindelige Vogne, maa al Transport af Varer til og fra Havnestæderne fremdeles foregaa paa Hesteryg, hvorved Omkostningerne ved Transporten blive uforholdsmæssig store. Naar derfor en Bonde, der bor fjærnt fra Kysten, ønsker at opføre en ny Bygning paa sin Gaard, kunne Omkostningerne ved Transporten af det hertil nødvendige Bygningsmateriale fra Handelsstedet endog overstige Indkøbsprisen. Paa samme Maade blive de Priser, som en saadan Bonde opnaar for sine Produkter, i Virkeligheden meget smaa, idet en uforholdsmæssig stor Andel af Salgsprisen fragaar til Transportomkostninger.

100. Hængebro over Ølvesaa.

Langt heldigere stillet i denne Henseende er Kystboeren, idet

han — med Undtagelse af en længere Strækning paa Sydkysten, hvor der ingen Havne findes — overalt kan benytte Søvejen. Og en betydelig Udvikling af Dampskibsfarten lader sig lettere iværksætte i Løbet af kort Tid, saaledes at den kan komme omtrent hele Landet tilgode, end et helt System af Landeveje. Dette er da ogsaa sket i den Grad, at Forbindelsen til Søs, saavel imellem Island og Udlandet som imellem de forskellige Landsdele og Egne, nu maa betegnes som ganske tilfredsstillende. Forbindelsen med Udlandet besørges — foruden af flere Købmænds private Skibe — af 4 store Dampskibe fra »Det Forenede Dampskibsselskab« i København, der gøre mindst 18

101. Hængebro over Thjórsaa.
(Efter D. Bruun: Det høje Nord).

Ture om Aaret mellem Reykjavík og København, efter en forud fastsat Fartplan. Paa alle disse Rejser anløbes Leith i Skotland og i de fleste Tilfælde ogsaa én eller flere Havne paa Færøerne. Paa 12 af disse Rejser sejle disse Skibe saavel paa Opturen som paa Nedturen enten helt eller delvis rundt om den islandske Kyst med indtil 22 Anløbssteder. Desuden besejle to private Dampskibslinier fra København Islands Øst- og Nordkyst, hvoraf den ene (»Otto Wathnes Arvinger«) gør 12 Ture om Aaret med 12 Anløbssteder paa Island, 2 paa Færøerne og 2 i Norge, den anden (»Thor. E. Tulinius«) 10 Ture om Aaret med 12 Anløbssteder paa Island, 2 paa Færøerne og skiftevis 1—3 i Norge eller 1 i Skotland. Den stedlige Trafik besørges — foruden delvis af de allerede nævnte Skibe — af 2 større Kystbaade fra »Det

102. Kort over Island.

——— Dampskibsruter fra Udlandet og langs Kysten. - - - - Kystfartruter (4). ——— Hovedturistruter (1, 3 a). ——— Postruter (5–8).
.... Almindelige Rejseruter (2, 3 b, 9–10). —.—.—. Rejseruter igennem ubeboede Egne, hvor Tælt maa medføres.

(Efter D. Bruun: Det høje Nord).

Forenede Dampskibsselskab«, der i Maanederne April—Oktober holdes i regelmæssig Fart mellem Reykjavík og Akureyri (paa Nordlandet), idet den ene, der gør 7 Ture frem og tilbage med 27 Anløbssteder, gaar østen om Landet, medens den anden, der gør 6 Ture med 35 Anløbssteder, gaar vesten om Landet. Desuden besørges den stedlige Trafik paa Syd- og Vestkysten af 4 mindre Dampbaade, af hvilke de to sejle hele Sommeren efter en forud bestemt Fartplan, medens de to andre, der tilhøre private Forretningsmænd, ikke have nogen fast Fartplan. I hvor høj Grad Dampskibsfarten er bleven udviklet i den sidste Tid, kan ses deraf, at i Aaret 1858 kom det første Dampskib til Island, og endnu i 1875 blev Landet kun besejlet af et eneste Postdampskib, der gjorde 7 Rejser om Aaret og paa 4 af disse kun anløb ét Sted paa Island, medens det paa 3 af Rejserne anløb to Steder. Nogen Kystfart var der den Gang ikke Tale om, og Forbindelsen mellem de enkelte Landsdele var i den Grad besværlig, at naar en Embedsmand paa Nordlandet blev forflyttet til Sydlandet, maatte han faa sine Møbler sendte med et Sejlskib over København. Ja, endnu for 9 Aar siden maatte en Købmand paa Borðeyri (paa Nordlandet), der plejede at sælge Smør til en Købmand i Ísafjord (paa Vestlandet), paa Grund af manglende direkte Forbindelse sende dette enten over København eller over Reykjavík.

103. Posthuset i Reykjavík.

Det islandske Postvæsen ledes under Landshøvdingens Overopsyn af en i Reykjavík ansat Postmester, der under sig har 25 Postekspeditører, hvoraf 2 i selve Reykjavík. Udenfor Reykjavík findes der 23 Postekspeditioner og 165 Brevsamlingssteder. Postforbindelsen med Udlandet samt mellem de islandske Havnesteder besørges selvfølgelig af de ovenfor nævnte Dampskibe og er naturligvis efterhaanden bleven udvidet i samme Grad som Dampskibsfarten. Hvor store Fremskridtene i saa Henseende have været i Aarhundredets Løb, kan ses deraf, at den Gang en regelmæssig Postforbindelse mellem Danmark og Island i Slutningen af det 18. Aarhundrede (1776) først blev oprettet og endnu henimod Midten af det 19. Aarhundrede gjorde

Postskibet kun én Rejse om Aaret. Nu derimod er der den største Del af Aaret Postforbindelse med Udlandet hver 14. Dag og om Sommeren jævnlig i hver Uge. Derimod har Postforbindelsen mellem de enkelte Egne inde i Landet haft vanskeligt ved at udvikle sig i samme Grad, idet den her maa besørges af ridende Postførere og Postsagerne fremføres paa Hesteryg, hvad der især om Vinteren er forbundet med de største Besværligheder. Dog er ogsaa denne Postforbindelse i Løbet af de sidste 25 Aar bleven betydelig udvidet, ikke alene i Henseende til Oprettelsen af et større Antal Postekspeditioner og Brevsamlingssteder, men ogsaa med Hensyn til Postturenes Antal. Medens disse Postførere, der udsendes i forskellige Retninger fra de større Byer, 1875 kun gjorde 7 Rejser frem og tilbage om Aaret, er Postturenes Antal nu steget til 15 eller mere end det dobbelte. I de sidste Par Aar er der desuden, efter Fuldførelsen af Kørevejene paa Sydlandet, blevet bevilget et Beløb til ugentlige Postvognsture fra 5. Juni til 1. Oktober mellem Reykjavík og Oddi (i Rangárvalla Syssel), paa hvilke Ture foruden Posten ogsaa Gods og Personer modtages til Befordring. Postvæsenets Udvikling i det Hele taget i de senere Aar ses bedst deraf, at i Tidsrummet 1877—98 var Antallet af almindelige Breve vokset fra 37,300 til 279,600, af anbefalede Breve og Pengebreve fra 1,930 til 18,090 og af Pakkeforsendelser fra 4,436 til 10,590. Hvis man havde statistiske Opgørelser over de sidste 3 Aar, vilde disse dog sikkert udvise en endnu betydeligere Fremgang. En højst følelig Mangel ved det islandske Postvæsens Ordning er, at der ikke kan sendes Postanvisninger fra det ene Posthus til det andet og heller ikke til Udlandet undtagen fra Reykjavík alene. Alle Pengeforsendelser maa derfor sendes i lukkede Breve, som, naar de sendes over Land, derved kunne gaa tabt, idet Postkasserne, naar Posten skal føres paa Hesteryg over en vanskelig Flod, kunne blive skyllede bort af den rivende Strøm, hvad der ikke saa sjælden er hændet.

104. Overfart over en Flod.

Telefoner haves paa Island kun paa en kortere Strækning paa 4 Steder, nemlig imellem de fire Købstæder og nogle i Nærheden af

disse liggende Steder. Af Telefonledninger i enkelte Huse findes kun én i Reykjavík (mellem Amtmanden og Biskoppen, der som Stiftsøvrighed jævnlig maa forhandle med hinanden om Embedssager). Nogen Telegrafforbindelse har Island endnu ikke, men der gøres for Tiden, navnlig af det »Store Nordiske Telegrafselskab« i København, store Anstrængelser for at faa en saadan i Stand, saavel imellem Island og Udlandet som mellem de enkelte Landsdele paa Island, og de danske og islandske Bevillingsmyndigheder have i dette Øjemed allerede bevilget 1,855,000 Kr. fordelt paa 20 Aar (heraf 1,080,000 Kr.

105. Færgefart over en Flod.
(Efter D. Bruun: Det høje Nord.)

fra Danmark og 775,000 Kr. fra Island). Da Foretagendet imidlertid ikke kan gennemføres, medmindre der fra fremmede Stater opnaas mindst et ligesaa stort Tilskud, er det dog usikkert, om det paatænkte Anlæg kommer i Stand, skønt det er at haabe, at Sagens store videnskabelige Betydning (navnlig for Meteorologien) vil kunne bevæge de større Kulturstater til at bringe de forholdsvis ringe Pengeofre, som dens Gennemførelse kræver. Hidtil har, saavidt vides, foruden de danske og islandske Lovgivningsmyndigheder kun den svenske Rigsdag vedtaget at støtte dette Foretagende med en 20aarig Bevilling paa 10,000 Francs.

Der bevilges aarlig paa den islandske Finanslov forholdsvis store Beløb til Samfærdselsvæsenet. For Finansperioden 1900—1901 blev der saaledes hertil bevilget ialt 598,392 Kr. Heraf til Vejvæsen og Broer 214,600 Kr., til Dampskibsfart, Fyrvæsen og Kystmaalinger 140,292 Kr., til Postvæsenet 133,500 Kr. (foruden 40,000 Kr. aarlig af den danske Statskasse for Postforbindelsen mellem Danmark, Færøerne og Island), og som første Bidrag til det paatænkte Telegrafanlæg 110,000 Kr.

VII. SANITÆRE OG HUMANE FORANSTALTNINGER.

SUNDHEDSPLEJEN. Det islandske Sundhedsvæsen har i Aarhundredets Løb undergaaet store Forandringer. Ved Aarhundredets Begyndelse fandtes der i hele Landet kun 6 Læger (Landfysikus og 5 Distriktslæger), og endnu 1850 var de kun 7, hvorefter deres Antal efterhaanden steg til 10. Men først efter at Landet havde faaet sin egen Lovgivningsmyndighed, blev en højst nødvendig Omordning af Lægevæsenet foretaget. Der blev nu (1875) oprettet en Lægeskole i selve Landet, og hele Landet blev inddelt i 20 Lægedistrikter. Efter at alle Distriktslægeembederne vare blevne besatte, blev der fra 1883 paa Finansloven bevilget Honorar til flere ekstraordinære praktiserende Læger, hvis Antal efterhaanden voksede til 16. Endelig er Lægevæsenet ved Lov af $^{13}/_{10}$ 1899 blevet fuldstændig omordnet og Distriktslægernes Antal betydelig forøget.

I Følge den nugældende Ordning ledes det islandske Sundhedsvæsen af en Landfysikus (bosat i Reykjavík), der foruden at føre Tilsyn med Lægerne og Apotekerne tillige er Forstander for Lægeskolen (jfr. S. 42: Oplysning). Under ham sortere 42 Distriktslæger, der med Hensyn til Lønningsvilkaar deles i 5 Klasser, af hvilke de 3 første udnævnes af Kongen, de 2 sidste (uden Pensionsret) af Landshøvdingen. Desuden findes der i Reykjavík foruden en fast ansat Docent ved Lægeskolen og en Hospitalslæge ved det i Byens Nærhed beliggende Spedalskhedshospital en statsunderstøttet Øjenlæge og Tandlæge, saa at Lægernes samlede Antal nu er blevet 47 eller én Læge for hver 1600 af Landets Beboere. Af Jordemødre er der ansat et stort Antal, af hvilke de fleste have faaet deres Uddannelse ved Lægeskolen i Reykjavík, enkelte ved Fødselsstiftelsen i København. Af Hospitaler findes der kun 6, et i hver af Landets 4 Købstæder, et i Patreksfjord (paa Vestlandet), og endelig det ovenfor nævnte Spedalskhedshospital paa Laugarnes, lige ved Reykjavík, hvis Bygning er skænket af den danske Oddfelloworden, medens alle dets Udgifter

iøvrigt afholdes af Landskassen. Af disse Hospitaler ere de fire først blevne oprettede i de allersidste Aar og det femte blevet ombygget. Af Apoteker findes der 4, et for hvert Amt, af hvilke de tre ligge i Købstæderne Reykjavík, Seydisfjord og Akureyri, medens det fjerde ligger i Handelsstedet Stykkishólmur (paa Vestlandet). Desuden findes der hos hver Læge et større eller mindre Haandapotek. Der er for nogle Aar siden blevet oprettet to Dyrlægeembeder, af hvilke det dog hidtil kun er lykkedes at faa det ene besat, skønt Altinget i en Række af Aar har bevilget en rundelig Understøttelse til islandske Veterinærelever ved den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole i København. Ved Siden af Lægerne praktisere et stort Antal Kvaksalvere, navnlig Homøopater, af hvilke enkelte nyde endog større Tillid hos Almuen end de videnskabelig uddannede Læger, idet de menes at være fødte med særlige Anlæg til at kende og helbrede Sygdomme.

106. Hospitalet paa Seydisfjord.

Alle disse sanitære Foranstaltninger have haft til Følge, at den almindelige Sundhedstilstand nu er bleven langt bedre end tidligere. Det er saaledes statistisk oplyst, at Gennemsnitslevealderen i den sidste Fjerdedel af Aarhundredet er bleven forøget med mindst $10^1/_2$ Aar, og tager man den sidste 5-aarige Periode, for hvilken statistiske Opgørelser haves, for sig, bliver Forlængelsen endog henved 21 Aar. I Tidsrummet 1835—74 var Gennemsnitslevealderen paa Island kun 32 Aar 2 Maaneder, medens den 1875—95 var 42 Aar 8 Maaneder og 1891—95 endogsaa 52 Aar 11 Maaneder. Ikke mindre tydeligt bliver Fremskridtet, naar man ser hen til Børnedødeligheden; den er i høj Grad aftaget. Af 1000 levende fødte Børn døde inden 1 Aars Alderen 1893—97: 118; 1888—92: 138,4; 1883—87: 165,4; 1867—71: 224. I Aarene 1838—55 var Tallene for Drenge 313,4 og for Piger 276,9. Naturligvis er Aarsagerne til denne store Fremgang mangeartede. For en stor Del skyldes den sikkert en lettere Adgang til Lægehjælp og Bistand af kyndige Jordemødre, men den skyldes dog — navnlig i Forbindelse hermed — ligesaa meget en almindelig økonomisk Fremgang og deraf følgende bedre hygiejniske Vilkaar: bedre og sundere Ernæring, bedre Boliger, større Renlighed osv.

En af de farligste Sygdomme paa Island er Ekinokoksygdommen

(en fra Hundenes Bændelorme stammende Sygdom), der tidligere var meget almindelig, men nu er i betydelig Aftagende. Spedalskhed, som i de foregaaende Aarhundreder var meget almindelig, syntes ved Midten af Aarhundredet næsten at være forsvunden, men er i den sidste Halvdel paa Grund af manglende sanitære Foranstaltninger igen tiltaget noget, skønt den ingenlunde kan siges at være meget udbredt (1894 fandtes der i hele Landet kun 146 Spedalske). Nu er der imidlertid ad Lovgivningens Vej foretaget energiske Skridt til at bekæmpe disse Sygdomme, som det med Tiden forhaabentlig vil lykkes at udrydde. Tuberkulosen, som tidligere synes at have været en ukendt Sygdom paa Island, har i de sidste Aar tiltaget i en uhyggelig Grad. Veneriske Sygdomme ere ukendte som lokale og optræde kun enkelte Gange sporadisk i Havnestederne som indførte af Fremmede.

HUMANE FORANSTALTNINGER. Af Anstalter for abnorme Individer findes kun et Kursus for Døvstumme, hvor de, saa længe Læretiden varer, faa fri Undervisning, Ophold og Forplejning. I sidste Altingssamling blev der imidlertid vedtaget en Lov om Oprettelsen af en Sindssygeanstalt, hvortil en dansk Dame, Justitsraadinde Hostrup-Schultz, har tilbudt at skænke Bygningen med tilhørende Inventar, medens en dansk Læge (Fruens Svigersøn) Chr. Schierbeck har tilbudt at overtage Ledelsen af Anstalten uden noget Honorar, imod at Anstaltens øvrige Udgifter afholdes af Landskassen.

107. Spedalskhedshospitalet paa Laugarnes.

Alderdomsforsørgelsesspørgsmaalet er paa Island løst paa en ret ejendommelig Maade ved Lov af $^{11}/_{7}$ 1890, der paabyder Oprettelsen af en Understøttelseskasse for svagelige og aldrende Almuesfolk i hver Købstad og Landkommune i Landet. Til disse Understøttelseskasser skal ethvert, saavel kvindeligt som mandligt, Tyende i Alderen 20—60 (deriblandt Børn, der opholde sig hos deres Forældre) aarlig betale henholdsvis 30 Øre (Kvinder) og 1 Kr. (Mænd). Herfra undtages dog uformuende Personer, hvem Forsørgelse af én eller flere Trængende paahviler, samt saadanne, der formedelst Sygdom eller af andre Grunde ikke kunne fortjene Løn, og endelig de, som paa en eller anden Maade have sikret sig Forsørgelse efter 65 Aars Alderen. Afgiften udredes ved Udgangen af hvert Tjenesteaar af Husfaderen for alle Afgiftspligtige, der i det forløbne Aar have haft deres

Hjem hos ham; men han er til Gengæld for Tjenestetyendets Vedkommende berettiget til at tilbageholde Afgiften i dettes Løn. Afgiften indkræves af de kommunale Myndigheder og indsættes til Forrentning i en Sparebank i Reykjavík. De første 10 Aar efter Oprettelsen af disse Kasser lægges hele den aarlige Afgift tilligemed alle Renter til Kapitalen, men derefter kun den ene Halvdel af saavel Afgift som Renter, medens den anden Halvdel af de kommunale Myndigheder fordeles blandt svagelige og aldrende Trængende, der have hjemme i Kommunen og ikke nyde Fattigunderstøttelse, uden Hensyn til, hvor de ere forsørgelsesberettigede, saafremt de tilhøre eller en Gang have tilhørt de til Understøttelseskasserne afgiftspligtige Klasser.

Fattigvæsenet er paa Island ordnet saaledes, at Fattiglemmerne mod et bestemt Vederlag fordeles til Underhold blandt Bønderne i vedkommende Kommune. Dog kunne trængende Familiefædre ogsaa modtage Fattigunderstøttelse i deres Hjem, naar de kommunale Myndigheder finde dette hensigtsmæssigt. Derimod findes der ingen Fattiggaarde. Behandlingen af Fattiglemmer er særdeles human, i de fleste Tilfælde ligesaa god som af et almindeligt Tyende. Som Følge heraf har Tanken om at komme paa Fattigvæsenet ikke noget saa afskrækkende ved sig som mange andre Steder, og dette er maaske en af de væsentligste Aarsager til, at Antallet af Fattiglemmer er saa uforholdsmæssig stort og Fattigskatten den føleligste af alle Skatter. 1872—75 nød hvert 15. Menneske (6,6 %) paa Island Fattigunderstøttelse, 1891 hvert 21. (4,8 %) og 1895 hvert 31. (3,3 %). Fattigskatten udgjorde i Gennemsnit for hver Skatteyder 1872—75 Kr. 22,6, 1891 Kr. 12,1 og 1895 Kr. 10,3. 1872—75 anvendtes der gennemsnitlig til hvert Fattiglem Kr. 48,6, 1891 Kr. 50,8 og 1895 Kr. 66,0. Som man heraf kan se, er Antallet af Fattiglemmer saaledes stærkt aftaget i denne Periode, hvilket ligesom saa meget andet vidner om en almindelig økonomisk Fremgang. Som Følge heraf er Fattigskatten for hver enkelt Skatteyder bleven formindsket med Kr. 12,3, og det til Trods for, at der 1895 til hvert Fattiglem gennemsnitlig anvendtes Kr. 17,4 mere end 1872—75. Alligevel er Fattigskatten endnu en højst følelig Byrde, og dog ere Udgifterne til Fattigvæsenet i Grunden betydelig større, end de anførte Tal udvise. I dem ere nemlig forskellige Udgiftsposter ikke medregnede, som f. Eks Begravelsesomkostninger, Rejseudgifter, naar Fattiglemmer sendes fra den ene Kommune til en anden, Laan til Trængende, der jævnlig aldrig tilbagebetales, samt forskellige mindre midlertidige Understøttelser. Hertil kommer, at det Vederlag, der ydes for et Fattiglems Underhold, i Grunden er ringere, end selve Underholdet koster. Naar alt dette tages i Betragtning, kan det ikke nægtes, at Udgifterne til Fattigvæsenet ere uforholdsmæssig store, og det maa derfor blive en af Fremtidens første Opgaver at finde en

anden mere hensigtsmæssig Ordning, hvorved de kunne blive formindskede. Forresten kunde de kommunale Myndigheder, naar de gik frem med lidt større Strænghed overfor Fattiglemmer, sikkert formindske dem noget. Thi det kan næppe nægtes, at flere af de Individer, der nu føre en ganske behagelig Tilværelse som Fattiglemmer, vilde være i Stand til at ernære sig selv. Men naar de uden videre Vanskelighed kunne faa et ligesaa godt eller endog bedre Underhold paa andres Bekostning end de, der selv arbejde for deres Underhold, finde de det ikke Umagen værd at anspænde deres Kræfter. Men at underholde den Slags Individer paa Samfundets Bekostning er virkelig en misforstaaet Humanitet og en Uret imod de nyttigere Medlemmer af Samfundet.

Afholdsbevægelsen har i de senere Aar vundet mange Tilhængere paa Island, og der arbejdes ihærdigt for at modarbejde Nydelsen af berusende Drikke. Der er i dette Øjemed blevet stiftet talrige Afholdsforeninger, af hvilke Good-Templarordenen (med Hovedsæde i Reykjavík og ca. 4000 Medlemmer) er den største og virksomste. Virkningen af disse Foreningers energiske Arbejde viser sig deri, at medens Indførselen af alle andre Varer stiger stærkt, er Indførselen af Spirituosa i Aftagende (og i selve Landet finder ingen Tilvirkning af alkoholholdige Drikkevarer Sted). I Aaret 1896 var Indførselen af Brændevin pr. Individ 5,05 Potter, af andre Spirituosa (Vine) 0,92 Ptt. og af Øl 2,46 Ptt., medens Indførselen 1865 var af Brændevin 8,94 Ptt. og af andre Spirituosa 1,81 Ptt. (Øl indførtes den Gang ikke). Afholdsbevægelsen er ogsaa i den sidste Tid bleven kraftig støttet af Lovgivningsmagten, saavel ved et aarligt Tilskud til Good-Templarordenen som ved forskellige prohibitive Lovbestemmelser. Der er saaledes en temmelig høj Indførselstold paa alle alkoholholdige Drikkevarer og i Følge Lov af $^{11}/_{11}$ 1899 skal enhver, der driver Handel med spirituøse Drikkevarer, til Landskassen erlægge en aarlig Afgift af 500 Kr. for hvert Udsalgssted og desuden andre 500 Kr. for en Bevilling, der giver Ret til en saadan Handel for et Tidsrum af 5 Aar, men derefter maa fornyes. Bevillingen udfærdiges af Amtmanden, efterat vedkommende Byraad eller Sogneraad har faaet Lejlighed til at udtale sig om, hvorvidt den skal gives eller ej. I Følge samme Lov skal enhver, der har Ret til Udskænkning af spirituøse Drikkevarer, til Landskassen svare en aarlig Afgift af 300 Kr. i en Købstad og 200 Kr. udenfor Købstæderne, foruden det samme Beløb for en Beværterbevilling, der dog kun gælder for 5 Aar ad Gangen og for et enkelt Beværtningssted. Den, der ønsker at opnaa en saadan Bevilling, skal derom indgive et Andragende til vedkommende Sogneraad eller Byraad. Stiller dette sig velvilligt til Andragendet, skal det sætte Sagen under Afstemning paa et Møde, hvortil alle de, der have Stemmeret i

kommunale Anliggender (altsaa ogsaa Kvinder) have Adgang. For at Bevillingen kan gives, udfordres, at Andragendet anbefales af en Majoritet saavel af Mødets Deltagere som af baade vedkommende Sogneraad og Sysselforstanderskab, samt billiges af Amtmanden. Desuden bestemmer Loven, at ingen er pligtig at betale spirituøse Drikkevarer, som han faar paa Kredit paa Beværtningssteder, og Elever i offentlige Skoler endog ikke, hvad enten dette sker i Beværtninger eller andre Steder. Udskænkning af spirituøse Drikkevarer til en Person, der er under 16 Aar, eller som, den udskænkende vitterlig bekendt, i Løbet af de sidste 5 Aar er umyndiggjort paa Grund af Drikfældighed, eller i Løbet af samme Tid har været angrebet af Drankergalskab, eller mangler Fornuftens fulde Brug, straffes første Gang med Bøder paa 50—500 Kr. og i Gentagelsestilfælde med Fortabelse af Retten til Udskænkning. Ved en anden Lov er Tilvirkning af alle spirituøse Drikkevarer forbudt paa Island.

Disse Foranstaltninger have haft til Følge, at en Mængde Handelsforretninger have fuldstændig ophørt med at indføre og forhandle Spirituosa, ligesom enkelte Beværtningsdrivende have nedlagt deres Beværtninger.

TILLÆG.

1. UDVALG AF ISLANDSKE DIGTE.

BJARNI THORARENSEN.

SANGEN TIL SIGRUN. — (Oversat af *C. Rosenberg*).

Ve du nys mig voldte
ved hvad du ytred, Sigrun!
Jeg bad dig en Gang mig gæste
igen, hvis først du døde.
Du kunde ej tro, at Kys jeg
kold Brud vilde give,
eller Haand om Liv lægge
den Ligklædte, Hvidblege.

Saa maa min Mø da mene,
jeg mer ej hende elsker,
naar hun ej tror, at end jeg
vil elske hende falmet.
Det er dog dine Læber,
har Døden end dem kølet,
samme Kinder ser jeg,
ser jeg dem end hvide.

Kys i kolde Vinter
paa kolde Sne dog trykker
den rige Sol, som paa røde
Roser midt om Somren;
hvid er vænest Lilje,
hvid Du selv som Ny-Sne —
mon du da mindre straaler,
for Mund og Kinder hvidne?

Lad fra dine Læber
Livs-Vældet synke,
blidt dem Brisen fra Evigheds
Blaasale smykker.

Kindens Form er ej falden,
den fagre, englehvide,
jævnskøn med den røde,
skønt Jord-Blusset sluktes.

Liljevaand, min lyse,
lad mig da ej alene,
farer end først til Himlens
Fredsale du heden.
Kom, naar i Høst den kolde
Kuling Bølgen vælter,
eller ved Midnat Maanen
i Mulmsky sig hyller.

Maaske den blege Maane
af Medynk til Side
Sløret slaar, saa det lyse
Smil jeg kan kende.
Vær da snar og sæt dig
sagte paa mit Bolster,
og rør ved mig varlig
med de hvid-bløde Hænder!

Fluks da flyr mig Søvnen,
jeg Favnen mod dig breder;
synk med snekold Barm mig
snarlig da til Hjærtet!
Bryst mod Bryst Du knuge
og bliv, til du faar krystet
mig løs af Kroppens Lænker,
at let jeg kan dig følge.

Saa skal vi bort over Bjærge og Dale
i brændende Favntag, ad Luftveje svale
paa Nordlysets Guldvogne[1] storme afsted.
Væne, som Smaablus i Vindhjem[2] mon prange
ad »Vinterens Sti«[3] skal vi dansende gange
og blunde paa Sneskyers Bolstre i Fred.

VINTEREN. — (Oversat af *C. Rosenberg*).

Hvo rider med Gny
paa gylden Bro,
over højhvalt Himmel
paa Hesten hvid —
fnysende ryster den
rimtyk Manke,
Gnister springe
fra Staalsko-Hager?

Graa om den gramme
glimrer Brynjen;
et Isskjold hænger
Helten fra Aksel;
sval fra hans Sværdblad
svulmer Vinden,
Nordlys-Blus han[4]
bærer paa Hjælmen.

Fra Midnats-Rigets
Mulm han kommer —
Verdens Styrkebrønd,
Vegheds Rædsel.
Vaar ej trives
og Vellyst aldrig
i Sejlstens-Landet
paa Sejlstens-Fjælde[5].

Ælde véd han ej af,
skønt ældre end Verden
og jævngammel med Gud;
overleve skal han
alle Kloder
og se dem som Lig ligge.

Vældig paa hans Ve
ham vokser Styrken[6];
Fjørgyn[7] fluks
i hans Favntag stivner;
til Demant vorder
den Vænes Livsblod,
og Grønsvær-Kaaben
graaner og visner.

Ej al sin Kraft dog
Kæmpen øver
mod de magtløse, grønne
Muldets Børn;
sagtelig dem
i Søvn han dysser,
saa de Ældedødens
Ynk ej føle.

Saa kommer han vældig,
kryster i stærke
Jærnarm Jorden
og Jorden kysser;
Moder hun af dette
Møde vorder
og vælger en Hjælperske,
Vaar hun kaldes.

For Vaaren siger man,
Vintren flyr;
ej han flyr dog,
men opad svæver:
Vaar er underst,
Vinter øverst,
knejser bredbringet
i Blaaluften.

---

[1] Her indsat efter Originalen; i R.s Oversættelse staar ved en Misforstaaelse »Guldheste«.
[2] Som Smaablus i Vindhjem d. e. som smaa Stjærner i Luften (Himmelrummet).
[3] Det islandske Navn *(vetrarbraut)* for Mælkevejen. Denne Verslinje lyder i Originalen saaledes: »skal vi i Maaneskin danse henad Mælkevejen«.
[4] Nøjagtigere i *Gísli Brynjúlfssons* Oversættelse: »Og Nordlysbusken blinker paa Hjælmen«.
[5] Sejlstens-Land d. e. Magnet-Landet (i Nærheden af Nordpolen).
[6] Rigtigere hos *G. Brynjúlfsson*: »Det kraftige styrkes, / naar han kommer det nær«.
[7] Navn paa Jorden som Gudinde i den nordiske Mytologi.

Aldrig saa højt dog
Helten stiger,
at han ej Jordens
Hjulakse holder
ved Ender bægge,
og aldrig slipper han
noget paa Jord,
som nær er ved Himlen.

Derfor selv
ved Sommertide
skinner Vintrens
Skrud paa Fjælde;
thi vil ej heller
tø om Vaaren
paa Oldings Hoved
Himmelrimen.

MINDEDIGT OVER EN LÆGE. — (Oversat af *Kr. Arentzen*)

Ingen dadler
den, som under Klipper
ligger levende
med brudte Lemmer
og Kødet af Lava
sønderhugget,
fordi han ej skriger
efter Noder.

Ingen undre sig,
naar der skyder
sælsomme Kviste
op af en Jordbund,
nedenfra hedet
af Sorgers Flamme,
ovenfra vandet
af Taarers Ildregn!

Thi dadle ingen
Oddur Hjaltalín,
fordi hans Tale
somme forarged!
Det var Frostroser
af Dødens Kulde,
Sorgens Latter
og Helblomster.

Alt fra hans Ungdom
Livets Lykke
troløs imod ham
stedse sig viste.

Armod ham fulgte
til alle Møder,
og Sorger som oftest
vented ham hjemme.

Hjærtet en Konges,
Evnen en Tiggers —
øged sin Trang han
ved Lindring af andres,
Lykke for andre,
men ej for sig selv —
bøjet af Sygdom
læged han andre.

Rig var hans Aand dog;
og naar et Bjærg af
Kummer og Sygdom
knuged hans Bryst,
tumled han Bjærget,
fremmaned hurtig
Trolde og Skjoldmøer
fantastiske Skove[1].

Og disse Skikkelser,
vilde og sære,
joge en Stund da
Sorgen paa Flugt.
Andre forarged de;
men Oddur sig skabte
en Latter-Verden
af Graadens Verden.

---

[1] I Originalen staar: Skove af Idéer (d. e. Vrimmel af Idéer).

Tier nu Oddur,
og Øjnene brustne
ind efter Aanden
i Evighed stirre.
Dér den har en
saadan Verden,
at den behøver ej
bedre skabe.

Men du, som ned ad
Livets Strøm
flyder sovende
til Dødens Munding, —
last ej Laksen,
der kraftig mod Strømmen
kæmper og op ad
Fossen springer!

NAAR HØJEN EG I STORMEN SEGNER.[1] — (Oversat af *Gísli Brynjúlfsson*).

Naar højen Eg i Stormen segner,
fra Fjæld til Fjæld det bli'r fortalt;[2]
men naar den blaa Viol henblegner,
vist ingen hører, at den faldt.
Først svundne Duft fortæller blidt,
hvad Tab vor Urtegaard har lidt.

ET KYS ENDNU. — (Oversat af *Grímur Thomsen*).

Min Svava! det undre dig ikke,
at Hjærtebeklemthed
kun ét Ord ad Gangen tillader
mig afbrudt at stamme, —
og at nu igen jeg mig nærmer,
skønt nys du mig kyssed;
men stød mig dog ikke tilbage,
du skylder mig noget!

Thi ved hint Kys vore Sjæle
vist mødtes i Døren,
og min blev da siddende, Svava,
paa din svulmende Læbe.

Dér paa de duftende Roser
den hviler saa gærne,
for i en drømmende Dvale
paa dig kun at tænke.

Mit Liv da ligger paa dine
Læber, min Elskte;
tillad af den Seng, hvor det sover
jeg suger det til mig!
Du vil dog vel ikke til Døden
mig vie, min Svava!
Men giv da min Sjæl mig tilbage
med et Kys, som du tog den.

NATTEN. — (Frit oversat af *Grímur Thomsen*).

Over Solens Grav alt Bølger rinder,
Jorden skjuler sig i Nattens Grav,
det Nærværende for Øjet svinder,
men det Forbigangnes tavse Minder
stige frem af Evighedens Hav.

Hist det Høje kun kan Øjet møde,
men det Smaa, det Lave ej —
disse Fakler, som paa Himlen gløde,
det er store Mænd, for Sekler døde,
som os vinke paa vor Jordevej.

Og hun Møen med den blide Flamme
i det dybe, tankedrukne Blik,
som til alle Tider er det samme,
det er gamle Saga, Mindets Amme,
som af Mindet selv sin Næring fik.

Se de Flamménég i lange Kæder
gynge sig og slynge sig i Dans:
Det er Nordens stolte Heltes Hæder,
som paa Himlens dybe Hvælving breder
ud i Nordlys Evighedens Glans.

[1] Første Vers af et Mindedigt over Magnús Stephensens Hustru.
[2] I Originalen: afgiver Bjærgklipperne en Melding derom (d. e. Braget giver Genlyd i Fjældene).

JÓNAS HALLGRÍMSSON.

SAVNTONER. — (Oversat af *C. Rosenberg*).

Jeg mindes dig, Mø,
naar den mægtige Sol
højt paa Himlen straaler,
husker dig, naar Maanen
mod Havets Skød
synker sølverblaa.

Ad dig hører jeg
Himlens Vinde
elskov-aandende kalde;
Fjældbækken mumler
dit fagre Navn
glad i grønne Dale.

Mangt jeg ser,
som monne dig ligne
i Guds den gode Verden:
Daggry dit Smil,
Stjærner dine Øjne,
Liljer din Haand den lyse.

Hvi har Skæbnen
skiftet for os
saalunde Lykkens Lodder?

Hvi blev ej undt mig
alle mit Livs
Dage med dig at nyde?

Længe vil jeg,
før hint lyse Billed
mig af Minde svinder,
henad de Veje,
du vandrer nu,
se med sorgfuldt Øje.

Solskære Møer,
som siden jeg skued,
alle mig om dig minde;
thi gaar jeg ene
og ustøttet
ned mod de dunkle Døre.

Ved Sten jeg stander,
stivner Tungen,
bæver i Barm mig Aanden.
Storlyset daled,
Stjærner tindre —
dig ene savner min Sjæl.

VED REJSENS ENDE. — (Oversat af *Olaf Hansen*[1]).

Elskovsstjærnen
staar over Hraundrangi,
Nattens Sky den skjuler.
Den lo paa Himlen,
men længes og lide
maa Svenden i Dalens Dyb.

For dér tændes mit Haab
og min hele Sjæl
af Guddomsflammernes Glød,
og binder mit Sind,
jeg bryder de Baand,
jeg maa til dig — bred Armene ud.

Og jeg sænker mig derned
og ser dig ind
i din Sjæl; dit Liv jeg lever.
Hvert Aandedrag,
Gud under dig,
varmt i mig jeg mærker.

Dér vi plukked,
du og jeg,
den høje Bjærglis Blomster.
Jeg ordned og lagde
dem op i dit Skød,
og du tog glad mod Gaven.

---

[1]) Jfr. »Ny-islandsk Lyrik«, København 1901 (J. Frimodts Forlag), hvorfra alle de følgende Oversættelser af Olaf Hansen .ere tagne.

Og du bandt Kranse
og kronede mig
med de duftende Blomster blaa —
bandt én og to,
fandt alle bedst,
og atter du rev dem af.

Paa Heden vi lo,
Himlen blev klar
og fager ved Fjældenes Bryn,
Alting syntes mig
øde og tomt
uden det Liv, vi leved.

Men Blomsternes gode
Alfer græd,
de vidste, at vi skulde skilles.
Vi kaldte det Dug,
og de kolde Draaber
vi kyssed af Urternes Kors.

Jeg støtted dig, da
i den stride Strøm
du red, og jeg følte tilfulde:
den Blomst i Knop
jeg bar og skærmed
gærne, saa længe jeg leved.

Jeg redte dit Haar
ved den rindende Aa
saa læmpeligt med Liste.
Da lo din Mund,
da lyste dit Blik,
din Kind blev et blussende Blod.

Da fulgtes vi ad,
men fjærnt er du nu
fra Svenden i Dalens Dyb.
Elskovsstjærnen
staar over Hraundrangi,
skinner bag Skyer skjult.

Himmelrummet skiller
de store Kloder,
mellem Æg og Ryg ligger Erts,
men Sjæle, som elsker
hinanden, kan
Evigheden aldrig skille.

HENDES ØJNE. — (Oversat af *C. Rosenberg*).

Unge Mø, dit Øjenpar
er to stærke Brændeglar:
bare smaat de smile,
samle fluks de Solens Brand,
sende dybt i Bryst hver Mand
— om den Ting jeg tale kan —
tusind Straalepile.

ISLAND. — (Oversat af *Olaf Hansen*).

Island, herlige Ø, og rige rimhvide Moder!
Hvor er din Fortids Færd, Frihed og mandige Daad?
Alt i Verden sig ændrer, din Hæders herligste Timer
lyser som Lyn ved Nat langt ind i Tiden, der svandt.
Landet var lokkende skønt og tindrende Jøklernes Toppe,
Himlen blaanende høj, Havet var skinnende blankt.
Da vore Fædre fandt, de frelse og knejsende Helte,
vest over Vandenes Dyb Vej til det tvangfrie Land,
rejste sig Bygder og Bo i fagre og frodige Dale,
voksed i Virke og Ry, vare saa glade ved sit.
Højt paa Lava-Lag, hvor endnu Økseaa bryder
over Almannagjá Altinget Fædrene holdt.

Der stod Thorgeir[1] paa Tinge, da Troen toges af Folket,
der kom·Gissur og Geir, Gunnar og Heðinn og Njáll[2].
Da rede Helte om Herred, ved Stranden de prægtigste Skibe
flød med de dygtigste Folk, førende Ladningen hjem.
Svært det er paa Stedet at staa; to Kaar kan man vælge:
vandre videre frem, vende tilbage sit Skridt.
Hvad er da vel det Værk, vi i sekshundred Sommere øved?
Gik til det gode maaske Gangen ad Aarenes Vej?
Landet er lokkende skønt og tindrende Jøklernes Toppe,
Himlen blaanende høj, Havet er skinnende blankt.
Men paa Lavaens Lag, hvor endnu Økseaa bryder
over Almannagjá, Altinget holdes ej mer.
Snorres[3] Bod er en Stald, og Lyng paa det hellige Lovbjærg
blaaner af Bær hvert Aar — Barnets og Ravnenes Lyst.
O, du Ynglingeskare og Islands mandvoksne Sønner!
Saadan er Fædrenes Færd falden i Glemsel og Død.

GUNNARSHOLM. — (Oversat af *C. Rosenberg*).

Vidt Somrens Sol sit Lys om Landet sendte;
paa sølvhvid Øfjælds-Tind i klare Kvæld
guldrøde Luers Glød endnu den tændte.

I Øst sig løfter lyst hint Kæmpefjæld
højt over Land og Hovedissen svaler
i Himmelrummets dybe Blaalufts-Væld.

Med Klippens Trold fortrolig Fossen taler
i Tordenfaldet under Jøklens Rod,
hvor over Guldet ruge Frost' og Fjalar.[4]

Hinsides Dalens Gab staar, fast paa Fod,
med grønne Gjord om Midje, Tindfjælds-Jætten
i svartblaa Kaabe svøbt, med roligt Mod.

Frem under sneblank Hjælmhat Jøkel-Vætten
sér vidt ud over Hedens Vande blaa,
som friske rinde ned mod Rangaa-Sletten,

hvor lunt sig hygge Bygdens Huse smaa
med blomstersprængte Tun og grønne Tuer.
Mod Norden Heklas høje Tinder staa.

Is er paa Toppen, Ild derunder luer;
fra Rædsels-Dybet Død og Gru og Ve,
skønt lænkebundne, Livet altid truer.

Men spejlblankt højt i lyse Luft sig te
Ravntinne-Tagene paa sorte Sale.[5]
Lifligt er dog et Lykke-Land at se,

thi skumhvid Markarfljót fra Skove svale
i Øret durer; frodige Agre dække
dens Bred, og Enge brede sig i Dale.

---

[1] Thorgeir Thorkelsson, som var Lovsigemand, da Kristendommen ved Lov blev vedtaget paa Altinget (se Rosenberg: »Træk af Livet paa Island i Fristatstiden« S. 79).
[2] Alle disse Personer optræde i Njálssaga (se Rosenberg: Samme Bog, S. 123—195).
[3] Snorre Gode, en af Fristatens viseste Høvdinge (se Rosenberg: Samme Bog, S. 32—49).
[4] Froste og Fjalar ere Dværgenavne, her brugte i Almindelighed for at pege paa den gamle Forestilling om Skatte gemte under Vandfald og vogtede af Naturvætter. (C. R.)
[5] Ravntinne (*hrafntinna* = Ravn-Flint), sort, glinsende Obsidian.

Opad sig Liens Bakke-Bølger strække,
et Tæppe, vævet tæt med Blomster
smaa;
gulkloet Ørn med Skrig sit Rov vil
skrække[1],

thi fuldt der er af Fisk i hver en Aa;
og Birkens Drosler synge, Skove suse,
og Røn ved Røn med røde Klaser
staa. —

Fra Gaarden hisset med de høje Huse
to Mænd til Hest i Taushed trave
did,
hvor stadig Havets Brænding høres
bruse;

thi aldrig dør, er Dagen end fuldblid,
den Dønning, Ran har rejst ved
Øfjælds-Sandet,
og aldrig hviler Verdens lange Strid.[2]

Thi rede ligger, ankerfast ved Landet
bordfager Snekke hist, med Sejl ved
Raa,
og gylden Tryne gaber ud mod Van-
det.

Der vil ombord to gæve Kæmper gaa,
Brødre fra Fosterjordens fagre
Strande,
hvor de først sent igen en Gang skal
staa.

Thi leve skal de fjærnt, i fremmede
Lande,
fredløse, langt fra Ven og Frænde
kær —
slig Lykke-Skaal lod Skæbnen for
dem blande.
Nu Hlíðarendis bedste Skat[3] man bær
af Gaarde; hist kan Folk se Gunnar
ride
med Haanden klemt om æghvast
Huggespær.

Hos ham en Hærmand høj med Sværd
ved Side
paa røden Ganger sprænger over
Grund;
at det var Kolskegg, maatte Hver-
mand vide.

De Brødre baade færdes saa en Stund;
langs Flodens Bred de raske Foler
jage,
og Kolskegg stirrer støt mod aabne
Sund.

Men Gunnar sér mod Liens Brink
tilbage —
da bæver ej den bolde for at møde
Uvenners Flok og friste Døden fage:

»Ej fandt jeg før saa fager Jordens
Grøde;
trindtom paa grønne Tun[4] sig Kvæ-
get fryder,
ved gule Mark fremtitte Roser røde.

Her bliver jeg og Livets Dage nyder,
saa mange Gud mig give vil. Farvel,
min Broder god!« — saa Gunnars
Saga lyder.

Thi fanges vilde Gunnar før af Hel,[5]
end Fosterjordens Strande Ryggen
vende,
og Hadet snart, med Svig i Pagt, fik
Held
til Helten grumt i Dødens Reb at
spænde;
skøn synes Gunnars Saga dog med
Skel,
og sært man midt i kolde Grus vil
kende,
hvor Gunnars Holm, som Grønsvær-
Skrudet pryder,
den grumme Flom med lave Ler-
skrænt bryder.[6]

---

[1] I Originalen: Gulkloede Ørne fryde sig ved Udsigten til Bytte.
[2] I Originalen: hvor hun (Ran, Havets Gudinde) udkæmper Verdens lange Kamp.
[3] Her sigtes til Gunnars berømte »atgeirr«, et Slags Spyd, der var indrettet baade til Hug og Stik. (C. R.)
[4] I Originalen staar: »Kvæget« (Ordet omfatter paa Islandsk baade Køer, Faar og Heste) spreder sig over de grønne *Græsgange*. Paa *Tunet* (Hjemmemarken) faar Kvæget ikke Lov til at græsse.
[5] Dødens Gudinde, Døden.
[6] De sidste Verslinjer lyder i Originalen: Jeg finder dog Gunnars Saga overmaade

Hvor Agre dækked før den vide Vold,
vildt over Sande Tværaas Bølger fraade,
de gamle Fjælde se, i fattig Old,
den fagre Dalbund ødt af Vande kaade.

Dværgen er flyttet, død er Klippens Trold,
i Dvale ligger Folket, stedt i Vaade;
men længe har en lønlig Kraft omskanset
den lave Holm, hvor Gunnars Udfærd standsed.

HILS FRA MIG. — (Oversat af *Olaf Hansen*).

Nu Syd og Sol de varme Vinde blande,
og Voyer danse over Hav og Sunde.
Til det fejre Island flokkevis de stunde —
min Fødeø med Lider og med Strande.

O, hils fra mig: Vorherres Fred til Lande!
Hils Høj og Sund og alt med blide Munde.
Kys, Bølger, varmt, hver Baad paa Fiskegrunde,
blæs, Vinde, lindt og mildt paa Kind og Pande.

Du flinke Fugl, velkomne Bud om Vaar,
hvis Vingeglimt forsvinder i det høje,
naar i en sommerdejlig Dal du slaar,

hils allerbedst, hvis én du skulde finde,
et Englebarn med Hue, Kvast og Trøje,
kær' lille Drossel, du, for det er *hende*.

DALENS SANG.[1] — (Oversat af *C. Rosenberg*).

Blomster-Skrænter! Grøde-Grund!
Grønne Li med Bær i Klynger!
Kær-Uld hvid i bløde Bund!
Blomster-Skrænter! Kløver-Grund!
Let hos Eder allen Stund
aander jeg, hvad end mig tynger —
Blomster-Skrænter! Grøde-Grund!
Grønne Li med Bær i Klynger.

Fjældkløft-Vætte, hvide Fos!
Væne Skard[2] i Klipper golde!
Fugtige Slug med finest Mos!
Fjældkløft-Vætte, gamle Fos!
Ven, jeg tit har hvilet hos,
Venskab vil vi altid holde —
Fjældkløft-Vætte, hvide Fos!
Væne Skard i Klipper golde!

Bæk i Bakken, blaa og strid!
Blanke Aa i Hvammens[3] Enge!
Sologlød og Blæsten blid!
Bæk i Bakken, klar og strid!
Dejligst har i Dalen vid
dette Sted mig syntes længe —
Bæk i Bakken, blaa og strid!
Blanke Aa i Hvammens Enge!

---

tiltalende, hvor jeg, staaende paa den kolde Sandflade, undrende sér Gunnarsholm, overalt prydet med det dejligste Grønsvær-Skrud, endnu staa sejrrig i Kampen med den forfærdelige, rasende Bølge.

[1] Rosenberg bemærker: »Jeg har prøvet paa at gengive denne Sang, for at Læseren dog kunde faa nogen Forestilling om den musikalske Side af Jónas Hallgrímssons Lyrik — visselig kun en højst ufuldkommen, thi intet andet Sprog vil kunne opnaa den henrivende Klang i Originalens Vers«.

[2] »Skard«, en snæver Kløft, er ogsaa et dansk Ord, i levende Brug paa Bornholm. (C. R.).

[3] Hvamm er en mindre Indskæring fra en Dal eller en Slette, paa tre Sider omgiven af bratte Brinker og med flad, frugtbar Bund. (C. R).

Snefjæld høje, himmelblaa!
Hamre-Vægge! Hvide Toppe!
Snese Stakke sér I paa,
Snefjæld høje, hvide, blaa!
I paa Vagt om Vangen staa,
værne den, naar Storm er oppe —
Snefjæld høje, himmelblaa!
Hamre-Vægge! Hvide Toppe!

Dal, hvor Liv og Lykke bor,
længe til dig Solen smile!
Dyrest Bygd i dunkle Nord!
Dal, hvor Liv og Skønhed bor,
hvor den Unges Glæde gror,
Gubben tryggest gaar til Hvile —
Dal, hvor Liv og Lykke bor,
længe Solen til dig smile!

ALFETOGET.[1] — (Oversat af *C. Rosenberg*).

Stod jeg ved Skoven, mens Maanen skinned klar,
Skarer kom der store, af Alfer nok der var;
blæste de paa Lurer og kom imod mig brat,
og Bjælderne klang i den stille, lyse Nat.

Fór de paa snehvide Foler over Grund —
funkled deres Gangeres Guldsko ved Lund, —
som naar Svane-Sværme fra Isens hvidgraa Spang
svinge sig mod Syden med Vingesus og Sang.

Hilste hun mig, Dronningen, og listig lo derved,
lo til mig i Flugten og jog sin Hest afsted.
Kom det af den Elskov, som ung jeg bær i Hu?
Eller var det Døden, som kaldte paa mig nu?

JÓN THORODDSEN.

ISLAND. — (Oversat af *Steingrímur Thorsteinsson*).

O, fagert er vort Fædreland
i Sommerdage lange,
naar Krattet løves, Hjorden gaar
med Leg i grønne Vange,
og Dalen letter sine Bryn,
de blaa mod Lys fra oven,
og Tunet glitrer, Engen gror,
og Sol forgylder Voven.

Og stolt er vore Fædres Land
med snebedække Tinder
i Vinterkvæld, naar gyldne Lad[2]
det om sin Pande binder;
naar Stjærners Pragt paa spejlblank Is
nedfunkler i sin Vælde,
og Alfers Ridt paa islagt Sø
genlyder mellem Fjælde.

Du Land, som favner Fædres Ben
i Dale, lune og trygge,
og elsker Livets Spirer frem
i Kæmpehøjens Skygge,
Gud signe dig, vort Fødeland!
og om din Fremtid værne,
saa længe Jorden har en Blomst,
og Himlen har en Stjærne.

[1] Egentlig en Oversættelse eller Omdigtning af en Sang af Heine. Her medtaget for at vise, hvorledes Jónas Hallgrímsson gengav fremmede Digte.
[2] Gyldne Lad, d. e. Hovedbaand eller Diadem (jfr. Skildringen af Kvindernes Festdragt (S. 24). Billedet her brugt med Hentydning til Nordlysene.

GIV MIG ET KYS. — (Oversat af *Gísli Brynjúlfsson*).

Du af Kys paa Læber røde
bær en Skat saa kostelig;
brug kun af den, thi forøde
kan du ej den Skat saa rig.
Vil du, Freja skønne, søde,
lidet deraf give mig?

Varmt paa dine Læber fine
brænde røde Luer, Mø!
mens af Kulden svie mine,
blide Brud, og sikkert dø.
Tillad, Elskte, de ved dine
røde Luer maa optø.

Vist jeg tror, at du mig arme
lidet Kys ej nægte tør.
Skriften byder: du forbarme
over Trængende dig bør,
og din kolde Broder varme
tror jeg den til Synd ej gør.

GRÍMUR THOMSEN.

KONG HALF GAAR I HØJEN.[1] (Folkevise. — Oversat af *Olaf Hansen*).

Half:
Ryets røde Sol gaar ned,
Kraften svunden er.
Derfor sidste Gang jeg
har holdt Jul med jer.

Hans Mænd:
Drik for Kampen en Skaal!
Sværd paa Skjolde slaa!
Hjemmefra Kong Half i Kvæld
vil Dødsvejen gaa.

Half:
Byg, min Hird, mig Højen høj
faste, tætte Lag,
at ej Væggen vakler
for et Styrketag[2].

Hans Mænd:
Drik for Kampen en Skaal!
Sværd paa Skjolde slaa!
Hjemmefra Kong Half i Kvæld
vil Dødsvejen gaa.

Half:
Bring min Hest derind og slaa
Guld paa Hov og Hæl!
Ej jeg vil i Valhal
vralte som en Træl!

Hans Mænd:
Drik for Kampen en Skaal!
Sværd paa Skjolde slaa!
Hjemmefra Kong Half i Kvæld
vil Dødsvejen gaa.

Half:
Smykker vil jeg tage med
i min Høj til Pryd,
Vaaben vil jeg bære,
Brynje, Hjælm og Spyd.

Hans Mænd:
Drik for Kampen en Skaal!
Sværd paa Skjolde slaa!
Hjemmefra Kong Half i Kvæld
vil Dødsvejen gaa.

Half:
Vil sig nogen vove ind
til den døde Mand,
skal han se, at kraftigt
end jeg knuge kan.

Hans Mænd:
Drik for Kampen en Skaal!
Sværd paa Skjolde slaa!
Hjemmefra Kong Half i Kvæld
vil Dødsvejen gaa.

---

[1] Half, en norsk Vikingekonge, hvis Saga findes oversat i »Nordiske Fortidssagaer« II, 21—58.

[2] Det var almindeligt i Hedenold, at Levende brød ind i de Dødes Høje for at frarane dem deres Skatte (jfr. 5. Vers af dette Digt).

Half:
Rejs min Høj paa højen Fjæld
hist ved Havets Strand,
til at stirre langvejs
er fra Barn jeg van.

Hans Mænd:
Drik for Kampen en Skaal!
Sværd paa Skjolde slaa!
Hjemmefra Kong Half i Kvæld
vil Dødsvejen gaa.

Half:
Liflig lyder Bølgens Klang
Ægirs dybe Kald;
mangt ved Brændingsbrusets
Larm jeg mindes skal.

Hans Mænd:
Drik for Kampen en Skaal!
Sværd paa Skjolde slaa!
Hjemmefra Kong Half i Kvæld
vil Dødsvejen gaa.

Half:
Herligt, naar jeg dukke ser
op af Hav en Stavn,
Drageskibets Helte
løbe ind i Havn.

Hans Mænd:
Drik for Kampen en Skaal!
Sværd paa Skjolde slaa!
Hjemmefra Kong Half i Kvæld
vil Dødsvejen gaa.

Half:
Bring mig Øl i Højen og
stærken Drik og god;
kedes jeg, mig muntrer
Drikkehornets Flod.

Hans Mænd:
Tøm den skummende Skaal!
Sværd paa Skjolde slaa!
Hjemmefra Kong Half i Kvæld
vil Dødsvejen gaa.

Half:
Ej mit Liv jeg glemme vil —
Drag da samme Vej,
Erp, du gamle Digter —
støt dig kun til mig.

Hans Mænd:
Drikker da Kampens Skaal!
Sværd paa Skjolde slaa!
Half og Erp i Kvæld fra os
vil Dødsvejen gaa.

Half:
Spydod jeg mig mærker med,
Tiden er der nu.
Kalder haard man Døden,
ler den kækkes Hu.

Hans Mænd:
Tøm den skummende Skaal!
Sværd paa Skjolde slaa!
Half og Erp i Kvæld til Gaut
og Gøndul vil gaa[1].

BENEDIKT GRØNDAL.

BARNDOM. — (Oversat af *Olaf Hansen*).

O, den Gang da først jeg saa
dine skønne Bjærge stige,
Moderjord, du elskelige,
rene op i Luft og blaa!
Thi med Gyldenskær om Tind
straalende de kronte vare.
Himmelrummet fyldte klare
lyse Straalers stærke Skin.

Ude jeg som lille stod,
og min Drengedrøm jeg mindes:
»Ved de Bjærge blaa maa findes
al den Lyst, jeg længes mod«.
Lo mod Solen Lien op,
hæved Tinden højt i Vejret
for at møde Straaleskæret,
Verdenslivets Fryd, sin Top.

[1] Gaut er Odin, Gøndul en Valkyrje.

Kunde did jeg komme hen,
vugge mig paa Lysets Vover
med den klare Himmel over,
tænkte jeg igen, igen.
Der er Æventyrets Bo,
hvor der blot er Glæder ene.
At der kun var haarde Stene,
faldt det ej mig ind at tro.

O, du Blomsterskare blid!
Den Gang Foraarsjorden sprængtes,
for mod Solens Glans du længtes —
Opgangstid og Nedgangstid;
den Gang Duggen demantklar
skinnede i Straalestrømme,
vugget ind af Vaarvindsdrømme —
siden saa ej lyst den har.

Og jeg tænkte: Dejlig maa
denne lille Verden være,
denne Draabe Dug den skære,
bygget til paa Blomst at staa.
Lykkelig er du, der kan
drømme sødt paa Rosenleje.
Al sin Fryd dig gav i Eje
han, der skabte Hav og Land.

Men det vidste ej jeg end,
hvad der skulde efter følge,
at den runde Duggens Bølge
snarlig skulde tørres hen.
Det er dig, du stærke Sol
alt paa Jorden op du vækker,
men hver Draabe ødelægger
Straaler fra din gyldne Stol.

O, og Bølgens hvide Vand!
Brændingsbruset skummed over,
vældige og vilde Vover
taarned Skum paa Sten ved Strand
Men ved deres Tordenbud
lyttende jeg stod og bange;
det var Domsbasunens Klange,
det var dig, der talte, Gud.

Barndom! Du er ung og stor,
jublende i Jættedrømme.
Naar du hører Livet strømme,
Glæden frem du strømme tror.
Tørres Kindens Taare hen,
ud er Sindets Taare rundet,
Sorgen slukket, Mének svundet,
Himlen ler til en igen.

Kært du er mig, Barnesind!
Du kan se og du kan glemme,
glad i Øjeblikket hjemme,
skønt det hurtigt bruser ind.
Du er fri for denne Harm,
den, som daglig Hjærtet huler,
for det Mén, som Manden skjuler
i en vaandeflænget Barm.

Men naar endt du har din Tid,
mest det mørkner over Mulde,
hvor der hedest var, er Kulde —
kort er Vaarens lyse Tid.
Fred er ej af Evighed,
Orme Livets Frugter æde,
bedsk Fortræd og bitter Glæde.
Drømmen svandt og Drømmens Fred.

PÁLL ÓLAFSSON.

SOMMER. — (Oversat af *Olaf Hansen*).

O Sommersol, saa signefuld!
Du svøber Høj og Dal i Guld,
de høje Fjælde, Søer blaa
forgyldes ligesaa.
Og Fosser, Bække, Bølger, Aa'r
sig boltre i dit gyldne Haar.
Nu falder Lokkens hede Spind
om Jøklens hvide Kind.

Du klæder alt i Guld og Glans.
Der bruser Haab i Sind og Sans,
og hvis en Kind er taarevaad,
du kysser varmt dens Graad.
Du fylder Fugl og Dal med Sang
og Tiden falder aldrig lang.
Du sender over Landet ind
fra Syd den varme Vind.

Du føder, nærer, glæder alt
paa Fjæld, i Dal, og klæder alt,
og bli'r det koldt, naar du gaar ned,
da græder alt derved.

O Sommersol, saa signefuld!
Du svøber Høj og Dal i Guld,
de høje Fjælde, Søer blaa
forgyldes ligesaa.

HØSTVISE. — (Oversat af *Olaf Hansen*).

Vinden isner, Linden visner,
Sindet græmmes, Landet hæmmes,
Vældet fryser, Fjældet lyser,
Skibe sluges, Høet bruges.
Slagen Kraften, Dagen Aften,
Nøden strænges, Natten længes,
lange Tider, mange lider,
Søen ryger, Sneen fyger.

STEINGRÍMUR THORSTEINSSON.

VAARBRUD. — (Oversat af *Olaf Hansen*)

Fra Sønden Du svæver, Gudinde for Vaar!
Dine Solstraalevinger du breder.
Til Islands de snedækte Fjælde du naar
og dets Fosser og mørkeblaa Heder.
Jeg ser, hvor du iler i Skyer af Sted;
min Sang — tag til Fædrenelandet den med.

Og syng, mens det grønnes i Dale igen,
ved Harpens de gyldene Strænge
om Folkenes Vaar, om vor Frihed, som *den*
skal lede saa fro over Vænge;
og hvad nu der er Knop, til et Træ skal det gro —
det sker, hvis vort Folk kun sig selv bliver tro.

Vaagn, Island, og hør! Det er Vaar, det er Fryd,
som i Tidernes Strømme sig røre.
Forstaa, hvad der klinger i Bølgernes Lyd!
Kast af, hvad der døver dit Øre!
Og træk fra dit Øje hver truende Sky,
som skjuler dig Verden og Fremtidens Gry.

Og mod Himlen du løfte din Pande af Sne,
som en Ørn imod Solen du skue!
Det straaler i Øst — alle Skyerne, se,
de er flygtet for Morgenens Lue;
og hvem vil i Blindhedens Baase nu staa
trælbunden længer, mens Tiderne gaa.

Skal vi græde endnu? Vi maa standse vor Graad,
ellers kommende Slægter vil lide;
for den Tid, der er tabt, skaffer Anger ej Raad,
lad fra Mørket til Arbejd os skride,
thi Fædrenes Slaphed er Børnenes Nød,
og det hævnes paa Fremtid, hvad Nutid forbrød.

Der er lovet os Bod, hvis vi bøder med Daad,
paa det sure skal følge det søde;
af Skade vi lærer de nyttigste Raad,
til det rette skal Nøden os nøde,
og Lænkerne svejtse vi om til et Sværd,
der skal bruges i Sandheds og Frihedens Færd.

Vi skal elske dig rent, som din Himmel er blaa,
naar om Jøklernes Tinder den blænder;
den, der haaner din Graad og i Baand dig vil slaa,
med Niddingenavnet vi skænder.
Og Trældom vi hader, thi fri er vor Aand,
om den værges med Ord eller Staalet i Haand.

Fri være du, Moder, som Havenes Vind
og de Vande, hvis Strømme dig tynge,
som de Blus paa din Himmel fra Nordlysets Skin,
og som Sangene, Digterne synge,
og andre Lænker du aldrig faa
end rundt om din Klippekyst Havets de blaa.

MATTHÍAS JOCHUMSSON.

EGGERT ÓLAFSSON[1]. — (Oversat af *Olaf Hansen*).

Luften var raa og Søen gik tung,
Vaaren drev af Slud.
Det var ham Eggert Ólafsson,
fra det kolde Skor[2] stod ud.

En graanet Seer paa Stranden sad,
urolig efter ham saa.
Han sagde til Eggert Ólafsson:
»De Skyer Storme spaa«.

»Jeg sejler paa Sø, men ikke paa Sky«,
svarede Helten frisk.
»Jeg tror paa Gud og skræmmes ej,
er glad, er Søen bidsk.«

Den graanede Seer fra Stranden gik,
han varsled tung i Hu:
»Du sejler ej denne Sø i Dag,
du sejler til Himlen nu!«

Det var ham Eggert Ólafsson,
fra det kolde Skor han stod,
hejser sit Sejl og tager sin Plads
ved Roret med Styre-Mod.

---

[1] Eggert Ólafsson (se ovenf. S. 48) druknede sammen med sin unge Hustru i Bredefjorden paa en Rejse til den Gaard, hvor han vilde sætte Bo.

[2] Den yderste Del af et langt fremskydende, lodret Fjæld, der gaar ud i Havet. I Eyrbyggja Saga fortælles, at Frodaa-Underne indlededes med, at en sort Skybanke viste sig paa Himlen »nord over Skor«.

Fraade og Storm paa det aabne Hav —
to Skibe fra Strand sig stred.
Den sidste Fugl fra det fjærne Skor
flagred paa venstre Led. —

Hans unge Brud var med om Bord,
hun sagde hvid om Kind:
»O Gud, den Bølge er brat og høj,
den brister i Himlen ind.«

»Saa vinder vi Sejl i Mastetop«,
bød han glad og kæk.
Ind Vandet brød med skummende Død
i Hast — hans Skib var læk.

Det var ham Eggert Ólafsson,
sprang ud fra Skibets Stavn
og sank i den brusende Bredefjord
med Bruden i sin Favn.

»Det var ham Eggert Ólafsson«.
— fra Landets Sjæl det klang —
»saa god en Mand, jeg har vel nu
begrædt for sidste Gang.«

Er Luften raa, gaar Søen tung,
driver en Vaar af Slud,
man hører endnu den Sørgesang
fra det kolde Skor staa ud.

---

2. FOLKELIVSBILLEDER.

En Aften i Badstuen.[1]

(Af *Jón Thoroddsens* »Maður og kona«. — Oversat af *Olaf Hansen*).

En Vinterdag, lige efter Helligtrekonger, laa paa Li hele Huset og fik den sædvanlige Mørkningslur, som man altid tager sig paa Gaardene; kun Faarehyrden var ude. Der var paa Li en fem Fags Badstue, ovenpaa afdelt ved en Bræddevæg; i den ene Ende var der et Loftskammer. Der havde Ægtefolkene, Sigurd og Tordis, deres Soveværelse; deres Senge stod langs Sidevæggene, hver paa sin Side; mellem Sengene, midt for Gavlen, var der et lille Bord. Paa Badstueloftet, udenfor Kammerdøren, havde Karlene og Pigerne deres Senge; men ved den modsatte Gavl havde en gammel Kone, der hed Turid, sin usle Baas. Hun var Fattiglem og højt oppe i Aarene, og hun var ikke god at nappes med, naar hun blev vred. Den nysnævnte Aften havde Husbonden, Sigurd, lagt sig ligesom alle Folkene; han snorkede saa højt, at man kunde høre, han sov for Alvor. Madmoderen laa ogsaa og vilde sove, men kunde ikke falde hen. Tusmørket begynder at komme, Dagskæret forsvinder næsten helt og hun sover ikke endnu; saa bliver hun ked af at ligge længer der og vaage; hun staar op og gaar hen til Kammerdøren, eller rettere til Døraabningen, for der var ingen Dør i den. Der staar hun og lytter, om de nu alle sover henne paa Badstueloftet. Hun hører, at nogle vender sig i Søvne og nogle snorker. Kun gamle Turid er vaagen, mærker hun; hun sidder nemlig oprejst i sin Seng og mimrer og mumler noget hen for sig, men det er saa utydeligt, at det ikke er til at forstaa. Tilsidst hører Tordis, at den gamle farer op med et Sæt og i en Fart løber hen over Loftsgulvet henimod Opgangen;

[1] Denne Skildring af Hverdagslivet i den islandske Folkestue udgør det 1ste Kapitel af J. Thoroddsens Roman »Maður og kona«, København 1876 (se ovenf. S. 68).

der bliver hun staaende, harker og spytter ned gennem Lugen og siger: »Tvi, din Satan! Føj, dit Utyske! Uf, din Trold! Skrub dig, dit Djævelskab, pøj! — Naa, fandt du det klogest at skrubbe af? Føj, føj!«

»Hvad er der nu i Vejen med dig, gamle Turid?« spurgte Madmoderen. Men enten hørte Turid ikke, hvad Tordis sagde, eller hun lod, som om hun ikke hørte det, for hun gik tilbage til sin Seng og satte sig ned og mumlede som før halvhøjt hen for sig. Men saa gaar Madmoderen hen til Turids Seng og taler til hende: »Det er nok gaaet dig paa samme Maade som mig, gamle Turid«, siger hun, »at du ikke har kunnet falde i Søvn i Mørkningen.« Den gamle bekræfter det: hun havde ikke kunnet falde i Søvn den Gang, men forresten havde det ogsaa været bedst, at en holdt sig vaagen. Madmoderen fritter hende ud, om der da var hændt hende noget usædvanligt; men til at begynde med vilde den gamle ikke ud med Sproget. Hun sagde, at hendes Øjne havde tabt sig meget, og forresten var der vist heller ikke mange, der vilde tro hende, selv om hun fortalte, at hun havde set noget; »men det skulde ikke undre mig«, tilføjede hun, »om vi fik Besøg inden i Nat.« Nu blev Madmoderen rigtig nysgerrig. Hvad kunde det dog være, den gamle var saa vigtig over? Og hun spurgte hende gentagne Gange, hvad det var, hun havde set, og tilsidst fik Turid Munden paa Gled.

»Jeg sad, som jeg plejer«, sagde hun, »her paa min Seng uden at tage mig noget til, indtil de var faldne i Søvn henne paa Loftet. Saa blev jeg ligesom lidt utilpas og vilde lægge mig, min Kære; jeg tog Skindpudelappen, som laa der i den tomme Seng, og vilde stikke den ind under den Hofte, Pinen sad i, for at prøve, om det kunde linde lidt — av, av — kan jeg da aldrig faa Ro for det Tøj — nu sætter det sig helt nede i Ryggen, av — av! — —, men i det samme kom jeg til at vende Øjnene hen mod Opgangen — — av, av! den sidder nok paa sit — og saa saa jeg nogle Helv — nogle forbandede Ildgnister, som lidt efter lidt flyttede sig op paa Kanten af Loftet, hvorefter de langsomt gled midt henover Loftsgulvet, til de var komne hen til den yderste Ende af den tomme Seng; da blev jeg helt benovet og bange, — av, av! det er ligesom jeg skulde miste Livet. Men saa rejste jeg mig og brugte Mund mod det, og det har nu altid vist sig, at jeg har været Mand for at faa den Slags Skidt paa Porten, og saa rullede dette Djævelskab akkurat som et Nøgle hen over Loftet og ned ad Trappen. Der skiltes jeg ved det. Det var af Størrelse som en middelstor Bøtte. Det saa fælt ud, og det var ildrødt, og det gnistrede fra det til alle Sider. Du kan være belavet paa, Tordis, at der kommer en eller anden Fyr i Aften, skønt jeg baade er bleven gammel og daarlig til at se.«

»Hvem tror du det kan være, som kommer her i Aften?« spurgte Madmoderen.

»Ja, det véd jeg ikke, Tordis«, svarede den gamle, »men jeg tror nærmest, at det er en fra et andet Herred, for jeg kan ikke huske nogen her paa Egnen, der har en saadan Satan til Fylgje, medmindre det da skulde være den Knægt — Asmund eller Ammund, hvad det nu er, han hedder —, som blev fæstet henne paa Leiti i Foraaret, skønt jeg har hørt, at han har en Vædder, som slæber Skindet efter sig; men Jon paa Grund har en Hund med et Lys i Halen, og Knægten paa Hvam har to Halvmaaner. Det maa vist være noget, jeg ikke kender, min Pige! Men aldrig har jeg set Mage til Skidt til at varsle om fremmede.«

»Du faar nok Ret, skal du se, gamle Turid! Dersom her kommer nogen i Aften, saa bliver det nok en langt borte fra. Men jeg vil bede dig

om ikke at snakke for meget om dette her, for ellers faar jeg ikke Pigerne til at gaa ud i Kostalden i Aften«, sagde Madmoderen.

»De er dog ellers vigtige nok, vore velsignede Frøkener her paa Gaarden. Man skulde tro, de turde gaa gennem et Kammer, selv om det ogsaa spøgede lidt deri. Jeg gik ikke af Vejen i mine unge Dage, da jeg havde Helbredet, selv om jeg vidste, at det spøgede lidt i Nærheden. Det turde heller ikke gaa løs paa mig forfra, saa længe den forbandede Rosen ikke havde ødelagt min Hofte og plaget mig fordærvet — av — av!«

Hermed hørte Samtalen op; gamle Turid blev siddende paa sin Seng, rakte Armen op og tog en tørret Fiskemave ned fra en Hylde ovenover den og begyndte, stadig mumlende halvhøjt for sig selv, at hænge i med den; men

108. En Badstue (Folkestue).
(Efter et Maleri af Professor A. H. G. Schiøtt).

Madmoderen gik hen over Loftet til den ene Tjenestepiges Seng, vækkede hende og sagde, hun skulde gaa ud i Køkkenet og tænde Lys, for nu havde den Mørkningslur varet længe nok, sagde hun. Tjenestepigen vaagner i en Fart, og da hun efter god gammel Skik har kløet sig lidt og gabet og skuttet sig over hele Kroppen, staar hun op og gaar ud og tænder Lys. Nu vaagner de efterhaanden alle sammen i Badstuen, og Kvinderne sætter sig paa deres Senge og begynder paa deres Arbejde. Der var tre Tjenestepiger, Sigrid, Gudrun og Astrid; de spandt, men den ene Tjenestekarl, Rolf, sad tæt ved dem paa en Kiste; han skulde karte for dem om Aftenen. Lyset var hængt op paa Dørposten til Kammeret; der var nemlig boret et Hul i den øverste Del af Dørposten, og ind i det var Lampepinden stukket. Man havde

sat Lyset saaledes, for at det skulde kunne lyse baade inde i Kammeret og hen paa Loftet, saa at man kunde nøjes med ét Lys i Badstuen. Indenfor Dørposten, inde i selve Kammeret, paa den Side, hvor Lyset var, blev der stillet en Stol med en Pude paa; der plejede Madmoderen at sidde om Aftenen, naar hun var ved at sy eller havde noget andet for, hvortil hun skulde se. Paa den anden Side af Døren, paa Loftet udenfor, paa den Side, der vendte hen mod Strækbjælken, stod der en lille Puf med et sammenfoldet Sengetæppe over; der havde Tjenestekarlen Torstejn sin Plads; han sad under Aftensædet og var nævenyttig, pillede ved og bødede paa Spande og Bøtter, lavede Rebbøjler og Hornskeer, snittede Sengeheste og Laag til Madkar, udhulede Snushorn eller andet af den Slags. Men undertiden maatte han lægge Arbejdet fra sig, for at læse højt af Sagaerne eller Rimene for de andre; han læste nemlig udmærket op og forstod at fremsige Vers paa den rette Maade. Torstejn var nærved de halvtreds. Af Vækst var han lidt over Middelhøjde; hans Haar var kastaniebrunt, Ansigtet var blegt og magert; han saa noget sygelig ud, men der var dog noget ret tiltalende ved ham. Han var sin Husbonds højre Haand og mere skattet af denne end noget andet Tyende; men Torstejn var ogsaa en overmaade tro og paalidelig og paapassende Arbejder. Han havde aldrig været gift, men han havde faaet et Barn med en Bondepige, som siden var bleven bortgiftet til en anden, men som nu var død. Barnet hed Sigrun og var paa Li hos sin Fader; hun var nu ni Aar og tegnede rigtig godt.

Men da der var tændt og Lyset var blevet hængt op paa Dørposten, satte hver sig paa sin Plads, Konen paa sin Stol og syede, Torstejn paa den anden Side af Døren og tog fat paa et Skaft til et Bor. Nu vaagner Husbonden ogsaa og rejser sig op i Sengen; han ser da, at de andre sad hver ved sit Arbejde og spørger sin Kone, om de havde siddet længe til Aftensæde. Hun svarer, at de lige havde tændt Lys. Han gaar da hen i det ene Hjørne af Kammeret og tager en Hestehaarsfletning frem, stikker den ene Ende ind under en Spærbjælke lige overfor sin Seng, sætter sig derpaa ned og begynder at flette. I Førstningen bliver der ikke snakket ret meget i Badstuen under Aftensædet. Nu kommer Faarehyrden hjem. Han havde ikke noget bestemt at bestille om Aftenen og forstod sig forresten heller ikke ret meget paa at have med Uld at gøre. For det meste laa han og sov under Aftensædet eller pjankede med Kvindfolkene. Man fandt, at han havde været svært flittig, hvis han havde vundet Garn af en enkelt Ten hele Aftenen eller havde faaet strikket et Par Omgange, naar han skulde forfødde sine Strømper. Denne Gang gaar han hen til sin Seng, der stod ligeoverfor Opgangen til Loftet, smider Hat og Vanter hen i Fodenden af den og kaster sig saa paa Ryggen tværs over den og lader Skankerne rage langt ud paa Loftet. Der var ingen, der sagde et Ord til ham, og han sagde heller ikke noget til nogen. Denne Tavshed varer en Tid lang i Badstuen, enhver sidder stille paa sin Seng ved sit Arbejde. Men omsider vender Konen sig til Torstejn:

»Jeg synes, her er forfærdelig dødt og kedsommeligt i Aften, Torstejn«, siger hun. »Gør dog først det Bor færdigt! Men jeg synes, jeg kan mærke paa Pigerne, at de venter, du vil læse eller kvæde noget for dem, som du plejer.«

Torstejn svarede, at det vilde der næppe blive noget af, for nu havde han læst omtrent alle de Sagaer højt, som der var paa Gaarden; men hans Madmoder sagde, at det ikke vilde være mindre velkomment, om han kvad en Rime, »og forresten har du kun sjældent kvædet for os i Vinter, og

der er dog ellers pæne Rimer nok til.« Dette livede op paa Folkene, og de sagde, at deres Madmoder havde Ret; det var fornuftige Ord, og de bad alle sammen Torstejn kvæde. Men da de begyndte at tale om, hvilke Rimer det skulde være, kunde de i Begyndelsen ikke blive enige derom. Manden vilde helst høre Rimerne om Roland eller dem om Ferakut; han sagde, at større Helte og stærkere Kæmper havde der ikke været til. Tjenestepigerne sagde, at der var ikke ret mange Rimer, der var saa gode som Branerimerne. Tjenestekarlen Rolf lod mest de andre snakke, men der var ingen af de gamle Kæmper, han holdt saa meget af som af Grette, sagde han; men han vidste ikke rigtigt, hvorvidt der var lavet Rimer om ham. Faarehyrden laa i sin Seng og hørte efter de andre; tilsidst mente han ogsaa, han maatte give sit Besyv med i Laget og rejste sig og sagde: »Er Rimerne om Herrød og Bose ikke her i Huset, Torstejn?« — Torstejn lo og sagde, de var der ikke. »Saa vil jeg høre Rimerne om Jannes[1]«, sagde Faarehyrden og smed sig ned igen.

Mens de andre nu bliver ved at tale om dette, gaar Torstejn ind i Ægtefolkenes Sovekammer og kommer lidt efter tilbage med en tyk, skrevet Rimebog, sætter sig ned, blader lidt i den, vrikker med Hovedet og gør Ende paa alle Tvistighederne ved at begynde:

Kyrus hed en Kongemand,
Konge af Persiens Rige,
ogsaa det store Asialand
ejed' han tillige.

Dette er Begyndelsen af den første Rime om Ulfar den stærke; men Indledningssangen til den maatte Torstejn springe over, fordi det første Blad i Versbogen var ulæseligt. Torstejn kvad højt og godt; det var helt fornøjeligt at høre paa. Alle tav de nu stille inde i Badstuen og lyttede; det var, som Arbejdet gik mere muntert og livligt for enhver end før. Konen førte sin Naal tiere og kvikkere; Tjenestepigen Astrid kvad sagte med, lagde Hovedet paa Siden, slog Triller og kørte frem og tilbage paa sit Sæde, som om hun sad paa Ruller; Sigrid og Gudrun trak Traade, der var en Tredjedel længere end før, ud af Uldtotterne. Mandens Arbejde gik ogsaa meget lettere fra Haanden; han flettede ikke saa lidt rappere end før og rykkede til ved hver Verslinie, alt eftersom Torstejn hævede eller sænkede Stemmen. Torstejn kvæder den første Rime til Ende ud i ét, et langvarigt og godt Stykke Arbejde; derefter puster han lidt, inden han begynder paa den næste, og Kvindfolkene giver sig til at tale om Indholdet. Medens dette staar paa, farer Faarehyrden op med et Sæt og fortæller, at han tydelig havde hørt, at der var blevet slaaet ét eller to Slag paa Gaarddøren, og siger, at der maatte være en eller anden fremmed udenfor. Tjenestepigen Astrid sagde, at hun ogsaa havde hørt noget; nogle af de andre mente ogsaa, de havde — andre ikke. Manden siger, at det ikke var værd at gaa hen og se ad, for ordentlige kristne Mennesker bankede ikke paa Døren efter Solnedgang, men gik op paa Taget og hilste igennem Vinduet, og det var ogsaa kun Djævelskab og Spøgelser, der ikke bankede tre Slag. De giver sig nu til at snakke om dette, men saa bliver der banket igen, denne Gang tre Slag; nu siger Manden, at en skulde gaa hen og lukke op. Faarehyrden løber ud og bliver nogen Tid borte, men da han kommer tilbage, siger han, at han ikke havde kunnet opdage nogen;

---

[1] De to sidstnævnte Rimer (om Herrød og Bose og om Jannes) ere paa sine Steder temmelig uanstændige. Branerimer fortælle om Kærlighedsæventyr.

han var gaaet omkring hele Gaarden og havde ikke kunnet se nogen Mor's Sjæl, men alle Hundene var løbne ud under Bjæffen og Hylen. De fandt alle, at dette var et meget mærkeligt Tilfælde, men der blev dog ikke talt meget derom. Torstejn begynder igen at kvæde; der gaar en god Stund og Aftensædet lakker nu stærkt mod Enden. Da hører man, at Hundene begynder at bjæffe vældigt i Gangen, og lidt efter hører man, at der er en, der klavrer op paa Badstuetaget paa den sydlige Side og derefter lægger sig ned til Vinduet over Konens Seng. Bonden skynder sig derhen, men den fremmede raaber ind gennem Vinduet:

»Guds Fred og god Aften derinde!«

»God Aften igen«, svarede Bonden og stak Næsen hen til Vinduet saa tæt han kunde, »Hvem er det?«

»Hallvard Hallsson.«

»Hallvard?« sagde Manden, »Hallsson! Véd du, hvem det er, Kone?« spurgte han.

»Nej«, sagde Konen, »spørg ham, hvor han er fra.«

Manden stak atter Næsen hen til Vinduet og raabte ud: »Hallvard, siger du; hvor er du fra?«

»Hva'? Jeg vilde gerne bede om Husly for i Nat«, sagde den fremmede, for han hørte ikke, hvad Sigurd spurgte om.

»Nu skal der komme en ned til dig; hvor er du fra?«

»Nede fra Sydlandet«, sagde den fremmede.

»Han siger, han er nede fra Sydlandet«, sagde Manden. »Hør, lille Tordis, lad Astrid følge efter mig med et Lys; jeg gaar ned og lukker op.«

Manden gør nu, som han havde sagt, og Astrid gaar ned lidt efter ham med et Lys. Et Øjeblik efter kommer Manden tilbage med den fremmede. I den ene Haand har denne sin Hat og sine Vanter, i den anden en lille stribet Vadsæk, og i samme Nu, som han stikker Hovedet op af Lugen, hilser han paa Husets Folk og siger: »Guds Fred og god Aften herinde!« Derefter gaar han hen til hver enkelt og hilser hver især med Kys, hvilket han just bliver færdig med, som Manden kommer op. Sigurd beder sin Gæst sætte sig, og Konen viser ham hen til Mandens Seng og spørger, om han ikke er vaad. Han siger Nej. Dernæst spørger hun, om han ikke vil have et eller andet at drikke, men Gæsten siger, han trænger ikke til noget. Konen kan dog mærke paa Svaret, at han ikke vil lade hende gaa med det igen, hvis hun sætter noget frem, og gaar ud og henter Mælk. Imidlertid henvender Manden sig til Gæsten og siger:

»Det var Hallvard, I hed? Javel.«

»Ja! Hallvard Hallsson!«

»Hallvard Hallsson, javel, og I har hjemme i Borgarfjorden, javel«, sagde Bonden.

»Nej, paa Kjalarnæs«, sagde Gæsten.

»Naa, naa! Paa Kjalarnæs«, sagde Bonden, »javel! altsaa ikke helt saa langt borte?«

»Det kommer an paa, hvad Vej man tager. Tager man over Sand og Kaldadal, tror jeg nok, at det er en Smule kortere. Tager man forbi Okjøklen og over Arnarvandsheden, bliver Vejlængden nok omtrent den samme, men den korteste Vej er den, jeg plejer at tage: Jeg stiger nemlig som Regel øjeblikkelig til Fjælds lige fra Kjalarnæs eller fra Kjos, eller jeg tager ind langs Hvalfjorden, klatrer op paa Tyril, vælger saa min Kurs og følger den Linie, Fjældtoppene viser, forbi alle Jøklerne og kommer saa slet

ikke til beboede Steder førend i Skagafjord eller et andet Sted; men det er ikke alle og enhver, der gør mig det efter.«

»Ned i Skagafjord, javel! Er det ikke en frygtelig lang og forfærdelig vildsom Vej over de Fjælde?« sagde Bonden.

»Jo det er, ikke farbar for alle, — jeg er aldrig faret vild paa den; der er oftere hændt mig andre Ting end at fare vild, skønt jeg dog har gjort adskillige Ture i mit Liv. Han sagde saa tit, den salig Provst: »Jeg véd ikke, Hallvard, hvem Fanden der hjælper dig til at finde frem alle Steder.« Der har minsandten heller aldrig i de ti Aar, jeg var hos ham, været et Vejr, der kunde holde mig fra at gaa, hvorhen jeg skulde, hvor nederdrægtigt det saa var.«

»Javel«, sagde Bonden; »fulgte I da ogsaa Retningen af Fjældtoppene nu?«

»Nej, denne Gang tog jeg op gennem det beboede Land; det maatte jeg nemlig, fordi jeg skulde ind til en Mand i Midfjorden paa Vejen. Ellers er jeg en Nordlænding, skønt jeg har opholdt mig længe paa Sydlandet.«

»Hvor langt gælder ellers Rejsen?« spurgte Bonden.

»Jeg er paa Hjemvejen. Vor Sysselsmand sendte mig med et Brev herhen til Præstegaarden, til min kære Pastor Sigvald. Der var Penge i: en Arv efter en Kone, som døde paa Sydlandet sidste Efteraar. De er gode Bekendte og gamle Skolekammerater, Sysselmanden og Præsten, og derfor bad han Præsten skikke Pengene i de rette Hænder; men den Slags Ting sender man ikke uden med paalidelige og sikre Folk. Jeg tænker efter Vægten at dømme, at der maa have været henved 100 Daler i eller deromkring. Han lod mig gaa med dem, fordi han havde hørt, at der nogle Gange før var blevet sendt Penge med mig, uden at de kom noget til.«

»Javel, I er en betroet Mand,« sagde Bonden; »men har I ikke oplevet noget nyt paa Turen?«

»Ikke noget særligt,« sagde Gæsten.

»Er der ingen Ulykker eller Sygdom?«

»Ikke, saavidt jeg véd; men der er dog nogen Sygelighed; dog er der ingen kendte Folk døde, uden som altid nogle Børn og saa dem, der forliste ved Akranæs nu lige før Jul. Der var tre Mænd, som druknede fra en Baad; den fjerde slap fra det. De var taget ud fra Reykjavik en Dag henimod Aften; saa kom der en Kastevind fra Sydost; Søen var urolig, Baaden daarlig og Vandet slog ind i den, og til al Ulykke havde de glemt Øsekarret, og de havde ikke noget at øse med uden en Lejel, der var Brændevin i; saa var der en af dem, der vilde slaa Bunden ud af Lejlen og øse med den; men han kunde ikke faa Lov til det for Baadføreren, for det var hans Brændevin. Man siger, han skal have sagt: »Hellere vil jeg miste Livet end tømme Lejlen, for jeg har ikke faaet det, som er i den, til Givende.« Derefter blev Baaden fyldt og kæntrede; men han, som slap fra det, naaede at komme op paa Kølen og blev set fra Engø Dagen efter og blev reddet.«

»Det er slemt, naar Folk holder saa meget af Brændevin, at det kan faa dem til den Slags Ting. Det var forresten ikke saa lidt nyt, vi der fik at høre,« sagde Bonden.

»Men I har da sikkert hørt det om den hollandske Kutter?« sagde Gæsten.

»Nej, det har vi ikke hørt.«

»Ikke! Jeg troede, det havde rygtedes. Den drev paa Land i Efteraaret, har man fortalt mig, vestpaa ved Seydisfjord[1], ved Drangar, en Ravnekrog deroppe, under den Nordenvind, som begyndte at husere lidt efter Faareindsamlingen, da Vestenstormen vendte sig til Nordostorkan; den var blevet sønderslaaet paa Klipperne der.«

»Men blev Besætningen ikke reddet?«

»Du kan stole paa, nej! Lige stik imod, ikke nogen Mor's Sjæl uden Kokken og Skibshunden, som kunde svømme, og som man siger klager sig gudsjammerligt og ikke vil slutte sig til noget Menneske, men med Taarer i Øjnene stirrer ud paa Søen. Dyrene mangler nemlig ikke Fornuft, skal jeg sige os, skønt de ikke kan tale. Men det var ikke at vente, at det skulde gaa det Skib anderledes, for det skal være sikkert nok, at det var det samme, som kom ind paa Østlandet i Forforfjor og brugte Menneskekød til Agn. Mandskabet vilde alle Steder købe en rødhaaret Dreng og vilde give to Tønder Gryn, to Tønder Brød, 8 Liner og 10 Bundlodder for ham, hvad der er dobbelt saa meget, som de plejer at give for den bedste Slagteko, det vil sige for Kødet, for Skindet leverer de jo tilbage, og nu havde de tænkt at tage Kokken og bruge ham til Agn.«

»Rammer ej Hævnen samme Dag,
Synd man bedrev, for en afgjort Sag
mange det holder, den hen er gemt,
saa at Vorherre den helt har glemt,[2]«

sagde Bonden, »men blev der ikke bjærget noget af Ladningen?«

»Det tror jeg nok; man siger, de har været godt om sig derovre; jeg snakkede med en Mand, som kom vestfra og havde rigtig Rede paa det altsammen. De kunde tage og gaa med alt, hvad de vilde: Linerne, Tovene, Grynene, som kun var lidt ødelagte, stribede Skjorter og Tørklæder saa store som Faareskind — den Slags er da ikke til at foragte! — og hollandske Oste kunde man ikke prutte ned under en Specie hos dem, siger man; men Siruppen øste de op med Hænderne op fra Stranden i deres Hatte, altsammen for slet ingen Ting, for da Sysselsmanden tilsidst kom, som man ellers siger selv ikke har været for god, var der ikke andet tilbage end Skroget, som dog ikke blev dyrt, og hele Takkelagen for 4 Sømandsstrømper og Sukkeret og Jærnet for ingenting.«

»Jeg vilde ønske, jeg havde været der, for at faa mig en Smule Jærn,« sagde Bonden; »ja det maa jeg sige, I har nyt at fortælle; javel, nej, det havde vi ikke hørt, saadanne Nyheder kommer ikke saa let til os — ved Drangar, siger I. Er det ikke et Sted i Nærheden af Drangajøkel?«

»Jo, Vest derfor, tror jeg; jeg har aldrig været i det Hul; man siger, der skal være fuldt af Troldkyndige og alle Slags Pak; — men, mens jeg husker det«, sagde Gæsten og stak Haanden ned i sin Vadsæk, »jeg havde nær glemt et Brev, som Præsten bad mig aflevere her; jeg tænker, det er til jer.« — Gæsten kigger udenpaa et Brev, som han tager op af en Brevpose. — »Hedder I ikke Signor[3] Sigurd Jonsson paa Li.«

---

[1] Her menes en lille Bifjord, der skærer sig ind fra Isafjorddybet paa Vestlandet, af samme Navn som den bekendte Fjord og Købstad paa Østkysten.
[2] Hallgrímur Péturssons Passionssalmer XXX, 16.
[3] Gammeldags Titulatur for Repstyrere. Her anvendt paa Bonden for at smigre ham. — I ældre Tider var Brugen af Titulaturen *herra* indskrænket til meget højtstaaende Personer (navnlig Biskoppen), medens Præsternes Titulatur var *síra* eller *séra* (jfr. fr. *sire*, eng. *sir*), Repstyrernes *signor* (jfr. ital. *signore*, fr. *seigneur*

»Jo, det er nok det, Folk kalder mig,« sagde Bonden og rømmede sig.

Gæsten gav ham da Brevet; Udskriften var skrevet med en meget tydelig latinsk Skrift og lød:

Velædle

Sgr. Sigurd Jonsson

paa Li.

Bonden tog mod Brevet, kiggede paa Adressen, og stirrede en Stund paa den, læste derpaa Udskriften halvhøjt: »Velædle Sgr. Sigurd Jonsson paa Li« — javel, det er til mig, og det er min kære Pastor Sigvalds Haandskrift. Hvad mon han nu kan ville, den velsignede Sjæl? — Jeg tror, jeg maa vente med at læse det, til min Kone finder mine Briller til mig.«

I dette Øjeblik kommer Konen med en Kande Mælk til Gæsten. Bonden staar da op og viser sin Kone Brevet og beder hende om at give sig sine Briller. Konen finder dem og giver ham dem, og da han har faaet dem til at sidde rigtigt paa sin Næse, kigger han endnu engang paa Adressen, lukker derpaa Brevet op, holder det saa tæt som muligt op mod Lyset og begynder at læse halvhøjt . . . . Da Bonden havde læst Brevet rigtig grundigt igennem, viste han sin Kone det, og de talte noget sammen om det. Den øvrige Del af Aftenen hænder der ikke andet, end at Gæsten faar noget Aftensmad og bliver lystig og fortæller om sine mange Ture, og hvilken Kraftkarl han var. Der bliver nu som sædvanligt holdt Aftenandagt, og derefter faar Hallvard anvist, hvor han skal ligge — i den tomme Seng i Badstuen, tæt ved gamle Turids. Man lagde Mærke til, at det just ikke var blide Øjne, hun sendte Gæsten; hun mumlede, som hun plejede, halvhøjt og var arrig, men gjorde dog ingen Ophævelser højt; og nu gik man til Sengs paa Li, uden at der skete mere.

Ved Skillefolden.

(Af *Jón Thoroddsens* »Piltur og stúlka«. — Dr. *Kr. Kålunds* Oversættelse.)

Efteraaret nærmede sig imidlertid, og den Tid kom, da Fjældalmindingerne skulde afsøges. Bøndernes Fællesgræsgange for Beder, Lam og golde Faar var som før omtalt oppe i Fagredalsbunden. Der holdt Beboerne af Holrep og Tungerep aarlig en stor Faaresamling i en dertil indrettet af Sten og Græstørv opført Skillefold. Beboerne af bægge Repper skulde afgive Folk til at gaa til Fjælds og drive Faarene sammen. Da Jon Repstyrer havde en stor Besætning, maatte han sende hele tre Mand; en af dem var hans Søn Indride. Paa den til Fjældridningen bestemte Dag var det meget smukt Vejr; ved Folden havde der indfundet sig mange Tilskuere nede fra Bygden, da denne Sammenkomst var anset for

— »sinnjor« findes allerede brugt af *Sighvatr*, Olaf den Helliges Skjald) og uden paa Breve til Bønder brugtes *monsjör* (jfr. fr. *monsieur*). Nu bruges *herra* om alle, og de andre Titulaturer ere gaaede af Brug, undtagen *séra*, som ufravigelig anvendes i Tiltale til Præsten.

en af de morsomste der i Egnen. Folk førte Mad og Tælte med sig, da man kun sjælden blev færdig med at skille Faarene samme Dag, som de dreves ned fra Fjældene. Ud paa Eftermiddagen var de fleste Mænd komne tilbage, efter at have afsøgt Fjældene; Faarene spredte sig i Dalen, man tog Madposerne frem, satte sig ned og spiste, og ventede paa dem, som endnu ikke var komne. Ved Midaftens Tid manglede ingen uden Repstyrerens Indride; man tænkte, at han var faret vild, og begyndte at tale om at søge efter ham; men i det samme hørtes Hundeglam ovenfor Dalskrænten, lidt efter kommer en Faareflok til Syne, og det viser sig, at det er Indride, der kommer med en Mængde Faar. Han havde faaet en lille Sidedal fra Fagredalsbunden at afsøge, men ingen Faar fundet der, og da han ikke vilde vende tilbage med uforrettet Sag og komme tomhændet til Folden, gik han op gennem Dalen og bag om flere Fjælde, til han kom til en stor Sø; her fandt han mange Faar, med dem vendte han hjem, men saa besværlig havde Turen været, at baade Sko[1] og Strømper var opslidte. Nu var det imidlertid saa sent paa Dagen, at det var til ingen Nytte at begynde Udsondringen; man begav sig derfor til Tæltene og tilbragte Natten der. Næste Morgen var det klart og smukt Vejr, man stod tidlig op, drev Faarene ind i Folden og begyndte Udsøgningen. Nede fra Bygden kom der bestandig flere Folk. Sigrid fra Tunge og hendes Moder var ogsaa komne; hun stod og saa til, medens Ejerne udsøgte sig hver sine Faar efter de paa Ørene indskaarne Mærker, men stundom morede hun sig med at lege med de andre Smaapiger. Indride gik til og fra, lige som de andre Drenge, og en Gang kom han tilfældigvis derhen, hvor Smaapigerne legede; hans Øje faldt paa Sigrid, og han kendte hende. Sigrid fik paa samme Tid Øje paa Indride, og det gik hende lige som ham: hun genkendte ham straks. De løb nu bægge to imod hinanden, mødtes paa Halvvejen og kyssedes; Indride tog først til Orde og sagde:

»Jeg kender dig, min kære Pige! Du er fra Tunge og hedder Sigga[2]; jeg holder saa meget af dig.«

»Jeg holder ogsaa saa meget af dig, lille Indride! Jeg kender dig siden i Fjor, men nu har jeg ikke sét dig saa længe.«

Indride tog Sigrid i Haanden. »Lad mig nu«, sagde han »vise dig min Moder, for jeg har saa ofte fortalt hende om dig, og om hvor meget jeg holder af dig.«

De gik saa bægge to til Ingeborg, som kyssede Sigrid mange Gange og sagde, at hun var en sød Pige, og at Indride skulde være god imod hende.

Imidlertid var den mandlige Ungdom bleven enig om at holde Bondebrydning[3] der paa Sletten og lod heri deltage alle de Drenge, der nogen-

[1] Det kan let ske efter en længere Vandring over ujævn Grund, da de islandske Sko bestaar af et enkelt Stykke ugarvet Skind.

[2] Forkortelse af Sigrid.

[3] Brydningen, den saakaldte »glíma«, har paa Island vedligeholdt sig i en ejendommelig Form og, som det synes, aldeles uforandret fra Sagatiden. I Stedet for de andet Steds brugelige Livtag bestaar Tagene her i, at hver af de to kæmpende griber Modstanderen med den højre Haand i Bukselinningen, med den venstre i Bukselaaret, noget nedenfor Hoften, og Kunsten er nu dels ved Ryk med Armene, men navnlig ved forskellige uformodede Slag med Fødder og Ben, de saakaldte Brydekneb eller »brögð« (Ental: bragð), at kaste Modstanderen til Jorden. Af disse gives der mange, hvert med sit ejendommelige Navn; her nævnes et af de almindeligste: at forsøge at løfte Modstanderen i Vejret ved at sætte Knæet mod Indersiden af hans Laar; andre er: at løfte Modstanderen ved at sætte Hofte

lunde var vokset til; Indride maatte gaa med og ligeledes Orm fra Tunge. Man delte sig i to Partier, Tungerepsmændene var i det ene, Holrepsmændene i det andet; hvert af Partierne valgte sig en Husbonde eller Anfører, ordnede Flokken og bestemte, hvorledes der skulde kæmpes. De svageste skulde først brydes sammen, dernæst Kærnetropperne og tilsidst Bønderne selv; derpaa blev en Brydeplads afstukket, og Legen tog sin Begyndelse. Kvinderne og de ældre Mænd, som ikke deltog i Faarenes Skilning, var Tilskuere og fulgte Kampen med største Interesse. I Begyndelsen havde Tungerepsmændene Uheld med sig; da gik Orm fra Tunge frem, hans Modstander var en Mand af Holrepsmændenes Flok ved Navn Bjarne; dog havde de ikke kæmpet længe, før Orm løftede ham i Vejret ved at sætte sit Knæ mod Indersiden af hans ene Laar og kastede ham saaledes til Jorden. Efter dette fældede Orm endnu to af Modpartiet; men da rejser sig forbitret en stor og stærk Mand, Torgrim, med Tilnavnet »Kæmpe«, han griber Orm fat, og det saas straks, hvor ulige de var i Styrke; han svingede Orm omkring som en Top, men Orm var smidig og sikker paa Foden og faldt alligevel ikke. Saaledes gik det en Tid lang, indtil Torgrim begyndte at blive træt; da Orm mærkede dette, angreb han med fornyet Iver, men Torgrim stod urokkelig som en Klippe, og det var umuligt for Orm at anvende noget Brydekneb imod ham. Tilsidst bliver Torgrim ked heraf og vil have en Ende paa Sagen, og slipper Tagene i Orm for at gribe ham om Ryggen; men Orm kommer ham i Forkøbet, løber ind under ham, løfter ham med et Ryk i Vejret og kaster ham saaledes til Jorden. Tungerepsmændene opløftede Sejersraab, og alle priste Orms Kækhed og Styrke. Herefter gik Orm frem paa Kamppladsen og sagde: »En vældig Kæmpe har nu maattet bide i Græsset, og hvem har I nu at stille frem, Holrepsmænd?«

»Manden er hverken stor eller stærk«, svarede disse, »det er nu den lille Indride fra Hols Tur at gaa frem, og det vil ikke falde dig vanskeligt at faa Bugt med ham.«

Indride gik frem, og Orm og han begyndte at tage Tag sammen; han var langtfra saa stærk som Orm, men han var saa smidig, at Orm aldrig kunde slaa Fødderne fra ham; desuden trættedes Orm hurtigt, da han havde anstrængt sig saa meget i Forvejen. Under Kampen kom de i Nærheden af en Tue, som stod i Udkanten af Brydepladsen; Orm saa ikke denne, men Indride sprang baglængs over den, og i samme Øjeblik rykker han Orm til sig, saa at denne taber Fodfæstet og falder frem paa det ene Knæ. Dette vakte stor Latter blandt Holrepsmændene og Spot over, at en saadan Helt skulde have faaet saa uselig en Skæbne. Dette taalte Orm ikke at høre og vilde paany prøve Kræfter med Indride, men Holreps-

---

mod Hofte, at slaa Fødderne fra ham ved et Slag med Hælen bag hans Hæl, eller ved at slaa Læggen mod Ydersiden af hans Læg, eller ved et pludseligt Slag med Haanden i Knæhaserne, at bibringe ham Overvægt ved et Ryk, samtidig med at han fastholdes ved at blive traadt paa den store Taa o. s. v. Alle Knebene er af den Beskaffenhed, at en svagere, men behændigere Modstander ofte kan sejre over en stærkere, men plumpere. Bondebrydning kaldes Brydningen, naar den er en Kamp mellem to Partier; de to dygtigste Kæmpere bliver gjorte til Bønder (ↄ: Husbønder eller Høvdinger), og de vælger i Almindelighed skiftevis blandt de deltagende, til alle er blevne fordelte paa et af de to Partier; sædvanligvis sendes først de to svageste ud til Kamp mod hinanden, mod Sejrherren sendes derpaa den næst svageste af det modsatte Parti, og saa fremdeles, indtil han falder; da udsendes mod hans Banemand en Modstander fra den sidst faldnes Side, og saaledes bliver man ved, idet Kampen bestandig tiltager i Interesse ved, at dygtigere og dygtigere Kæmpere rykker i Marken; sidst af alle kæmper Bønderne selv. (Kr. K.)

mændene tillod det ikke og sagde, at den første Afgørelse havde været tydelig nok. Derefter fortsattes Kampen i den Orden, som det var bestemt, og tilsidst var ingen tilbage uden selve Bønderne; disse brødes længe og med stor Kraft, indtil de tilsidst bægge faldt til Jorden paa én Gang. Ved denne Leg havde alle moret sig udmærket, men Ingveld fra Tunge ærgrede sig meget over, at hendes Søn Orm var falden for Indride. »Hvor kunde du lade den afskyelige Knægt fælde dig«, sagde hun, »og hvorfor hævnede du dig ikke paa ham!« Orm svarede, at det sømmede sig ikke, at man mindedes sligt længe.

»Da skal jeg ikke glemme det saa snart«, sagde Ingveld, »jeg har heller ikke mindre Skam deraf end du; det er, som om jeg aldrig havde kunnet bekvemme mig til at give dig ordentlig at spise.«

Medens Ungdommen var optagen af Brydekampen, havde Bønderne fortsat Udsondringen af Faarene, og man var nu naaet saa vidt, at Beboerne af de nærmeste Gaarde skulde udsøge sig deres Faar; de maatte nemlig vente til sidst, medens de, der boede længst borte, altid først gennemsøgte Folden. Blandt dem, der var til Stede ved Faaresamlingen, var en Mand ved Navn Asbjørn, der var saa god til at kende Faar, at han genkendte ethvert, som han blot én Gang havde set før; han vidste ogsaa, hvad Kreaturmærke enhver Mand i de to nærmest liggende Sysler havde. Han plejede at stille sig ved Indgangen til Folden og undersøge ethvert Faar, førend det blev ført ud, og sige, hvem der ejede det, uden nogen Sinde at møde Modsigelse; opstod der Uenighed mellem Folk om Mærkerne, lod man ham afgøre Trætten, da det var en afgjort Sag, at hans Mening var i Overensstemmelse med de trykte Mærkefortegnelser.

»Ja, hvem der ejer dette Faar, det véd jeg ikke«, sagde Asbjørn, just da man efter Brydekampens Ophør med fornyet Iver havde taget fat paa Arbejdet i Folden, og befølte Ørene paa et to Aar gammelt Faar. — »Aa kald paa Repstyreren i Tunge; det kommer blot an paa, om her har været et Skaar; dog ser det næsten ud til at være et Ar, som er dér paa Øret, Folk! Men hvad siger du, Jon paa Lækjamot? Ovenmærket er Repstyrerens i Tunge: den ydre Halvdel af bægge Ørespidserne afskaaren og Fjedermærke paa Indersiden af venstre Øre — men, hvis det er et Skaar, som er der paa Indersiden af højre Øre, saa ejer Jon fra Gil Faaret, og et ganske dejligt Kreatur er det, hvis det saa er. Hvor er Repstyreren?«

»Her er jeg, Asbjørn! hvad er der paa Færde?«

»Er dette to Aars Faar Eders, Signor Bjarne?«

»Det véd jeg ikke; hvis det bærer mit Mærke, tilhører det mig, ellers ikke.«

»Ja det er noget tvivlsomt, Mærket i Ørespidserne og Fjedermærket er der, men se nu selv! Her er det, som om Øret havde været saaret, det ligner mest et daarlig udført Skaarmærke, og i saa Tilfælde ejer Jon paa Gil Faaret; Eders Mærker er ens, som I nok husker, med Undtagelse af, at han føjede Skaarmærket til, da han flyttede her til Bygden.«

»Jeg tør ikke sige noget om det, gode Asbjørn! Det er bedst at kalde nogle flere Folk til, for at dømme om den Sag; hent mig Gudmund Faarehyrde og bed ogsaa Jon fra Gil selv om at komme; jeg vil ikke, at man tilegner mig andet og mere, end hvad der tilkommer mig med Ret.«

Der blev nu sendt Bud efter Gudmund og Jon, og Gudmund kom først.

»Kender du dette to Aars Faar, Gvend?«[1], spurgte Asbjørn, »er det Repstyrerens?«

---

[1] Forkortelse af Gudmund.

Gudmund undersøgte Faaret paa alle Kanter og sagde saa endelig, at derom kunde han intet sige med Vished.

»Det var da en daarlig Faarehyrde«, sagde Asbjørn, »ikke at kende sin Husbonds Faar. Jeg er alligevel mest tilbøjelig til at tro, at det er hans. Det er mig, som om jeg havde set dette Faar en Gang før, den Gang jeg i Vinter kom forbi Husene der i Tunge, skønt jeg ikke vil sværge paa det — nej sværge paa det vil jeg ikke; og saa dette Ar, som er der paa Øret.«

I det samme kom Jon fra Gil til og undersøgte Mærket. — »Man skulde ikke tro, Folk behøvede at være i Tvivl om, hvem Faaret tilhører«, sagde han; »det bærer mit Mærke, jeg ejer det.«

»Mærket er nu rigtignok alt andet end tydeligt, men en anden Sag er det, hvis du kender Faaret og tør sværge paa, at det er dit«, svarede Asbjørn. — »I alle Tilfælde er Faaret mit«, sagde Jon, »da det bærer mit Mærke; jeg har ikke saa mange Faar, at jeg har Lyst til at lade enhver Hund flaa mig for dem, som jeg ejer.« — »Da tør jeg dog næsten sige, at du ejer ikke dette.«

Lille Sigrid fra Tunge kom netop nu løbende derhen, hvor de var begyndt at mundhugges om Faaret, og raabte, før hun var naaet hen til dem: »Aa der er min egen Kolla[1] kommen ned fra Fjældene!«

»Hvor ser du hende?« sagde Bjarne.

»Her! dette er hende, min Kolla, jeg kender hende.«

»Er dette din Kolla?« udraabte Asbjørn.

»Ja kære Asbjørn! hun er født af min Moders Fører-Hnivla[2]; men hvor er den grønne Traad bleven af, som var i Øret paa hende?«

»Naa, hører du nu min gode?« sagde Asbjørn til Jon, »dette er lille Sigrids Kolla; eller tror du maaske, Barnet lyver? Og her har der været sat et Baand i Øret paa hende, men det har flænget Øret, som saa senere er groet sammen igen, og deraf er Arret kommet. Ja jeg vidste nok, jeg skulde kende Racepræget, skønt jeg ikke straks kunde komme paa det rene med det, men nu ser jeg det, hun er af Hnivla-Racen.«

»Nu gaar det som sædvanlig, lille Asbjørn«, svarede Jon, »at du holder med dem, hos hvem du snarest tror at kunne tilsnylte dig en Bid Mad eller en Snaps; men det skal ikke lykkes dig at udplyndre mig, for Faaret er mit for Gud og Mennesker, som enhver kan se af Mærket.«

»Det er nu Løgn!« sagde Asbjørn forbitret, over at Jon sagde, at han var partisk.

»Saa det er Løgn!« raabte Jon og gav Asbjørn en Næsestyver, saa Blodet flød; Asbjørn slap da Faaret for at fare løs paa Jon, men Repstyrer Bjarne løb ind paa ham og holdt ham, medens to andre greb fat i Jon og forhindrede ham i at tilføje Asbjørn videre Fortræd. Asbjørn var ilde tilfreds med, at han ikke skulde faa Lejlighed til at slaas med Jon og bad grædende Repstyreren om at faa Lov til at give den Usling en Dragt Prygl: »for jeg er ikke vant til at faa en blodig Næse for ingen Ting, eller behøvede han maaske at gi' paa Snuden, fordi jeg kaldte ham en Løgner; det er han, og det er ikke mere, end han vel kunde taale at høre det.« Bjarne lod, som han ikke hørte det og forsøgte paa alle Maader at stille dem til Freds; dette lykkedes ogsaa, saa at de tisidst kyssede hinanden og

[1] Navn paa et kullet Faar. De allerfleste islandske Faar har Horn.

[2] Navn paa Faar med Spor til smaa Horn; Fører-Faaret ɔ: det Faar, der gaar foran og leder Flokken.

bad hinanden om Forladelse. Men det to Aars Faar lod han drive til Jon fra Gils Hjord og sagde, at nu havde det voldet saa megen Fortrædelighed, at det var bedst at sørge for, at sligt ikke gentog sig.

Da lille Sigrid saa, at Kolla blev dreven bort, og hørte, at Jon fra Gil skulde have Faaret, brast hun i Graad; hun holdt saa meget af det og havde saa længe glædet sig til at se det komme tilbage fra Fjældene; hun satte sig nu bag Væggen af Faarefolden og gav sine Taarer frit Løb. Indride fra Hol stod der i Nærheden og saa Sigrid græde. »Nej jeg kan ikke taale at se lille Sigga græde«, sagde han ved sig selv og nærmede sig hende. »Hvad er der i Vejen, kære Sigga, jeg holder saa meget af dig, at jeg næsten selv faar Taarer i Øjnene ved at se dig græde«, sagde han og klappede hende paa Ryggen, »sig mig, hvad der er i Vejen.«

»Aa jeg er saa bedrøvet over at miste Kolla; hun er saa smuk, og nu har Fader ladet den stygge Jon fra Gil tage hende fra mig; det var det eneste Faar, som jeg havde, og det er saa morsomt selv at eje Faar.«

»Det skal du ikke græde for, gode Sigga«, sagde Indride, »jeg har to Lam her i Folden, og du maa have hvilket af dem, du vil; Moder har sagt, at jeg maatte give dig det ene; kom, saa skal jeg vise dig dem.« Sigrid blev henrykt herover, Indride fulgte hende derhen, hvor Lammene var; det var to rigtig smukke Gimmerlam, og han lod nu Sigrid vælge, hvilket hun vilde. Sigrid fortalte sin Fader om Gaven; han sagde, at det var smukt gjort af Indride, og at Sigrid skulde kysse ham derfor; »men du Indride skal en Gang i Vinter komme over til Tunge og besøge lille Sigga; det ser næsten ud til, at I unge kommer bedre ud af det sammen, end Tilfældet har været med eders Fædre, og det har jeg ikke noget imod.«

En Julenat i Fjældstuen.

(Af *Gestur Pálssons* »Sigurður formaður«. — *H. Wiehes* Oversættelse[1].)

Efteraarsfiskefangsten i Vig havde været den bedste, som de ældste Folk kunde mindes; man kunde regne, at Baaden blev fuld næsten hver Gang, man roede ud, og Fiskevejret var vidunderligt, om det end imellem var noget ustadigt.

Den dygtigste Fisker i Vig det Efteraar var Sigurd fra Bø, ældste Søn af Enken der. Han var 20 Aar gammel og gik for de der i Bygden værende unge Mænds Overmand i Styrke og Behændighed i Fiskefangst. Dette Efteraar havde han for første Gang ført et Skib, og man talte meget om, hvor udmærket det var lykkedes. Sigurd var en kæmpestor Mand, overordentlig skulderbred, men en Smule krum i Skuldrene, meget kraftig at se til, men dog godmodig og rolig.

[1] G. Pálsson: *Fire Fortællinger,* København 1896 (Axel Andersens Forlag), S. 63—77.

Sigurd havde en Broder, som hed Ejnar og som var et Aar yngre end han. Ejnar var Matros hos sin Broder, men lignede ham i mange Henseender ikke. Ejnar var smækker, fint bygget og svagbrystet og kunde ikke godt taale Slid; dog var han meget livlig og munter og en stor Spøgefugl.

Sigurd derimod var temmelig indesluttet og tog kun ringe Del i Legene med de andre unge Mænd, og paa de Lege satte man dog stor Pris der paa Fiskerlejet; thi hver Dag, man ikke kunde ro ud, var der fuldt paa Grusbankerne ovenfor Fiskerhytterne af legende Fiskere: der øvede man Brydning, Skuldertag og Rykkebrydning og andet af det Slags; der blev udslynget Skoser og Spydigheder og endelig Stene, hvis man ikke havde andet Svar paa rede Haand. Undertiden samlede man ogsaa dem, der kunde de fleste Rimer, fra hele Fiskerlejet, og saa gav man sig til at kappes med hinanden i at fremsige Viser. Overhovedet blev der ved slige Lejligheder foretaget alt, hvad unge og livlige Mænd kan finde paa, for at forkorte Tiden og forøge Livligheden.

Skønt Brødrene var forskellige i mange Ting, var Forholdet mellem dem dog overordentlig godt. Sigurd var mod Ejnar langt mere, som om denne var hans Søn end hans yngre Broder. Naar Ejnar, som ofte hændte, var daarlig, var Sigurd saa omhyggelig for ham og plejede ham næsten som et Barn. Ejnar elskede ogsaa sin Broder højt og vilde kun følge hans Raad.

I én Ting var Brødrene ens, og det var, at de bægge to var mørkerædde. Sigurd var dog næsten værre end Ejnar; thi han turde ikke, som man siger, gaa tværs gennem Huset, naar det var blevet mørkt. Man gjorde ofte Løjer med Brødrenes Mørkerædsel, særlig med Sigurds, som rimeligt var, da han var slig en Kraftkarl; men han havde altid den Undskyldning paa rede Haand, at det ikke var større Skam for ham at være mørkeræd end for Grette[1].

Denne Mørkerædsel hos Brødrene havde dog, som de fleste andre Ting, en meget naturlig Aarsag. De var fra en meget overtroisk Bygd. Der var fuldt op af Morer og Skotter[2], hvem alle saa og hørte, baade synske og usynske. Til de gamle Spøgelser føjedes næsten ligesaa mange nye, som der døde Folk i Bygden: naar Aanden havde forladt et Menneske, da gik den straks aabenlyst for alle, ikke blot til alle Frænder, Kendinger og Naboer, men paa kryds og tværs gennem hele Bygden; hvis en rejste fra det Hus, hvor det var død, havde Spøgelset altid Tid til at følge ham, hvor han stod og gik, og morede sig med at komme før ham paa hver Gaard og fik Tiden til at gaa med at stikke et ligblegt Hoved op i Ansigtet paa en eller anden, som stod udenfor og intet ondt anede, eller ogsaa med at ride paa Tagene og lade sig glide ned ad Badstuevæggen, binde Køerne i Stalden sammen ved Halerne, slukke Lampen i Køkkenet eller stryge en og anden Tjenestepige over Kinden med en iskold Haand, saa hun var nær ved at daane. Og somme Tider, naar man ganske uskyldig vilde tage sig en Pris og stak Fingrene ned i sin Pung, var der, før man anede noget, nogle iskolde Fingre, som ogsaa trængte til en lille Pris. Naar det hændte, kunde man være aldeles vis paa, at enten vilde der snart komme en Mand fra en af de Gaarde, hvor et eller andet Spøgelse holdt til Huse, eller

---

[1] Grette, den velkendte Sagahelt fra Grettissaga (se Rosenberg: Træk af Livet paa Island osv. S. 196).

[2] *Mórar* betegner mandlige Spøgelser og bærer Navn af deres brune (mórauður, udt. mōrøiðør) Trøje. *Skottur* (-ør) betegner kvindelige Spøgelser og har Navn af, at de lader deres høje Hovedtøj (skaut, udt. skøit) falde bag over som et *skott* (en Hale).

ogsaa, at en nær Frænde eller Ven var død, som nu imidlertid gik omkring for at kundgøre Frænder og Venner sin egen Død.

Med den Slags Fortællinger var Brødrene fra deres tidligste Aar blevne opfostrede, saa det var i Grunden intet Under, om de var mørkerædde. De fleste Tildragelser, hvortil man ikke fandt haandgribelige Aarsager, blev tilskrevne Spøgelserne; hvis en Hest blev sky i Mørket, da var det, fordi den havde set Spøgelser; hvis én fór vild i Mørket, eller i en Snestorm, saa var det Spøgelser, som forvildede ham; hvis en underlig Sygdom overfaldt et Stykke Kvæg, da blev det tit og ofte tillagt et eller andet Spøgelse.

Det er en Selvfølge, at ikke alle der i Bygden var saa mørkerædde som Sigurd; det er med Mørkerædsel som med meget andet, at Paavirkningerne er forskellige, selv om Aarsagen er den samme.

Julen nærmede sig nu, og alle, som ikke havde hjemme i Vig, lavede sig til at rejse hjem.

Brødrene Sigurd og Ejnar agtede sig ogsaa, som sædvanlig, hjem til deres Moder og havde i Sinde at blive hjemme til Midvinter eller Vinterfisketiden.

Men den Dag, de vilde af Sted, blev Ejnar daarlig, saa at der intet blev af Rejsen den Dag; Dagen efter, som var Torlaksmesse[1], var Ejnar vel noget bedre, men dog næppe rejsefør.

Brødrene vidste nu, at deres Moder vilde blive ængstelig for dem, hvis deres Rejse blev opsat til efter Julen; men de havde to Dagsrejser hjem; saa, vilde de naa hjem Juleaften, maatte de tage af Sted den Dag; Ejnar var ganske vist ivrig og utaalmodig efter at komme af Sted, men Sigurd fik ham til at blive og gik med ham hen til en Gaard lige udenfor Fiskerlejet og anbragte ham der til efter Julen, da — det var bægge Brødrene visse paa — vilde han være helt rask, og det blev fastsat, at han skulde komme hjem bagefter sin Broder.

Sigurd gjorde sig derfor alene færdig til Rejsen; hans Moder havde sendt ham og hans Broder en Hest til at medføre deres Rejsegods og andre Ting paa; men selv skulde de gaa, og Føret var ogsaa temmelig godt.

Sigurd sagde saa Farvel til sin Broder; men Ejnar var øjensynlig meget forknyt over at skulle blive tilbage, trods at det nu maatte være saa.

Den Vej, hvorad Sigurd skulde, var saaledes, at den første Dagsrejse gik gennem Bygden, den anden over Fjord, Hede og tilstødende Dale.

Vejret var glimrende, klart og klingrende Frostvejr, den Dag Sigurd tog af Sted fra Vig med Hesten ved Tøjlen. Sigurd naaede om Aftenen til Hedegaarden og tog Natteherberge der.

Om Morgenen til Juleaftens Dag stod Sigurd op, saa snart det begyndte at lysne. Vejret var vel godt, men Bonden vilde dog, at Sigurd skulde vente, til det blev helt lyst, for at man bedre kunde se, hvorledes Vejret vilde stille sig. Men Sigurd var ivrig og utaalmodig efter at bryde op saa snart som muligt; thi han indsaa, at hvis han ventede, da vilde han næppe faa det lyst over Heden; men i Mørke vilde han allermindst rejse.

Og saa gav han sig paa Vej straks.

Han var saa let om Hjærtet og saa glad i Hu, da han drog gennem Dalen, saaledes som det gaar saa mangen en, der rejser tidlig om Morgenen i godt Vejr og venter at naa hjem om Aftenen.

Over Dalen laa der et halvklart, taageagtigt Slør, som stadig blev mere

[1] Den 23de December. Torlak var en Helgen paa Island.

og mere gennemsigtigt, saa at Smaadalene og Højene begyndte at træde tydeligt frem, og efterhaanden som det blev lysere, saa han, at Himlen var klar og at Vejret vilde blive smukt.

Da han kom til Enden af Dalen, hvor Vejen bøjer op paa Heden, standsede han og bedede et Øjeblik og gav Hesten Hø, som han havde faaet med sig fra Hedegaarden.

Medens han stod der, saa han sig om; nu var det fuldstændig klart; nedenfor ham laa Dalen, staalgraa at se til, da den endnu ikke var bleven helt tilsneet. Paa bægge Sider af ham løb mørke og troldagtige Klippekløfter langs Passerne, som førte ned i Dalen. Der ovenfor skinnede de snehvide Bryn, og deroppe stod enkelte spidse Toppe eller runde Høje, som saa morsomme ud, naar de strakte sig op imod den lysegule Morgenhimmel. Nogle hældede sig tilbage, som om de var blevne trætte af et langt og og tomt Liv og nu vilde læne sig tilbage og hvile til Dommedag; men andre ligesom strakte sig udover Dalen for at være paa Udkig og se efter, om noget levende Væsen var saa forvovent at gaa op gennem Dalen og opsøge dem oppe paa Fjældene og Ørknerne.

Sigurd mærkede tydeligt, skønt han ikke søgte at gøre sig det klart, hvor Naturen var ren og storslaaet der i Ødemarkerne; men da han var en agtpaagivende Rejsende, begyndte han nu nøjere at undersøge Vejret. Det var næsten Vindstille og Himlen var klar, kun havde en lys Skymasse sat sig paa Toppen af den højeste Fjældspids over Dalens inderste Del.

Sigurd blev kun staaende et Øjeblik, men begyndte nu at lægge Vejen op over Hedebrinkerne; de er baade bratte og høje og der er et Utal af Frem- og Tilbagekrumninger paa dem, hvorfor ogsaa Bestigningen af dem tager saa lang Tid, at det er alle Rejsendes almindelige Mening, at en Sommerdag er man ikke længer om at ride gennem Dalen, og den er dog ikke kort, end at drage over Brinkerne op paa Heden.

Medens Sigurd krydsede op over Hedebrinkerne, havde han stadig et Øje med Skymassen foran det inderste af Dalen.

Han opdagede snart, at Skymassen blev større. Det var, som om den mangfoldiggjordes i et Øjeblik; nedenfor den dannede der sig andre lyse Skysøjler, og snart var hele Fjældspidsen foran det indre af Dalen tildækket. Det varede ikke længe, førend de andre mindre Fjældspidser omkring Dalen ligeledes begyndte at faa lyse Skyslør, og efterhaanden begyndte disse at sænke sig ned over dem og blive tættere og mørkere.

Da Sigurd var kommen op paa Hedebrynet og gav sig til at se sig om henover Fjældheden, tvivlede han ikke et Øjeblik om, at der jo var Snestorm deroppe; han saa snehvide, tætte Masser vælte sig om der, som om de greb fat i hverandre og prøvede nedefter.

Der var ogsaa en kendelig Luftning paa Hedebrynet, og Sigurd havde Vinden imod sig.

Det var ikke frit for, at han blev lidt ængstelig, da han saa henover Heden, og det fór gennem hans Tanke: »Det er dog én god Ting, at min Broder Ejnar ikke er med mig«.

Et Øjeblik faldt det ham ind, at det var bedst at vende om; men da han huskede paa, at han kendte Vejen paa Heden saa nøje, og at han ofte havde været der paa Rejse i haardt Vejr en Vinterdag, hvorved han da altid havde haft Rejsefæller, saa bestemte han sig straks til at fortsætte Rejsen.

Han kom ogsaa til at tænke paa sin Moder derhjemme, som han vidste

vilde blive overmaade bange, om ingen af Brødrene kom hjem, særlig nu, da Vejret var slemt.

Han fortsatte saa straks sin Rejse over Heden, gik rask til og drev Hesten foran sig.

Men stadig kom de lyse Masser henne paa Heden ham nærmere, og han var ikke gaaet ret langt, førend Sneen saa smaat begyndte at drysse ned paa ham; da han saa sig tilbage, saa han, at Uvejret ogsaa var kommet ned paa Dalbrynet, og efterhaanden som han kom længere fremad, begyndte Synskredsen at blive mindre og mindre; Sneflokkene væltede ned omkring ham, hvirvlede om ham og styrtede saa susende af Sted, thi det blæste mere og mere op; paa alle Sider af sig saa han den samme Snemasse, tæt og mørk, som hele Tiden nærmede sig hvirvlende og hvinende, dreven frem af Stormen.

Det gyste i Sigurd, naar han tænkte paa, hvorledes denne Tur paa Heden vilde ende.

Og var det ikke naturligt!

Hvis noget er skrækkeligt og forfærdeligt i dette Land, der er saa fuldt af Farer og Strabadser, da er det det, at være alene oppe paa de høje Fjælde i en rasende Snestorm.

Man taler saa ofte om, at vort Liv her er én stadig Kamp med Naturen.

Og dog er det egentlig ikke nogen Kamp, siden ingen overvinder Naturen og ingen kan vente at sejre over den; men naar den ene Part ikke har Haab om at sejre over den anden, da bliver der aldrig noget af en Kamp.

Naturen har baade Magt og Kraft til, naar *dens* Lovbud byder det, at slukke hver Livsgnist, som rører sig oppe paa Fjældene, og at skjule hvert levende Væsen, som færdes deroppe, etsteds oppe i Ødemarkerne, hvor Solen aldrig kan skinne, saa længe Verden staar, og hvor ingen Sommer kan bringe det for Dagens Lys, som den vil skjule. Den kan feje hvert Skib af Havet og intet efterlade, sønderslaa Menneskenes Boliger og lægge hver Egn øde.

Det nytter ikke at spørge: »Hvorfor gjorde du dette!«

Dens Lovbud er dens Mysterium, og det forstaar ingen.

Den alene har Lov til at opkaste Valdyngen der, hvor den vil, og af, hvad den vil; — dér er der ingen til at dømme.

Hvad bryder den sig om Mennesketaarer og Menneskesorger?

Den gaar sin Vej, og alt, hvad der kommer den i Vejen, maa falde — ligemeget om det er et Fjæld eller en lille Sten, et Menneske eller en Orm, alt maa falde, fordi det staar den i Vejen, naar den udøver sit hemmelighedsfulde, rædsomme Lovbud.

For den bliver alt smaat, fordi *den* ene er stor.

Derfor er det saa rædsomt at færdes alene paa Hederne, naar den kommer i sin Magt og Vælde.

Dér er ingen Menneskehjælp i Nærheden; Naturen og den vejfarende brydes alene i det rædsomme Øde; dér er der ingen til at fortælle om Kampen, og hvis der maaske bliver udstødt et Angstskrig, da griber Stormen det øjeblikkelig og slynger det et Stykke ud i Fjældrummet, indtil det dør og bliver til intet.

Det var derfor intet Under, at Sigurd gyste ved Tanken om Turen over Heden.

Han tænkte endnu en Gang paa at vende om; men dels gjorde han

det nødig, og dels mente han sig næsten bedre i Stand til at finde Vejen frem ad Heden end tilbage, ned ad Hedebrinkerne og ned gennem Dalen.

Vejret var nu blevet saa haardt, at han ikke kunde drive Hesten foran sig, thi den drejede sig og vendte Bagen mod Vejret. Sigurd maatte derfor gaa foran og trække Hesten.

Nu var det Storm med Bælgmørke, og stundom kunde han ikke se en Favn for sig; han fandt dog Vej, baade fordi Heden havde gode Varder[1], og ogsaa fordi han paa mange Steder kunde se Vejen, da Heden endnu ikke var videre tilsneet; men Sneen væltede stedse mere og mere ned, og jo længere han gik henad Heden, des vanskeligere faldt det ham at finde Vejen.

Det, som voldte ham størst Møje, var, at Sneen hvert Øjeblik piskedes ind i Ansigtet paa ham, saa at han ikke kunde se en Haand for sig og hvert andet Øjeblik maatte standse, for at prøve paa at optø og fjærne Isen fra Ansigtet med sin varme Haand.

Sigurd tænkte ved sig selv, at han maatte takke Gud til, om han slap levende ind i Fjældstuen, hvor han tænkte at tilbringe Natten, skønt han vidste, at det ikke vilde blive nogen videre fornøjelig Julenat.

Han troede fuldt og fast, at han endnu var paa rette Vej, og mente nu, efter hvad han kunde skønne, at være kommen i Nærheden af Fjældstuen.

Men det var ligesom Vejret stadig blev haardere, Stormen tog til og Snefaldet blev mørkere. Hesten strittede stadig mere og mere imod og sinkede derved Sigurds Rejse i høj Grad; tilsidst lagde den sig helt ned og Sigurd troede nær, at han aldrig havde faaet den paa Benene igen; men da han saa atter var kommen paa Vej med den, stødte han pludselig mod en Varde i Snetykningen, og da han skulde se nøjere til, var det netop Varden lige ved Fjældstuen.

Saa slap han med stor Møjsommelighed ind i Fjældstuen.

Fjældstuen var, som de fleste af den Slags Huse her til Lands, daarlig udstyret. Der omkom saa mange paa Heden, at Syslerne paa bægge Sider af den tilsidst efter mange Aars Forhandlinger blev enige om at rejse en Fjældstue der, og da det endelig af Sysselnævnene blev overdraget de Sognefogder, som var Heden nærmest mod Nord og Syd, at lade Huset bygge paa Sysselkassernes Bekostning, tænkte man mere paa at kunne faa en Smule Fordel af Arbejdet, som af ethvert andet offentligt Foretagende, end at Huset blev saa godt som muligt udstyret for de Vejfarende, som dér søgte at redde Livet fra Snestormene paa Fjældene. Dog var Fjældstuen ret god i Førstningen, og der blev lagt Brændsel, en Smule Hø og Fyrtøj derind det første Efteraar, foruden at der var bygget et Ildsted, lagt Bræddegulv, en Spade m. m. Huset var naturligvis ikke laaset, men der var en Træskodde for. Men førend Fygevejrene begyndte det første Efteraar, var alt Høet borte; til Brændsel og Fyrtøj saas intet. Saa hørte man op med at lægge sligt til. Det varede heller ikke ret længe, førend Spaden forsvandt. Længst blev Gryden, men saa forsvandt ogsaa den et Efteraar, da Nætterne var begyndt at mørkne. Der blev selvfølgelig talt meget paa Sysselmøderne paa bægge Sider af Heden om, at man maatte forsyne Fjældstuen bedre; men det blev der intet af, thi hvert Sysselnævn skød Skylden for at have stjaalet fra Huset over paa det andet Syssels Indbyggere.

Dog gik det først over alle Grænser med Fjældstuen, da Døren tilsidst

---

[1] Varder kaldes paa Island Stendynger, som tjener til Vejvisere paa Vejen over Heder og Fjælde.

et Efteraar blev bortstjaalen; saa tog Sognefogden syd for Heden sig dog for at give Fjældstuen en ny Dør, men dermed var ogsaa al Udbedring til Ende.

Fjældstuen var saaledes indrettet, at der var et ophøjet Bræddegulv i den ene Ende, som naaede en Mand til Livet; det var bestemt til Sovested; men i den anden Ende var der intet Gulv, og dér skulde man sætte sine Heste, om man ellers havde nogle.

Da Sigurd var kommen ind i Fjældstuen og havde set sig om, gik han hen og lukkede Døren og bar Saddelunderlaget og Rejsegodset hen foran Døren paa den indvendige Side; thi han var bange for, at Blæsten skulde bryde Døren ind. Saa satte han sin Stav tværs for Døren til yderligere Støtte og begyndte saa at fodre sin Hest. Selv gik han op paa Gulvet og lagde sig ned, efter at have ordnet sit Leje saa godt, det lod sig gøre.

Han lukkede Øjnene og forsøgte at sove. Men han kunde ikke. Han begyndte nemlig at blive lidt urolig, særlig da han var kommen ind fra Uvejret til Stilheden og søgte Ro. Han kunde ikke gøre for det, men hvor meget han saa end prøvede at modarbejde det, kom han dog til at huske paa Spøgelsehistorierne, som var blevne ham fortalte i hans Barndom; én efter én dukkede de op i hans Tanke, satte sig fast der, voksede der og blev til en levende Fylking, som han stirrede paa og ikke kunde holde Øjnene fra, — indtil han fór rædselslagen op og ikke vidste, om han var vaagen eller sov, og stirrede saa ud i Luften, for at overtyde sig om, om han saa noget. Men han saa intet. Saa lagde han sig ned igen og følte den kolde Sved slaa ud over hele sit Legeme.

Han prøvede paa at holde Øjnene aabne; han gav sig til at tænke paa alt andet, gav sig til at lytte efter Stormen og Uvejret ude; han hørte, hvorledes Sneen hvirvledes omkring Huset, og han kunde næsten mærke, hvorledes Stormen dyngede Sneen op imod den Gavl, hvorunder han laa.

Men da han havde holdt Øjnene aabne en kort Tid og havde stirret ud i Mørket, forekom det ham, at han begyndte at se Taagebilleder af alle mulige Farver fare forbi sine Øjne; og saa kom han atter til at tænke paa Spøgelsefortællingerne.

Han hørte sin Hest i den anden Ende af Huset, tyggende paa Høet, som han havde givet den, og da han mærkede, hvor rolig den var, fuldstændig som stod den hjemme ved sin Krybbe, saa blev han lidt roligere.

Men nu var Klæderne begyndt at tø op paa ham, og der kom en slig Kulde over ham, at han stod op for at slaa Varme i sig.

Da han havde gjort det en Stund, blev han varm, men nu blev han saa søvnig, at han atter gik op paa Gulvet og lagde sig ned og forsøgte igen at sove.

Saa forløb der en kort Tid. Han hørte Vejret tage af derude. Hesten var hørt op med at gumle. Mørket og Stilheden derinde forekom ham saa forfærdelig i denne øde Hytte, oppe mellem Fjældene. Han kunde ikke falde i Søvn, hvor meget han end prøvede derpaa. Hver Gang han lukkede Øjnene, kom han i Tanker om de mange, der var omkomne ude paa Heden, især dér omkring Fjældstuen, og nogle var endogsaa krøbne udmattede derind og havde udaandet der.

Saa kunde han ikke lade være med at aabne Øjnene, for at stirre ud i Mørket og prøve, om han kunde se noget, og blev derved lysvaagen.

Han laa og væltede sig fra den ene Side til den anden, hvileløs og urolig.

Saa forekom det ham med ét, som om der blev gaaet langs ad Taget

paa Fjældstuen, som om en satte sig overskrævs paa Mønningen og saa flyttede sig langsomt henad den.

Han fór rædselslagen op, og nu hørte han tydeligt, hvor det bragede i Husets Mønning.

Hans Hest fór op og hen til ham til Bræddegulvet, trykkede sig saa fast, den kunde, op imod det og lagde Hovedet ned paa Sigurds Fødder, som laa paa Kanten.

Saa hørtes der Støj og Tummel, saa det bragede i hvert et Træ, næsten som om man trak en Hud med Sten nedad Fjældstuetaget.

Lige efter hørte han, at der blev slaaet dundrende paa Døren, og saa det ene Slag efter det andet.

Sigurd mærkede, hvor det gyste i ham, og han mærkede ogsaa, at Hesten skælvede og bævede og ligesom søgte at trykke sig ind til ham.

Slagene hørtes med smaa Mellemrum, men det var, som om de stadig blev svagere og svagere, og tilsidst hørte de fuldstændig op.

Sigurd lukkede ikke et Øje hele Natten.

Da Slagene hørte op, gik han ned fra Gulvet, tog Hesten om Halsen og klappede den, til den blev roligere.

Saa trak han den over i den anden Ende af Fjældstuen, lagde sig ned dér, og da lagde den sig ogsaa; saa rodede Sigurd op i Høaffaldet, og Hesten gav sig til at gumle paa det igen.

Saa laa de to, Mennesket og Hesten, hos hinanden ligesom Brødre Resten af Natten, bægge to lige bange og bægge lige glade over at have et levende Væsen hos sig i denne forfærdelige Nat.

Da saa Sigurd formodede, at det var nær Daggry, stod han op og gik til Døren.

Han var længe om at faa det opstablede indenfor Døren bort, og saa lukkede han den op.

Men lige saa snart han aabnede Døren, saa han en Mand ligge paa Siden der udenfor.

Han vendte Ansigtet mod Døren og var halvt tilsneet.

Han kastede kun et Blik paa ham.

Han havde ikke nødig at stirre saa længe paa ham. Han kendte disse Ansigtstræk saare vel, var de end blevne noget blege nu.

Det var hans Broder Ejnar.

Ejnar havde ikke kunnet holde det ud, da Sigurd var borte; han fór af Sted, men naaede ham først nu og først saaledes. Han var gaaet op paa Mønningen af Fjældstuen ad den Snedrive, som havde lagt sig der om Natten; saa havde han genkendt Fjældstuen og ladet sig glide ned langs Siden for at slippe ind.

Men det havde han ikke kunnet, og derfor laa han nu afsjælet der.

3 2044 020 599 65

